CAESARINI FÜRSTENERII DE JURE SUPREMATUS AC...

Gottfried Wilhelm Leibniz, Valenti Gonzaga

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT EMANUELE
13
6 A
9

Y.2.

Digitized by Google

Digitized by Google

XIV. p. 2

Digitized by Google

CÆSARINI
FÜRSTENERII
DE
JURE
SUPREMATUS
AC
LEGATIONIS
PRINCIPUM GERMANIÆ.

cIↄ Iↄc LXXVII.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

Digitized by Google

AD
LECTOREM.

QUICUNQUE vulgo controverſias ad Rempublicam pertinentes tractant, plerumque affectu non minùs quam ratione feruntur, quod non improbo: & prudenter arbitror facere Principes, qui Advocatis ſtudio ardentibus cauſam commendant ſuam. Nam & Lectores multi non tam judicio, quam excitatis arte motibus animi rapiuntur; affectus autem quos volumus in aliis non tam exquiſitis argumentis quam vivida ipſorummet affectuum pictura excitamus, quos nemo facilius exprimit,

Digitized by Google

quam qui ſentit. Itaque vereor, ne mihi, extra ſtudia partium poſito, & nihil ab eventu expectanti, frigidior extiterit oratio: Spero tamen quanto minus afficiet Lectorem plebejum, tanto viris prudentibus gratiorem fore, quibus eloquentia ſuſpecta eſt, nudaque veritas amatur. Iidemque intelligent non me ita cæco impetu in hanc cauſam ferri, ut in alios impingere nihil penſi habeam: contra enim illud curavi ſtudioſe, ut cum dignitatem Ordinum extollo, Cæſaris Majeſtatem conſervem, & cum Principum magnitudinem aſſero, Electorum ſplendori faveam. Quia vero in ipſo dicendi calore verba excidere ſolent, quæ in alterutram partem nimia apparent, & totam dicentis ſententiam exprimere non poſſunt, ne curſus ratiocinationis intempeſtiva explicatione interrumpatur: Ideo conſultum videtur, hoc loco paucis vera animi ſenſa in ipſa tractatione diſperſa complecti, quæ viro bono, &, ut aliquid fortius dicam, Germano digna, credo, judicabuntur. Cæ-

ſareum

Digitized by Google

areum itaque faſtigium paulo ſubli-
nius eſſe arbitror, quam vulgo ſibi
erſuadent, Cæſarem eſſe Advoca-
um, vel potius Caput, aut, ſi ma-
vis, Brachium ſeculare Eccleſiæ uni-
verſalis. Totam Chriſtianitatem u-
nam velut Rempublicam componere,
e, in qua Cæſari autoritas aliqua
competit. Hinc Sacri Imperii no-
men, quod æque late ac Eccleſia
Catholica quodammodo porrigi de-
bet. Cæſarem eſſe Imperatorem, id
eſt, Ducem-natum Chriſtianorum
contra infideles: ipſius eſſe, ante cæ-
eros Schiſmata componere, Conci-
ia & procurare & moderari, & de-
nique ipſa ſui muneris autoritate ope-
ram dare, nequid Eccleſia & Respu-
blica Chriſtiana detrimenti capiant.
Multos Principes conſtat aut Imperii
Romani, aut certe Eccleſiæ Roma-
næ beneficiarios ſive Vaſallos eſſe, à
Cæſare aut Pontifice Reges vel Du-
es appellatos; & reliquos etiam non
prius regno, quam Chriſto inaugura-
i, cujus Eccleſiæ fidelitatem ſpon-
lent, cum ab Epiſcopo unguntur.

Sic enim Chriſtus regnat, vincit, imperat: cum pleroſque Occidentis populos ſtudioſa pietate ſe Eccleſiæ ſummiſiſſe hiſtoriæ oſtendant. Nec diſputo, an hæc juris divini ſint; illud conſtat, omnium voluntate facta eſſe, & fieri recte potuiſſe, & à communi Chriſtianæ rei utilitate non abhorrere: Nam eadem ſæpe eſt ſalutis animarum & boni publici cura, ut neſciam, an non cum conſcientia Regum, Eccleſiæ univerſali etiam ſceptra ſubjiciantur, non ut minuatur dignatio eorum, aut ut ligentur manus Principibus, quæ ad juſtitiam adminiſtrandam, regendoſque feliciter populos expeditæ eſſe debent; ſed ut homines turbulentos ultra jus fasque exorbitantes, & ambitionem privatam Innocentium ſanguine placaturos, qui ſæpe Principes ad prava impellunt, major autoritas contineat, quæ in Eccleſia univerſali, ſive ſacro Imperio & Capitibus ejus, Cæſare ac Pontifice legitimo & poteſtate recte utente, quodammodo reſidere debet. Itaque ſi jure agendum eſt, Cæ-

ſari

ari in magna parte Europæ aliqua
utoritas, & quaſi Primatus quidam
Eccleſiaſtico reſpondens, tribuendus
eſt: & quemadmodum in Imperio
noſtro de Pace Publica tuenda, ſub-
idiis contra infideles conferendis,
uſtitia inter ipſos Principes admini-
ſtranda, cautum eſt, ita ſcimus Ec-
cleſiam univerſalem de cauſis Princi-
pum judicaſſe, Principes ad Concilia
appellaſſe, in Conciliis de ordine ac
eſſione pronunciatum fuiſſe; Conci-
ia Chriſtianorum nomine bella in
Chriſtiani nominis hoſtes indixiſſe.
Et, ſi perpetuum eſſet Concilium,
vel conſtitutus à Concilio communis
ei Chriſtianæ Senatus exſtaret, tunc
uod nunc fœderibus, &, ut vocant,
mediationibus atque garantiis fit, id
nterpoſita autoritate publica à capi-
bus Chriſtianitatis Pontifice ac Cæſare
rofecta, amica quidem compoſitione,
fficacius tamen, quam nunc fit, tran-
geretur. Quod itaque Principes no-
ri Cæſari ac ſacro Imperio ſe propius
unxere, in eo aliis quibusdam Prin-
pibus ac Rebuspublicis exemplum

monſtrant, quæ melius ſecuritati ſuæ conſulerent, ſi ſe Imperio unirent, ut olim Burgundia, quæ ſponte corpori noſtro acceſſit. Quod autem noſtri exemplum uſurpationis quorundam, inprimis in Italia, ſequi nolunt; ideo præmium conſtantis erga Sacrum Imperium obſequii hoc tulere ab Eccleſia & Orbe Chriſtiano, ut ex eorum numero & ab ipſis Imperator eligeretur, Chriſtianæ Reipublicæ Caput. Itaque quod Imperium agnoſcunt, ad ipſorum potius honorem ac dignitatem pertinet: & nihilo alii quidam liberiores cenſendi ſunt, qui exemtionem exercent, quæ nec ipſis prodeſt, & publico nocet. *Nocet*, inquam, quia diſſolvit illam Chriſtianorum unitatem, quæ publicam tranquillitatem ſtabiliret; *non prodeſt* uſurpantibus, quia nihilo ipſi nunc plus poſſunt, quam Principes noſtri; neque enim vel Eccleſiæ poteſtas in conſcientias, vel Sacri Imperii, (Eccleſiæ conjuncti) auctoritas in Principes vel Privatorum libertatem vel Principum Suprematum mi-

minuit. Hæc enim non eo dico, quaſi Principes, etiam exteri, ſint Cæſaris ſubditi, ſine diſcrimine ac modo, quod abſurdum foret: ſed quod ſentiam eos, *ſalvo Suprematu ſuo*, autoritati ejus reverentiam efficacem debere; illos tamen maxime, qui peculiaribus vinculis Imperio obligantur, Itali Germanique. Quod ut appareat, intelligendum eſt, quid *Suprematum* vocem. Nimirum vulgo mul-:a de juribus Majeſtatis & formis Re-:um-publicarum & ſumma poteſtate licuntur, quæ abhorrent ab uſu. Ego Majeſtatis vocabulum hinc ablego, juod Cæſari olim in Germania pro-›rium, hodie in aliis quoque Regi-›us receptum eſt. Summa autem po-eſtas ambiguum eſt quiddam. Nam i *jus* tantum ſpectamus, æque ma-:imum Principem ac abjectiſſimum juemque de plebe obligatum eſſe onſtat, ad actiones omnes ex juſti-:æ præſcripto moderandas; ſi vero otentiæ tantum, quæ ipſo *facto* competit, rationem habemus, tyrannus ut dux latronum, non minus ac Rex,

ſumma poteſtate præditus videbitur: itaque medium quoddam tenendum eſt, & jus facto contemperandum. Nempe tria maxima vincula homines continent: conſcientia, reverentia, vis ipſa. *Conſcientia* omnes Deo ſubjicit; *reverentia* Principes Eccleſiæ, Sacro Imperio ac Cæſari; denique *vis* præſens ſubditos Principi aut Superiori. Itaque Majeſtas Cæſaris, cui cultus debetur maximus, nihil Ordinum Superioritati detrahit, quamdiu nondum illud rediit eorum conditio, ut Cæſar ipſorum oppida præſidiis, recepto atque ordinario jure, teneat. *Jus* ergo *Superioritatis* uniuscujusque Principis ſive civitatis in eo conſiſtit, ut ſuum territorium ipſemet, confeſſo jure, militari manu obtineat, & ſubditos præſenti poteſtate continere in officio poſſit, in quo Dominus territorii eminet ſupra Dominum jurisdictionis, Domino territorii ſubditum. Nam *Dominus territorii* jus habet comparandi ſibi vires, quibus totam ſubditorum univerſitatem in poteſtate retineat militari manu; at

Domi-

Digitized by Google

Dominus Juriſdictionis jus habet tan-
um Miniſtros habendi executionis
ontra privatos Juſtitiæ refractarios.
Ex quibus utique manifeſte patet,
quæ ſit vera definitio tum *Juriſdictio-
nis*, (quæ hodierno loquendi JCto-
rum more non coërcitionem tantum
evem, ſed & merum Imperium
ignificare poteſt) tum *Superioritatis*,
le qua tam diu jurispublici autores
ligladiantur. At vero, quia territo-
ium poteſt eſſe exiguum, quale eſt
Reipublicæ Sanmarinianæ aut regni
maginarii Ivetotiani, hinc ſuperiori-
atem territorialem adhuc diſtinguo,
ıb eo quod appello, *Suprematum*: ut
it vox, quæ illi rei reſpondeat, quam
xteri vocant *la Souveraineté*. Scio
uidem & Gallos JCtos nonnunquam
a voce intelligere exiguum etiam
erritorium, quale eſt *la Souveraineté
e Bidache* aut ſimilis; ſed cum de pu-
licis negotiis ſermo eſt, eos vocare
olent *Souverains*, quos alias appellant
otentats, qui ſcilicet majus territo-
ium tenent. *Suprematum* ergo illi
ibuo, qui non tantum domi ſubdi-
tos

tos manu militari regit, ſed & qui exercitum extra fines ducere, & armis, fœderibus, legationibus ac cæteris juris gentium functionibus aliquid momenti ad rerum Europæ generalium ſummam conferre poteſt. Unde ſequitur talium nunquam magnum nimis numerum fore. Ipſis ergo vel Miniſtris eorum inter cæteras Europæ poteſtates locus datur, exempli cauſa in Conciliis, expeditionibus contra infideles, Tractatibus de pace generali, fœderibus, mediationibus, ut vocant, ac garantiis; Et, ſi reverentiam Deo hominibusque debitam exuerent, honoremque ac conſcientiam inſuper haberent; non niſi bello illato coërceri poſſunt: perſonæ tamen eorum, ſacræ & inviolabiles habentur. Quæ omnia Electoribus ac Principibus noſtris non minus ac Regibus competere, à me oſtenditur: & in hoc magni Principes aut Reſpublicæ potentes differunt à Civitatibus aut Dynaſtis minoribus, qui, ut explicui, Superioritatem habent, Suprematum non habent; quia

ſe

e quidem tuentur contra ſeditiones
lomeſticas, non vero ſatis apud ex-
eros poſſunt. Porro quia in congreſ-
ibus Legatorum & tractatibus fere
Suprematus tantum functiones exer-
centur, in quibus Reges, & Princi-
pes Suprematum habentes, non dif-
ferunt; hinc in iſtis congreſſibus Re-
gii Legati à Legatis Ducum Sereniſ-
imorum vix diſtinguuntur: nam
Excellentiæ titulus hodie receptus,
omnibus communis eſt, & noviſſime
adventanti honor viſitationis habe-
ur, & viſitans apud viſitatum potio-
em Inceſſus ac Seſſionis locum ha-
bet. De cætero tamen eſt haud du-
bie inter Reges ac Duces Sereniſſi-
nos diſcrimen dignitatis. Quod etiam
n Legatis aliquo modo apparet, non
Romæ tantum, ubi in viſitationibus
udientiisque multum intereſt; &
Legum Legatis honor habetur, *della
ala regia*, cæteris tantum locus da-
ur *nella Sala Ducale*; ſed & alibi.
quidem Veneti obtinuiſſe credun-
ur regnorum Cypri ac Cretæ cauſa,
t Legati ipſorum Regiis per omnia
ubi-

Italos Principes, quod non in ipſosmet torqueri poſſit: æque enim Electores ac cæteri Principes Imperio obſtringuntur. Et vero neminem etiam exterorum iniquum, ita & præjudiciis occupatum fore arbitror, qui Principibus noſtris ſuadere velit, ut ab Italis eſſentiale diſcrimen patiantur, quibus ne cedere quidem vellent. Equidem ſi *Excellentia* & cætera, quæ diximus, tantum Legatis Regiis ac Venetis tribuerentur, facilius paterentur noſtri Electoralium prærogativam: quos Regiis ac Venetis æquari, ipſis non invitis fiet: ſed quoniam hæc jam Ducibus quoque liberis Italiæ, quorum Legati longo infra Venetos intervallo habentur, nec ullo jure noſtris præferri poſſunt, communicata ſunt, non poſſunt noſtri renunciare notis libertatis, niſi & libertati renuntient, quam cum Electoribus communem habent. Cætera parati & Cæſarem colere, & Electoribus multum deferre. Nec refert, quod noſtri Principes in Weſtphalicis congreſſibus *Excellentiam* ſuis Mini-

ſtris

ſtris non aſſeruerint: equidem in hac
pſa diſſertatione plene, ni fallor, huic
objectioni ſatisfaciam; hoc loco vero
dicere ſatis erit, Principes noſtros
udicâſſe, Miniſtros ſuos atque Ele-
ctorales tunc non fuiſſe Legatos ad
congreſſum exterorum, ſed Deputa-
tos ad Conventum Imperii, tametſi
n eodem loco haberentur congreſſus
& conventus. In Conventibus au-
em Imperii inauditum erat *Excellen-
iam* Miniſtris tribui, quæ alioqui in
mperio nova erat, nec æquum vi-
lebatur in Conventibus noſtris titu-
os reformari ad exterorum normam:
& hinc factum eſt, ut Principes noſtri
ion ſuis Miniſtris *Excellentiam* tunc
oſtulaverint, ſed tantum Electorali-
ous negaverint, velut rem novam,
& in Deputatis Ordinum inſolitam,
quod notandum videtur. Quanquam
nfra oſtenſurus ſim Deputatos iſtos
ihilo eſſe Plenipotentiariis inferio-
es. Præterea tunc Monaſterii ne
uidem Sabaudo & Mantuano à Nun-
io ac Cæſareis Hiſpanicisque Mini-
ris ea tribuebatur. Quam tamen

)( )((non

(non exſpectato, ut nunc facere videri volunt, Cæſare) Gallici Legati jam tunc iis dederant, & omnino paucis abhinc annis pleraque iſta diſcrimina ſatis adhuc incerta fluctuabant. Hodie vero, quoniam hæ velut Suprematus notæ in omnibus Italiæ Ducibus à Coronis, & in Electoribus à Cæſare quoque agnoſcuntur, manifeſtum eſt, pari noſtrorum Principum juri nec Imperii nexum, nec Regum ſupra Principes eminentiam, nec Majeſtatem Cæſaris, nec Electorum prærogativam obſtare videri poſſe: rationem autem &exempla & actus, quos, ut in ipſa diſſertatione oſtendam, exercuêre noſtri multos, prorſus favere. Hæc qui expendent, & candide æſtimabunt, me moderatius erga omnes, ad Cæſarem ſummiſſius, ad Electores reverentius, de Principibus noſtris juſtius, loqui non potuiſſe credo, fatebuntur.

Coronæ vero non habent, cur noſtros nimia petere putent, poſtquam erga

erga Italos tam liberales fuêre. Agnovêre ipſæ libertatem noſtrorum, & ſubinde ſe ejus aſſertores tulêre, quod ſi nunc reſiliant, affectibus ſe agi, non ratione fatebuntur; præſertim cum non erga omnes, & non minus erga Electores affectuum cauſas habeant. Quam magnifice olim Galli ſenſerint de noſtrorum Principum libertate, intelligi poteſt ex Apologia, quam pro Electore Trevirenſi Philippo Chriſtophoro, qui ſe in ipſorum clientelam dederat, edidêre, unde excerpta huic libro inſerui. Nunc vero ſcio, nonnullos eorum paulo audacius, quam par ſit, paſſim jactare, non mereri Principes noſtros tractari velut liberos, quod ſe hodie à Cæſare pro lubitu circumagi patiantur. Quod tamen falſum eſt. Nam etſi non negem, liberrimos etiam Principes interdum bello flagrante aliorum motu abripi; illud tamen conſiderari volo, quosdam è potentioribus Germaniæ Principibus ſuis quibusdam rationibus motos, non coactos, ſed ſponte Cæſari acceſſiſſe, *peculiaribus fæderi-*

bus initis; quod eorum libertati nihil nocere poteſt, cum eam potius ipſa Cæſaris confeſſione ſtabiliat. Sunt tamen, qui tuiti ſunt, quam vocant, Neutralitatem. Et quoad cæteros, Galli ipſi habent, quod ſibi nonnihil imputent, cum ſub initium hujus belli, Electorum ac Principum quorundam pacifica officia miſſis Miniſtris oblata declinârint. Nec vereri Coronæ debent nimiam *Principum* multitudinem, quo terriculamento nonnulli moventur: nam Suprematum illi demum exercent, qui magnum territorium habent & belli ac pacis non appendices, ſed ſocii cenſentur, nec parum conferunt ad rerum ſummam. Talibus certe Principibus (quorum nunquam nimis magnus eſt numerus) annexa Suprematui negare, contemtus & animi à pace alieni demonſtratio eſt. Iniquum etiam eſt, cum Batavorum, Sabaudi, Mantuani, imo & in Electorum gratiam cæremonialia mutata ſint, ut in hac diſſertatione paſſim oſtendi, erga ſolos Principes noſtros veterem ſtylum ſervari: cum

tamen

Digitized by Google

tamen cæremonialia, ſicut nummi, uſu exiſtimentur: & perinde ſit, ac ſi veterem monetam ubique alias valore imminutam, nobis tantum ſecundum priſcam æſtimationem obtrudere vellent. Nec eſt, cur Cæſaris exemplo præfracte inſiſtere velint, nam hoc ipſum rude eſt & otioſum exteros ab eo exigere velle, quod ab ipſis facilius incipitur. Nam Principes noſtri quodammodo ſunt propinqui Cæſaris, & inciviles eſſent, qui Patri-familias denuntiarent, nullum ſe ejus liberis, fratribus, propinquis, honorem habituros, quam quem ipſe exhiberet. Nam nec *Rex Chriſtianiſſimus* probaret Ducem Aurelianenſem aut Principem Condæum ab aliis nihilo liberalius, quam ab ipſo fit, tractari. Denique alias Legati Regis Chriſtianiſſimi, ut ſupra dixi, in Monaſterienſi congreſſu Miniſtris Sabaudis & Mantuanis *Excellentiam* dedêre, quanquam tunc à Cæſareis conſtanter negatam. Quod ſi ergo nunc noſtris exemplum Cæſaris objicere pergunt, & hoc ſubterfugio cum

Digitized by Google

volunt modo utuntur, modo non utuntur; ut qui larvam nunc ſumunt, nunc recondunt; quid aliud quam animum à Germanis averſum oſtendent? & majorem dabunt ſpeciem ſermonibus ſuſpicantium, Galliam odium erga noſtros, & contemtum in animis conditum gerere, erepturum cum occaſio erit, eique jam nunc præludi, dum ſe parum curare oſtendat, quæ ſit libertas dignitasque Principum, quam ipſa olim tam ſtudioſe defendebat; perinde ac ſi jam eo usque excreverit ejus magnitudo, ut omnibus majorum conſiliis neglectis, vicinos Principes, velut miſellos clientes, & aliquando ſubditos futuros, tractare poſſit. Quæ ab inimicis Galliæ jactata, ego à Magni Regis ſapientia alieniſſima eſſe judico, nec ipſius rebus prorſus congrua, ſi Principes noſtros indignis modis habitos ad Domus Auſtriacæ fidem ſine exceptione confugere potius, quam exterorum contumelias pati cogeret. Quod ſi contra Rex Chriſtianiſſimus laudabilibus majorum

rum exemplis inſiſtens etiam medio in bello dignitatis Principum noſtrorum rationem habebit; & ſinceræ pacis & redintegrandæ amicitiæ ſpem oſtendet. *Magnæ Britanniæ Regem* nobis favere, non poſſum dubitare: Sapientia ejus atque æquitas ubique celebratur, & notum illi propius eſt, quæ ſit in Germanis Principibus animi magnitudo, & ſtudium erga ipſum. Sed & amicitia cum nonnullis eorum ſingularis ei intercedit; dudum fundata, ſemperque culta. Itaque cum præclara illi offeratur occaſio pro perſona, quam gerit, & jure Mediatoris, teſtandi animum in noſtros pronum, nihil mediocre nobis ab ejus officiis promittimus, certe nihil minus veremur, quam ut ipſo autore dignitati eorum quicquam detrahatur. Saltem ad dignitatem ejus pertinet oſtendere, ſe propriis motibus hac in re dare aliquid, nec velut Gallicæ ſententiæ appendicem, alienas opiniones ſequi. Idem nobis de aliis Regibus, Principibus ac Rebuspublicis ſpondeo, quorum pro-

Digitized by Google

lixa erga noſtros voluntas, fœderibus, arctioribus vinculis, & reciproco cultu ſæpe teſtata, jus noſtrum extra omnem dubitationem collocavit. Hæc præfari operæ pretium duxi, ut præparentur animi, & ex ipſo libelli veſtibulo ſententia autoris & rationum pondus intelligatur.

CÆSA-

Digitized by Google

CÆSARINI
FURSTENERII
DE JURE SUPREMATUS
AC
LEGATIONIS PRINCIPUM GERMANIÆ.

CAP. I.

Introductio & conſpectus Controverſiæ de jure Legationis ac Suprematus Principum & prærogativa Electorum.

ENOBILIS hodie Controverſia agitatur de Jure mittendi Legatos, quod ſibi Principes Germaniæ merito vindicant, de quo nemo quondam jure dubitavit non magis quam de libertate ac illa poteſtate, quam Galli vocant *la Souveraineté*, mihi *Suprematum* dicere fas ſit. Hunc enim magno conſen-

ſu dudum illis tota tribuit Europa. Nunc vero reperti ſunt aliqui uſque adeo ſubtiles, ut in ipſo Suprematu formas ſibi fingant diverſas & Electores ac cæteros Imperii Principes ſpecie *hujus facultatis* diſcerni arbitrentur, quo nihil fingi poteſt, ut molliſſime dicam, ab omni veritatis ſpecie alienius. Quid enim? poteſtas eligendi Imperatorem, augetne Suprematum Principis in ſua cujuſque Provincia? An plus in ſubditos ſuos Electores quam cæteri Principes poſſunt, faciliusne illi quam iſti armantur, juſtiusne aut efficacius copias educunt, quibus tamen, ni fallor, maxime Suprematus vis continetur? Si Imperii nexus Suprematui ac libertati obſtat, communis Electores ruina involvet: quod ſi Magni Reges Imperio ſalva dignitate obligantur, quid eſt quod Principibus imputemus? At vero tantum in Imperio poſſunt Electores ſeptem, quantum Principes ſimul omnes? Ita ajunt vulgo, quamquam neque id ſit omnino verum, neque ad rem pertineat. Nam potiſſima quæque in Imperio, quæ nimirum jus Suprematus propius attingunt, ſuffragiorum numero non ſubjiciuntur, quemadmodum Religio, Libertas, & multa id genus cætera ad communia potius unionis quam ſingularum provinciarum domeſticas rationes ſpectantia Conventui Imperii generali

rali recte ſubmittuntur. Nam qui Reſervata & Regalia Cæſaris & Comitialium quoque deliberationum materiam examinabit, facile agnoſcet Principum in ſuis ditionibus poteſtatem minus tangi, ſed ea maxime, quæ ad generalem totius Imperii adminiſtrationem pertinent deliberationibus committi. Itaque Electorum prærogativa non in jure Suprematus, ſed in certis functionibus conſiſtit, quæ circa communia Imperii negotia exercent, & à paucis fieri Reipublicæ intererat, qualis eſt electio Imperatoris & quæ huic connectuntur, quamvis latius ea aliqui extendant, quam par ſit: ſed & in Comitiis intereſt publici boni quaſi ſanctius quoddam conſilium Imperatori eſſe additum, in quo facilius quæſtiones præparentur. Neque illud abnuo extracomitiali tempore ſuper quibusdam Imperii negotiis à Cæſare Electores conſuli, quando omnes convocari Status non patitur ratio rerum. Hæc ſcilicet omnia Electores non jure proprio, ſed perpetua quadam Imperii commiſſione exercent, non ut incrementum Suprematus, ſed ut functionem ſibi delegatam, circa rerum Imperii generalium adminiſtrationem. Dudum hæc annotata etiam exteris, ex quibus Renatum Choppinum infra cap. 44. producam. Neque Electorum minuunt dignitatem, nam & honores illis tribui-

mus, qui publica in Imperio munera obeuntibus maximi debentur & prærogativam in controverſiam non vocamus, modo illud teneatur; ipſos Electores magis haud dubie jure Suprematus domeſtico, quam functionibus illis gloriari, quas in Imperio exercent, & quas profecto Imperium olim committere poterat, quibuſcunque libuiſſet, etiam privatis. Quæ cum ita ſint, ego pro certo habeo, ſapientiores eſſe tantos Principes, quam ut jura Principum Imperii in controverſiam vocent; nam niſi ipſimet liberi eſſent Imperii Principes, ditioneſque cum ſuperiori poteſtate poſſiderent, profecto neque ob eligendi munus, neque ob alias functiones, hunc qui merito illis conceditur, obtinerent dignitatis gradum. Quare non cum ipſis, quantum judico, ſed cum exteris quibuſdam, rerum Germanicarum parum peritis æſtimatoribus, ineunda nobis diſputatio eſt, ut appareat cedere Principes Electoribus, ſeparari ab illis, & toto Suprematus genere diſtingui non poſſe. Quod ſi tamen conſtiterit Electores Venetorum exemplo Regibus eſſe æquandos, nihil gratius fiet Principibus, quam ſimul & Electoribus præeminentiam & ſibi dignitatem Suprematus ſalvam eſſe poſſe. Facile enim patientur, tantum intra ſuos Electoralesque

Mini-

Digitized by Google

Miniſtros diſcrimen haberi, quale inter Venetos (id eſt Regios) & Sabaudos (id eſt Ducales) eſſe fertur; ſi Reges Electoribus locum apud ſe dare volunt.

CAP. II.

Hiſtoria controverſiæ. Occaſio à Lotharingo, quem Galli ægre Noviomagi admittebant & in literis Salvi Conductus (Paſſeports) *ejus Miniſtris nomen Legatorum negabant, cauſati exemplum non exſtare. Brandeburgico & Neoburgico conceſſere, quod exempla haberent. Sed poſtea pœnitentia ducti Tabulas Neoburgico deſtinatas revocavere; nomen* (Ambaſſadeurs) *errore irrepſiſſe cauſati, & profeſſi id nomen Miniſtris Principum Germaniæ non deberi. Quod tamen Cæſarei & Hiſpani ipſis conceſſere.*

Controverſiam tractare aggreſſus, quæ in aulis maximorum Regum, & nunc Noviomagi in publico Europæ conſeſſu agitatur, operæ pretium eſſe judico, exponere occaſionem ejus & progreſſum, quo facilius intelligatur ſtatus quæſtionis. Notum eſt in Congreſſu Colonienſi Legatos

RegisChriſtianiſſimi querelas Caroli SeniorisLotharingiæDucis admittere aliquamdiu recuſaſſe, quod dicerent Lotharingiæ, ante mota in Batavos arma occupatæ negotium, nihil cum præſenti bello commune habere: cum vero Dux inito fœdere à Cæſare & Fœderatis Belgii Ordinibus ſtipulatus eſſet, ſolenniter, ut pace generali comprehenderetur, neque ſalvis pactis incipi poſſet tractatio de Pace niſi Lotharingo quoque admiſſo; ceſſere Galli ſane, ſed intervenit caſus inopinatus, qui ſive colorem ſive cauſam illis dedit negotiationem Colonienſem abrumpendi: is fuit, captivitas Guilielmi Principis Furſtenbergii è media urbe miniſterio Graniani militis abrepti: ita tunc diſſolutus eſt conventus ægreque poſtea Noviomagi multis conciliatorum pacis ſive *Mediatorum* hortationibus inſtauratus. Interea obiit Carolus Senior Lotharingiæ Dux, variæ Princeps fortunæ & hoc uno noviſſime ſolatus exilium, quod jam poſt Trevirenſem victoriam mutari rerum faciem ſperaret: ſucceſſit illi Carolus, è fratre Nepos, egregia Princeps fama. Huic in patrui jura ſubeunti, & conceſſa illi à Gallis tractatibus generalibus interveniendi facultate utenti objecta eſt difficultas nova. Nam cum Miniſtris ſuis ſalvum conductum per Mediatores poſtularet, non abnuit Gallia, quod nega-

negari non poterat, ſed adjectis quibuſdam clauſulis beneficium corrupit: primum enim in literis Salvi Conductus non Ducem, ſed Principem Lotharingiæ vocavit, perinde ac ſi non pleno jure ſucceſſiſſet in Ducatum, ſed pari cum, illis, quos habet Gallia, Lotharingiæ familiæ Principibus, conditione eſſet; qui ſola ſuccedendi ſpe nituntur. Intolerabile id Carolo fuit, hanc ſibi in ipſo limine velut Status quæſtionem moveri, itaque per Cæſarem, per Hiſpanos, per Batavos, ſumma vi apud Mediatores actum ac denique effectum eſt, ut intolerabilis formula à Gallis reformaretur. Altera erat clauſula harum literarum ſatis gravis, quod Miniſtri Lotharingici paci tractandæ deſtinati, non Legati, ſed Deputati (*Miniſtres deputés*) dicebantur, perinde ac ſi ab urbe aliqua aut Principe alteri ſubjecto venirent, aut ad Conventum aliquem Imperii miſſi eſſent. Quod cum etiam reprehenderent Fœderati, Gallia ſe exemplis tuita eſt, negans à Principibus Germaniæ, quibus pari conditione eſſe Lotharingiæ Ducem cenſebat, alios quam Deputatos à ſe agnitos eſſe. Viſum eſt nonnullis, iratam Galliam, cladem à Principibus Germaniæ rebus ſuis illatam inani vindictæ cupiditate fateri. Ego ut apud nonnullos plus odia ratione valuiſſe conceſſero, ita Regem Chriſtia-

niſſimum qua eſt animi magnitudine, tantum affectibus dediſſe credere non poſſum, cum videam conceſſiſſe Electori Brandeburgico, cui multo majori juris ſpecie indignabatur, ut Miniſtri ejus pro Legatis pleno jure haberentur. Cujus diſcriminis cauſam ego ſane conjicere non poſſum, niſi forte eo tendit, ut in Imperio diſcordiarum ſemina ſpargantur. Diu dubitatum eſt, an, quod Brandeburgico datum eſt, ipſi ſoli, an toti Electorum Ordini concederetur. Nam Galli atque Angli hoc uno ſe clypeo tutabantur: in rebus cæremonialibus non rationem, non potentiam, non dignitatem, ſed ſolam poſſeſſionem valere: Brandeburgicum eam nactum: exſtare enim legationes extraordinarias ab eo miſſas & haberi Olivenſes tractatus, in quibus Miniſtri ejus pleno Legatorum jure ſunt uſi. Præterea viſi ſunt Galli non tantum Electores, ſed & Principes cæteros inter ſe committere atque ſeparare velle. Nam eodem poſſeſſionis principio inſiſtentes Duci Neoburgico deſtinavere Salvi Conductus literas, in quibus Miniſtri ejus Legati (*Ambaſſadeurs*) dicebantur, quoniam intellexerant, Legatos ab eo in Poloniam binis, imo ternis vicibus miſſos & in eodem, quo Regii ſolent, honore habitos eſſe. Sed hujus conſilii poſtea pœnituit Gallos, agnovere enim

enim ridiculam omnibus & ineptam videri diſtinctionem: quid enim? credibilene eſt Polonos fuiſſe parcius excepturos Legatos Brunſvicenſes aut Wurtenbergicos, ſi quid quod illic agerent habuiſſent, quam Neoburgicos? Quis ergo arbitretur fraudi illis eſſe debere, quod illuc non miſere, ubi nihil quod agerent habebant: præſertim cum nemo mortalium dubitaret, quin eodem, quo Neoburgicus, jure uti poſſent. His itaque Galli conſideratis, mutato conſilio, literas Salvi Conductus Neoburgico deſtinatas, jamque in Legati Angli poteſtate exiſtentes, inopinato revocavere, errore id factum cauſati, ut Legatorum nomen irrepſerit, quod Neoburgicis Miniſtris minime deberetur. Eodemque tempore declaravere, neque ſe Brandeburgicum à cæteris Electoribus, neque Neoburgicum à cæteris Principibus velle ſeparare, ſed à ſolis Electoribus, non à cæteris Imperii Principibus Legatos eſſe agnituros, quoniam haud dubie & facilius, & rebus ſuis convenientius videbant, totum Collegium Principum toti Collegio Electorum committere, quam Principes Principibus, Electores Electoribus opponere in communi cauſa. Neoburgicus hoc intellecto, ut par eſt, commotus, datis ad Regem Magnæ Britanniæ literis, de injuria graviter conqueſtus eſt, rationibus-

que atque exemplis adjectis demonſtravit ſibi ac cæteris Imperii Principibus indubitatum eſſe jus Legationis, eodem quo Electoribus gradu: illud tamen animadvertendum eſt, dum hæc agitantur, nihil ab Electoribus factum dictumve eſſe, quo appareret eos jus cæterorum in controverſiam vocare, ac ſibi prærogativam alieno loco quærere, in quo haud dubie ſapientia tantorum Principum enituit. Facile enim vident, eos, qui injuſta ac dubia ſuper alios affectant, ſæpe certa ac juſta amittere.

Cap. III.

Qui pro Electoribus ſcripſere, profeſſi ſunt ab ipſis Jus Legationis Principum in controverſiam non vocari. Et facilis concordiæ ratio eſt, ſi Electores Venetis ſeu Regibus, Principes Ducibus Italis & Sabaudis & Mantuanis æquales habeantur.

Prodiit interea libellus lingua Gallica, cui titulus eſt: *Lettre d'un desintereſſé à un ſien amy*, &c. Autor ait ſe partium ſtudio vacare, ſed cum totus ſit in recenſendis Electorum privilegiis, quorum pars non ſatis explorata certaque eſt, ſatis oſtendit, quo animo ad ſcribendum acceſſerit: illud

Digitized by Google

illud tamen laudo, quod teſtatur, Electores huic liti non miſceri, neque de pleno Principum jure mittendi Legatos controverſiam moveri. *La France* (dit-il pag. 10.) *s'eſt aviſée pour en decliner la haine & pour faire en même temps encor un autre coup à ſon avantage, de debiter que les Electeurs eſtoient les auteurs de cette diſpute & que c'eſtoient eux qui ne vouloient point qu'on donnât aux Miniſtres des Princes le titre d'Ambaſſadeurs.* Addit pag. 27. *Et peut-eſtre que pour donner d'autant plus de feu aux dits Princes, on leur a fait accroire que c'eſtoient les Electeurs qui travailloient pour l'empeſcher qu'on ne leur accordaſt point le dit titre d'Ambaſſadeurs, quoyque je ne penſe pas qu'aucun de tous les Electeurs y aye ſongé.* Multus eſt in eo, ut hortetur Principes, ne artificiis Gallorum ſe patiantur committi cum Electoribus; queritur præterea à Principibus dignitates ac prærogativas Electorum in dubium vocari, quaſi nihil ipſis competat præter eligendi facultatem. Ego, ut dicam, quod res eſt, illos non probo, qui de Electorum magnitudine parum ex Imperii dignitate ſentiunt: ſint illis ſua jura, uſu atque ratione firmata, & dignitas prope Regali par; ſed ut Principes circa ea, quæ non ex Imperii functionibus, ſed jure Suprematus pendent, quod in utriſque par eſt, ab Electo-

ribus

ribus ſe diſtingui patiantur, nemo prudens ſuaſerit: Et hortandi ſunt potius Electores, ſi quidem, ut credere par eſt, affectus ſui atque animi ad concordiam propenſi dare documenta volent, ut Principes in communi cauſa juvent, ne ſcilicet Legatis eorum minus quam Mantuanis Sabaudisque concedatur: viciſſim ſpondebunt Principes immota Electorum jura fore, quæ neque cum libertate, neque cum pace publica pugnant. Quod ſi Electores pravis quorundam conſiliis impulſi, iniquos ſe præbebunt Principibus, credibile eſt accenſos animos in mutua damna grato exteris ſpectaculo fore. Nam ſatis virium animorumque eſt Principibus ad tuendam dignitatem; & diſtinctiones, quas ambitio potius invenit, quam natura fundavit, plerumque tractu temporis evaneſcunt, quemadmodum Urbes, in quas magnam hominum vim caſus aliquis potius quam ratio coëgit, paulatim deſeruntur. Quod ſi concordiam utraque pars æmulationi atque invidiæ præferet, utriſque non libertas tantum, ſed & dignitas ſalva erit. Et gratiſſimum erit Principibus Regiæ parem haberi Electorum dignitatem, modo ipſis eadem, quæ Italiæ Ducibus, tribuantur.

❋ ❋ ❋

Cap.

Digitized by Google

CAP. IV.

Brunſvicenſis ac Lunæburgenſis domus ſe Lotharingorum ac Neoburgicorum poſtulatis junxit. Reſolutio ſive Decretum Ordinum Fœderatorum ad Miniſtros, quos habeant Noviomagi, ut hanc Principum cauſam, quippe æquiſſimam, commendent. Cæſar in Miniſtris Principum qualitatem Legatorum agnovit. Galli declaraverant ſe Cæſaris exemplum ſecuturos. Etſi non ſatis fidem liberaverint.

Sed ut abſolvamus Controverſiæ totius Hiſtoriam, quouſque nunc producta eſt, ſciendum Lotharingi primum, deinde Neoburgici, interpoſitis pro communi cauſa officiis, mox ſeſe Duces Brunſvicenſes ac Lunæburgenſes validiſſimis rationibus conjunxiſſe & apud Fœderati Belgii Ordines autoritate ſua effeciſſe ut deliberatione habita in publico Conſeſſu 31. Octobr. 1676. decerneretur dandam eſſe operam, ut æquiſſimis Principum Germaniæ poſtulatis ſatisfiat. Vidi *Decretum*, ſive ut vocant *Reſolutionem*, cujus ille eſt ſenſus :
„ Deputatos Ordinum, quibus rerum ex-
„ tranearum cura commiſſa eſt, expo-
„ ſuiſſe Miniſtris Confœderatorum Prin-

„ cipum:

„ cipum: exſpirare jam tempus, in cujus
„ exitum dilata fuerat Tractatuum inchoa-
„ tio: & tamen Legatos Confœderato-
„ rum nondum comparere; itaque hoc
„ unum ſupereſſe Ordinibus, ut ipſi per
„ ſuos curent interea negotium inchoari,
„ certa ſpe, fore ut mox cæterorum quo-
„ que Legati ſuperveniant. His auditis
„ reſponſum eſſe à Miniſtris Cæſareis &
„ Brandeburgicis Hagæ degentibus, jam
„ in itinere eſſe Dominorum ſuorum Le-
„ gatos Noviomagum deſtinatos; idem
„ Danos dixiſſe, ac Lotharingos atque Lu-
„ næburgicos eſſe teſtatos, per ſe non
„ ſtare, quo minus compareant, ſed à Gal-
„ lis Suecisque iniquiſſimam injici mo-
„ ram, negatis Salvi Conductus literis in
„ debita forma conceptis, quibus à De-
„ putatis rerum extranearum cauſa, ad Or-
„ dines Generales relatis, deliberatione
„ habita decretum, ut Legati extraordina-
„ rii Ordinum Noviomagi degentes jubean-
„ tur apud Legatos Mediatores efficaciſſi-
„ mis Officiis interpoſitis id agere, ut au-
„ toritate Mediatorum Galli Svecique per-
„ pellantur, ne in negandis literis Salvi
„ Conductus, quales Legatis Principum
„ debentur, ultra perſiſtant. *Neque enim*
„ *rationi conſentaneum videri, ut Coronæ*
„ *præſcribant Principibus, quales ab illis*
„ *Miniſtros mitti velint. Nam quibus Jus*
„ *Le-*

„ *Legationis in ſolidum competat, quem-*
„ *admodum de Principibus Germaniæ ne-*
„ *gari non poſſit, his etiam electionem com-*
„ *petere, primine an ſecundi ordinis Mini-*
„ *ſtrum mittere rebus ſuis convenientius du-*
„ *cant.* Suprematum Principum non
„ magis in controverſiam venire poſſe,
„ quam ipſorum Regum Galliæ & Sueciæ,
„ Suprematui autem plenum Jus Legatio-
„ nis indiſſolubili nexu cohærere. Hoc
„ à Cæſare, imo ab ipſis Gallis, aliquo-
„ ties agnitum, hoc multis actibus poſſeſ-
„ ſoriis eſſe ſtabilitum, neque fraudi eſſe
„ debere Principibus, quod ſæpe inferio-
„ ribus Miniſtris uſi ſunt, cum ea res ar-
„ bitraria ſit. Præterea hæc quæ nunc
„ fiunt diſcrimina, inter Miniſtrorum Pu-
„ blicorum gradus, ea hoc ſeculo nata
„ paulatimque ſtabilita, ſuperioribusque
„ temporibus prope ignota fuiſſe, ideo-
„ que eo minus imputari poſſe Principi-
„ bus, quod jure ſuo mittendi Legatos cum
„ ſummi characteris honore non ſemper
„ ſint uſi. "

Hæc ideo fuſius excerpere placuit, quoniam Ordinum Fœderatorum judicium magni apud omnes ponderis eſſe debet. Equidem Legati Ordinum apud Mediatores magno ſtudio egere, ut Principibus ſatisfieret; ſed pertinacia quorundam expugnari non potuit, & Galli, neſcio quibus

bus artibus, etiam Anglos Mediatores in ſententiam traxiſſe dicebantur, quod non credunt Principes, qui uberiora à Sereniſſimi Regis Magnæ Britanniæ æquitate officia exſpectant. Secuta eſt Regis Chriſtianiſſimi declaratio, qua ſe Imperatoris exemplum ſequi velle ſpopondit. Mirantibus omnibus, unde tam ſubita Gallis erga Cæſarem reverentia, ut velut primi Chriſtianorum Principum decretis ſe ſtare velle profiterentur. Cæterum Principes Germani animadverſo eorum artificio, qui eos cum Cæſare committi poſſe ſperabant, reſpoſuere: jus Legationis Principum in Aula Cæſarea eſſe in confeſſo, ſed ſe Cæſari dudum conjunctiſſimos, non jam ab ipſo Salvi Conductus literas, quod minime neceſſarium futurum erat, ſed à Gallis Suecisque poſtulare, neque Cæſaris autoritatem defugere, illud tamen non poſſe ferre, ut de jure ſuo velut re dubia cujusquam judicium expectaretur. Neque Principes in concepta de Cæſare ſententia falſos fuiſſe eventus declaravit. Nam cum Neoburgicus ac Lotharingus, quorum intererat Noviomagenſibus Tractatibus mature intereſſe, pertæſi morarum, quæ à Gallis nectebantur, interim Miniſtros inferioris gradus, quos Ablegatos vocant, mittere decreviſſent, Cæſar Salvi Conductus literis Lotharingo datis declaravit indu-

Digitized by Google

bium illi jus eſſe mittendi primi ordinis Legatos, quamvis nunc Ablegatis contentus eſſe maluerit. Etiam Gubernator Fœderati Belgii in literis Salvi Conductus Lotharingos vocat *Ambaſſadeurs*; ſed & Legatus Cæſareus Lunæburgenſibus Miniſtris ſignificavit Legati titulum à ſe minime in controverſiam vocatum iri. Itaque invitis Gallis primaria quæſtio à pleriſque omnibus ex Principum Germaniæ ſententia, etiam ipſo Cæſare annitente, definita eſt.

CAP. V.

Conceſſa Legati qualitate, facilius conceduntur annexa cæremonialia: Excellentiæ titulus, Viſitatio noviſſime advenientis, locus potior viſitantis apud viſitatum. *Atque hæc eſt* hiſtoria Controverſiæ, *ex qua patet aliquos in Imperium* pomum Eridos *projicere voluiſſe. Sed ab æquitate Cæſaris, Coronarum, & Electorum, jus atque æquum exſpectari.*

Superſunt quædam de cæremoniis lites. Quæritur enim, an Legatis Principum, ubi more ſolito adventum ſignificaverint, primæ Viſitationis honor debeatur. Sci-

licet illud hodie receptum eſt, ut noviſſimum advenientem & reliquos de adventu certiores reddentem illi, qui ante eum affuere, inviſant primi; nullo magnitudinis Dominorum diſcrimine. Neque enim hic quæritur, quis alteri præferatur, ſed an Dominus utriusque gaudeat Suprematu, & an uterque ſit Miniſter primi ordinis, ſeu perſonam repræſentans? Quis enim non videt, quantum inter Cæſarem & Electorem interſit? Hujus tamen Legatis ille honor à Cæſareis ex pacto habebitur. Cumque *Analogia quædam intelligi poſſit inter eminentiam Cæſaris ſuper alios Reges, & prærogativam Electoris ſupra Principem*: quod Cæſar Brandeburgicis concedit, hoc profecto Rex Galliæ noſtris Principibus denegare non poteſt. Et quemadmodum Imperator à Regibus non ſpecie Suprematus, ſed ordine loci tantum differt, quem ille habet ſine controverſia primum; ita certum eſt Electorem à Principe non exercitio jurium ſummæ poteſtatis, ſed Seſſionis tantum prærogativa, quæ illi ob eminentes in Imperio functiones conceſſa eſt, diſtingui. Et ab æquitate Cæſaris ſperatur, eundem Electorum pariter & cæterorum Principum Legatis, qui Italis, honorem habitum iri, quanquam non abnuant Principes debitis reverentiæ ſignis teſtari, quantum Cæſari deferant.

Par

Par eſt ratio de cæteris cæremoniis atque honoribus, qui Legatis pleno characteris jure veſtitis habentur. Nam & Excellentiæ titulo appellantur & in aliorum Legatorum ædibus civilitate prærogativæ fruuntur, & apud Reges Principesque ſe tegunt dignitatis Dominorum tuendæ cauſa, aliaque exercent, quæ à jure repræſentationis pendere manifeſtum eſt, quod illis Dominus una cum Legati charactere conceſſit. Hæc ergo Principes Germaniæ, conceſſo ſemel Legatis charactere, ſine dignitatis detrimento negligere non poſſunt. Atque hæc tota Controverſiæ hiſtoria eſt: unde manifeſtum arbitror *pomum Eridos* ab exteris in Imperium projectum eſſe, qui prodigos ſe erga Electores oſtendunt, cæteris iniquos, non alio conſilio, quam ut animorum harmoniam turbent, quæ rebus ipſorum maxime contraria eſt: ſed ſperandum eſt ipſosmet Electores, qua ſunt ſapientia, dignitatis Principum rationem habituros, quæ cum propria ipſorum conjuncta eſt; *cum Suprematum, non ut Electores, ſed ut Principes, habere ſit manifeſtum.* Hoc ubi facient ingenue & liberaliter, profecto mirifice ſibi animos omnium conciliabunt: Cæſar quoque nolet Electoribus cum cæterorum Principum injuria favere, denique exteri, re maturius expenſa, Principibus, quos pari Supre-

 matus

matus jure gaudere ſciunt, debitos honores deferre minime dubitabunt.

Cap. VI.

a) *Status Controverſiæ. Explicatio nominum: quid Miniſter publicus in genere. De ejus inviolabilitate, etiamſi à rebellibus veniret. Ejus jurisdictio in ſuos, quemadmodum & Principis in alieno verſantis.*

b) *Diſcrimina Miniſtrorum.* Plenipotentiarius, *cujus acta Dominum obligant.* Ambaſſadeurs *ſeu* Legati, Envoyez *ſeu* Ablegati Ordinarii *Extraordinariis inferiores, non tamen qualitate diſtincti.* Reſidens *eſt Ablegatus Ordinarius.* Agens *habet non tam Credentiales quam Commendatitias.* Commiſſarius *ab habente jurisdictionem aliquam miſſus.* Deputati *proprie, qui ad Conventum vel à Conventu.*

a) Operæ pretium mihi viſum eſt hactenus totam controverſiæ hiſtoriam fuſius perſequi ac ſubinde aliquem rationum noſtrarum guſtum adſpergere, quo lectores de

Digitized by Google

de facto pariter & jure eadem opera inſtruerentur, nunc ipſam quæſtionem ventilatis utriusque rationibus tractare aggrediemur, quæ huc redit: *Utrum Principibus Germaniæ jus ſit mittendi Legatos charactere repræſentatitio veſtitos, quibus idem, qui Regum, Italorum Principum, ac Electorum Legatis, communis eſt, honos debeatur?* Quod ut accurate definiamus, ante omnia explicandum eſt, quam character Legatorum repræſentatitius vim habeat. Cum vero in rebus civilibus, quarum magna pars ab humano arbitrio pendet, ipſa nomina ipſique tituli in reale quiddam abierint, explicanda eſt vis appellationum, ut intelligatur, quid ſit Legatus (*Ambaſſadeur,*) quid Deputatus (*Deputé,*) quid Miſſus ſive Ablegatus (*Envoyé,*) quid Commiſſarius, Plenipotentiarius, Legatus ordinarius, extraordinarius, Reſidens, Agens. *Legati* vox generalius ſumitur pro omni illo, qui miſſus eſt publico nomine. Hoc ſane ſenſu generali Legatum (ex uſu recepto) demonſtrant mandati tabulæ, quas vocant *Literas Credentiales*. Hoc eodem ſenſu dici ſolet Legatos eſſe inviolabiles. Nam quiſquis tractandi cauſa miſſus eſt, immunitate fruitur, quæ jure gentium recepta & naturali ratione introducta eſt, ut ne quacunque de cauſa violetur: quod adeo verum eſt, ut etiam

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

ad eos porrigi poſſe arbitrer, qui ſubditorum nomine ad Principem mittuntur, ſive ut vocant deputantur; quanquam diſſentiat ille, qui nuper de Legatis exquiſita ſane Collectanea Gallico ſermone edidit. Nam ratio naturalis jubet, ut libera ſit communicandi facultas, alioqui ſublata hac fiducia remedia non poterunt afferri gliſcentibus malis animisque exulceratis. Omnium ergo, qui negotiandi cauſa mittuntur, ſecuritas bona fide, & tacito pacto nititur, etiamſi nullus datus ſit Salvus Conductus; itaque ſeveritas illa, qua Philippus II. in Ordinum Belgii Deputatos uſus eſt, probari non poteſt. Fingamus & rebelles milites tubicinem mittere ad Ducem ſuum, tractandi cauſa, certe injuſte faciet Dux, ſi tubicinem jubeat ſuſpendi. Porro Legatus neque ob debita ſpoliari, neque ob crimina puniri poteſt, Domino enim ſuo ſtat caditque: contrario ſemel admiſſo parata erit ſeges prætextuum, ut vario juris colore violari poſſint Legati. Unum hoc cavere fas eſt, ne noceant; itaque quod ſummum licet in Legatos, hoc eſt, ut in honeſtam dentur cuſtodiam, quæ ſecuritati eorum atque dignitati conſulat, atque in Republica malarum artium ſemina ſpargendi facultatem adimat. Poterunt etiam è ditionibus noſtris educi, quando ſuſpecta eo-

eorum commoratio eſt, vel dignitati Principis contraria. Scimus Regem Chriſtianiſſimum ſemel in Nuntium Pontificium hac facultate uſum eſſe, cum injuriæ Legato ſuo duci Crequio in Romana aula factæ indignaretur: Nuntium enim addita cuſtodia ad Regni fines duci juſſit. Cumque contumeliam ulciſci vellet, quam à Battevillio Legato Hiſpano paſſus erat in Anglia Legatus Regius Comes d'Eſtrade, Venſaldagnium Hiſpanum in Gallia Oratorem regno ſtatim excedere juſſit. Itaque Imperator eodem poſtea in Gallicos Miniſtros jure uti voluit, cum periculoſa eorum commoratio eſſe videretur. Domeſticorum quoque Legati arbitrium Legato ipſi permittendum eſt, quod ſapienter judicavit Henricus IV. Cum enim Secretarius Legati Hiſpanici conſpirationi cuidam ſe miſcuiſſet deprehenſusque eſſet, plerisque etiam ex Pariſienſi Senatu puniendum hominem velut proditorem cenſentibus; Rex juris gentium intelligentior judicavit, ſatis eſſe nocendi facultatem ſublatam, at pœnam à Domino irrogandam videri; itaque Secretarium Legato puniendum dedi juſſit. Quod mihi non tam quodam generoſitatis motu, quam certa juris ratione factum videtur; quanquam illi ipſi, quem paulo ante cum laude allegavi, Collectaneorum de Legatis Autori

ſecus videatur. At Cromvvellius pro ſolita ſua violentia vel hypocriſi fratrem Legati Luſitani, inexcuſabilis ſane homicidii reum, publice ſecuri percuti juſſit, ut plebi ſatisfaceret, zelumque ſuum oſtentaret; in quo jus gentium violaſſe mihi dubium nullum eſt. Quod ſi ergo nullum in Legati Domeſticos jus eſt Principi, ad quem mittitur, ſequitur ipſi Legato, vel ſaltem Domino ejus relictam in eos jurisdictionem; quanquam contumeliam faciant ei, ad quem mittuntur, ſi commiſſa apud eum à ſuis crimina impunita eſſe patiantur. Quod ſi ergo ſalva eſt Principi vel Domino jurisdictio, etiam in ſuæ Legationis comites, alieno in territorio exiſtentes, multo magis ipſi Principi, in alieno agenti, illibata erit ſumma jurisdictio in ſuos, neque proinde Regina Chriſtina jure ſuo abuſa eſt, cum de Marchione Monaldeſchio, quem mortis reum judicaverat, ſupplicium ſumi juſſit; facile enim judicatu eſt eam fuiſſe negotii naturam, ut aliis judicibus commode committi non poſſet. Et ridiculum erat poſtulare à Regina, ut alieno arbitrio permitteret ea, quæ ſalva dignitate negligere non poterat. Quod vero Galli rem ægre ferre viſi ſunt, non aliunde quam ab averſo aulæ animo profectum arbitror: accedebat loci conditio, in quo cædes facta erat, huic enim

ali-

aliqua certe reverentia debebatur: idque unum credo Reginæ exprobrari potuiſſe, quam tamen forte neceſſitas feſtinandæ ultionis abſolvit. Sed invitante augmento ad aliena dilabor. Itaque redeundum eſt in viam atque illud concludendum, *Legatum* generali appellatione illum eſſe, qui mandati tabulas publico nomine habet atque incolumitate fruitur, quam illi Jus gentium ex rationis naturalis dictato conceſſit.

b) Diſtinguuntur *Legati vel Miniſtri* publico nomine miſſi *tum intrinſeca poteſtate, tum adjectitio honore. Intrinſeca poteſtas* vel in obeundis quibusdam cæremoniarum ſolennibus, vel in negotii cujusdam tractatione conſiſtit. Et poteſtas tractandi vel inperfecta eſt, cum ad Dominum referri debet, antequam concludi poſſit; vel plena perfectaque eſt poteſtas, cum concludendi negotii jus eſt, quod *mandatum cum libera* vocant. Miniſtros autem hujusmodi, *Plenipotentiarios* appellant. Verum eſt ſane ſignatis licet per Plenipotentiarios tabulis Dominorum ratihabitionem exſpectari, antequam toti negotio finis impoſitus cenſeatur: illud tamen certum eſt Dominum vi *Literarum Credentialium* ad rata habenda Plenipotentiarii acta obligari, ſi ſecus faxit ſine extrema neceſſitate; eum

Digitized by Google

exiſtimationi ſuæ labem inferre. Hinc vero intelligi poteſt Plenipotentiarii nomen non eſſe honoris ſed poteſtatis; neque ut quidam faciunt Plenipotentiarium Legato characterem habenti opponi poſſe. Nam vel Legatus primi gradus, vel etiam ſecundi ordinis Miniſter mandatum tractandi liberrimum habere poteſt. *Adjectitio honore* diſtinguuntur Miniſtri publico nomine miſſi, in *Legatos* & *Ablegatos*. Illos vocant *Ambaſſadeurs*, hos *Envoyés*. Ambo rurſus *Ordinarii vel Extraordinarii* habentur. *Ordinarii*, quibus nullum certum negotium præfixum neque breve tempus conceſſum eſt. *Extraordinarii*, qui certæ rei occaſionisque cauſa mittuntur. Unde ſæpe fit, ut ordinario extraordinarius Miniſter ſuperveniat. Errant vero, (ſi quid judico) qui ordinarium ab extraordinario ſpecie dignitatis differre arbitrantur. Videntur in eum errorem inducti, quod ordinario extraordinarius præfertur: Idque verum ſane, ſed ea credo occaſione introductum, quod plerumque etiam ordinario extraordinarius ſupervenit, & uſu receptum eſt, ut ex duobus ejusdem Domini Miniſtris cætera paribus, ille præferatur, qui noviſſimus venit: unde mirum non fuit extraordinarios plerumque prælatos, quod denique in jus abiit; præſertim cum extraordinarii plerumque & majoris

joris eſſe ſoleant dignitatis homines & abſolvendis magni momenti negotiis vel obeundis publicis honoribus deſtinati; ac vel ideo plus ſplendoris oſtentare poſſint, quod exiguo tempore fere curſum abſolvunt. Sed etſi Legatus extraordinarius ordinario ejusdem Domini ſemper præferatur, non ideo diverſa conſtituitur dignitatis ſpecies, niſi extraordinarium Domini majoris ordinario minoris præponamus, quod credo non concedetur. *Reſidentem* infra Ablegatum ponunt & inter Miniſtros publicos recenſent: & videtur ſane *Reſidens* nihil aliud eſſe quam Ablegatus ordinarius, *Envoyé Ordinaire*; alioqui fruſtra alios vocabimus *Envoyés Extraordinaires*, ſi nulli ſunt ordinarii, qui illis opponuntur, At Agentem non item inter Miniſtros habent, hic enim literas *credentiales* nullas fert, ſed ad ſummum *recommendatitias*; neque enim cum Principe ejusque Miniſtris de Republica tractat, ſed cum Judicibus aliisque Magiſtratibus aut etiam privatis, de aliis plane rebus agit tantum; nec aliud agit, quam quod Mercator quivis facile præſtet. *Conſules* Mercatorum alterius ſunt naturæ. Nam præterquam quod Agentes cenſeri poſſunt, ſive negotiorum geſtores; habent quandam permiſſu Principis jurisdictionis ſpeciem in ſuæ nationis mercatores. *Commiſſarii* ſunt Mini-

Digitized by Google

Miniſtri publici juriſdictionem ejus, à quo miſſi ſunt, non egredientes. Hæc ratio eſt, cur Cæſaris Miniſtri in Germania *Commiſſarii* appellantur. Certum eſt enim aliquam Cæſari in toto imperio juriſdictionem competere, quam nihil pugnare cum Principum Suprematu infra oſtendemus. Tales olim erant Miſſi Dominici & Apoſtolici: illi à Cæſare vel Rege, hi à Papa. *Deputati* appellari ſolent Miniſtri ab illis miſſi, qui unum conſtituunt corpus; ita Provinciæ ſingulæ Belgii Fœderati mittunt Deputatos ſalvo jure libertatis ſive Suprematus, quod unaquæque Provincia ſibi vindicat; ita miſſi ab Imperii Ordinibus ad Conventus publicos, Deputati vocari ſolent, de quo pluribus infra. Et videntur olim Deputati fuiſſe dicti, illi omnes, qui ad aliquem congreſſum ſive conventum deſtinantur, unde Legatos etiam Regios, Gallos, Angloſque Deputatorum nomen æquo animo tuliſſe certum eſt, quemadmodum patet ex Præſidis Johannini Negotiationibus, ubi duorum Regum & quorundam Principum Legati ideo miſſi, ut pacis vel induciarum inter Hiſpanos & Fœderatos tractationi aſſiſterent, ſæpiſſime appellantur Deputati; idque haud dubie, quoniam unum inter ſe corpus formabant & communi conſilio ac nomine literas expediebant. Nonnunquam

quam & Deputati dici ſolent, non qui ad conventum aliquem, ſed qui ex Corpore aliquo ſive Conventu deputantur; unde hodieque in Urbibus & Rebuspublicis frequentius nomen Deputatorum & in Gallia Ablegati Hanſæ Teutonicæ vocabuntur *Ambaſſadeurs Deputez.* Ex quo judicari poteſt, quam parum conſtans horum nominum uſus fuerit.

CAP. VII.

Legatus (primi Ordinis ſcilicet) ſeu Ambaſciator, qui habet characterem repræſentatitium. *Hujus ea eſt vis, ut iisdem (proportione) honoribus gaudeat, Domino qui habentur, in quantum Legatum Domino ſuccedere uſus ac ratio patitur.*

Explicatis in ſumma Miniſtrorum publico nomine miſſorum diſcriminibus, inſiſtendum eſt illi potiſſimum, quo conſtituitur Legatus primi ordinis ſive Ambaſciator, quem charactere repræſentatitio inſtructum dicunt. *Character repræſentatitius* quid rei ſit, paulo altius repeti debet. Qui ad obeunda ſolennia funebria, nuptialia, baptiſmalia, ad præſtandum hominium, ad coronationes aliasque publicas cæremonias veniunt, ut illum, ad quem aut

aut à quo mittuntur, præſentia ſua honorent, actuique interveniant; illos perſonam Domini repræſentare conſentaneum eſt, id eſt eo in loco collocari, qui Domini eſſet; & illis honoribus affici, qui Domino haberentur, quouſque ſcilicet ratio Miniſtrum Domino ſuccedere patitur. Quam ſane exceptionem addi debere mox patebit. Hinc jam intelligi poteſt in hoc negotio non haberi rationem mediocritatis ejus, qui miſſus eſt, ſed dignitatis ejus, qui miſit; quare ridicula fuit Legati Gallici querela, qui ſub Franciſco I. Romam miſſus Domino ſuo ſuadebat, ut impoſterum Legatos mitteret Marchiones aliosque propria dignitate ſplendentes, ne ſcilicet Legatus Regius non ſine Domini contumelia longo poſt Hiſpanicos intervallo in multitudine velut lateret: unde recte colligitur ab autore Collectaneorum de Legatis, vel parum eo tempore ſtabilitum fuiſſe jus repræſentationis, vel Legatum ſui juris mire ignarum fuiſſe. Hoc tamen ita intelligendum eſt, ut Legationis honor Legato addat quidem, non tamen adimat dignitatem: conſtat enim & Legatis, natu Principibus Celſitudinem (*Alteſſe*) & Cardinalibus *Eminentiam*, & quicquid inde honoris fluit, conſervari. *Legatus* ergo *primi ordinis* eſt, qui miſſus eſt ab habente Suprematum cum charactе-

ractere repræſentatitio. *Character repræſentatitius* eſt jus fruendi iisdem honoribus, quibus frueretur is, qui repræſentatur, ſi præſens eſſet, in quantum fert ratio aut conſuetudo. Dico, *is, qui repræſentatur*; non is, qui miſit. Neque enim character repræſentatitius eſt in Legatis tantum, ſed & etiam vicariis, quales illi ſunt, quos hodie *Vice-Reges* vocant, aut in illis, quos Germani vocant Statthalter, Ungari *Palatinos*, Sueci Trotſetz ſeu Troſt, id eſt Regis Sedem (Sitz) locumve tenentes; Trot enim vetere lingua etiam Germanica regem eſſe judicari poteſt, quoniam hodieque Trotning Suecis Regina eſt.

CAP. VIII.

a) *Itaque non per omnia ſuccedit; exempli cauſa cedit aliis præſentibus, Domino ſuo quoad Suprematum ſaltem æqualibus. Exceptis actibus curialibus, cum Domini nomine aliquas functiones exercet, ubi non cedet. Et hoc ſenſu aliquando verum Legatos Electores præcedere ipſos Principes. Quanquam autem Legati Regii aliquando nec in loco tertio cedere voluerint Electoribus, (ut Nuntius & Hiſpanus Fran-*

Francofurti;) hoc tamen non probatur, cum nec Principes illis cedant in domo ſua.

b) *Legati charactere veſtiti habent Excellentiæ titulum: is olim Principibus tribuebatur. Nuntius eum negat Legatis Eccleſiaſticis. Minus debet & ſolet eſſe diſcrimen inter miſſos quam mittentes. Legatis competit jus ſe tegendi coram Regibus, etſi nondum id conceſſum in Gallia Electoralibus.*

a) Addo repræſentationem non ultra valere, in quantum fert *ratio aut conſuetudo*. Nimirum ſi quis miſſus ſit, ut alicui actui ſollenni nomine Principis interſit, iisdem quibus Princeps honoribus excipietur, niſi quid obſtet: exempli cauſa, niſi alius adſit Domino æqualis aut aliæ inde abſurditates naſcantur. Itaque nunquam auditum eſt Generalem Regis locum tenentem, (qualis in Gallia eſſe volebat Dux Meduanus tempore fœderis, quod Ligam vocabant, aut qualis poſtea Aurelianenſis Regis nunc regnantis patruus fuit,) locum Regis in Senatu capere voluiſſe, quem vocant *Lit de juſtice;* & conſtat Ligæ tempore Cardinalem Caieta-

jetanum Legatum à latere ad ſedem Regiam euntem à Præſide Briſſonio fuiſſe retentum. Ipſi Cardinali Barberino, Legato à latere negatum eſt in Hiſpania jus Uraniſci ſeu portatilis cœli (*le Da qui pis*) profecto non fuiſſet negatus ipſi Papæ: unde intelligitur nullum Principem Legatis dare poſſe perfectæ Repræſentationis characterem neque Legatum unquam eodem per omnia quo Princeps honore affectum: ita Legati Regii aliis Regibus ubique cedunt: ubique inquam, id eſt non tantum in loco tertio, ſed & in domo ipſorum Regum ad quos mittuntur; & Legati a latere, licet à majore Regibus ſcilicet à Pontifice, miſſi, ipſis Regibus, quodammodo faſces ſubmittunt. Unde in Gallia non poſſunt ſibi præferre jubere crucem erectam juriſdictionis notam, eo in loco ubi Rex præſens eſt. Manifeſta autem ratione cur Legatus Regius exigere nequeat ut Rex ad quem miſſus eſt ei in domo ſua honoratiorem locum concedat: nam hoc grave futurum erat Regibus ipſis mittentibus, ſi Legati eorum adeo dignitatem Regiam vilem haberent, licet in alio Rege. Ejusdem rei illuſtre exemplum habemus in Electione Imperatoris. Videmus enim Legatum Electoris intervenire Conſeſſui quidem, cum Imperator nominandus eſt, alioſque ſolennes

actus exercere, ſed cæteris Electoribus cedere. Idem eſt in Conventu Ordinum. Cum enim in Comitiis Ratisbonenſibus anni 1653. ſolus Electorum Carolus Ludovicus Palatinus præſens eſſet, Legati cæterorum in Electorali Collegio dubitabant an noviſſimo Electorum cedere debent? ſed re deliberata Dominisque conſultis concluſum eſt, ut Legati cederent Electori præſenti & in Collegio Principum non niſi de novis Principibus dubitatum eſt, annon Legatis aliorum cedere debeant. Neque dubium eſt Legatos Electorum cedere Principibus debere ac ne quidem in Domo Principum honoratiorem exigere locum poſſe: nam quod in coronatione Caroli V. controverſia fuit inter Guilielmum Ducem Clivienſem & Legatos Electoris Saxoniæ, quæ pompam in multam noctem produxit, id tunc ſane cum tota actus ſolennitas ad Electores pertineret, minus mirum videri debuit Legatos Electorum à cæteris Electoribus avelli ac ſeparari noluiſſe, neque enim ſingulorum per ſe, ſed totius Electorum corporis ratio habenda erat. Cæteroquin tantum abeſt ut Legati Electorum Principibus in loco tertio præferantur, ut ne apud ipſos quidem Principes honoratiorem obtineant locum, quanquam hæc olim parum certa ac definita eſſent: civilitati enim arbitrariæ potius

Digitized by Google

tius quam certo juri dabantur, donec ab exteris artem hanc cæremonialem didicimus. Conſtat enim eundem Principem, quem Electorum Legatis negaverat honoratiorem apud ſe locum, aliquando alterius Principis Legatis dediſſe; idemque de Regiis Legatis dicendum eſt, quibus Electores ac Principes Germaniæ nihil ultra imposterum quam Reges alii dabunt, ubi civilitates ſæpe nimis effuſas in jus trahi, nec viciſſim à Regibus dignitatis Principum rationem haberi intelligent. Cum Carolus V. Aquisgrani coronaretur, Nuntius Pontificis & Legatus Regis Angliæ ſolemnibus abſtinuere, ne Electoribus cedere cogerentur; quinimo in nupera Leopoldi coronatione *la matina del primo di Agoſto 1658. à boun hora ſi transferirono alla chieſa il Nuntio e li due Ambaſciatori di Spagna per fuggire le Competenze con gli Elettori*, ut ait autor Hiſtoriæ Leopoldi; quæ ideo adduco ut appareat, falli eos qui putant in eo Electores à Principibus diſtingui, quod illis cedat Nuntius Apoſtolicus aut Regius Legatus, his non cedat. Quanquam ridiculum ſit, Legatos Regios tale quiddam apud Electores & Sereniſſimos Principes Germaniæ moliri: quomodo enim illis præferri poſtulant quorum Legatis non ubique præferuntur, aut potius quorum Legatis præfe-

runtur quidem in loco tertio ſed in domo ſua cedunt. Regula ergo certa ſtabilienda eſt, *Legatum habentis ſuprematum Principi ipſi Suprematum habenti ubique cedere debere*, velut *fratri* Domini ſui, non qualitate, ſed ad ſummum quodam ut ita dicam majoratus tantum ſive primogenituræ jure diſtincti. Certum eſt Electores & Principes ejusdem ſpeciei poſſidere Suprematum quemadmodum jam ſupra demonſtratum eſt, & infra oſtendetur uberius: certum eſt rurſus, Electores à Regibus non differre ſpecie Suprematus (ex confeſſione ipſorum Regum, qui nuper Legatos Electorales & Italos ſuis æquavere:) Ergo concluditur, nec Principes à Regibus ea re diſtingui poſſe: quamquam alioqui Dignitas Regia à Ducali, & Electoralis à Principali differat. Hinc porro intelligi poteſt, quantopere character repræſentatitius uſu arctetur, & quam non ſit in poteſtate Regis ullius talem Legato ſuo characterem dare, quo inſtructus etiam perſonaliſſima Domini ſui privilegia repræſentet, alterique Suprematum habenti, ſed Domino ſuo cedenti ullo in loco præferatur. Neque enim video quo jure poſſit aliquis vindicare ſibi poteſtatem transferendi in alium, quæ ſunt mere perſonalia, honores ſcilicet qui non niſi præſenti habentur, cum enim oneroſum

ſit

ſit & plenum incommodis, Principes præſentes colere, utique mnltiplicare hoc onus alteri poteſt nemo, quid enim futurum eſſet importunius, quam tot imaginarios Reges, quibus omnia deferre oporteat, videre in aula noſtra, quod ad nos Legatos cum ſummo charactere Regibus quibusdam mittere placuerit? Ergo neceſſe erat arctari characterem repræſentatitium & ad ea tantum referri, quæ neque onerosa aliis, neque ipſi dignitati communi mittentis, atque recipientis gravia eſſent. Idque jam tacito uſu introductum eſt, egregio temperamento ut ſcilicet Legatus primi licet Ordinis, Domini ſui æqualibus ubique cedat, aliis plerisque præferatur. Æquales autem intelligendos dixi licet non dignitate, attamen dignitatis qualitate qui ſcilicet jure Suprematus fruuntur, & in Chriſtiano orbe rerum ſummæ præſunt, in ſuis quisque terris. Hi enim, ut dixi, omnes *fratres* habendi ſunt, quanquam ordine honoris diſtinguantur. Quemadmodum fratres ſibi cedunt ordine ætatis, etiamſi jure familiæ pares habeantur. Aliis autem plerisque, anteferri Legatum dixi. Plerisque inquam, licet non omnibus: nam variæ rationes alios ſubinde limites præſcribunt; ſcimus enim Legatos ſæpe ſolitos peculiarem habere honorem cognatis ſuorum Dominorum,

rum, unde ortæ aliquando perplexitates, quando ille ipſe cognatus aliis cedit, quemadmodum Legatus Anglus cedit Principi Auraico, Gallus non cedit, nec Anglus Gallo. Cedere autem atque præferri, cum abſolute ponuntur, intelligi debent *in loco quem tertium vocant*, id eſt, qui ad neutrum eorum de quibus agitur pertinet; nam alioqui ſæpe fit ut quibus Legatus in loco tertio cederet, eis præferatur apud ipſos, & qui Legato cederent alibi, apud ipſum honoris ergo primo ſint loco, quemadmodum videmus inter Legatos duorum Dominorum etiam ſibi cedentium obſervari; idemque ſemper locum habere debet quoties duo illi de quibus agitur non ſpecie ſive quantitate ſed gradu tantum dignitatis diſtinguuntur. Quod autem dixi Legatos Domini etiam minoris, modo ſuprematum habeat, apud alterius Domini Legatos honoratiorem locum (*la place d'honneur*) habere, generale eſſe debet: nam ſcimus Legatos olim Regis Galliæ apud Venetos, Avauxium *&* *la* Tuillerium, etiam cum *Excellentiam* Fœderatorum Ordinum Legatis negarent, locum dediſſe, nec video quo juris colore Gallici Hiſpanicique Legati quod alibi concedunt Legatis non Regum Romæ tantum negent, ſed in talibus recepta ſemel, atque ab

omni-

Digitized by Google

omnibus tolerata conſuetudo pro ratione eſt.

b) Ex his ergo intelligi poſſe arbitror, quæ ſit vis & natura Repræſentationis, quam character Legato confert. Nimirum ut non niſi illis ubique cedat qui eandem dignitatis ſpeciem habent quam Dominus qui miſit, nempe Supremàtum; utque aliis Legatis à Domino majore vel minore, ſed eandem dignitatis ſpeciem habente miſſis in loco tertio præferatur aut poſtponatur, prout Domini facerent, cedat domi ſuæ, apud ipſos præferatur. Item ut alia Legati illi inter ſe obſervent, quæ qualitate ſive ſpecie dignitatis æquales decent; ex quibus illud eſt, ut noviſſimo venienti adventumque ſignificanti honor primæ viſitationis à cæteris habeatur, ut qui alterum inviſit, in aditu ædium excipiatur: denique ut titulis quoque iisdem decorentur. Receptus eſt autem *Excellentiæ titulus* inter Legatos ſub initium hujus ſeculi. Res enim in Pace Monaſterienſi nova videbatur Germanis, & olim titulum fuiſſe Regium ſcimus aut ſummis Principibus datum; nam & Angli hodieque Regi eum tribuunt ſuo, (*The Kings moſt excellent Majeſty*) & Regibus Galliæ atque Hiſpaniæ datur in Tractatibus Pacis Pyrenææ, & in titulis Principum veteri ſtylo ſcriptis hoc legetur: *Illuſtriſſimo & Excel-*

Excellentiſſimo Principi; que hodie uſus in Serenitatem ac Celſitudinem commutavit. Idem titulus etiam Exercituum Ducibus hodie datur, & primariis Status Miniſtris. Sed in Italia major ejus habetur ratio: nam dabatur Principum regnantium cognatis quibus in Gallia Celſitudo (*Alteſſe*) non negata. Nuntius Apoſtolicus Excellentiæ titulum non tribuit Eccleſiaſticis, & fruſtra fuere Colonienſes Legati, qui in Comitiis Electoralibus Francofurtenſibus Illuſtriſſimos ſe tantum ab eo vocari ægrius ferebant, quo exemplo mirum non fuiſſet ſi Legati Cæſarei Electoralibus Excellentiam negaſſent. Fxcellentiæ tamen titulum omnibus ſine diſcrimine Legatis primi ordinis dari, hodie rationi cenſentaneum eſt, tametſi Domini eorum titulis diſtinguantur, aliisque Majeſtas, aliis tantum Serenitas detur. Neque enim putandum eſt ſummo quodam rigore eam inter Legatos analogiam ſervari quæ Dominis proportione intercedit. Nam ſi hoc ita eſſet, qua rationis ſpecie conceſſiſſet Cæſar, ut Brandeburgicis Legatis apud ſuos honoratior locus eſſet, quam certe non concederet Brandeburgico apud ſe: quare falluntur qui ab illis honoribus quos Electores vel Principes Cæſari aut Regibus deferunt eadem plane Legatorum diſcrimina moliuntur, ſolent enim eſſe

Digitized by Google

eſſe minora quam Dominorum. Cæterum aliud quoque receptum eſt *Legati repræſentantis jus ut ſe tegat coram Regibus.* Hoc Gallia dudum non Venetis tantum, ſed & Sabaudis, Florentinis & quibus non aliis Italorum Principum Legatis conceſſit; Principibus vero & Electoribus Germaniæ, quibus cedit ipſe Sabaudus, aut pari jure eſt, negavit nulla certe rationis ſpecie. Cum enim Elector Bavariæ Maximilianus in Galliam Legatos, cum ſummo charactere miſiſſet, negatus eſt illis non tantum introitus, ſed & poteſtas ſe tegendi coram Rege, nullo alio juris colore quam quod hoc non eſſet conceſſurus Imperator: quod parum validum erat argumentum. Nam Legati Gallici Monaſterii Legato Sabaudo Excellentiæ appellationem dedere, quam Cæſarei conſtanter negaverant. Cæteras Legatorum repræſentantium minutiores prærogativas cæremoniasque attingere nihil attinet, neque enim libellum cæremonialem ſcribimus, & qui *primæ viſitationis honorem, Excellentiæ titulum* &, cum acceptum viſitationis honorem reddet, *honoratiorem locum* habebit, huic cætera uſu recepta non negabuntur.

Digitized by Google

quam experientiæ atque judicii. Nam quæ paululum à Romanis Græcisque formulis abeunt, ea vix nominare audent; videas documenta & præcepta tradi non alia quam quæ alicujus Poëtæ aut Oratoris autoritate firmari poſſint; & exempla adhiberi ex ſola vetere Hiſtoria anquiſita: quæ res facit ut libri ejusmodi à viris pragmaticis (quicunque nondum juvenes hoc velut guſtu antiquitatis imbuti ſunt) velut inutiles, aut certe ſteriles, ſpernantur. Quid eruditius aut elegantius quam quæ egregius ſane vir, Carolus Paſcalius reliquit in libro de Legato: ſed fallitur profecto qui legatum aliquem inde multum luminis haurire poſſe putet, quo rectius munere ſuo fungatur aut difficultates oblatas ſuperet. Nec tamen deerat illi viro notitia rerum quæ in uſu verſantur, nam & legatione Rhætica functum ipſummet ſcimus: quare nihil aliud quod accuſem habeo quam illius temporis morbum, qui frigidam hanc eruditionis affectationem exigebat. Fatendum eſt Hugonem Grotium, Eximium virum, majorem uſus rationem habuiſſe, & quæ ex omni Hiſtoria ac Veterum monumentis ſelegit præclare accommodaſſe ad regulas conſtituendas quæ nunc quoque vim habent. Poterat tamen utilior eſſe ſeculo, ſi ſepoſita aliquando gravitate qua ſemper ad illud eruditio-

ditionis culmen aſſurgit, quo pauci fateor accedere poſſunt, familiariorem ſe reddidiſſet nobis atque ea ſubinde tractaſſet quæ Magnis illis viris pro minutiis habentur; at nobis, (ut nunc ſunt credoque ſemper erunt res humanæ) graves ſæpe difficultates pariunt: quemadmodum faciunt cæremoniæ, tituli, receptæ quædam conſuetudines, & obſervationes nonnullæ viles in ſpeciem, effectu magnæ. Nimirum ſunt multa quorum ſcientia à nemine laudatur, ab omnibus tamen requiritur. Talia non ſolent attingere autores, qui gloriæ potius ſuæ quam lectoris utilitati velificantur. Scilicet eruditio plerumque ad ſplendorem dirigitur, non ad uſum: præclara præcepta moralia, pulchra dicta, apophthegmata egregia, tum elegantiſſima exempla frequentantur, quæ ſcilicet dicenti ſcribentique aliquam gratiam conciliant: de illis vero quæ magis in vivendo profutura, quam in dicendo pulchra ſunt, altum ſilentium. Quare ego ſæpe dicere ſum ſolitus plus in aliquo libro vulgari, quem magni illi homines noſtri velut mechanicum damnant, qualis eſt Oeconomicæ, aut artis ſellulariæ ſcriptor quiſpiam abjectus, veræ utiliſque doctrinæ eſſe, quam in Theatro vitæ humanæ, ne dicam in integra ſæpe Bibliotheca. Hoc ergo eruditorum vitio factum eſt

eſt, ut hodie plus pene utilitatis hauriatur ex libris, vernaculo variarum gentium ſermone à mediocribus admodum autoribus conſcriptis, quam ex doctiſſimis lucubrationibus. Et plus ex Novellarum publicarum unius decennii collectaneis diſcetur quam ex centum auctoribus claſſicis. Quare mirum non eſt ſi de Suprematu dicturo, quem vulgo vocant *la Souveraineté*, auxilia bonorum autorum deſunt: dum interea de civitate, de Majeſtate, de formis Rerumpublicarum mille voluminibus omnia perſtrepunt.

Cap. X.

Civitas *eſt, ubi ſecuritatis cauſa cohabitatio atque adminiſtratio communis eſt.* Ditio, *terræ tractus, qui ſi major,* Regio *vocatur.* Territorium, *nomen his commune.* Dominus Juriſdictionis *eſt qui poteſtatem habet coërcendi privatos.* Dominus territorii *vero etiam totam communitatem militari manu in officio continere poteſt. Tametſi autem quædam in Territorio jura vel regalia alteri ſint* Reſervata, *nihilominus* Superioritas Territorialis *ſalva manet,*

Digitized by Google

net, modo Domino ſuperſit poteſtas manus militaris & reditus ſufficiens ad alendos potentiæ Miniſtros. Quod ſit territorium tam ſit amplum aut potens ut aliquid momenti conferat ad rerum ſummam, Suprematus *à me vocatur, & qui eum tenent* Souverains *vel* Potentats *quorum* perſonæ *ac* familia inviolabilis *&* ditio *privatorum* commercio *fere* exempta *cenſetur.*

De *Supremata* dicturus cogor attingere, quid ſit Civitas, quid Reſpublica, quid Libertas, quid Summa Poteſtas; quid Regalia, quid jus Superioritatis territorialis, quid Reſervata, quid unio plurium Rerumpublicarum. *Civitas* eſſe videtur cœtus hominum ſatis magnus ad ſpem defenſionis mutuæ contra vim magnam, qualis metui ſolet, animo cohabitandi, certa quadam rerum communium adminiſtratione conſtituta, initus. Familiæ, imo & vico ſive pago ex aliquot familiis compoſito deeſt magnitudo; Exercitibus, vel magnæ cuidam ſocietati caſu conflatæ, quales ſunt Caravanæ in itineribus Aſiaticis, deeſt animus cohabitandi. Illi qui Ariſtotelis lingua hodieque loqui ſolent, integra regna appellant Civitates; quod neſcio

neſcio an ſatis conſentaneum ſit ipſi Ariſtoteli, qui Regnum Perſarum credo non appellaſſet πόλιν & Babylonem ob magnitudinem non civitatem eſſe dixit, ſed gentem. Civitas videtur requirere cohabitationem ita ut cives facile congregari poſſint ſigno dato. Civitas autem aut ſui aut alieni juris eſt. *Ditio* eſt quidam terræ habitatæ tractus communi quadam adminiſtratione utens; major ditio *Regio* vocatur, & Regio cum alterius ditionis adhuc majoris pars eſt, *Provincia* dicitur. *Territorium* commune eſt nomen civitati vel ditioni, ſive terræ tractui; ſed præter rem ſubjectam, etiam jurium aggregatum exprimit, ita ut quemadmodum hæreditas & patrimonium quandam rerum juriumque in familia aliqua ſive domicilio univerſitatem continent, ita territorium univerſitatem jurium quæ in portionem terræ habitatam competere poteſt, ſignificet. Hinc illud oritur quod Juriſconſulti Germani vocant *Superioritatem territorialem* vel *ſublime territorii jus*; ſed & ante eos Itali, & memoratur Baldi dictum, qui ajebat Superioritatem inhærere territorio, ut nebulam paludi. Porro in hoc jure præter *Jurisdictionem & levem coërcendi poteſtatem etiam Jus manus militaris* continetur. Quæ omnia quo crebrius confunduntur, hoc diſtinguenda ſunt accuratius.

ratius. Aliud enim eſt *Dominus juriſdictionis*, aliud *Dominus territorii.* Juriſdictionem voco *poteſtatem de cauſis ſtatuendi, ſive Jus dicendi & contumaces privatos coërcendi.* Coërcendi poteſtatem (Juriſconſulti veteres *Imperium* vocabant) eſſe dico, cum, ubi opus, vim in refractarios adhibere licet. At *Jus manus militaris* eſt aliquid longe ſublimius ſimplici coërcendi poteſtate; coërcere enim refractarios Privatos licet, adhibitis paucis Juſtitiæ Miniſtris, vel etiam, ubi opus, convocatis in opem civibus. At jus manus militaris voco, cum in poteſtate eſt, hoc Jus habenti, colligere manum militum, quæ ad totam ditionem in officio continendam ſit ſatis. Itaque alicujus Vici vel Burgi Dominus poteſt omnem habere jurisdictionem, poteſt capitis ſupplicio punire, poteſt per lictores, & ſi opus, collectam civium vel ruſticorum manum, privatos aliquot contumaces redigere in ordinem; ſed conſcribere militem; tormenta majora ducere, aliaque facere, quibus totum illum tractum ad imperata cogere queat, non poteſt. Itaque eo caſu, quo non contra paucos quosdam refractarios, ſed totam aliquam communitatem expedienda vis erit, Dominium territorii implorabit. Hæc qui accurate conſiderabit, Superioritatem territorialem in ſum-

mo cogendi ſive coërcendi Jure conſiſtere, videbit, quæ tantum à ſimplici coërcendi facultate differt, quantum in Legibus Romanis *vis publica à privata.* Ubi tamen illud notari debet, etiam ſine milite hoc Jus retineri poſſe, ſola hominum opinione, id eſt obſequio, cultu, autoritate; quæ tantundem ac ſæpe plus ipſa vi, poſſunt, quoties ſcilicet communis ſubditorum fert opinio, parendum eſſe: tunc enim ſufficit exiguam adeſſe manum, quæ primis ſaltem paucorum turbatorum motibus opponi poſſit. Interea ſufficit, adhibendæ vis majoris confeſſam eſſe poteſtatem, ubi opus ſit. Hoc porro Jus non Principibus tantum Imperii, ſed & Comitibus competit. De Urbibus liberis diu fuit olim dubitatum, ſed noviſſime, Pace imprimis Monaſterienſi, definita quæſtio videtur. Et hoc, quod nos vocamus *Superioritatem territorialem*, idem cum eo eſſe videtur, quod Galli etiam vocant *la Souveraineté*, laxiore nonnihil ſenſu: quales ſunt *la Souveraineté de Neuf-chaſtel de M. de Longueville*, *la Souveraineté de Dombes, qui appartient à la maiſon de Montpenſier*, *la Souveraineté de Sedan de Meſſieurs de Bouillon*, *la Souveraineté de Bidache, qui eſt au Maréſchal de Grammont.* Intellecto autem ſemel, Superioritatem territorialem in ſummo ſubditos coërcendi Jure conſiſtere, patet

tet primum, in ea contineri plenum omnia alia imperandi arbitrium, quatenus ea non expreſſè excipiuntur, alterive *reſervantur*, unde dixi ſupra, territoriale Jus in quadam Jurium Univerſitate conſiſtere. Patet deinde, multa, ut vocant, *Regalia* excipi, vel pactis expreſſis ac ſæpe juratis, vel Provinciæ conſuetudine, & nihilominus Superioritatem territorialem ſalvam manere. Itaque poteſt fieri, ut alius in territorio noſtro habeat jus Venationis, jus fodinarum, jus aperturæ, jus conducendi, jus vectigalium; quinimo jus altæ jurisdictionis, ſive jus ſtatuendi de criminibus capitalibus, atque ſupplicium ſumendi de condemnatis; ſed & jus ſupremæ ut vocant inſtantiæ, ſeu ad ipſum ab eo, qui Superioritatem territorialem habet, provocari poſſit; ſed & Dominus territorii poteſt carere jure ſignandæ monetæ, jure indicendi tributa pro arbitrio; jure ſtruendi munimenta, aliisque multis. Modo id qualecunque jus, quod habet reliquum, vel auctoritate, vel, ubi opus, vi majore à ſubditis obtinere ipſi in promptu ſit. Etſi autem omnia alia adimantur jura vel Regalia, ſufficit tantum remanere jurisdictionis, quantum ſatis eſt ad tuendam in ſubditos auctoritatem; & tantum reditus, quantum opus eſt ad ſuſtentandam pro dignitate familiam, alendosque potentiæ

Digitized by Google

Miniſtros. Porro quamquam hujusmodi minora Territoria appellari ſoleant *Souverainetés*; communiore tamen ſenſu vocabulum hoc paulo *arctius* adſtringitur; & illi tantum vocantur *Souverains ou Potentats*, qui territorium majus habent, exercitumque educere poſſunt; atque hoc demum illud eſt, quod ego voco *Suprematum*, & Gallos quoque arbitror, cum de rebus ad jus gentium ſpectantibus, pace, bello, fœderibus, ſermo eſt, & ipſi aliquos vocant *Souverains*, eos non de urbibus liberis loqui, nec exiguorum territoriorum Dominis, quæ facile etiam dives Mercator ſibi emere poteſt, ſed de majoribus illis poteſtatibus, quæ bellum inferre, bellum ſuſtinere, propria quodammodo vi ſtare, fœdera pangere, rebus aliarum gentium cum auctoritate intervenire, poſſunt, quæ quodammodo commercio privatorum exemptæ ſunt, &, ut nunc ſunt res humanæ, ad homines inferiores & minoris conditionis, (exceptis Principum Eccleſiaſticorum Electionibus) non facile perveniunt. Unde fit, ut, qui in hoc ſunt culmine, à cæteris Poteſtatibus Majoribus, terrarumque & gentium Dominis, & rerum humanarum arbitris, quodammodo, ut fratres & conditione æquales (licet magnæ potentiæ intervallo inferiores) honorentur, & ab illis non ſpecie,

cie, ſed gradu tantum dignitatis differre intelligantur. Jam & ubi in familia quadam jus illud hæret, fit, ut ea quodammodo cæterorum hominum ſortem ſupergreſſa videatur, & perſonæ ſacræ atque inviolabiles cenſeantur, quod perſonæ Privilegium non illi tantum proprium eſt, qui caput eſt domus, & quem regnantem vocant, ſed & reliquis aliqua ratione communicatur, qui ſolam ſpem habent ſucceſſionis, & qui dicuntur *Princes d'une Maiſon Souveraine.*

CAP. XI.

Unio plurium territorium in unum corpus: Suprematus ſingulorum non obſtat unitati Reipublicæ. Comparatio Belgii Fœderati & Imperii quatenus procedat. Hobbii ſententia examinatur; nullibi extat Reſpublica, qualem ille definit; ſecundum ipſum noſtræ omnes ſunt Anarchiæ meræ. Nec Galliæ Rex imo nec Turcarum Sultanus re vera plane abſolutus.

Cæterum plura territoria *uniri* poſſunt in unum corpus, ſalva ſingulorum ſuperioritate territoriali, cujus rei manifeſta in Imperio, in Helvetico Corpore & in Unitis Provinciis, exempla habemus; nam

ſi ſingulis regionibus jus ſit proprium habendi militis, quo continere ſubditos in officio poſſint, territorii jus ſibi conſtat. Quod ſi præterea & cum exteris iniri fœdera poſſunt ſingulæ, & exercitus conſcribere, armaque expedire, quibus ſibi apud vicinos quoque autoritatem parent, quod poſſunt Germaniæ Principes; manifeſtum eſt, non obſtante *unione*, in unaquaque Regione ſupereſſe id, quod *Suprematum* definivi. Multum autem intereſt inter *Confœderationem & Unionem*, quemadmodum inter *Societatem & Collegium*. Societas & plurium, cum res in ſortem collata ſingulorum eſt, lucrum inter omnes dividitur: ſed in Corpore vel Collegio nova quædam perſona civilis conſtituitur, &, quæ in commune ærarium illata ſunt, non ſingulorum ſunt, ſed Corporis ipſius, nec lucra, niſi ex omnium vel majoris partis ſententia, diſtribuuntur. Confœderatio ſolis verbis finitur, & ſi opus, junguntur vires: ad Unionem opus eſt, ut certa quædam adminiſtratio conſtituatur cum aliqua, & in membra, autoritate, quæ ubicunque de rebus majoris momenti ac ſalutem publicam ſpectantibus, ordinario jure obtinet, ibi *Rempublicam* eſſe ajo. Itaque viri eruditi, qui hoc argumentum tractavere, alterutro modo limites exceſſere: nam admiſſa uuitate Reipublicæ crede-

dideres ſublatam in ſingulis membris libertatem ſive Suprematum; vel conceſſa ſingulorum membrorum libertate, non unam Rempublicam, ſed nudum fœdus conſtitui, ſunt arbitrati. Ubi illud noto, Reipublicæ Belgicæ non ſatis recte Imperium Germaniæ comparari; quemadmodum enim ſunt quædam, in quibus arctius Imperii noſtri vinculum eſt: ita ſunt alia, in quibus major Principum noſtrorum, quam ſingularum Belgii Fœderati Provinciarum poteſtas videtur, quibus jus Belli, Pacis, Fœderum, Legatorum, paulo minus quam noſtris tribuitur. Scio, quæ hic à me diſſeruntur de natura Reipublicæ, non poſſe conciliari cum ſententiis accutiſſimi viri Thomæ Hobbii Angli; ſed tamen & illud ſcio, nullam in Europa moratiore gentem iis legibus gubernari, quas ille tulit: quare ſi Hobbium audiemus, non erunt apud nos niſi Anarchiæ meræ. Nimirum homines natura jus habere ait faciendi, quicquid ipſis videtur utile, inde illis jus in omnia competere, ex hoc jure naſci bella internecina, ſingulis exitioſa, ideo neceſſariam eſſe pacem, ac proinde tollendum eſſe jus illud omnium in omnia, quare & proprium judicium ex quo fluit: itaque unumquemque debere ſuam voluntatem transferre in Rempublicam, id eſt vel in Monarcham,

 vel

vel aliquod optimatum aut populi concilium, ſive in perſonam naturalem aut civilem, ut, quod vult Reſpublica vel perſona eam repræſentans, unusquisque velle intelligatur. Porro hanc perſonam civilem Reipublicæ, omnium aliorum perſonas repræſentantem, non poſſe eſſe niſi unicam, & fruſtra dividi jura ſummæ poteſtatis inter plures perſonas, ſive plura collegia. Nam ſi (exempli gratia) uni ſit jus legum ferendarum, alteri jus indicendorum tributorum, in caſu diſſenſus contumacis diſſolvi Rempublicam: quia enim ſine nervo rerum gerendarum, id eſt pecunia, nihil geri poteſt, patet illum, qui alteri tributa negare poteſt, eum etiam reliquo jure privare poſſe, quod, inquit Hobbius, abſurdum eſt. Quin imo ex principiis ejus ſequitur, omnem Monarcham (ſeu eum, qui conventum populi nullum indicere cogitur) poſſe pro arbitrio ſtatuere de ſucceſſore: neque id diffitetur ipſe Hobbius. Et hæc tamen certe in ipſa Gallia, (quam aliqui velut in exemplum proponunt regni abſoluti) exploderentur. Paralogismus Hobbii in eo conſiſtit, quod ea quæ incommoda trahere poſſunt, nullo modo ferenda exiſtimat; quod alienum eſt à natura rerum humanarum. Quanquam enim non negem, diviſa ſumma poteſtate, multos diſſenſus oriri

poſſe,

Digitized by Google

poſſe, imo, ſi unusquisque in ſententia perſtet, bella; experimento tamen conſtat homines plerumque medias quasdam vias tenere, ne ſummam rerum pertinacia ſua diſcrimini committant. Manifeſto omnibus exemplo eſſe poſſunt Respublicæ Polonica & Belgica: apud Polonos Comitia unus Nuntius Terreſtris ſolvere poteſt ſua pertinatia; apud Batavos cum res magni momenti, nt pax, bellum, fœdera, agitantur; unius oppidi diſſenſus omnia ſubvertit, & tamen prudentia & moderatione eorum, qui rerum ſummæ præſunt, pleraque ex ſententia conficiuntur. In Germaniæ quoque Comitiis non omnia ſuffragiorum multitudine tranſiguntur, ſed ſunt, quæ unanimes ſententias poſtulant, quæ omnia Hobbio Anarchia viderentur; & aliis nonnullis, qui paulo liberius locuti ſunt de Republica noſtra, viſa ſunt monſtroſa: quod ſi ita eſt, auſim dicere eadem monſtra etiam Batavos & Polonos & Anglos Hiſpanosque imo & Gallos alere. Hoc illi ſciunt, quibus notum eſt, quid olim Ordines Regni Gallici & alias delecti è regno viri, (*les Notables*) in publicis Conventibus, de Legibus Regni Fundamentalibus & Regiæ poteſtatis limitibus dixerint, neque ignotum eſt, à Clero, qui tertia regni portio eſt, ſubſidia obtineri non mandatis, plenitudine poteſtatis,

 ut

ut vocant, emiſſis; ſed poſtulationibus, negotiationibus, atque tractatibus. Quin & dimidia Galliæ pars conſtat Provinciis, quæ dicuntur *les païs des Etats*, quales ſunt Britannia minor, Gallia Narbonenſis, Comitatus Provinciæ, Ducatus Burgundiæ; ubi certe Rex non majore jure tributa extra ordinem indicere poteſt, inconſultis Ordinibus, quam Rex Angliæ ſuo in regno. Si quid ultra fit, præter morem aut leges, hoc à ſolis conſiliorum Regis ſucceſſibus vim habere certum eſt. Nec Turcarum Imperatorem opinione ſuorum ſuper omnes eſſe leges, intelligi poteſt ex forma judicii illius, quo damnatus eſt Sultan Ibraim pater ejus, qui nunc rerum potitur; neque enim res tumultu, ut in Oſmani cæde, ſed matura eorum, qui prima munera civilia ac militaria tenebant, deliberatione transacta eſt. Ex quorum ſententia, Sacerdotum Princeps ſive *Moufti* decreto miſſo ipſi Sultano mandavit, ut coram *Char-Alla* ſive juſtitia Dei compareret; neganti denuntiatum eſt, ſubditos juramento fidelitatis ſolutos eſſe. Quanquam hoc Barbarorum exemplum, qui in utramvis partem peccant, probari non poſſit. Imperia ergo Hobbiana neque apud moratiores gentes, neque apud Barbaros, extare arbitror, neque poſſibilia neque optanda cenſeo; niſi illi, penes quos ſum-

ſumma rerum eſſe debet, angelicis virtutibus polleant; tam diu enim homines retinendam judicabunt propriam voluntatem, ſuæque ſaluti, prout optimum videbitur, conſulent, quamdiu de Rectorum ſumma ſapientia & potentia perſuaſi non erunt, quod ad perfectam voluntatis reſignationem neceſſe eſt. Locum ergo demonſtrationes Hobbianæ in ea tantum Republica habent, cujus Rex Deus eſt; cui ſoli tuto per omnia confidi poteſt. Sed nobis in viam redeundum eſt.

CAP. XII.

Reliqua de Suprematu. *Suprematum populus aliquis amiſit, ubi alter oppida ejus præſidiis obtinendi jus nactus eſt. Ditio exigum nimis non eſt capax Suprematus, ſi ſe tueri quidem poteſt, non tamen extra ipſam potens habetur; Superioritatem enim habet, Suprematum non habet, Perſonæ Principum non tantum regentium, ſed apannagiatorum videntur inviolabiles, & Criminali Juriſdictioni exemtæ.*

Itaque ut abſolvamus hanc de Suprematu in univerſum tractationem, hæc velut per Saturam adjicere utile erit: Jure Suprema-

prematus prædituſ cenſetur *Populus liber*, & nulli aſtrictus, quemadmodum Veneti, Batavi, Helvetii. Notum eſt cum induciæ Belgicæ tractarentur, ea conditione à Batavis aſſenſum, ut Hiſpani faterentur, ſe cum iis velut libero populo tractare. Tota quoque gens, ut Gallica vel Anglica, quoniam ſuo jure regitur, Suprematum penes ſe habere cenſetur; idem eſt de Scotia, neque enim refert quod eundem cum Anglis Regem habet, & quod Rex in Anglia degere mavult. At Neapolis vel Lombardia in Provinciam ab Hiſpanis redacta, quem habuit Suprematum in alios tranſtulit. Nam Hiſpani pro lubitu copias illic introducunt urbesque præſidiis inſident, caſtellaque ſtruunt, quo ſemel admiſſo periit urbium aut Regionum Suprematus. Itaque non niſi illa Urbs, Provincia, Gens, Suprematum habere cenſetur, quæ in ſua propria poteſtate eſt; in poteſtate vero habere eſt militari manu tenere poſſe. Neceſſe eſt autem civitatem vel Provinciam eſſe ſatis validam, ad vim, quæ communiter ingrui ſolet, propulſandam; itaque cum Rex quidam Galliæ, quendam terræ tractum, quam vocant *d'Ivetot*, in Neuſtria ſive Normandia erexit in Suprematum, juſſu Papæ, ut cædem expiaret, cum Dominum *d'Ivetot*, ſubditum ſuum propria manu in Eccleſia

con-

confeciſſet; equidem Dominos de *Ivetot* pro liberis, imo, ut quidam ajunt, Regibus impoſterum habere voluit, & ab omni Gallicæ coronæ nexu abſolvit; ſed, ſi quid judico, rem Suprematus eis dare non potuit, quoniam efficere non potuit, ut ditio *d'Ivetot* ſuis viribus contra vim ingruentem ſtare poſſet, & aliquam inter cæteras gentes auctoritatem nanciſceretur. Itaque valde etiam dubito, an poſſit Reipublicæ illi Italiæ, quam vocant *Sancti Marini* Oppidum, concedi Suprematus, tametſi jure liberam eſſe nemo neget. Sed præter libertatem & in ſe poteſtatem, aliud præterea uſu requiri videtur ad Suprematum, nimirum potentia, quæ apud exteros quoque auctoritatem conciliare poſſit. Ponamus, Oppidulum aliquod exiguum vel Inſulam, in medio mari aut in rupe inacceſſa, ſitu loci ita muniri, ut nulla facile vi ſubigi poſſit: fingamus in ipſo eſſe quicquid humanis uſibus requiritur, ita ut nec fama expugnari facile poſſe videatur, quemadmodum de arce *Königſtein*, ad Electorem Saxoniæ pertinente, fama eſt, in montis apice tantum frumenti creſcere, quantum præſidiariis alendis ſufficiat, an ideo hujusmodi oppidulo ſive arci Suprematum largiemur, an eandem cum Regibus ſpeciem dignitatis habere dicemus,

an

an Legati ejus honore characteris fruentur? Longius progrediar: Liberæ Germaniæ civitates nec præſidium accipere coguntur, nec facile vi capi poſſunt, nec tamen illis Suprematum concedimus, quem nec ipſæ poſtulant ſibi. Cur ita? non utique quia Cæſari atque Imperio obligantur: nam ſi ita eſſet, nec Electoribus concedi poſſet Suprematus; an quod Rectores earum ex illuſtri ſtirpe non ſunt? ne hoc quidem, alioqui nec Reipublicæ Belgicæ tribueretur: quid ergo tandem? Ego nullam aliam video cauſam, quam quod non ſatis in ipſis (loquor de ſingulis) momenti eſſe videtur ad ſummam rerum; neque enim copias educunt, ſed tantum intra ſe ſtant tectæ & contra vim tutæ teſtudineo ritu: *Superioritatem territorialem* habent, *Suprematum* non habent. Et Knichenius, cum *Sublime territorii* jus noſtris civitatibus negavit, *Suprematum* in mente habuiſſe videtur. Itaque huc tandem res redit quemadmodum dixi ſupra, ut honor Suprematus illis habeatur, qui non tantum ſuæ ſunt poteſtatis, ſed & aliquid ad ſummam rerum in Europa momenti, armis fœderibusque, conferre poſſunt. Hi enim cum Regibus quodam fraternitatis jure cenſentur &, longo licet potentiæ intervallo,

gra-

„ gradu tamen potius, quam ſpecie digni-
„ tatis, diſtinguuntur. Quales eſſe Prin-
„ cipes Germaniæ, quippe qui ditio-
„ nes ſatis validas cum ſumma poteſtate
„ regunt, mox evincemus. Porro qui
„ ex familia ſunt, Suprematum tenente,
„ rerum tamen ſummæ non præſunt, non
tam ipſi dicuntur *Souverains*, (quamquam id quoque ſubinde, minus tamen proprie fiat) quam potius, *Princes d'une maiſon Souveraine.* Et inter hos ſunt gradus, nam liberi Regum aut ſupremorum Principum vocantur *heritiers nés*: at proximus hæres, ſed à latere, dicitur *heretier preſomtif*, cæteri omnes, qui in ſpem Regni aut Principatus venire poſſunt, dicuntur *Princes du Sang*, & *Princes d'une maiſon Souveraine.* Hi porro etſi alicubi ſubjecti dicuntur, ut in Gallia, Principes ex familia Lotharingica, Sabaudica, Mantuana; id tamen mea opinione cum grano ſalis accipiendum eſt, nec niſi intra civilia ſtare debet, neque ad perſonaliſſima porrigitur. Nam & Reginæ cenſentur ſubditæ maritorum, & liberi Regum fratresque ſubjecti habentur, & eodem rigore etiam Regina mater ſubdita foret filii ſui. Sed hanc ego ſubjectionem alterius plane generis eſſe arbitror, quam quæ privatis competit. Fidelitatem debere non dubito,

to, conveniri civiliter poſſe concedo, ſed perſonam eorum inviolabilem cenſeo, nec criminali judicio onerari poſſe arbitror. Cujus rei ratio eſt, quod non eſt in Regis Principisque regnantis poteſtate, mutare aliquid circa ſucceſſionem ditionis ſuæ, itaque neque minuere, nec (niſi uno modo) augere poteſt numerum hæredum, nec proinde quemquam eorum, quibus jus eſt ſuccedendi, capitis damnare poſſe videtur, niſi conſenſu gentis. Quod vero in ſua familia jus non habet, quomodo haberet, in aliena? Itaque nec familiæ Lotharingicæ in Gallia Principes ſine exceptione ſubditos cenſeo, quicquid Gallis videatur. Idem dicendum eſt, ſi quis ex ſummorum Principum familia munia civilia aut militaria alibi obeat, ut ſæpe fit, neque enim perſona ejus ideo alteri acquiritur. Et ſi Clerici minime in perſonalibus Reipublicæ ſubditi cenſentur, ſed Eccleſiæ nomine à nexu ſubjectionis eximuntur, quid miramur, tantundem tribui ſummorum Principum familiis, quorum perſonæ quodammodo ſacræ eſſe debent? Ex his igitur intelligi poteſt, quid tum in territoriis ſive ditionibus, tum in perſonis, tum in hominibus efficiat Suprematus. Nam qui ditionem ita regit, ut ſolus militem habeat, præſidio locis imponat,

nat, fines cuſtodiat, militari manu mandata exequi faciat, neque ab alio tranquillis rebus, niſi per vim bellicam, in ea poſſeſſione turbari poſſit, (in quibus conſiſtit *Superioritas*:) & qui eam habet præterea potentiam, ut cum cæteris Europæ poteſtatibus pari conditione tractet, fœdera pangat, exercitum educat, & aliquod rebus generalibus momentum adjiciat autoritate ſua; eum præter Jus Superioritatis etiam *Suprematus* honore frui cenſebimus, ita tamen, ut ditioni jus affectum ſit, & in uno pluribusque, qui regnantes dicuntur, reſideat; cæteri, qui *Principes ſanguinis Regii* dicuntur aut *Cadets d'une maiſon Souveraine*, & honore quodam, & quod maximum eſt, inviolabilitate fruuntur. Itaque ut *Suprematus* naturam intelligas, finge tibi *Potentatum*, ut vocant, ſeu Poteſtatum, quæ rerum potiuntur (*des Potentats*) conſeſſum haberi, nec niſi illos vocari, qui magnam ditionem tenent, & circa bellum pacemque & rerum ſummam aliquid magni poſſunt. Hic conſeſſus, hæc, ut ita dicam, Confraternitas eorum, qui dicuntur *Souverains*, in aliquo Concilio Generali, aut pacis univerſalis tractatione repræſentatur, & Legatis omnium, quibus ob autoritatem Domino-

 rum

rum interveniendi jus eſt, plenus characteris honor debetur.

Cap. XIII.

Explicato Suprematu, oſtendendum eſt, eum competere Principibus Germaniæ. Probatur hoc publica voce.

Ex his jam ſatis intelligi arbitror, quid ſit Suprematus, *la Souveraineté*: nunc oſtendendum eſt, *Principes Germaniæ habere Suprematum*. In promtu habentur innumera exterorum teſtimonia fatentium, Principes Germaniæ eſſe *Souverains*: hoc Gallia, hoc Suecia ambitioſe egit, cum id rebus ſuis conducere arbitrarentur Coronæ. Maximi Reges cum Principibus Germaniæ tractavere, *comme de Souverain à Souverain*: Et qui biennio abhinc prodiit in Gallia libellus de præſenti Germaniæ Statu, hoc unum agit, ut oſtendat, Principes ante motus noviſſimos pleno Jure Suprematus eſſe gaviſos, nunc dum ſpecie defendendi Imperii, quod nemo invaſerit, ab Auſtriacis circumagantur cum exterorum amicitia, libertatem perdituros. Talia licet à veritate aliena utique Gallum ſcribere decebat; nobis ſufficit, confeſſum apud omnes Magnorum Germaniæ Principum Suprematum eſſe. Poſſem nubem

ıem teſtium cogere, ſi opus eſſet. Res eo ırogreſſa eſt, ut Imperatoriam Majeſta-em irriſerint Exteri, prætextu libertatis)rdinum, & quod ſe Maximilianus Re-;em Regum dixerat, perinde eſſe, jocati :nt, ac ſi quis ſe Regem ſine ſubditis vo-aret. Huc illud Barclaji pertinet de Mer-ania regione ſub uno formidanda, quæ unc in varios Principes lapſa Domino ɔta exciderit. *Eraſmus* ſcripſit ad Car-inalem Campegium, Germanos impera-: verius quam parere, & nuper Mon-ambanus quidam perſonatus libello ele-anti, ſed paulo mordaciore quam par ſit, ec affectuum vacuo, aſſeruit, Principes nperatori tantum feudi fide inæqualiter ɶderatos eſſe, ſalva ipſorum ſumma po-ſtate. Alius quoque novus, non ſem-:r Ineptus autor p. 356. Notitiæ Rerum nperii, Principes jam à temporibus Hen-ci Aucupis Autocratoras factos. Fuit nuper qui ſe Heromontanum appellat, edito libello defendit, Principibus Ger-aniæ veram ac proprie dictam compete-Majeſtatem, & jam olim Sleidanus in atione ad Proceres Imperii, quot in Ger-ania ſunt Principes, tot, ait, videri eſſe :ges. Baldus quoque ad l. fin. C. de :ſtam. milit. Principes Germaniæ pro Re-ɔus habuit, & de illis Æneas Sylvius, ſtea Papa Pius II. Principes Germaniæ,

Digitized by Google

inquit, licet verum habeant caput in cujus verba jurant, ſuo tamen arbitrio plerumque moventur, ſuisque imperant ſubditis. Bodinus cenſuit, Imperium eſſe meram Ariſtocratiam, & Petrus Matthæus autor Hiſtoriæ Henrici IV. inepte ſatis dixit, Imperatoriam poteſtatem vix quam Ducis Veneti majorem. Quæ etſi pleraque abſurda aut certe hyperbolica ſint, ſatis tamen communem omnium de poteſtate Principum opinionem indicant, videantur infra Cap. 61. excerpta ex Apologia Gallorum pro Electore Trevirenſi Philippo Chriſtophoro. Celebris eſt Regula Juriſconſultorum noſtrorum, de qua dixerat Eberhardus à Weihe vix librum hodie ſcribi in Germania, in quo non extaret, nempe: *tantum poſſe Principem in ſuo territorio, quantum Imperatorem in Imperio.* Viſi ſunt ſibi boni viri rem magnam pro Principibus dixiſſe, cum manifeſtum ſit tamen, multo majorem eſſe Principum poteſtatem in ſua ditione, quam Imperatoris in Imperio. Nam ſublime territorii jus hoc imprimis efficit, ut Dominus Territorii refractarios majore armorum vi coërcere poſſit, hoc vero Cæſarem per ſe imperio jure poſſe, mero quodam & indefinito arbitrio, ineptus ſit, qui ſtatuat, inprimis poſt Weſtphalicam pacem, & noviſſimas Imperii Conſtitutiones, ut de autori-

oribus nihil dicam. Itaque ſi regulam :ommode interpretari volumus, ut autoes ejus ab ineptiæ ſuſpicione liberemus, licendum erit quicquid Imperator in re- ›us Imperii communibus ad unionem pectantibus habet poteſtatis, id omne 'rincipem habere in rebus ſuæ Provinciæ articularibus: nam, qui hoc ait, non egat multo plura Principem in ſua dione, quam Imperatorem in Imperio oſſe, quod eſt certiſſimum: quis enim eſcit, pleniorem eſſe Cæſaris ipſius in Arhiducatu Auſtriæ, quam in Imperio po- :ſtatem?

CAP. XIV.

'onfirmatur ex Origine Principum Germaniæ. Oſtenditur contra communem opinionem, *Principes* Germa*niæ non eſſe ortos ex Magiſtratibus Provinciarum, qui paulatim hæreditarii & liberi facti ſint, ſed ex veteribus* Germanicarum *gentium Principibus ſeu Regulis, qui licet à Francis aliisque victi, plerumque tamen non omnino ſubacti ſunt, nec ditiones in Provinciæ formam redactæ, ſed potius in fidem ſuſceptæ, & Prin-*

cipibus vel eorum ſucceſſoribus ſub fidelitatis conditione relictæ. Oſtenditur hoc primum circa initia potentiæ Francorum, & tempora Clodovæi.

Sed, ut rectius intelligatur poteſtas Principum Germaniæ, res ab Origine repetenda eſt. Plerique omnes Juriſconſulti ac Politici Germani pariter atque Exteri pro certo ſumunt, qui nunc Principes dicuntur olim fuiſſe Magiſtratus, quales ſub vetere Imperio Romano Duces Comitesque in Provinciis appellabantur. Cumque in familia eadem ſæpe continuaretur adminiſtratio, hæreditarium inde paulatim jus natum, ac denique diſtractis ac diminutis per Italica bella, & Pontificum artes, Imperatorum opibus, eam, quæ nunc videtur, Principum potentiam ſtabilitam. Hæc eſt opinio communis, quam ne illi quidem exuere potuere, qui libere ſatis & erudite de Germanicis rebus ſcripſere. Videas enim, perpetuo Comites Ducesque veteres crepare, & de Imperatorum ac Regum negligentia queri. Sed quantum hæc ſententia abſolute & crude ſumta abſit à vero, ex ſequenti narratione diſcemus, quam per aliquot priſca ſecula deducere operæ præ-

rætium mihi viſum eſt. Cum variæ è
ìermania Gentes, Gothi, Vandali, Lon-
obardi, Suevi, Heruli, Burgundiones
nperium Romanum dilacerarent, & mi-
rantibus populis ſemper alii atque alii ex
ıteriori Septentrione ſuccederent, mani-
:ſtum eſt, quot gentes tot Regulos fuiſſe,
ui etſi fortaſſe non omnino hæreditario
ıre imperium obtinerent, ex iisdem ta-
ıen familiis plerumque (ut hodieque in
.egnis Electitiis fieri ſolet,) ſumebantur.
'nde de antiquiſſimis etiam temporibus
'acitus, *Reges ex nobilitate, Duces ex*
'rtute ſuintos. Clodovæi Regis Franco-
ım tempore, qui primus Chriſtianam fi-
em accepit, Galliam Burgundiones &
ranci tenebant. Alemanni, id eſt, populi
ı ſuperiore Rheni tractu tunc habitantes,
ı Galliam irrupturi victi à Francis & ſub-
:ti ſunt. Eam victoriam magnam rerum
ìermanicarum mutatio ſecuta eſt, nam
lodovæus facile Burgundiones, & habi-
tores Narbonenſis Galliæ Gothos, in or-
inem redegit, in Hiſpania ipſa potentiam
tentavit, & magnam Germaniæ partem,
l Thuringiæ fines usque, Francici nomi-
.s Majeſtatem comiter agnoſcere coëgit.
:d minime putandum eſt ſubactos popu-
ıs fuiſſe, aut Principes eorum pulſos.
'am ſcimus, Cattos & Thuringos cum
heodorico Gothorum Rege, qui Italiæ

toti imperitabat Romæque ſedem fixerat de moderanda Francorum potentia conſilia agitaſſe, & Alaricum quendam, *Herulorum* (quos hodie Megalopolitanos aut Pomeranos vocant) *Ducem*, Clodovæo minatum. Clodovæus autem Theodorici potentiam & virtutem merito verebatur. Morte Clodovæi, diviſoque in filios imperio reſpiravere nonnihil Principes Germaniæ; ſibi metuentes. Erat tum quidam *Thuringiæ Princeps ſive Rex* Hermanfridus, is fratribus cæſis cum ſolus imperaret, ſuperbia elatus Francis ipſis imminebat; ſed Clodovæi filiis neceſſitate ipſa unitis, victus ab uno eorum Theodorico Mediomatricum Rege, Regnum vitamque amiſit. Eodem tempore & *Sigiſmundus Burgundiæ* Rex captus atque interfectus à reliquis Clodovæi filiis Clotario & Childeberto. Secutis temporibus miſer fuit Germaniæ ſtatus, quæ à ſuis priſtinis habitatoribus ſemideſerta, à Francis, Hunnis, Saxonibus, Danis vexabatur, & cum, victis in Italia Gothis, Narſes Juſtino Imperatori offenſus, Longobardos evocaſſet, multi Thuringi & Marcomanni aliique Alboinum ſecuti, prope nudatas viris fortibus reliquere Provincias, quod Hunnorum & poſtea Slavorum invaſionibus locum dedit. Tunc & Garibaldum quendam *Bojorum Principem* Brunnerus memorat cum

Fran-

Francis conflictatum; cui Thaſſilo ſucceſſit, à Slavis infeſtatus. Reuſnerus quoque ſub finem ſexti ſeculi Gothofredum *Franconiæ Ducem* Chriſtianis ſacris initiatum narrat. Seculo ſeptimo in ſuperiore quoque Germania *Allemanniæ Dux* Gunzo memoratur Stumpſio, qui è familia eadem cum Guelphica fuiſſe fertur, nummos cudiſſe inſignia Guelphica referentes, à nomine ejus per multa poſtea ſecula appellatos: filiam ejus duxit Rex Francorum Sigebertus; poſteri autem Gunzonis diu Sueviæ ſive Allemanniæ Ducum titulos ſervavere. Hiſtoria etiam Brabantica nominat Carolomannum *Brabantiæ ſive Tungrorum Ducem*, cui Pipinus ſucceſſit Major Domus Regiæ, & huic filius Grimoaldus: unde apparet Ducatus illos fuiſſe, quiddam ſucceſſione proximum habuiſſe, ſaltem à Magiſtratuum aut Gubernatorum conditione alienos fuiſſe, ut mirer, unde fabula, de Origine Principum ex Magiſtratibus Provinciarum, nata ſit. Pipini hujus filia Begga Anſegiſo Duci, S. Arnulphi filio, nupta eſt, ex qua Pipinum avo cognominem ſuſcepit, Caroli Martelli patrem: ipſa Begga denique ſeculo valedixit, ſtructoque cœnobio inter Sanctos habita, Belgii tutelaribus accenſita eſt, & crediderim hinc natum Beguinarum nomen. Narrant Annales Francici & Mi-

reus, diſſidium inter Pipinum hunc juniorem, & Giſſemarum, Duces, in bellum graviſſimum erupturum, ab Audoëno, Auguſtodinenſi Epiſcopo, fuiſſe ſopitum. An hos, qui belli jus habent, provinciarum Gubernatores, & ad tempus datos, credemus? Pipinus iſte Ebroino cæſo Majoratum Domus Regiæ obtinuit. Ejus filius Drogo *Campaniæ* quoque *Comitatum* nactus eſt, & alter filius Radbodi *Friſiæ*, *Regis* filiam duxit. Filius autem ex concubina, Carolus Martellus, Pipini Regis pater fuit. Narratur & in Thuringorum Annalibus, Bertholdum quendam, *Saxoniæ principem*, Thuringis auxilio venientem, magna primum clade Dagobertum Regem affeciſſe, ſed ſecundo prælio à Francis cæſum, Saxonesque factos tributarios. S. Amandus etiam ex *Aquitaniæ Duce* Monachus Ultrajectenſ. Epiſcopus factus dicitur- Intra Salam & Albim *Wandali* habitantes, Thuringiam infeſtabant, francorum potentiam non agnoſcentes. Theodonem & poſtea Hugibertum, atque inde rurſus Theodonem, *Bojorum Duces*, Brunnerus habet. Annales *Thuringiæ Ducem* memorant Rudolphum. Et Benedictinorum Hiſtoria, Sanctum Vincentium *Hannoniæ* Comitem, relicto *Principatu*, memorat Monaſterium intraſſe. Ex vita S. Kiliani Francorum Apoſtoli diſcitur, Geiſam

quan-

quandam *Franconiæ Principem* fuiſſe, quæ abſente Marito ſanctum virum trucidari juſſit. Sub finem ſeculi ſeptimi Rubertus *in Helvetia Princeps Regii ſanguinis à* Guilimanno memoratur.

CAP. XV.

Deinde ex Hiſtoria Seculi octavi, ubi varii Principes & Dynaſtæ bella gerentes repreſſi, coërciti, in fidem ſuſcepti.

Seculi octavi initio, ex ſupradictis Gerzonis poſteris, *Alemanniæ Dux* Godefridus nominatur, & huic Theobaldus filius ſucceſſit. Theodebertus *Bavariæ Princeps* miſſo in Italiam exercitu Longobardorum ſe rebus immiſcuit; cujus ſucceſſor Grimoaldus à Carolo Martello victus eſt. Huic Hugibertus, atque iſti Utilo filius ſucceſſit; Eudo, *Aquitaniæ* & *Vaſconiæ Dux*, non imaginarius à Carolo Martello pulſus, Saracenos ex Hiſpania vocavit, quos ille ingenti illo ad Turones prælio vicit, & deletis tantis hoſtibus tumultuantem *Alemannum Principem* Luitfredum fugavit. Ex Monaſterii Reichenavienſis monumentis diſcimus, jam tum anno Chriſti 728. memorari Rambertum & Gebbonem, *Habſpurgi Comites Alſatiæ Landgrafios*, ex

ex eadem, ut videtur, ſtirpe, cum Alemanniæ Ducibus, quorum paulo ante meminimus. Sed & in Cruſio & aliis *Brigantii*, *Waldburgi*, *Köningſekii* memorantur *Dynaſtæ*, qui pro Luitfredo in prælio contra Martellum ſtetere. Ex quibus ego colligo, non multum diverſam Germaniæ faciem ſub prima Franciæ Regum ſtirpe fuiſſe ab illa, quæ trecentis abhinc annis apparebat. Ut proinde, mea ſententia, illos temporarios Duces, Provincias Germaniæ ad tempus tenentes, fruſtra in veteribus monimentis quæramus. Cæterum Aquitania ſubacta & Saracenis trans Pyrenæos redactis, Maurentum *Provinciæ Ducem* à Martello debellatum ferunt, Maſſiliamque, & cætera maritima loca capta, quod illac paulo ante Saraceni in regnum intraſſent. Mortuó Martello Theobaldus *Alemanniæ*, & Utilo *Bavariæ*, Duces, & Hunibaldus *Dux Aquitaniæ* tumultuantes repreſſi ſunt. Utilo nomen *Regis* ſumſerat, ſed in anguſtias redactus, Ducis nomine contentus Pipini poſtea Francorum Regis ſororem Hiltrudem duxit, ex qua natus Thaſſilo, Pipini ope *ſucceſſit*: poſt Hunibaldum Waifarius *Aquitaniæ Dux* memoratur, quem Pipinus ad Sacramentum fidelitatis dandum coëgit. Narrantur & *Alemanniæ Duces*, *Theobaldi poſteri*, Warinus & Ruthardus, ex quibus Ruthar-

Ruthardus Alſatiæ, Iſenhardus Warini filius ad Lacum Potamicum imperavit. Huic Uxor 12. gemellos, ut ferunt, uno partu edidit, & ſibi metuens per ancillam in aqua ſuffocari jubet: ancilla in Principem incidens interrogata quid ferret; catulos eſſe dixit, Germanice Guelfos, Princeps re detecta filios ignara matre educari juſſit, unde illis poſtea *Guelphorum* nomen: quod etſi fabulæ ſuſpectum ſit, indicat tamen Guelfos ex vetuſta Alemanniæ Ducum ſtirpe fuiſſe, quæ ad Regium ſanguinem originem referebat. Pipino jam Rege facto Thaſſilo ex ſorore nepos rebellavit, quem Carolo M. puniendum mors Pipini reliquit. Carolus Magnus diu cum Wedekindo *Angriæ Principe* conflixit, *Aquitaniæ Ducatum in provinciam nunc primum* redegit: Guilielmus Dux in cœnobio obiit, *Thaſſilonem Bavarum*, Caroli conſobrinum, Hadrianus Papa miſſis *Legatis* ad obſequium Carolo præſtandum induxit, ſed cum crebro rebellaret, tandem captus & cum Filio in Monaſterium detruſus eſt. Ortus eſt hinc novus in Flandria Dominatus, narrante Mejero; ſcilicet, Carolus Magnus Lydericum Comitem Harlebecanum *terræ Sylvæque Flandricæ, quæ pars Arduennæ erat*, *Dominio* donavit, atque illuc Saxones plurimos traduxit, qui terram colerent. Is Lydericus Engelrammum ex Hermen-

mengardi Gerardi Ruſcinonenſis filia (quem in Nerviis ad Oceanum *imperitaſſe* ſcribunt) *ſucceſſorem* reliquit; quæ omnia indicant, hos omnes *terrarum Dominos*, minime vero Magiſtratus fuiſſe. Engelrammo Odoacer filius ſucceſſit, & huic Balduinus, qui ducta Caroli Calvi filia auxit ditionem.

Cap. XVI.

Seculo IX. ſub Carolo M. jam Imperatore Romano ac poſteris ejus eadem rerum facies. Hinc multa memoratu digna circa variorum Principatuum antiquitates & origines.

Sub initium ſeculi IX. Carolus M. Imperator Romanorum declaratus eſt. Hic in imperio filium Ludovicum cognomento Pium ſucceſſorem nominavit; Lothario alteri filio *Bavaria*, Pipino tertio *Aquitania* data eſt. Itaque hactenus provinciæ iſtæ ſemper *ſuos Principes habuere*: ſed obiere illi ante patrem, ſolusque ſucceſſit Ludovicus Pius, qui eodem eodem modo Lothario Imperium, Carolo *Aquitaniam*, Ludovico Bavariam, dedit. Illis temporibus Normanni Galliæ, Slavi & Hungari Germaniæ, Saraceni Italiæ, graves fuere. Sub Ludovico Pio Obotritorum, id eſt, *Orientalium Saxonum Rex*, Slao-

Slaomirus ob turbas datas regno pulſus eſt, regnumque Cendrego datum à Ludovico Pio. Fuit & illis temporibus quidam *Corſicæ Comes aut potius Dominus*, qui exſcenſionem in Africa contra Saracenos fecit. Ludovicus *Inferioris Pannoniæ Dux*, rebellis in Dalmatiam rejectus, mox juſſu Lindulphi *Dalmatiæ Principis* trucidatus, Legaſtus Vilſorum Dux depoſitus, Celedrago fratre ſubſtituto. Baldravo *Duci Forojulienſi*, quod, Pannonico limite negligenter cuſtodito, Bulgares Orientalem Dalmatiam impune vaſtare ſiviſſet, ereptus eſt *Stiriæ & Carinthiæ Ducatus*, Germaniæque annexus: Dalmatia vero in quatuor præfecturas abiit. Sub eodem Ludovico Pio, cum Haraldus Rex Daniæ cum fratre Erico pulſus regno ad Ludovicum veniſſet, & fidem Chriſtianam recepiſſet, *Regnum Friſiæ* ei donatum eſt, & portio Friſiæ Erico data. *Ex quibus apparet, plurimas Germaniæ Provincias etiam tum ſuos Principes habuiſſe, & Duces Comitesque nihil minus quam Magiſtratus fuiſſe:* idem intelligi debet de Bernardo *Toloſano Comite*, de Nomenio *Armoricorum Duce*, qui pulſo priori Duci ſucceſſor datus, cum poſt Imperatoris mortem ſe *Regem* ferret, rurſus pulſus eſt. Mortuo Ludovico Pio inter Lotharium Imperii ſucceſſorem & Fratres Ludovicum

Ger-

Germanicum ac Carolum Calvum, ſtatim bellum exarſit, & prælio commiſſo CL. millia hominum utrinque cecidere, quo quidquid fere Germanici Sanguinis in Gallia reliquum fuerat & pleraque Franciæ nobilitas deleta eſt, & ab eo tempore lingua Germanica ſive Francica in Gallia interire cœpit. Convenit tandem, ut Lotharius imperii honorem, regnum Italiæ & *Regnum Mediomatricum*, cui poſtea Lotharingiæ exinde nomen impoſitum eſt, ſeu quicquid inter Rhenum & Moſellam vel potius Moſam eſt, cum Belgii parte haberet. Ludovico Germania cederet, Carolo Italia, Pipino Pipini (quarti Fratris) filio *Aquitania* maneret, Ludovicus Germanicus Adalricum Adelberti filium *Rhetiæ Principem* conſtituit. Cum contra Bohemos & Sorabos moviſſet, memoratur Tachulphus quidam *Sorabici limitis Dux*, qui Ludovici nomine cum hoſtibus de pace egit. Hunc ego puto Margrafium fuiſſe. Tandem Ruſtice, *Sorabum Duce*, in ſummas anguſtias redacto & in fidem accepto, mox iterum rebelli & capto *nepoti ejus Suentobaldo datus eſt Ducatus*, qui tamen non diu fidem ſervavit. Iisdem temporibus & *Bruno Saxonum Dux* claret, (Ludolphi frater) à quo Brunſuicum ſtructum ajunt. Carolus Calvus interea in Gallia Nepoti è fratre Pipino Aquitaniam

ıiam extorquere conatus eſt, quod ipſi
lenique contra liberos ejus ſucceſſit. Neo-
nenium ſeu Nomenojum *Armoricorum*
Ducem, ſe Regem Britanniæ minoris feren-
em, fugat, ejus tamen *filius* Heriſpeus
rincipatum recepit, ejusque beneficii me-
noria poſtea Salomon ſucceſſor, *gentis*
Regulus, Francis contra Normannos co-
ɔias auxiliares miſit. Sed Normanni inte-
im Galliam inundantes, fruſtra opponen-
e ſe illis Ruperto Witekindi, ut ajunt,
ɔronepote Andino Comite, tandem *Neu-*
triam à Carolo obtinuere. In hæc tem-
ɔora Hollandici Comitatus initia à qui-
ɔusdam referuntur; cum enim circa Rhe-
ıum regio vaſta & à Normannis protrita
aceret, Carolus Calvus eam Theodorico
ſigeberti *Vaſconum Principis* filio, (qui-
dam *Getolſi Friſiæ Comitis* filium faciunt)
ogante Haganone *Comite Sanctenſi* avun-
culo, in feudum dedit, ea lege, ut con-
ra Normannos defenderet. Adjecit Syl-
vam Wasdam ac Seelandiam Ludovicus
ſecundus Imperator. Alii hæc inter vana
eponunt, & ad Caroli Simplicis tempora
ɔriginem Comitum Hollandiæ referunt.
Porro in Italia & Lotharingia Lotharius Im-
perator interea cum Saracenis & Anſegiſo
quodam *Beneventi Duce* conflictabatur.
Tandem depoſito ſponte Imperio in cœ-
nobium ſecedens, Ludovico filio ejus no-

minis ſecundo imperium, alteri filio Lothario *Regnum Mediomatricum*, reliquit, unde à Patre & filio, Lothariis, magis confirmatam puto Lotharingiæ appellationem. Lotharius junior prior obiit, & poſt eum ipſe Ludovicus Imperator, ſine hæredibus ambo: ita Imperium ad Carolum Calvum Galliæ Regem Ludovici Secundi patruum, Ludovico Germanico altero patruo, natu licet minorem, relatum eſt. Ludovicus Germanicus partem Lotharingiæ magnam obtinuit, Boſonem affinem *Ducem Papienſem* creavit; Berengarium & Guidonem Halos proceres, è Germanico ſanguine ortum trahentes, alterum *Forojulienſem*, alterum *Spoleti Ducem* renunciavit, ut defenſores contra fratrem Ludovicum Germanicum haberet. Ludovicus Germanicus prior obiit, relictis filiis, Carolomanno, Ludovico, & Carolo, qui poſtea dictus eſt Craſſus. Carolo Calvo mortuo ſucceſſit in Imperio Romano & Gallia Ludovicus III. cognomento Balbus. Hic ubi obiit Imperium ad Ludovici Germanici Liberos rediit. Et Carolomanno natu maximo haut dubie debebatur, ſed is paralyſi correptus Carolo Craſſo fratri Imperium, Ludovico fratri *Bavariæ Regnum*, id eſt, magnam Germaniæ partem, Arnulpho filio naturali *Auſtriam* & *Carinthiam*, reliquit. Ludovicus

Digitized by Google

vicus extinctus eſt ſine liberis. Carolo Craſſo non ſatis ſui compote, Imperium ad Arnulphum & hujus filium Ludovicum Imperatorem ejus nominis quartum pervenit. Dum interea in Gallia Ludovici Balbi filii Ludovicus & Carolomannus, ac poſtea Carolus Simplex, regnarent. Hoc tempore miſera erat rerum per Italiam, Germaniam Galliamque facies, irruentibus Saracenis, Hungaris, Slavis & Normannis, quæ res fecit, ut Principes regionum, Imperio & Regnis Germaniæ Galliæque obligatarum, quales hactenus multos narravimus, partim potentia creſcerent, partim numero augerentur. Nam & novos Principatus conſtituebant Imperatores atque Reges, ut haberent quos tantis hoſtibus opponerent, & dudum conſtitutis plurima permittebant. Quod diſtinctius referendum eſt. Nimirum ſtatim poſt Ludovici Germanici mortem Normanni Tanquardum & Brunorem *Saxoniæ Duces* Ludolphi Ducis & Witekindi *ex Fratre* (Ludolphi) Brunone *nepotis Filios* occidere. Ludolphum & Brunonem fratres jam ſupra nominavimus. Succeſſit illis frater Otto, pater Henrici Aucupis poſtea Imperatoris, jam ſub Ludovico quarto Cæſare potens. Unde intelligi poteſt hos Duces non fuiſſe Magiſtratus, aut Provinciarum Gubernatores,

 ſed

ſed magnarum terrarum Dominos & ſtirpe illuſtres, quæ imperio digna mox habita eſt. Itaque jam illis ipſis temporibus fatendum eſt, eam pene, quæ hodie eſt, (quantum ad poteſtatem Principum) fuiſſe Germaniæ faciem. Nominatur & ſub Carolo Calvo Poppo Sorabici limitis Comes, & Marchio, cui terræ illæ, contra Barbaros defendendæ, Feudi Jure datæ erant, dicitur fuiſſe *Princeps Hennebergicus:* ſed & Gothofredus *Friſiæ Dux* refertur, qui Lotharii Imperatoris, ex Filio Lothario Lotharingiæ Rege, neptem duxit. Boſo *Arduennæ Comes*, Regiæ domui affinitate junctus, Burgundiam & quicquid ab Alpibus ſecundum Rhodanum uſque ad mare decurrit, tenuit; ſed parte ditionis exutus Lugdunenſem Provinciam retinuit &, Arelati ſede fixa, Arelatenſis regni initium fecit. Cum, Carolo Craſſo mortuo, Arnulphus, quem nothum eſſe conſtabat, imperii gubernacula ſumſiſſet, & nunc primum à legitima Caroli ſtirpe abiretur, credibile eſt, multos in Germania ſumſiſſe animos, quos antea autoritas potentiæ Carolovingicæ continuerat. Acceſſit Caroli Simplicis, qui è familia Carolina ſupererat, in Gallia infelix regnum & exterorum irruptiones perpetuæ, cum interea domi Berengarius Italiam, Eudo Galliam, Rudolphus Burgun-

Digitized by Google

gundiam, invaderent. Guido *Spoleti Dux* Berengarium *Ducem Veronenſem Forojulii præfectum*, (ecce diſtinctum à Duce præfectum) qui *Italiæ Regis* titulum ſumſerat, pepulit, quem reſtituit Arnulphus. Eudo *Comes Pariſienſis* ſub Carolo Simplice rerum in Gallia potiebatur. Is Richardum *Comitem Auguſtodunenſem Burgundiæ Ducem hæreditario jure creavit*: qui Veſontionem, Tullum, Dolam, habuiſſe videtur, cui *ſucceſſit* Rudolphus *filius*. Rudolphus Caroli *Comitis Streitlingenſis* filius *regnum fundavit in parte Burgundiæ trans Juram* ad Alpes, (id eſt *Sabaudia*, *Uchtlandia*, *Brisgovia*, *Suntgavia & Tigurenſi præfectura*) cui Comitis nomine poſt patrem præerat, & Suenteboldum Lotharingiæ Principem excutere tentavit. In *Regno Arelatenſi*, conſenſu Arnulphi Imperatoris, Ludovicus Boſoni patri ſucceſſit, illis temporibus jam Duces Comitesque provinciarum plane ſe in libertatem aſſerebant. Balduinus *Flandriæ Comes* contra Veromanduum Comitem bella geſſit: In *Aquitania* duo *Duces* Guilhelmi, in Neuſtria ſive *Normannia* Rollo, Guilhelmus Riccardus, in Ducatu Franco ſeu Pariſienſi; Hugo ſucceſſor Eudonis magnus Dux cognominatus, cujus fines Se-

quana & Ligeri, Normannia & parte Picardiæ, comprehendebantur.

CAP. XVII.

Miſerabilis rerum ſtatus ſub initium ſeculi X. Barbaris undique ingruentibus, qua occaſione auctus Principatuum numerus & Principum poteſtas; imperio denique à Francis ad Senones translato ac ſub Ottonibus nonnihil reſpirante. Quo tempore Principum libertas apud omnes in confeſſo eſt. Sed falſo inde inchoatur, cum longe altiores origines habeat.

Poſt Arnulphi mortem, filio Ludovico Imperatore facto, ſub initium decimi Seculi, non minus miſera Germania quam Gallià fuit; ſub eo nominantur Albertus vel Adalbertus, *Bambergenſis Comes*, Conradus *Franciæ*. Eberhardus *Haſſiæ Princeps*, ejusque liberi Eberhardus & Gebhardus *fratres*, *Thuringiæ Landgrafii*, Conradus *Haſſiæ Landgrafius*, frater Cæſaris, Burcardus *Princeps Thuringiæ*. Leopoldus *Dux Auſtriæ* Ludovici Cæſaris cognatus, Otto *Dux Saxoniæ*, de quo Paulo ante, Burcardus *Curienſis Rhæ-*

Rhætiæ Marchio, Moymarus *Moraviæ Princeps*. Ludovico Cæſare mortuo, plerique imperium Ottoni *Saxoniæ Duci* deferebant, ſed ille ſenio gravis Cunradum *Franconiæ Ducem* commendavit, obſiſtentibus Arnulpho Malo *Bavariæ*, Giſelberto *Lotharingiæ* & Burcardo *Sueciæ*, *Ducibus*. Arnulpho pulſo, Ducatum *fratri Eberhardo* dedit Conradus Imperator, ſed qui eum non tenuit. Per Dietericum Witekindi M. Pronepotem, *Comitem ſive Dynaſtam in Ringelhem*, Danos repulit Conradus. Memorantur & Erchinger & Burkardus *Sueviæ Duces*. Mortuo Conrado, delatum eſt Imperium ad Henricum dictum Aucupem Ottonis filium, qui Arnulphum *Bavarum exulem* reſtituit, fide data & obſequio *de Regio titulo non uſurpando*. Henrici Aucupis filius Otto cognomento Magnus cum aliquot Germaniæ Principibus, ſuæ gloriæ æmulis, conflictatus eſt. Quod mirari non debemus; extincta enim aut à gubernaculis remota Carolina ſtirpe, inter tot alias familias illuſtres, invicem æmulas, una ſine magnis motibus eminere non potuit. Primum cum Arnulphi Bavari filiis bellum fuit, quibus ademtus Ducatus & fratri defuncti datus, & filiis tantum comitatus Witelspacenſis & Schirenſis, Comitum Provincialium, ſeu Landgrafiorum titulo, *ut*

 anti-

ſubmiſerant, Tributariis ac Vaſallis factis, nonnunquam & Principibus ex Regia vel alioquin illuſtri Francorum ſtirpe genti impoſitis, agrisque inter victores diviſis: unde varii Dynaſtæ & territoriorum Domini orti. Sæpe & terræ incultæ ad colendum conceſſæ, & Principatus in Barbarorum finibus erecti, ut ii, quorum maxime intererat, eos facilius reprimerent, quam ſoli Magiſtratus vel Provinciarum præfecti feciſſent. Unde concludo jam ſub Francico Imperio valde ſimilem fuiſſe Germaniæ faciem ei, quæ poſtea apparuit, niſi quod turbatores tunc facilius coërcebantur. Idque ad honorem noſtrorum Principum pertinet, ut appareat eos non, ut vulgo putant, ex Magiſtratibus per rebellionem, ſed ex vetuſtiſſimis Regulis per quandam velut ſucceſſionem ortos eſſe.

Atque ita Hiſtoriam veterum Principum ſive Regulorum, qui ſub Francico Imperio Provincias eo *jure* jam tum tenebant, quod hodie *territoriale* vocamus, per aliquot ſecula ad Saxonum usque Cæſarum

ſarum tempora, quibus jus illud Principum extra controverſiam ab omnibus ponitur, deduxi, atque liquido oſtendi, quantum à vero abeant etiam doctiſſimi Viri, qui paſſim communi conſenſu docent, Duces illos non niſi Provinciarum Magiſtratus temporarios fuiſſe, & indulgentia Cæſarum atque neglectu hæreditarium jus obtinuiſſe. Quæ omnia ab omni veri ſpecie aliena eſſe ex hac illius ævi facie judicari poteſt, quam hoc loco ex optimis Scriptoribus exhibui. Quod eo diligentius faciendum putavi, quo magis hæc ſententia à communi Eruditorum opinione aliena, contraria vero parum Principibus honorifica eſt. Quisquis ergo præcedentem primorum Principum Hiſtoriam leget, mirabitur, unde viri eruditi in ſententiam hiſtoriarum monumentis adeo contrariam & ab illorum temporum facie abhorrentem venerint: nam facile agnoſcet, Francos Reges initio aliarum nationum Regibus atque Principibus dignitate potiores non fuiſſe, ſed fortuna atque opportunitatibus uſos, alios poſt alios debellaſſe; non vero (niſi raro) ditiones in Provincias redegiſſe, nec, quales ſomniant, Magiſtratus ubique & unice propoſuiſſe victis gentibus, ſed aut Principes priores, in fidem tantum receptos, reliquiſſe in ditionibus; aut novos illis Principes dediſſe, è primis

ipſa-

antiquitus uſitatum, (ita loquitur Hiſtoria) conceſſi ſunt. Unde intelligi poteſt hæc munera jam tum *hæreditaria* fuiſſe. Tanckwerdus frater Cæſaris Nothus, mortuo Sigfrido *Marchione Brandeburgico*, Provinciam occupaverat, invito Cæſare, ſed & Eberhardus Cunradi Imperatoris frater & Giſelbertus *Lotharingiæ Dux* tumultuati & repreſſi ſunt. Aſtitit Imperatori Hermannus *Sueviæ Dux*, cujus fratri Imperator Lotharingiam dedit, Henrico Giſelberto filio *ſine liberis* mortuo. Et Henrico fratri ſuo, Bartholdi, *Bavariæ Ducis*, *qui* & ipſe *nullis relictis hæredibus obierat*, ditionem conceſſit. Geronem quoque *primum Luſatiæ Marchionem* conſtituit, & *Luneburgenſem* quoque *Ducatum inſtituiſſe* ac Hermanno Dynaſtæ potenti, de ſe meritiſſimo, dediſſe dicitur. Multa alia præclare in Germania & Italia ab Ottone Magno acta, ac tum demum ea, quæ nunc viget, Principum poteſtas liquido conſtituta eſt, & ab Ottonibus II. & III. magis ac magis ſtabilita, dum interea in Gallia Caroli Simplicis filius Ludovicus cum Hugone Magno, de quo ſupra, conflictaretur. Ludovicus iſte Lotharium & Carolum reliquit: illi Galliæ regnum, huic Lotharingiam ceſſit. Lotharius filium reliquit; quo mortuo infante, Hugo Capetus, excluſo per vim patruo infantis Ca-

rolo,

Digitized by Google

rolo Lotharingo, regnum ſibi vindicarit, &, ut muniret novam potentiam, Germaniæ exemplo Ducibus Comitibusque Provinciarum majorem, quam ſub Carolovingiis factum erat, poteſtatem indulſit. Unde illis temporibus Duces, Pares Franciæ, magni erant Principes, ditiones beneficiarias optimo maximo jure tenentes, fere ut Principes Germaniæ; quibus qui hodie ſucceſſere & vocantur *Ducs & Pairs de France* umbra tantum ſunt priorum; quo magis abſonum eſt, Reges Galliæ hodiernos titulum *mon Couſin*, qui veteribus illis Ducibus conveniebat, nunc obvio cuique proſtitutum, Principibus Germaniæ etiamnum dare velle, quibus ex more ſeculi fraternitas debetur, ex quo cognati appellatio illis data eſt, quorum cum Principibus noſtris nulla fieri comparatio poteſt.

CAP. XVIII.

Ex hac jam narratione reſumendo potiſſima, oſtenditur, Principes pleroſque non ortos ex Magiſtratibus, ſed vetuſtiſſimis victarum gentium Regulis aut primariis familiis, ſubſtitutis, in ejectorum locum, eorum cognatis vel Principibus ipſis, ubi ſe

 ſub-

ſubmiſerant, Tributariis ac Vaſallis factis, nonnunquam & Principibus ex Regia vel alioquin illuſtri Francorum ſtirpe genti impoſitis, agrisque inter victores diviſis: unde varii Dynaſtæ & territoriorum Domini orti. Sæpe & terræ incultæ ad colendum conceſſæ, & Principatus in Barbarorum finibus erecti, ut ii, quorum maxime intererat, eos facilius reprimerent, quam ſoli Magiſtratus vel Provinciarum præfecti feciſſent. Unde concludo jam ſub Francico Imperio valde ſimilem fuiſſe Germaniæ faciem ei, quæ poſtea apparuit, niſi quod turbatores tunc facilius coërcebantur. Idque ad honorem noſtrorum Principum pertinet, ut appareat eos non, ut vulgo putant, ex Magiſtratibus per rebellionem, ſed ex vetuſtiſſimis Regulis per quandam velut ſucceſſionem ortos eſſe.

Atque ita Hiſtoriam veterum Principum ſive Regulorum, qui ſub Francico Imperio Provincias eo *jure* jam tum tenebant, quod hodie *territoriale* vocamus, per aliquot ſecula ad Saxonum usque Cæſarum

ſarum tempora, quibus jus illud Principum extra controverſiam ab omnibus ponitur, deduxi, atque liquido oſtendi, quantum à vero abeant etiam doctiſſimi Viri, qui paſſim communi conſenſu docent, Duces illos non niſi Provinciarum Magiſtratus temporarios fuiſſe, & indulgentia Cæſarum atque neglectu hæreditarium jus obtinuiſſe. Quæ omnia ab omni veri ſpecie aliena eſſe ex hac illius ævi facie judicari poteſt, quam hoc loco ex optimis Scriptoribus exhibui. Quod eo diligentius faciendum putavi, quo magis hæc ſententia à communi Eruditorum opinione aliena, contraria vero parum Principibus honorifica eſt. Quisquis ergo præcedentem primorum Principum Hiſtoriam leget, mirabitur, unde viri eruditi in ſententiam hiſtoriarum monumentis adeo contrariam & ab illorum temporum facie abhorrentem venerint: nam facile agnoſcet, Francos Reges initio aliarum nationum Regibus atque Principibus dignitate potiores non fuiſſe, ſed fortuna atque opportunitatibus uſos, alios poſt alios debellaſſe; non vero (niſi raro) ditiones in Provincias redegiſſe, nec, quales ſomniant, Magiſtratus ubique & unice propoſuiſſe victis gentibus, ſed aut Principes priores, in fidem tantum receptos, reliquiſſe in ditionibus; aut novos illis Principes dediſſe, è primis ipſa-

ipſarum gentium victarum familiis plerumque ſumtos, addidiſſe tamen illis Judices atque Comites, ut facilius in officio continerentur. Nonnunquam diviſa eſt Provincia, ante uni parens, in Regulos plures: quemadmodum Carolus Magnus, Longobardorum Rege Deſiderio victo, aliquot Ducatus conſtituit & Longobardis permiſit, ut ex ſua gente *Duces* ſibi ſumerent *Spoletanum*, *Forojulienſem*, *Beneventanum*, fide tantum horum Ducum jurejurando oppignorata; quemadmodum ex Sabellico & Paulo Æmilio diſcimus. Sæpe & Provinciis victis non ex ipſa gente, ſed Regia Francorum ſtirpe aut aliis illuſtribus familiis, dati Principes novi: ita *Burgundiæ Reges* fuere ex Caroli Magni poſteris ac Francorum Regum familia; *Aquitaniæ Duces*, & *Bajoariæ atque Norici Reges*, quemadmodum ex diviſione, quam Carolus Magnus & poſtea Ludovicus Pius inter liberos inſtituere voluere, patet. *Lotharingia* quoque ſuos habuit aliquamdiu *Reges*, & *Duces Alemanniæ* Gunzo ejusque ſucceſſores ex vetuſta Francorum Regum primæ familiæ ſtirpe fuiſſe creduntur. Nonnunquam & Principes victarum gentium affinitatibus alligati ſunt, ut Radbodus in Friſia; idem factum eſt in Bavaria, nam Taſſilo Bavariæ Dux Caroli M. ex ſorore nepos fuit. Cum vero gentes plane

Digitized by Google

plane debellatæ erant, novæ Dynaſtiæ victoribus præmio dabantur. Ita Clodovæus Alemannorum, Carolus M. Saxonum devictorum terras militibus ſuis diſtribuere, ſæpe hæreditario (licet beneficiario ſeu feudali) jure, ex quibus nonnullæ majores & majoribus Ducibus Regumque cognatis & affinibus datæ in dynaſtias, imo & in Principatus erectæ fuiſſe videntur. Unde Alemanniæ Sueviæque Duces & tot alii Comites, ſive terrarum in ſuperiore Germania Dynaſtæ, poſt victos à Francis Alemannos, orti ſunt. Quibusdam datæ ſunt terræ incultæ, hæreditario jure, ut diligentia eorum meliores redderentur, quemadmodum primis Arduennæ & Flandriæ Comitibus, de quibus ſupra dixi, qui paulatim crevere. Etiam in Provinciis ſubactis, nec proprium Principum habentibus, relicti ſunt plurimi Dynaſtæ terrarum Domini, non multum ab hodiernæ Nobilitatis Imperii Liberæ ſpecie abhorrentes; ex his paſſim facti Comites ſeu Judices Provinciales. Cum enim ob agros, quos poſſidebant, & ſubditos, quos habebant, jam tum in Provinciis magnam autoritatem haberent, viſum eſt utilem eſſe eorum ad populos continendos operam, cum ſæpe ne præteriri quidem ipſi ſine offenſione & tumultu poſſent. Itaque qui Magiſtratuum in

Pro-

Digitized by Google

Provinciis ſpeciem habebant aliquando fortaſſe re ipſa terrarum Domini fiebant, nec niſi ob crimina ingentia facile ejici, liberique eorum ditione privari poterant, & ad eam rem exercitu opus erat. Quare mirum non eſt, jam ante Carolum Magnum Ducatus & Comitatus reapſe multis in locis fuiſſe Principatus potius & Dynaſtias, quam Magiſtratus. Quamquam autem non diffitear, multos fuiſſe Comites Provinciarum atque Caſtellanos ſive Landgrafios ac Burcgrafios, qui ſimplices erant nobiles, nec territorium tenebant, cui præerant: eos quoque, qui territorium pleno ſatis jure poſſidebant, & quorum dignitas atque Magiſtratus in liberis jam tum continuari, nec ſine gravi cauſa ipſis auferri ſolebat, (ut patet ex Capitularibus Caroli Calvi apud Miræum in Annal. Belg. ad Ann. 877,) nondum tamen fidenter ſatis jactare potuiſſe, hæreditarium ſuum jus eſſe: Erant tamen alii multi & quidem potentiſſimi, qui ob eas, quas ſupra dixi, cauſas, jus Provinciam in hæredes transmittendi agnitum, atque in confeſſo poſitum habebant, quemadmodum ex illis, quæ prolixe ſatis recitavi, conſtat. Quibus hæc exempla adjicere operæ pretium erit, quod Witekindo Comiti in Sualenberg Comitatum Waldeccenſem hæreditario jure Carolus M. conceſſit, & Equiti cui-

cuidam, ob merita, dedit Comitatum Gleichenſem, ſeu tractum terrarum ad 20. milliaria in longitudine & 10. in latitudine, in ſaltu Thuringico poſitum, & haud dubie tunc parum cultum, cum jure fodinarum & oppidis Glichow & Aſck, quemadmodum, ut ipſe Imperator ait, (apud Goldaſt. Conſtit. Imp. Latin. fol. 17.) *ea ad nos ex obitu viri nobilis Sichardi Domini in Glichou pervenere*; unde maniſeſtiſſimum eſt, Dynaſtiam hanc in Gleichow, ipſo Carolo anteriorem fuiſſe, extinctaque familia priore jure Feudi ad Dominum rediiſſe videri, qui rurſus alteris dedit, & miſere labi eos, qui Duces & Comites à Carolo M. primum inſtitutos & ſub Ottonibus vel (occaſione textus juris Feudalis,) à Conrado II. primum hæreditarios factos putant. Ego ex Hiſtoriarum monumentis perſuaſiſſimum habeo, Germaniam jam Carolovingiorum temporibus, imo & paulo ante, plane ut hodie, plenam fuiſſe Principatibus & Dynaſtiis, & familiis illuſtribus, quarum plurimæ etiam nunc perennant, quæ terras ſuas hæreditario jure poſſidebant, nec multum ab hodiernis diſtabant, niſi quod ob crebros motus ac perpetua bella crebriores eſſent commutationes, quam nunc fit, & Reguli res novas molientes ſæpe ditionibus ejicerentur. Cum vero, poſt Caroli M. fata,

ſata, diviſum Imperium, & inteſtinis motibus Succeſſorum agitatum, ab Hungaris, Sorabis, Saracenis, Normannis laceraretur, coacti ſunt multo magis Cæſares atque Reges, ut non tantum Principatus ac Dynaſtias, quæ erant, relinquerent, ſed & crearent novas. Ita diximus Theodoricum *Comitem Hollandiæ* conſtitutum contra Normannos, Popponem *Marchionem, ſive limitaneum Comitem contra Sorabos*, eadem & *Auſtriæ Marchionem* contra Hungaros, & Brandeburgicorum contra Slavos, tunc origo. Sed & reprimendorum tot hoſtium cauſa, Franconiæ, Thuringiæ, Haſſiæ, Sueciæ Principes ſive Duces extitere. Quorum familias jam tum potentes & à multo jam tempore ſtabilitas fuiſſe neceſſe eſt, quoniam Carolina ſtirpe in Germania extincta, ſtatim de Imperio cum Saxonibus, ſane potentiſſimis Ducibus, contenderunt. Eant ergo, qui ſibi veterem Germaniæ faciem fingunt, qualis hodie Galliæ eſt, & Duces idem fuiſſe putant, quod nunc *les Gouverneurs des Provinces*; Comites vero idem forte, quod nunc *les Intendans de juſtice, finance & police*: quin diſcant potius, liberrimas ſemper Germaniæ Regiones fuiſſe, antiquiſſimasque familias illuſtres eſſe, quæ illis cum territorii jure jam tum præfuere, & quibus hodierni Principes, poſt mul-

multas licet commutationes, ſervata tamen rerum ſumma ſucceſſere. *Duo* tantum inter veteres illos & hodiernos potiſſima *diſcrimina* ſunt, quorum *unum*, quod tunc Imperatoribus, (quippe ob Epiſcopatuum collationes, & urbes paſſim proprias terrasque maximas potentioribus,) facile erat armata manu cunctos coërcere, cum hodie, poſtquam Principes Cæſarem ex ſuo numero ſumſere, & Pax publica (der Landtfrieden) veteri violentiæ ſucceſſit, ac Patrimonium Imperatoris diſſipatum eſt, Cæſar, autoritate multis legibus circumſcripta, facile in Principes expedire arma non poſſit. *Alterum* eſt diſcrimen, quod hodie perſonæ Principum, imo & eorum familiæ, judiciis certe criminalibus exemptæ & inviolabiles cenſentur. Cum olim condemnare Principes, imo Reges Regumque liberos & cognatos in Monaſterium, velut perpetuos carceres, relegare tonſos, aut etiam excœcare, novum non eſſet. Quæ omnia nunc emollitis hominum moribus incognita atque improbata; tantum illud remanſit, ut ex Feudi lege fidelitas & homagium præſtetur Imperatori, ſub conditione reverſionis, in caſum extincti Feudi, & de reliquo Imperatoris & Imperii majeſtas,

G ſal-

Digitized by Google

ſalvis regalibus Principum & Supremàtu; qualem ſupra explicui; comiter obſervetur.

Cap. XIX.

De præſenti Poteſtate Principum Germaniæ, de Eorum Jurisdictione, Legislatoria Poteſtate, jure Epiſcopali, aliisque juribus in ſubditorum perſonas. *Item de juribus Fiſci, aliisque* in ſubditorum Res.

Ita ergo primas Principum Germaniæ origines à vana eorum opinione vindicavimus, qui ex Magiſtratibus paulatim terrarum Dominos putant factos; cum ex primorum Regum & principum ſtirpe plerique orti, aut his optimo maximo jure ſucceſſores facti videantur: atque illud manifeſtum ſit; neque Auſtriacam neque Capevingicam familiam plerisque ipſorum præferri poſſe. Sed nunc miſſis Originibus, præſentem eorum poteſtatem atque dignitatem paucis explicare operæ pretium eſt. Poteſtas Principum oritur vel ex jure Suprematus, vel ex jure Status Imperii. Nam ut *Autocratores* ſuas ditiones regunt, ut *Status Imperii* communibus negotiis interveniunt, & ſuffragio ſuo aliquid in magno illo corpore poſſunt, quod Euro-

Europæ fata circumagit. Idque non eſſe exiguum vel inde patet, quod jus ſuffragii Comitialis Suecia obtinuit, Gallia ambivit. Sed nos de illis primum dicemus, quæ ex jure Suprematus manant. Dixi ſupra *Jus Suprematus* ſive, ut quidem vocant, *Autocratiam* conſiſtere in ſumma imperandi, coërcendi, & ditionem aliquam inſignem armata manu continendi, poteſtate. Hoc jus eſt univerſitas quaſi quædam ſeu aliorum jurium, ſive, ut vocant, Regalium aggregatum, cujus hæc vis, ut plenum in omnia jus competat, quæ non diſerte excepta ſunt. Quemadmodum Dominium omnem in rem tribuit facultatem, quæ non certa quadam exceptione, ut ſervitate, locatione, oppignoratione, lege, ademta eſt: & hæreditas plena in jus defuncti ſucceſſio eſt, tametſi forte Legatis, Fideicommiſſis aliisque oneribus, minuatur. Porro, quemadmodum Anima ſuas habet facultates, &, ſi Peripateticis credimus, forma ſubſtantialis ſuas habet qualitates, ex intima ejus natura emanantes; ita *Suprematus* ſuas habet vel portiones, vel potius conſequentias atque facultates, quas Juris Conſulti ſubinde *Regalia* appellant, (tametſi non ignorem, arctius aliquando ſumi hanc vocem) quæ à Principibus libere exercentur, quando non pacto aut conſuetudine

ultra hominum memoriam porrecta prohibentur. Hæc jura diſtingui poſſunt in ea, quæ vel ſolo ad ipſam ditionem relatu, vel quæ reſpectu exterorum, competunt. Sive, ſi cum Schola loqui volumus, in *immanentia & transeuntia*: priora ſunt vel ratione perſonarum vel ratione rerum. *Ratione perſonarum*, nempe ſubditorum, jus habent Principes tum imperandi, ſive jubendi, tum ad imperata facienda cogendi, quod, ut ſupra definiveram, hodie uno verbo *jurisdictio* appellatur. Atque hoc illis ſine diſcrimine competit in omnes, qui Domicilium habent, hi enim ſubditi cenſentur, niſi aliqua eos ratio eximat; quales ſunt Eccleſiaſtici apud eos, qui Eccleſiam Romanam agnoſcunt Magiſtram ſuarum Eccleſiarum: quanquam & in hos levis quædam coërcitio ſit conceſſa, nihil enim vetat capi Eccleſiaſticos, & de loco in locum transferri, ut nocere prohibeantur, in quo pari ſunt conditione cum exteris etiam juris gentium privilegio munitis, illuſtribus ſcilicet viris aut Legatis, in noſtro territorio periculoſa machinari compertis. In Imperio autem placuit, ut criminum admiſſorum cauſa unus Princeps alterius quoque ſubditos in loco delicti punire poſſit, neque remiſſio ad Dominum neceſſaria ſit. In hac ergo jubendi & cogendi poteſtate conſiſtit juris-

riſdictio, quam hodie in *altam & baſſam* dividunt. Quod adeo verum eſt, ut nullo modo ſubditi in alienum territorium, ac ne quidem ad Cæſarem aut Cameram avocari, ac primæ, ut vocant, inſtantiæ beneficio privari poſſint; & quanquam in civilibus judiciis receptum ſit, ut ad conſtituta quædam in Imperio tribunalia provocetur, in publicis tamen judiciis, ſive, ut vocant, criminalibus cauſis, appellatio nulla eſt, & Imperii Principes ſine provocatione judicant; Idem eſt in matrimonialibus: & exploſa hodie eorum ſententia eſt, qui putabant, (inducti verbis quibusdam Speculi Juris veteris Suevici) Cæſarem, alicujus Principis ditionem ingreſſum, aliis omnibus jurisdictionibus, præſentia ſua, ſilentium imponere, quemadmodum ad ſolis lucem ſtellæ diſparent. Qui error exinde ortus eſt, quod Cæſari honoris cauſa ampliſſima quæque in tranſitu concedi ſolita ſint, etiam ab exteris, quemadmodum ex illis honoribus patet, qui Sigismundo Imperatori in Gallia ſunt habiti, volente Rege, ut etiam jurisdictionis actus exerceret, quod non plus efficit, quam ſolenne eſt, ut Præfectus Vigilum à Principe quodam extero, aut etiam Legato extraordinario, (juſſu aut permiſſu Principis ſui) teſſeram militarem petat: quanquam non negem, Cæſari à Principi-

bus longe majora quam exteris, aut ab exteris, deberi, & Cæſarem eſſe jurisdictionis fontem & caput. Sed quoniam alta pariter & baſſa jurisdictio alicui inferiori communicari, imo & ab aliquo jus Suprematus habente quodammodo abdicari poteſt, ideo notandum eſt, ſalvam nihilominus manere Superioritatem territorialem, cui à parte ſubditorum reſpondet *Subjectio*, cujus nota Homagium eſt ſeu Juramentum Subjectionis. Nam Dynaſtæ minores, qui in alicujus Principis territorio *ſubditos Jurisdictionales* habent, altamque & baſſam jurisdictionem poſſident, non ideo homagium ſive *ſubjectionem* exigere poſſunt. Subjectio autem in eo conſiſtit, ut ſubditus Principi ſuo id omne præſtet, quod ſalva conſcientia, & recepta in Imperio hominum liberorum conditione, præſtare poteſt. In quo reverentia atque cultus, fidelitas, auxilium atque conſilium (des Herrn Nutzen fördern und vor Schaden warnen,) ſervitiaque perſonalia continentur. Certum eſt enim, Officium eſſe ſubditi non tantum, ut nihil moliatur, quod domino damnoſum ſit, & ut dominum admoneat de malis, quæ ipſi imminere deprehendit, ſed etiam, ut in caſu periculi ipſemet ei contra vim ſuccurrat, etiam non ſine periculo ſuo. Nam cum periculum noſtrum abeſt,

eſt, ſuccurrere non tantum Domino, ſed & cuique hominum debemus. Præterea ſi quid Domini juſſu fiat, etiam injuſte, modo non de vita ac ſalute ſua agatur, ſubditus opponere ſe per vim non debet. Quanquam autem Dynaſtæ minori, qui in Principis cujusdam territorio ruſticos quosdam ſubditos habet, quædam juris hujus ſimulacra competant, manifeſtnm eſt tamen, eum ſimul cum ſuis ruſticis Principi ſuo ſubditum eſſe, & ſtatim à Principe coërceri poſſe, armata etiam, ſi opus, manu, At vero, inquies, viciſſim Principem cum ſuis ſubditis eadem erga Imperatorem & Imperium conditione eſſe, qua Dynaſta quidam ei ſubditus eſt erga ipſum. Reſpondeo, nullam eſſe comparationem, quia Princeps non uni, ſed toti corpori, cujus ipſe membrum eſt, fidem quandam potius, quam ſubjectionem plenam, debet, nec niſi poſt multiplices deliberationes, nec niſi bello illato, cujus anceps alea eſt, coërceri poteſt, etiamſi juſte coërceatur. Porro ex hac Principum in ſubditos poteſtate pendet etiam Jus *condendi leges & ſtatuta*, quorum communia etiam imperii tribunalia rationem habere debent, modo ipſis communicata ſint, ſive rite innotuerint. Huc pertinet jus conſtituendi pondera & menſuras, cudendæ monetæ, de quo & poſtea, conſtituendorum

dorum judicorum, Tribunalium atque Magiſtratuum, indicendorum Conventuum Provincialium, jus habendi Archivi, quod fidem ſcripturæ publicæ facit, jus conſtituendorum Archigrammatum, ſeu Scribarum Publicorum, quibus non minus, ac tabellionibus Cæſareis vel Apoſtolicis, in iis rebus, quas in loco ipſis aſſignato agunt, credi par ſit: jus infamiæ abolendæ, jus aggratiandi, ut appellant, id eſt, pœnam remittendi, jus concedendi veniam ætatis, relaxandi juramentum, ad effectum agendi, jus concedendi privilegia, atque diſpenſandi à quibusdam legibus civilibus, tum jus arreſtandi, ut vocant, ſive in cuſtodiam dandi, aut in carcerem conjiciendi, jus arma imponendi, in centurias deſcribendi, luſtrandi, jus excubiarum exigendarum, jus ſequelæ, tum angariæ, ac parangariæ, & quicquid his ſimile aut connexum eſt; denique ad jura in perſonas ſubditorum refero. *Jus Eccleſiaſticum*, quod aliqui Diœceſanum vocant, alii Epiſcopale, quo fit, ut Proteſtantes omnem Epiſcoporum jurisdictionem per ſua Conſiſtoria exerceant, ordinationes, cenſuras, excommunicationes, judicia matrimonialia, Eccleſiarum erectiones aliasque fundationes, denique jus introducendi in ſuis terris exercitium cultus alicujus, in

Impe-

Imperio permiſſi, ſalva ſubditis conſcientiæ libertate. Quæ *in res* competunt Principi, ea ſunt vel in res nullius, vel in res ſubditorum. *In res nullius*, cum jure ſcilicet alios ab illis acquirendis excludendi, Talia ſunt jus fluminis publici viæque regiæ, jus venationis, aucupii, piſcationis, jus in habita pro derelicto, ejecta à mari aut fluvio, quorum Dominus ignoretur, in theſauros, (quos alicubi Dominus cum inventore partitur) jus in hæreditates vacuas & caducas, jus alluvionis, inſulæque in flumine natæ, Dominium ſylvarum & ſaltuum, in quorum poſſeſſionem nondum quisquam rite venit, denique jus fodinarum & ſalinarum. *In res ſubditorum* Principi ſive territorii Domino competit jus reditus cujusdam perpetui ac certi, quem ex ſuo conſtituere Principi cuilibet debent Subditi protectionis cauſa, ut pro dignitate ſe familiamque & miniſtros neceſſariæ ad continendos in officio homines, vimque etiam externam propulſandam potentiæ, ſuſtentare poſſit. Deinde jus extraordinariarum ſubventionum, Jus indicendi tributa, ſive collectandi, ſive viritim, ſive jugatim, ſive pro facultatum modo; tum jus imponendi vectigalia certis rebus, ut carni, cereviſiæ, vino, quæ vulgo vocant Ungelt, (ut Unmenſch, Unthier.) Jus detrahendi deci-

mam aliamve partem illis, qui piſcantur in publico, quive aliquas in fodinis metalli venas exercent, qui terras novales primum colunt, qui ditione excedunt, quod vulgo jus detractionis, ſive Abſchuß, Nachſteuer, vocant, jus fiſci in bona damnatorum publicata, ac jus in relicta, quæ ut indignis auferuntur, jus metatorum (die Einquartierung) jus aperturæ, in omnibus ſubditorum domibus etiam munitis, denique, ut verbo dicam, *Jus Dominii Eminentis*, ut quidam poſt Grotium appellant, quod publicæ neceſſitatis ratio in ſubditorum bona quævis habenti Suprematum dedit.

Cap. XX.

De Poteſtate Principum, non tantum in Subditos, ſed & extra territorium ſe porrigente. Item de Jure *Principes Imperii ſeu* Status, *quo pertinet jus Suffragii in Comitiis, quod non tacitis calculis peragitur, ſed plurimum hic ratio & autoritas poteſt.*

Tranſeuntia in alios, atque extra territorium porrigentia ſeſe, Principum jura ſunt, jus belli & pacis, jus fœderum,

rum, jus exercitus habendi, munimenti ſtruendi, armamentarii adornandi, jus repreſſaliarum in eos, qui Imperii membra non ſunt, retorſionis in eos, qui Albinagii jure utuntur, id eſt, in eos, qui extraneis ſucceſſiones apud ſe obvenientes auferunt, jus vectigalium conſtituendorum pro tranſitu, modo illis alia Imperii membra onerentur, nec niſi exterorum lucra circumſcribantur, jus innoxii tranſitus per alienum territorium petendi, jus interveniendi tractatibus generalibus, & conciliis, quibus res Chriſtianorum publica agitur, jus mediationis offerendæ, arbitrii ſuſcipiendi, garantiæ promittendæ, jus oppreſſis etiam exteris ſubveniendi: tum dignitas ipſa locusque inter Chriſtianos Principes debitus, & jus familiæ illuſtris, & perſonæ inviolabilitas. Sed quoniam omnia iſta paulo propius pertinent ad jus Legationis, cujus cauſa hæc à nobis ſuſcepta tractatio eſt, ideo paulo poſt diſtinctius explicabimus tum jus belli, pacis, fœderum, & quæ huic connectuntur, tum ipſius Principatus familiæque ac perſonæ dignitatem, ubi prius attigerimus ea Principum jura, quæ ratione ipſius Imperii cæterorumque ejus ſtatuum competunt; ut ſcilicet partitionem noſtram ſupra poſitam abſolvamus. Nimirum Princeps prout Imperii Status eſt,

tum

tum quibusdam juribus utitur, tum oneribus aſtringitur; ſed onera nos poſtea attingemus, cum objectionibus reſpondendum erit, quas aliqui à Principum erga Imperium obligationibus ſumunt. *Jura Principis ac Status in Imperio* hæc ſunt: ut Imperium ipſi auxilium ac protectionem debeat contra quemcunque; conſtitutum eſt, ut alia imperii membra ſive, ut vocant, Conſtatus, quas cum ipſis habent controverſias, non manu, ſed jure finire cogantur, & à renitentibus ope communi & totius Imperii viribus extorqueri jus atque æquum poſſit; ut Garantia, quam exteræ Coronæ per Inſtrumentum Pacis debent, ipſis quoque proſit; ut ipſi eorumque ſubditi privilegiis civium & omnibus Nationis Germanicæ beneficiis fruantur; ut, tanquam ſummæ in Imperio poteſtatis participes, in Comitiis Conventibusque Circularibus (ut de Deputationibus extra ordinem factis nihil dicam,) interveniant, & in nonnullis, ubi unanimi conſenſu opus eſt, ſententiam ipſis gravem ſuſpendant, in aliis ſuo ſuffragio aliquid afferunt momenti ad deliberationis ſummam. Neque enim putandum eſt, rem in Comitiis agi, ut in Venetorum deliberationibus, ubi taciti ſenatores de republica rogati,

tan-

tantum calculis reſpondent, quorum autorem nemo agnoſcat. Unde fit, ut illic magis numeri ratio habeatur: in Comitiis vero noſtris non tantum numerus vim habeat, ſed & frequenter autoritas potentiaque ſuffragantis, tum ſententiarum atque rationum pondus, totum negotii eventum mutant. Nam ſæpe infirmiores ſententiam animi explicare non audent, donec aliquis potentior fiduciam præeundo fecit. Et magni Principes, etſi non niſi unius alteriusque ſuffragii jus habere videantur, tamen facile vicinos minoresque & affinitatibus illigatos, aut beneficiis atque ſtudiis obnoxios, in partes trahunt. Unde potentioris cujusdam familiæ, qualis eſt Brunſvicenſis, aut Haſſica, vel Wurtenbergica, ſuffragium non minoris in Comitiis Ponderis eſſe arbitror, quam alicujus Electoris, tametſi in ſpeciem ſeptem Electores cæteris Principibus omnibus æquivalere videantur, de quo plura infra Cap. 40. Porro in Comitiis potentem eſſe, res, ut ſupra dixi, non eſt parva. Idem eſt enim, ac potentem eſſe in Conſeſſu aliquo generali tot magnorum Principum, quorum conſenſus plurimum ad totam Europæ faciem mutandam poteſt, in quo non fruſtra jus ſuffragii Sueci ſibi quæſiere,

quod

quod & Galli nuper, ſuperioris negligentiæ vel ſuperbiæ pœnitentes, ambiere.

Cap. XXI.

Competit ipſis jus Armorum, olim inter ipſos quoque; hodie poſt Pacem publicam *tantum erga exteros, modo non ita ipſum Imperium bello periculoſo implicetur. Hoc jus confirmatum in Inſtrumento Pacis, & in* §. & ut eo ſincerior, *approbatum à Gallia, cum ipſa promiſerit ſe ſingulorum* Statuum *arma toti Imperio non imputaturam. Conſultiſſimum eſt tamen cum Cæſare communicari, quando rei Conditio patitur.*

Promiſi jus Belli, Pacis, Fœderum, quod Principibus Germaniæ competit, explicare paulo diſtinctius, idque nunc aggredior. Jus belli olim Principibus Germaniæ in exteros competiiſſe, dubitari non poteſt, quoniam ante conſtitutam ſub Maximiliano I. Pacem publicam (den Landfrieden) competebat ipſis inter ſe. Nam & *privatis* licebat controverſias ferro dirimere, ut ille plus juris habuiſſe videretur, qui viciſſet. Erat ſpecies

ſpecies probationum vulgarium jure Canonico improbatarum; nam paulo ante monomachiam ſolenni ritu invocabatur Divinum Numen, ut illi faveret, qui juſtius arma induiſſet; quaſi ſcilicet deeſſent judicia ac Magiſtratus. Quid Domini facient, audent ſi talia ſervi; itaque plena omnis Germanica Hiſtoria eſt bellorum, quibus ſe mutuo Principes impetiere. Cæſare tum demum in partes tracto, cum favebat alterutri, vel rerum Imperii ſumma verti poſſe videbatur. Idque vel ex ipſis Imperii Conſtitutionibus paulo vetuſtioribus apparet, nam Friderici Conſtitutio de Pace tenenda, quæ in Collectione Feudorum extat, tantum ex Cujacii ſententia annalis fuit, & Conſtitutiones Rudolphi & Wenceslai apud Lehmannum, fuere, illa trinnalis, hæc decennalis, quemadmodum alia Friderici III. ann. 1471. quadriennalis, quæ exſtat apud Goldaſtum. Aurea bulla Caroli IV. tit. 17. de Diffidationibus, *cum univerſas ac ſingulas guerras litesque injuſtas* prohibuiſſet, poſtea indicendis atque gerendis juſtis bellis præſcripſit modum. Idem fecit Conſtitutio Francofurtenſis anno 1442. promulgata à Friderico III. quæ Carolinam confirmat, quanquam ipſa Carolina ex vetuſtiore alia deſcripta videatur: addita tantum ſubinde limitatio eſt, ut prius judex

dex de reddendo jure compellaretur, nec, niſi denegata juſtitia, ad arma quisquam proſiliret, ut legitur in nonnullis Conſtitutionibus Friderici II. & Friderici III. apud Goldaſtum; ſed hoc nec in Aurea bulla præſcriptum, & parum obſervatum. Eaque fuit facies Imperii donec Maximilianus I. Wormatiæ anno 1495. Conſtitutionem de Pace Publica perpetua lege ſancivit, & poſtea, quo ſecuritati publicæ mutuis Ordinum contra turbatores auxiliis conſuleretur, Imperium in Circulos deſcripſit. Acceſſit Conſtitutio Regimenti, ſeu perpetui in Imperio Conſilii, ſub eodem Maximiliano, quanquam hoc ſub Carolo V. rurſus abolitum fuit. Sed ſublato jure belli inter Ordines ipſos gerendi, non ideo ſublatum videtur jus inferendi bellum exteris, ſi modo ſit juſtum & injuriæ vindicandæ, rerumque recuperandarum cauſa ſuſceptum, neque Imperio periculum creare poſſit. Cum enim Imperium Ordinibus defenſionem debeat, ac ſine ſuo detrimento ne denegare quidem poſſit, ne derelicti ab Imperio avellantur; ideo manifeſtum eſt, bellum Imperio periculoſum Principes Exteris inferre recte prohiberi, nullo Suprematus detrimento. Nam & vicinum Regem, ne bellum nobis periculoſum alteri cuidam inferat, impedire poſſumus. Hoc periculum ſi abſit, pro

certo

certo habendum eſt, plenam eſſe Principibus belli juſti gerendi poteſtatem. Nec proinde putandum eſt, Imperatoris conſenſum ad omne bellum eſſe neceſſarium, cum Ordinatio Cameralis part. 2. tit. 15., & Receſſus Imperii Auguſtanus an. 1555. §. wo ſie aber, disjunctim aut conſenſum, aut cauſam ſufficientem atque in confeſſo poſitam, requirat. Et vero jamdudum fuit receptum in Imperio, ut Principibus, cui vellent Exterorum, copias adducere liceret, quemadmodum ſcimus, ferventibus olim inter Gallos Angloſque bellis, nunc his, nunc illis, Principes Imperii affuiſſe, non ſolos certe, ſed validis cum copiis. Et confirmata videtur hæc libertas militandi ubi libet, Receſſu Spirenſi 1544. §. und wiewol ihr, & alio Spirenſi 1570. §. denſelben wir anfänglichen; Receſſu Auguſtano 1582. §. ferner ob wol im Heil. Reich. Et Chytræus refert, Joannem Guilielmum Ducem Saxoniæ Gallis anno 1558. adduxiſſe 3400. equitum, non certe contemnendam manum. *Jean Guillaume, Duc de Saxe, a été en France au ſervice du Roy Henry II. avec quatre mille chevaux, & puis au ſervice de Charles IX. avec cinq mille chevaux, Caſtelnau liv. 6. de ſes Memoires.* Quin & poſtea Johannes Caſimirus Bipontinus exercitum non exiguum Reformatis Galliæ adduxit, neque Cæſareis

H reis

reis mandatis retractus eſt ab expeditione. Urbes Hanſæ Teutonicæ grave contra Ericum Sueciæ Regem geſſere bellum, conſenſu cujusquam neque imperato, neque quæſito: quod tamen non eo dico, ac ſi his Urbibus jus Suprematus tribuam, nam nonnullæ ex illis ne liberæ ſunt quidem: Liberæ autem Imperii Civitates habent quidem jus Superioritatis territorialis, non tamen jus Suprematus, ut ſupra diſtinxi; quia nec dignitatem Principum habent, nec per ſe exercitum conſcribere, atque in ſuo alere poſſunt. Fœdus autem plurium urbium potuiſſe bellum ſuſcipere, ſingulis Suprematum non tribuit; Exemplum ergo earum ideo tantum adduxi, ut jus armorum in cæteros exemplis non improbatis aſſererem. Porro res Inſtrumento Pacis Weſtphalicæ in clara ſatis luce poſita videtur, ex duabus inprimis capitibus. Nam in §. *gaudeant*, qui in Suecicis non minus ac Gallicis articulis extat, manifeſte Ordinibus jus datur Fœderum cum Exteris; Fœdera autem, ſive ad inferendum, ſive ad propulſandum bellum, inita, certe ad arma, ſi opus ſit, expedienda, ac mutua auxilia referuntur. Alter eſt locus longe adhuc expreſſior in tabulis Pacis Germano-Gallicæ, ubi poſt ſtabilitam inter Imperium & Galliam, de mutuis hoſtibus non juvandis, obligationem reci-

pro-

Digitized by Google

procam, cavetur, ut nec Imperium nec Status ſinguli Circulo Burgundico, quanquam Imperii membro, durantibus bellis tunc vertentibus, auxilia ferre poſſint, ſed in futurum (qui caſus evenit) pacificatione comprehenſum fore, extra ipſum vero, ſeu extra Imperii fines, non licere Imperio ſe bellis, inter Galliam & Hiſpaniam recrudeſcentibus, immiſcere; nec Gallis fas eſſe Imperii hoſtibus aſſiſtere, aut Imperii fœderatos invadere. *Singulis tamen Statibus liberum eſſe futurum huic illive Regno (etiam extra Imperii limites) ſuppetias ferre, non tamen aliter, quam ſecundum Imperii Conſtitutiones.* Unde (tametſi alias litem hanc non faciamus noſtram) manifeſtiſſime patet, ſingulis Statibus Imperii jus Suprematus, ſeu exercitus alendi facultatem, habentibus, jus eſſe belli in Exteros, cum vel Hiſpanis contra Gallos vel Gallis contra Hiſpanos impune ſe conjungere poſſint, Cæſare & Gallia in tabulis pacis hoc permittentibus. Nec vero hic locus diſtinctionem inter *bella offenſiva & defenſiva* recipit, neque eludi poteſt, ut alii textus ſolent, quaſi libertate Germanorum militandi ubilibet intelligatur poteſtas, quæ privatis, aut etiam Principibus, competit, velut privato nomine aliquot militum turmas adducendi. Diſerte enim dicitur, Imperii Statum jus

ſuppetias ferendi habere; unde certe ſequitur, Principem aliquem regnantem ex ſua ditione validam militum manum in Exteros ducere poſſe. Aliud enim profecto, ſuppetias ferre velut Statum ſive Principem, aliud, centurionis aut tribuni aut etiam Ducis ritu velut privatum alteri militare, quoniam aliud eſt fœderatum, aliud miniſtrum eſſe; & aliud eſt ſubſidia, aliud ſtipendia accipere. Porro ex hoc Pacis Gallicæ articulo id certe obtinemus, ut Gallia vel Hiſpania vindicare nequeat, ſi quis Imperii Principum contra ipſam pro altera armetur, neque ideo Imperium invadere jure poſſit, quoniam hanc illis libertatem, ipſamet ſalva pace inter Galliam Imperiumque, conceſſit. Quod autem additur, Status ſuppetias exteris Principibus ferre quidem poſſe, ſed ſalvis tamen Imperii Conſtitutionibus; id minime turbat, neque enim ita intelligi debet, ac ſi conſenſu Imperii opus ſit, imo abſurdum eſſet rem ſic intelligi; ita enim perinde eſſet profecto, ac ſi Imperium illi ſe hoſtem profiteretur, in quem arma hac ratione, licet per certum tantum Principem, gerenda quodammodo ſolenniter decerneret; ſed intelligi debet, Principes ſuppetias ferentes, curare debere, ne quid Imperium inde detrimenti capiat, & ad Conſtitutiones, de militibus per aliorum Principum

cipum Ditiones ducendis, ſervandas obligari. Conceſſo igitur Principibus armorum non domeſtico tantum in ſubditos refractarios ſed & in exteros jure, utique manifeſtum eſt, concedi & jus agendi delectus, armamentaria & bellicum apparatum habendi, propugnacula atque munimenta ſtruendi, jus tranſitus innoxii per alienas ditiones, quæque alia ex belli jure conſequuntur. Cæterum, cum Cæſare ipſo ante omnia, ſaltem ſecreto, communicare, tutius ſemper ac prudentius eſſe arbitror, quando rei conditio patitur.

CAP. XXII.

Jus Fœderum primum inter ſe. Locus Aureæ Bullæ. Cum Gallia & aliis. Utilitas eorum, Fœdum Rhenanum.

Jus *Belli* ac *Fœderum* ita connexa eſſe, manifeſtum eſt, ut cui unum conceditur, alterum negari non poſſit: itaque quæ uni probando ſerviunt, etiam alteri accommodari poſſunt. In ipſa Germania jam olim ſæpe inita Fœdera, manifeſtum eſt. Nota ſunt fœdera Suevicum, Smalcaldicum, Unio, Liga. Addi poteſt ipſa Hanſa Teutonica, Germaniæ Inferioris, & Fœdus Moguntiæ olim initum inter Civitates Germaniæ, maxime Superioris, ut

ſe ſuaque itineraque inprimis commercia contra nobiles alioſque, qui vias publicas infeſtabant, tunc tuerentur. Et in Aurea Bulla Caroli IV. Cap. XV. §. 2. poſt confœderationes (privatorum ſcilicet) improbatas ſubjicitur: „ Illis Confœderationibus & Ligis duntaxat exceptis, quas „ Principes & Civitates ac alii, ſuper generali Pace Provinciarum atque terrarum, inter ſe firmaſſe noſcuntur; illas „ enim noſtræ declarationi ſpecialiter reſervantes in ſuo decernimus vigore manere, donec de his aliud duxerimus „ ordinandum. „ Ubi notandum, Imperatorem quidem loqui, ſed tamen ſuo pariter ac Statuum haud dubie nomine, Sanctio enim hæc Pragmatica fuit. Fœdera cum exteris innumeris exemplis comprobantur. Memini, ait Bodinus, quadraginta ſeptem Fœderum, in quæ Reges noſtri Philippus V, Carolus V, VI, VII, Ludovicus XI, cum Germanis Principibus coïerunt, quibus ſe auxilio futuros adverſus omnes, excepto Imperatore ac Rege Romanorum, ſpoponderunt. Hæc Bodinus. Idem lib. 1. c. 7. memorat, Fœdera Civitatum & Principum Germaniæ cum Regibus Daniæ, Sueciæ, Poloniæ, ſuperiore ſeculo contracta, quod ſi jam tantus ad Ludovicum usque XI. fuit Fœderum numerus, quid poſtea factum puta-

putabimus? Nam Fœdera Smalkaldicum, (quod cum Regibus Galliæ Angliæque tractavit,) & Chamborticum, (cum Mauritio Saxone initum, cujus caput fuit ipſe Rex Galliæ) nemo ſane ignorat. Unioni acceſſurus erat Henricus IV. & Halam Suevorum anno 1609. Legatum ejus rei cauſa ad Conventum Fœderatorum miſerat, ſed ingentia ejus deſtinata mors intercepit. Sed (inquies) aliud eſt quid factum, aliud quid jure factum ſit, quærere. Reſpondeo ex facto ſæpe permiſſo, quod juri divino atque naturali contrarium non eſt, multa repetitione jus fieri ſolere. Certe ipſa poſſeſſio libertatis magnam vim habet, quoniam probationem transfert in adverſam partem, ſed nec Juris ratio deſideratur. Equidem, ſi bene conſtituta eſſet noſtra Reſpublica, ſi in ſubitis periculis aliquid ab Imperio opis eſſet, ſi infirmi à potentium oppreſſionibus legum auxilio tuti eſſent, periculoſis remediis, qualia non nego fœdera eſſe; extra ordinem non eſſet opus. Nunc in tanta rerum omnium perturbatione, quis non videt, quod aliquam adhuc Rempublicam habemus, fœderibus deberi? Ita olim fœderibus, intra aliquot Imperii Ordines initis, repreſſi ſunt turbatores Publicæ pacis, everſa prædonum caſtella, atque fundamenta jacta ſunt illius Imperii

Digitized by Google

formæ, quæ ſub Maximiliano primo conſtituta hactenus duravit. Fœderibus obtenta eſt Pax Religionis, fœderibus Libertas Germanica contra nimia affectantes Hiſpanos aſſerta eſt, & nunc, ipſo Cæſare annitente, fœderibus initis obviam itur formidabili potentiæ vicini, noſtris cervicibus imminentis. Ipſum Fœdus Rhenanum, toties culpatum atque defenſum, Germaniæ magis quam Galliæ profuit, nam laboranti Hungariæ juſto exercitu ſubventum eſt à fœderatis, cum tarde armaretur Imperium, paratas copias habentibus, quæ in prælio ad S. Gothardum egregiam Reipublicæ operam navavere. Itaque recte ab eruditiſſimo quodam viro ſcriptum eſt: *Quoniam vinculum Reipublicæ noſtræ nimis laxum eſt, ut Imperii tutelæ firma ſatis fiducia inniti non poſſimus, inſtar ſecundæ navigationis eſt, exterorum ope ſecuritati proſpicere. Quemadmodum igitur medicina, ſano quidem corpori nocet, ægro autem neceſſaria eſt; ſic fœdera illa cum exteris quaſi emplaſtra quædam languidæ Reipublicæ cenſenda ſunt, quibus, ſi illa recte conſtituta eſſet, abſtinendum foret.* Hæc ille. Sed non eſt opus, ut rationibus defendamus, quæ Sanctione Imperii Pragmatica probantur, res enim Inſtrumento Pacis Weſtphalicæ §. *Gaudeant* extra controverſiam poſita eſt, ubi hæc extant

extant verba: *Cumprimis vero jus faciendi inter ſe & cum exteris Fœdera, pro ſua cujusque conſervatione ac ſecuritate, ſingulis Statibus perpetuo liberum eſto, ita tamen, ne ejusmodi fœdera ſint contra Imperatorem, & Imperium pacemque ejus publicam, vel hanc inprimis transactionem; fiantque ſalvo inprimis jnramento, quo quisque Imperatori & Imperio obſtrictus eſt.*

CAP. XXIII.

Jus Fraternitatis *ſeu Societatis Principibus noſtris cum aliis Suprematum habentibus Regibus aut Poteſtatibus intercedit, ut in rebus Chriſtianorum communibus ac conventibus ipſorum aut Miniſtrorum apparere debet. Teſtimonium Henrici II. Galliæ Regis.* Dignitas *noſtrorum Principum. Domus eorum Imperatoriæ, Regiæ, Regiis illigatæ, nobilitatis vetuſtate non cedentes. Arbitria, Mediationes, Garantiæ ab iis exercitæ etiam erga Coronas.*

Quicunque jam jus Belli, Pacis Fœderumque habent, quique exercitum alere, & magnis rebus intervenire poſſunt, uno verbo, qui *Suprematum* habent, illis

illis competit *Jus Fraternitatis* cum cæteris Europæ moratioris Poteſtatibus; quo jure illud inprimis continetur, ut alter alterum velut æqualem (longo licet potentiæ intervallo,) atque ſocium colat, ut alter dignitatis alterius rationem habeat, ut velut habeantur pares ejusdem Curiæ, illa communi Chriſtianitatis Republica, cujus certe caput eſt Eccleſiæ Generalis Advocatus Imperator. Ideo ſcimus, Principes Germaniæ ad Concilia miſiſſe Legatos, in Conſtantienſi non tantum Bavariæ Ducis, nondum tunc profecto Electoris, Oratores interveniſſe, ſed & (ne quis de charactere dubitet,) in Tridentino Venetis cedere diu noluiſſe, Florentino & Helvetio potiorem fuiſſe. Olim cum cruce ſignaretur potentiſſimus quisque Chriſtianorum, & in Palæſtinam expeditiones ſuſciperentur, tunc Germaniæ Principes pari cum Regibus jure uſi ſunt, &, caro ſtetit Richardo Angli Regi, quod Auſtriæ Ducem, nulla tum præ aliis Germaniæ Principibus dignatione eminentem, neſcio qua injuria affeciſſet: nam, cum terra domum reverteretur, in Auſtria captus ingenti pecunia libertatem redemit, unde Viennæ muros ſtructos ajunt. Nunc quoque certum eſt, Germaniæ Principes etiam Mediatores, ut vocant, ſive pacis conciliatores eſſe poſſe, belligerantes inter Reges: imo

imo & garantiam ſive ſecuritatem paciſcentibus rite præſtare. Nam ad triplex fœdus, quod propriæ Aquisgranenſi Paci ſtabiliendæ initum erat, conſentiente Gallia, omnes Europæ Poteſtates, ne quidem Germaniæ Principibus exceptis, invitari fas erat; cum & Legatos aliquot Germaniæ Principum, urgendæ pacis cauſa miſſos, Galli haud gravate audiverint. Et alias Legati Gallici ſæpe profeſſi ſunt, paratum eſſe Regem ſuum Electorum ac Principum judicio multum deferre, Francofurti inprimis, cum Electiouem differre ſperarent, tractatione interjecta. Et Rex Chriſtianiſſimus conſenſerat, ut in controverſia, quæ illi cum ipſomet Imperio intercedit, de decem Alſatiæ Civitatibus & Vaſallis trium Epiſcopatuum, ut non tantum Sueciæ Rex, ſed & nonnulli Imperii Electores atque Principes *arbitri* eſſent; & cum Imperator altero hujus, quod nunc flagrat, belli anno copias verſus Rhenum deſtinaret, eo obtentu, quod Galli nondum Imperii finibus, etiam poſt factam cum Brandeburgico pacem, exceſſiſſent: Rex publice ſpopondit revocare Turenium, ſi quos tum nominaverat Principes de Cæſareis copiis viciſſim intra hæreditarias ditiones cohibendis cavere vellent, quin & paulo ante bellum potentiſſimæ cuidam Germanorum Principum familiæ, ab ex-

tranea

tranea corona, Societas armorum, ſplendiſſimis ac pene infidendis conditionibus, oblata eſt; ſed illis tranquillitas publica privato compendio potior fuit. Nuper etiam Johanni Friderico Brunſvicenſium & Lunæburgenſium Duci à Rege Daniæ, Electore Brandeburgico, atque Epiſcopo Monaſterienſi, bello cum Suecis implicitis, delata Mediatio eſt. Et olim cum de induciis Belgicis Hagæ tractaretur, Johanninus Præſes, Henrici IV. Legatus, non tantum Legátos à noſtris Principibus in Societatem Mediationis admiſit; ſed & cum Legatus Hiſpanicus literas Legatis Regiis tantum (omiſſis Legatis Electorum & Principum) inſcripſiſſet, effecit, ut hic defectus ſuppleretur, quod prolixius narratur infra, cap. 58. Poſt tanta exempla atque præjudicia, quis cæterarum Europæ Poteſtatum Germaniæ Principibus ſocietatatis atque, ut ita dicam, fraternitatis honorem neget, poſtquam eos omnem Suprematus vim complexos conſtat? Unam tamen adhuc confeſſionem ipſius Galliarum Regis Henrici II. è Bodino (lib. 5. cap. 6.) adjeciſſe operæ pretium erit. Cum enim Germani Principes Legatis ad Regem miſſis poſtulaſſent, ne Albertum Brandeburgicum Pacis publicæ turbatorem protegeret, reſpondit Rex, ſe ſuosque majores Germanis amicos & eſſe & fuiſſe anteá ſem-

Digitized by Google

ſemper, nec ab Imperii Germanici amicitiâ & conjunctione unquam potuiſſe divelli, & quoniam *Principes omnes aut affinitate ac propinquitate, aut certe ſimilitudine ac veluti ſocietate quadam, conjunctos eſſe arbitraretur*, novum videri non debere, ſi Principem Germanum, fortunis ac rebus afflictis ad ſe confugientem, hoſpitio dignaretur. Hæc ille. Neque ſane quicquam ad confirmandum, quod dixi de illo fraternitatis ſive ſocietatis jure, quod omnes Principes atque Suprematu fruentes inter ſe connectit, dici potuit expreſſius atque illuſtrius. Atque hoc loco nonnulla ſeparatim perſequi è re erit, quæ ad dignitatem Principum noſtorum pertinent. Ex illis Imperatores atque Reges ſumtos, multis exemplis conſtat. Auſtriaci, Saxones, Suevi, Luzenburgenſes, (Imperatoriæ ſtirpes) quid niſi Principes Germaniæ? Fridericus Dux Brunſvicenſis, Imperator contra Wenceslaum nominatus, à Sicariis occiſus eſt. Ex Palatina domo non Electorali bis Reges Sueciæ dati, olim Chriſtophorus, ac noſtro tempore Carolus Guſtavus: quam parum eadem domus nuper à Poloniæ Sceptro abfuit? Dani Reges ex Oldenburgica ſive Holſatica familia ſumti. Quid Bullionæum memorem Hieroſolymorum Regem, aut Flandros Conſtantinopolitanum Imperium tenen-

nentes, aut Sueviæ Duces Siciliæ ac Neapoleos Reges, aut Ottonem Brunſvicenſem Johannæ matrimonio iisdem Regnis imminentem? cum conſtet Auſtriacam familiam hodie Caſtellam, Arragoniam, Neapolim, Siciliam, Hungariam ac Bohemiam, complecti, & pene Angliam Mariæ & Philippi connubio tantis opibus adjeciſſe, Porro quid crebrius quam matrimonia, quibus Imperatoriæ Regiæque domus familiis Principum Germaniæ colligantur? omnia Principum Chriſtianorum ſtemmata huc deſcribenda eſſent, ſi exempla colligere vellemus iu re vulgatiſſima: plerique noſtrorum Imperatores aut Reges in Majoribus ſuis numerant. Etiam Viduæ Regum, aut Regiorum Principum, coronæ deſtinatorum, nihil de dignitate ſua deceſſiſſe crediderunt, ſecundis cum regnante Germaniæ Principe nuptiis. Itaque quemadmodum olim Equites, qui Torneamentis admittebantur, (Turnier=genoſſen) etſi opibus atque honoribus diſcreti, quandam ſocietatis ſpeciem formabant, ita hodie ſupremæ nobilitatis genus non Reges magis, quam Principes noſtros, complectitur, confuſo tot matrimoniis ſanguine, & eadem ſæpe, vel certe nihilo inferiore, origine familiarum. Nam Galli Capevingii Saxonica Wetekindea origine gloriati ſunt. Hæc eſt ergo illa Regum

Prin-

Principumque ſocietas atque, ut ita dicam, Eraternitas, quam toties nominavi, qua fit, ut pari conditione cenſeantur, nec ſi veteres mores ſpectemus, Rex Principe, quales noſtri ſunt, duellum offerente excuſationem perſonæ habeat; quam tamen Principi ab inferiore provocato jura Heraldica concedebant. Nam quemadmodum Eques non niſi Equiti, (Turniergenoſſen) ita Princeps non niſi Principi (Fürſtengenoſſen) obligabatur. Itaque, ſi quis inſtituendus eſſet Summarum Europæ Poteſtatum Conventus, Principes noſtri pleno jure intervenirent, prorſus ut in Torneamentis Equites. Conventus autem hujusmodi erant, ut paulo ante dixi, Concilia, item Expeditiones ſacræ, & hodie ſunt congreſſus tractationum pacis alicujus generalis, quanquam per Legatos peragantur. Quare Reges dignitatis Principum noſtrorum rationem habere debent, velut propriæ, quando ſpecie ambas nihil differre oſtenſum eſt.

CAP. XXIV.

Tituli: Nos Dei Gratia, non Majeſtas, ſed Serenitas. Dilectio veſtra. Frater, Conſanguineus.

Quoniam vero *Tituli*, id eſt, appellationum vel compellationum formulæ, habentur notæ dignitatis, paucis à nobis

nobis attingendi ſunt, tametſi ſciàm, illis per ſe multum tribui non poſſe. Ac primum ille in omnium oculos ſtatim occurrere ſolet, *Nos Dei Gratia*, vel ſimilis, quo Germaniæ Principes ab antiquiſſimis temporibus ſunt uſi. Nam jam Ottonis II. temporibus quidam Otto Waſgoviæ Dux eo fertur uſus Anno 977. & Fridericus Sueviæ Dux. Fridericus Barbaroſſæ Imperatoris Avus ita ſcribere ſolitus eſt: Fridericus divina favente Clementia Suevorum Dux & Francorum. Hic vero titulus non niſi illis competit, qui jus habent Suprematus, vel, ut Rebuffus & Chaſſanæus ajunt, qui ſuperiorem non recognoſcunt: Superiorem autem intelligere debemus, qui in ditionibus alterius poteſtatem habeat manu agendi. Nam alioqui Pontifex atque Imperator ſuprema ſunt Capita Chriſtiani orbis, non tantum dignitate, ſed & quodam genere jurisdictionis, attamen in ditionibus ſingulorum Regum atque Principum, extra intrave Imperium, nihil movere poſſunt, Regia manu atque vi, ſed jure tantum, atque hoc eſt, quod *Suprematum* ſupra definivi. Porro titulum Dei gratia non niſi Suprematum habenti proprie deberi, etiam Bodinus agnoſcit, nam Ludovicum XI. narrat Ludovico Minoris Britanniæ Duci mandaſſe, ut eum de ſuis reſcriptis detraheret: & Petrus

Æro-

Ærodius in Rebus judicatis refert, quendam Comitem d'Armagnac Majeſtatis accuſatum, quod eadem appellatione uteretur. Principibus autem Germaniæ de ea re nec Cæſar ipſe controverſiam movit unquam. *Majeſtas* Principibus Germaniæ tribui non ſolet, ſed nec Electoribus ac Principibus Italiæ. Ita enim more receptum eſt, ut Regio nomini atque coronæ connecteretur, ſed ſi rei vim ſpectes, in tantum ipſis competit majeſtas, in quantum non differt à Suprematu. Quare dudum à Juriſconſultis decretum eſt in Germaniæ Principes committi crimen læſæ Majeſtatis. Nam quantum ad appellationem, quid miramur non tributam illis Majeſtatem, cum ne Regibus quidem concederetur; notum eſt enim, Electores atque Principes Regibus ſcribentes non niſi *Regiam dignitatem* dediſſe. Et hodieque Imperator Regibus Serenitatem largitur, Majeſtatem non æque, ut ex noviſſimis literis Cæſaris ad Regem Angliæ intelligi poteſt: Cum contra Angliæ Rex in ſuis literis Majeſtatem Imperatori non abnuat. Nimirum, præterquam quod Imperator cæteris omnibus dignitate præſtat, notabile diſcrimen apparet inter ſtylum, ut vocant, ſive ſcribendi formam Exterorum & Germanorum. Germani in ſua lingua dare Majeſtatem, credunt inferioris eſſe, eo-

dem modo, quo apud exteros quoque receptum eſt, ut Reges ac Veneti Cardinalibus Eminentiam non largiantur, quod alii faciunt. Majeſtatem tamen exteri ſe tribuere alteri poſſe putant ſine ſubmiſſione: nam Rex Chriſtianiſſimus Reginæ Chriſtinæ, etiam poſtquam Regno ſe abdicavit, Regiæ Majeſtatis appellationem, in ſuiſmet ipſis literis, tribuit, ut ex illis patet, quas Corſici tumultus cauſa ad eam ſcripſerat. Porro Serenitas Principibus Germaniæ haud dubie competit. Ita ſcripſit illis Regina Chriſtina, etiam cum adhuc regnaret. Nec Dania abnuit: ſed quis abnueret, ubi intellexerit, Serenitatem (Durchleuchtigkeit) nec à Cæſare præcipuis quibusdam negatam. Et cum Maximilianus Archidux à Polonis captus dimitteretur, diſcedens Regi Majeſtatem tribuere noluit; itaque alter ab altero Sereniſſimi appellatione contentus fuit, quemadmodum refert Thuanus; in quo apparet, parem quodammodo conditionem amborum fuiſſe. Quod attinet titulum *Fraternitatis*, ille Germanorum ſtylo communi ignotus, nec niſi inter illos uſitatus fuit, qui, ut in conviviis noſtris ſolet, hanc velut ſingularis amicitiæ teſſeram ſumſerant. Sed apud exteros tranſiit ille in formulam, usque adeo, ut etiam inter Cæſarem & Moſcum uſurpetur; videtur-

deturque, Gallicum *Frere* reſpondere Germanico E. Liebde, Dilectio veſtra: ut hoc Gallis ita illud Germanis, inſolens; utrumque inter pares uſurpatum, & Principibus Germaniæ ab exteris partim tributum, partim debitum. Nam Rex Sueciæ Daniæque, atque alii omnes, qui Germanice ſcribunt, non dubitant Principes noſtros appellare E. Liebden. Rex autem Poloniæ, qui Latine ſcribit, Fratres vocat, nullo Electorum ac cæterorum Principum diſcrimine; idem fecit Venetorum Dux, regiam licet perſonam referens, literis ad Lunæburgenſes ſcriptis, cum Reſpublica pro auxiliis gratias ageret. Gallia haud dubie olim fraternitatem Principibus Germaniæ negavit, quod ab illis non reciperet Majeſtatem, ſed tantum Regiam Dignitatem: noviſſime cum Electoribus quodammodo ita tranſegit, circa Pacis Monaſterienſis tempora, ut Rex ab ipſis Majeſtatis appellatione cultus, ipſis redderet nomen fratris: quo artificio effectum eſt, ut Principes, exemplo Electorum velut tracti, Majeſtatem darent, nec fraternitatem viciſſim ſtipularentur. In quo Principum noſtrorum facilitas apparuit, qui nunquam decorum putavere, contendere de nugis; itaque facile inducti ſunt, ut Reges Galliæ Angliæque Majeſtatis nomine ſalutarent, licet ipſi tantum cognato-

rum appellatione reſalutarentur. Quoniam rara plerisque eorum cum exteris commercia, & animus ambitione vacuus, rerumque medulla contentus, verborum inania ſpernebat. Nunc ubi facilitatem ſuam verti in ipſos & argumenta, inepta ſane, ſua patientia duci vident, credibile eſt, juris impoſterum tenaciores fore, nec niſi illis Regum adſcripturos Majeſtatem, qui Serenitatem & appellationem fratris reddent. Nec vero eſt cur Galli ſtylum veterem ingerant; cur enim erga Electores & plerosque alios mutavere? An hoc in ſua poteſtate eſſe putant diſtinguere eos, qui pari jure utuntur? Quicquid in Publicis ſolemnibus uni conceditur, reliqui ejusdem conditionis ſibi recte vindicant. Nam cum honor in comparatione conſiſtat, unum Sociorum infra cæteros honorare, eſt contumelia afficere. Et quis ferat, Magnum Germaniæ Principem nullis Regibus ſpecie dignitatis, nonnullis nec potentia, ceſſurum, à Rege appellari cognatum (*Mon Couſin*) tantisper dum quidam Galliæ Domicelli, Regi ſine conditione ſubjecti, nudius tertius nati Duces, aut Mareſchalli, cum quibus multi Germaniæ nobiles conditionem non mutent, eadem appellatione honorantur. Nam quod olim Duces Paresque Coronæ cognati Regum appellabantur, non miror, nam

nam erant certe plerique Regibus ſanguine juncti, ingentium ipſi Regionum Domini, ut Dux Burgundiæ, Neuſtriæ, Aquitaniæ, Comes Flandriæ, Toloſæ, Campaniæ, quorum hodierni Duces ac Pares ne umbra ſunt quidem. Alioqui *Cognati* appellatio perhonorifica eſt; nec ſemper ſuperioris ad inferiorem, ſed aliquando contra inferioris erga ſuperiorem; cujus rei exemplum habemus non injucundum, ex relatione Legationis nuperæ, quam Baro Bottonius Cæſaris nomine in Moſcovia obiit. Nam cum ipſe Czarius nuper defunctus Cæſarem fratrem nominaret, filius Czarii, (qui nunc regnat,) eundem Cæſarem tunc appellavit cognatum, recte profecto, quippe patris ſui fratrem. Porro non habent Galli cur Cæſaris exemplo utantur, qui Principes Imperii non utique vocat fratres, fateor ſane, ſed nec ita vocat Electores. Scimus enim, Electores Eccleſiaſticos ab eo appellari Neven, nepotes, Seculares, Oheim, Patruos, vel potius *Cognatos*, in quo illos Imperium ab aliis Principibus non diſtinguit, quos etiam Oheim, ſive cognatos appellat; quare, ſi Rex Galliæ Imperatoris exemplum ſequi vult, in hac re Principes ab Electoribus non ſeparabit. Sunt alioquin Galli ſatis in hoc genere largi, & nonnulli, quos Rex Galliæ cognatos vocat, forte

ne Principes quidem Germaniæ hoc nomine dignarentur. Unde apparet Gallorum irregularitas, dum ipſi ſibi interea velut rationis, ſi Diis placet, ſervantiſſimi mire domi plaudunt. Quæ omnia eo dico, ut intelligant ridiculum eſſe veterem ſtylum, cæterorum omnium ratione mutatum, tantum erga Principes Germaniæ ſervare velle; cum tamen conſtet, verba velut nummos, non ex prima percuſſione, ſed uſu ſeculi, valere.

Cap. XXV.

Aliæ Principum Prærogativæ ſeu privilegia. Soluti legibus civilibus. Omnem ſolennitatem ſupplent. Veneratio ſingularis ipſis, eorum domui, ſtatuis, idiographis, debita. Perſonæ inviolabilitas.

Poſtquam potiſſima executi ſumus, quæ reliqua ad dignitatem Principum Germaniæ pertinent, velut per ſaturam colligamus. Nimirum Principes Germaniæ, quemadmodum omnes illi, qui Suprematum habent, ſoluti ſunt legibus juris privati. Prorſus quemadmodum in Jure Romano, paſſim Imperator dicitur ſolutus legibus, & in l. ex imperfecto C. de Teſtamento, dicitur: Lex Imperii ſolennibus juris

juris Imperatorem ſolvit. Nec teſtamenta eorum, nec hæreditates alligantur ſtatutis locorum, quicquid illi dixerint, qui de jure ſuccedendi in Brabantiam diſſeruere. Valent eorum teſtamenta mero Jure Gentium, quemadmodum teſtamenta militaria facta in procinctu. Et notabile eſt, Caroli Auſtriaci Marchionis Burgavienſis teſtamentum, quod ſine ullis teſtibus validum eſſe reſpondit conſultum Collegium Juriſconſultorum Tubingenſe, apud Beſoldum in Conſiliis. Valet donatio inter virum & uxorem, Principes. Conſtitutiones juris communis, quibus renuntiationes filiarum arcte circumſcribuntur, & nonnunquam irritæ redduntur, locum apud Principes non habent. Donationes ab illis factæ inſinuatione non indigent, licet quingentos ſolidos excedant. Plerique jam à decimo octavo ætatis anno obtinent privilegia majorum, quod tempus Electori quoque ad functiones Imperii neceſſarium eſt. Neque in Germania uſpiam uſitatum, ut quispiam ſimul è tutela curaque exeat, cum contra in Gallia Reges quatuordecennes ætate majores cenſeantur. Creditur Principibus etiam injuratis, & in omni actu interventus eorum atque autoritas ſupplet, quicquid ſolennibus deeſt. Committitur in eos læſæ Majeſtatis crimen, quod, in

Aurea Bulla de Electoribus aſſertum, Juriſconſulti Germaniæ, communi conſenſu, ad Principes cæteros pertinere docent, atque ita in foro ſervari monent Bocerus & Gigas, qui de crimine Majeſtatis libellos edidere, & Stammius Aſſeſſor Cameræ Imperialis in libro de Servitutibus Perſonalibus, çum Juriſconſulti iidem ſentiant, in Cardinales tantum committi crimen perduellionis. Eorum familia domusque peculiari inviolabilitate gaudet, & Conſuetudines his, qui Pacem Burgenſem (den Burgfrieden) abrumpunt, id eſt, qui in domo Principis vim adhibent, amputationem manus minantur. Sed & ſtatuis Principum atque imaginibus, & armis & ſigillis, & idiographis, peculiaris honor, perſonis autem etiam veneratio ſubmiſſa debetur. Ut taceam, ſacras ubique & inviolabiles cenſeri, de quo Arniſæus peculiari libello, de *perſona Principis ſemper inviolabili:* itaque ineptus ille quorundam error eſt, qui ſibi ex veteribus quibusdam næniis perſuadent, Principem in alterius territorium ſine venia intrantem ejus fieri captivum. Bona quoque neque pignorationibus, neque arreſtis, ſubjiciuntur, & ſucceſſores ex anteceſſorum debitis non tenentur, niſi in quantum ipſi inde locupletiores facti ſunt, aut in rem Principatus verſum eſt. Denique quic-

quicquid juris atque regalium ſibi atque veteres Imperatores Lege Regia ſumſere, quicquid noſtri temporis elegantia & cultus, ex jure Suprematus, ulli Regum tribuit, illud omne Sereniſſimis Germaniæ Principibus competere certum eſt, excepta Majeſtate, (quam Imperatori ſoli deferunt,) illisque circa quæ communis utilitatis cauſa pactis à jure ſuo, ſalva tamen dignitate, receſſere.

CAP. XXVI.

Objectiones contra Principum Suprematum. Bodini, quod ſunt meri & abſoluti ſubditi Imperii, ſeu Comitiorum. Teutoburgii contra Heromontanum, Principibus Majeſtatem proprie tribuentem. Vaſalli ſunt Ligii; homagium, imo ſubjectionem debent. Videntur damnari poſſe, de quo exempla.

Hæc de honore ac poteſtate Electorum ac Principum Germaniæ ſufficiant è multis, qui in promtu erant, pauca ea & ſelectiora. Ne tamen, una tantum parte audita, ſententiam ferre videamur, operæ pretium erit producere, quæ contra ingeruntur. Bodinum ſane audire, operæ

pretium erit. (Putabam ego quidem antea, inquit, (lib. 2. cap. 6.) Principes ac Civitates Imperiales habere jura Majeſtatis, nec alienis imperiis aut legibus, ſed jure tantum fœderis & ſocietatis inter ſe obligari, ſed ab hac ſententia diſceſſi, cum propius animadverti, Germanorum conventus ſummum jus Majeſtatis habere, nec tantum Principes, ſed etiam Civitates, multa, exilio, proſcriptione, ac pœnarum ac judiciorum acerbitate, coërcere, quin etiam ipſos Imperatores de Imperio dejicere, ut Adolphum inprimis & Wenceslaum; leges autem, quæ in Comitiis Imperialibus feruntur, non modo Principes & Civitates, ſed etiam ipſum Imperatorem tenere. Jam vero decem Circulares conventus, qui in ſingulis Provinciis coguntur, Univerſitatis Comitia ſequuntur, rogationes illuc referunt, leges illinc accipiunt, & decretis parent.) Hæc ille. Idem alibi de capite, fama, fortunis Principum, judicandi jus penes Comitia eſſe. Et Autor animadverſionum in Heromontanum, qui ſe *Teutoburgium* vocat, vir, ut apparet, doctus ita inquit: (Heromontanus Principibus Germaniæ, proprie dictam, vindicat Majeſtatem, quod ut credam nondum poſſum adduci, nec habet unde me eo adducat Heromontanus. Nam poteſtas in territorium quidem

dem Principibus competit, non autem vera ac propria notione loquendi ſumta Majeſtas. Quando quidem non modo jurant, ſe Imperatori & Imperio fideles, ſed etiam ſubjectos & obedientes, futuros indicant; hæc verba juris jurandi: Treu, Hold, Gehorſam und Gewärtig. Abſurdus ſit, qui hinc ſocietatem ac fœdus inæquale exſculpat. Multo magis errant, qui cenſent, Ordines Imperii Sacramentum, non tam Subjectionis, quam Fidelitatis, Imperatori dicere. Omnium denique maxima abſurditas eſt eorum, qui credunt, ſolennia Inaugurationis beneficiaria (Inveſtituræ) moris ſolum eſſe, non juris. Quam cauſam male tuetur noſter, cum ſuo Monzambano.) Hæc Teutoburgius contra Heromontanum. Et ſane nihil vulgarius, quam ut Principes ſe Imperatori ſubjectiſſimos profiteantur, paſſimque in publicis Actis appellantur dem Heil. Reich unmittelbahre, unterthänige oder unterworffene Stände, immediate Imperio ſubjecti Status. Homagii ſive Sacramenti, quod Cæſari dare ſolent, formula hæc continet. Sie wollen Ihro Kayſerl. Majeſtät und dem Heiligen Reich Treu, Hold, Gehorſam und Gewärtig ſeyn, auch nimmermehr wiſſentlich in dem Rath ſeyn, noch einwilligen oder befehlen, da ichtwas wider Ihre Kayſerl. Majeſtät oder

das

das Reich gehandelt wird in einige wege, ſondern deſſen Ehre, Nutzen und Frommen befördern, uud ihn vor Schaden warnen. Nec dubium eſt, quin Electores Principesque Germaniæ ſint Imperatoris atque Imperii Vaſalli Ligii, id eſt, qui Imperio contra omnes opem debent, & in omnibus aliis obligationibus, quas contrahunt, Imperatorem & Imperium excipere jubentur; Vaſallos autem Ligios ajunt parum diſtare ſubjectis. Nec aliquid crebrius etiam ab Electoribus maximis auditum, quam Imperatorem eſſe Imperii caput ſupremum. Joh. Georgius I. Elector illud ſæpe in ore habebat, Kayſerl. Majeſtät ſey ſein rechtmäßiges Oberhaupt. Unde difficillime adduci potuit, ut in fœdera cum exteris conſentiret, nec, niſi extrema neceſſitate cogente, Guſtavo Adolpho acceſſit, & cum primum tolerabilibus conditionibus potuit, redeundum ſibi putavit ad Imperatorem, inita Pragenſi Pace. Nihil olim frequentius, quam proſcribi Principes, ſive in Bannum Imperii declarari, & ſpoliari ditionibus. Illuſtre exemplum dedit Henricus Leo, maxima ditionum parte exutus à Friderico Barbaroſſa, qui & Hermannum Comitem Palatinum, quod abſente Cæſare Germaniam turbaſſet, canem in publico conventu, ſuis humeris, portare coëgit, Sed & ſuperio-

periore ſeculo Carolus V. ſibi licere putavit, Joh. Fridericum Saxoniæ Electorem capitis damnare, & ubi vitam intercedentibus Principibus conceſſit, Electorale decus cum parte ditionum auferre, Philippum autem Haſſiæ Landgravium in vinculis habere. Nec ita olim Ferdinandus II. primum Friderici Palatini Electoratum in Bavarum transtulit, & ademtum Megalopolitanis Principibus Ducatum Fridlandiæ Duci conceſſit. Ipſe Hippolytus à Lapide, &, qui liberrime in Cæſarem dixere, agnovere tamen, Pares Curiæ de Principum Imperii Vaſallorum capite ac fortunis judicare poſſe, quod judicium vocant das Fürſtenrecht, & hodie plerique in Comitiis ipſis id reſidere putant. Unde conſequitur ſubditos eſſe: ut taceam, in ſummis Imperii tribunalibus recte conveniri, mandatis Cæſaris nomine emiſſis, ac ſæpe pœnalibus & ſine clauſula, (id eſt abſolutis, neque excuſationem obedientiæ admittentibus) in officio contineri, & ſi imperata facere recuſent, ſecundum præſcriptam executionis formam, Circularium Ducum miniſterio, cogi. Denique manifeſtum eſſe videtur, Electores Principesque Germaniæ Majeſtatis damnari poſſe, quæ eſt vera nota ſubditi, ut ajunt Juriſconſulti, ex Clementina *Paſtoralis*, verſ. *rurſus non eſt ſilentio*, de Sentent. &

Re

Re judicata. Ubi Pontifex pro Roberto Rege Siciliæ rationem reddit, cur, ob confœderationes ac conſpirationes contra Henricum Imperatorem, Majeſtatis damnari non poſſit, cum ſcilicet ſubditus non ſit.

Cap. XXVII.

Aliquid in his Veri. Plus debetur Cæſari quam quidam tribuunt. Non videtur tamen, vel Ipſe, vel Imperium Principes Jure capitis damnare jure poſſe. Quoniam eorum perſonæ inviolabiles eſſe videntur. Et ob eam maxime cauſam mere ſubditi non ſunt. Reges exteri, feudorum nomine, ſimile Cæſari homagium præſtant.

Hæc ſunt potiſſima, quæ paucis & in ſumma contra Electorum atque Principum Imperii libertatem ac Suprematum dici poſſunt, in quibus fateor multum eſſe veri, neque enim ex eorum ego numero ſum, qui dignitatem Imperatoris, quæ omnibus Imperii Civibus ſacra eſſe debet, convellere cupiunt, ut Electoribus atque Principibus adulentur. Tantum ſolida à ſpecioſis diſtinguere, tum falſas

falſas conſequentias ex veris ſententiis ductas retegere, fas opinor erit, in quo me ita ſpero verſaturum, ut neque ex veteribus næniis præſentia dijudicem, neque tamen ex eo tantum, quod hodie fit, id quod fieri deberet, colligam. *Fateor enim in nonnullis paulo plus Cæſari concedendum videri, quam Principes atque Electores aliqui rebus ſuis conducere putant.* Sed hæc uberius explicare alterius eſt loci. Nunc ut rem præſentem agamus, ante omnia illud conſiderandum eſt, quicquid præcedente paragrapho habetur, in Electores non minus, quam alios Principes, dici poſſe. Nam audivimus, Hermannum Palatinum per contumeliam canem in Comitiis ferre coactum, Johannem Fridericum Saxoniæ Electorem capitis accerſitum; Fridericum Palatinum fortunis omnibus ſpoliatum, dignitate exutum atque loco motum, & tenuiſſe Cæſaris Decretum, atque in ipſam poſteritatem valuiſſe, conſtat. Neque video, quomodo in Principem majora poſſint exempla edi. Nihilominus à Regibus hodie fratres appellantur, & Legatis eorum idem, qui Regiis, honor conceditur, ipſo nunc Imperatore (quod multis creditu difficile videbatur,) annuente. Quare vinculum, quo Imperio omnes obſtringuntur, aut Electoribus objici debuit, aut nec Principibus debet.

Dein-

Digitized by Google

Deinde, ſi ipſe Imperator conſenſu Ordinum deponi, atque in ordinem privati vel ſaltem Principis ſimplicis redigi poteſt, ut quidam arbitrantur, ſequitur, tunc etiam contra ipſum lege agi poſſe; ac proinde, qui ſic ratiocinantur, caveant, ne Imperatorem ipſum faciant ſubditum, dum Principes in hanc claſſem detrudunt, quæ certe & Bodini ſententia videtur, Majeſtatem eſſe in Comitiis; ſingulos vero, Imperatorem, Electores, Principes, non niſi Magiſtratus ac proinde ſubditos eſſe, & in capitis fortunarumque diſcrimen adduci poſſe. Quod ex ipſius principiis manifeſte conſequitur: nam Majeſtatem indiviſibilem eſſe arbitratur, & mixtam Reipublicæ formam reſpuit. Hoc amplius, ſi Electores Principesque Germaniæ homagio, quod Cæſari præſtant, ſubditi etiam perſonarum ſuarum ratione fiant, neceſſe eſt profecto, etiam Regum Hiſpaniæ, Daniæ, ac Sueciæ perſonas, Imperio acquiſitas atque ſubjectas eſſe, & capitis atque famæ judicium in Imperii Comitiis ſubire debere, ſi quis ſit, qui accuſare velit. Certum enim eſt, nullum eſſe plane diſcrimen inter formulam Sacramenti, quod exteri Reges aut quod Germaniæ Principes Cæſari atque Imperio dicunt. Certe Galli ſimili ratiocinatione contendebant, Carolum V, velut Flandriæ Comitem, Galliæ Coro-

næ,

Digitized by Google

næ, non tantum hominem ligium, ſed & ſubditum eſſe, neque Imperiali dignitate, ab Electoribus delata, ab inviti Domini jure eximi potuiſſe. Iidem negabant, eundem poſſe ſimul eſſe hominem ligium plurium, neque proinde Carolum V. recte feciſſe, quod, cum Comes Flandriæ eſſet, Neapolin & Siciliam, ſub feudi ligii conditione, à Pontifice accepiſſet. Cujus rei ratio eſt, quod homo ligius Domino fidem atque ſervitia militaria debet contra quemcunque: neque ideo ſe totum pluribus obſtringere poteſt, neque Dominis duobus ſervire, qui inter ſe collidi poſſunt. Unde intelligi poteſt, veteri more multis viſum, Vaſalli ligii obligationem conditioni ſubditi affinem eſſe, & perſonam afficere creditam. Ideo Pontifex Romanus eam conditionem Regibus Neapoleos & Siciliæ tuliſſe dicitur, ut ne injuſſu ſuo unquam Coronam Imperialem ſuſciperent, etiam delatam. Et Vaſalli olim ipſi venire & fidem dare cogebantur, cujusque rei cauſa ſæpe Reges Angliæ aut Principes Walliæ mare trajicere coacti ſunt, ut Ducatus Aquitaniæ, & Pictavienſis atque Monſtrolienſis Comitatuum nomine Sacramentum dicerent. Gratiæ loco habebatur, ſi Legatus à Domino miſſus jurantem in fidem acciperet, quod Galliæ Rex Philippo Archiduci Auſtriæ Caroli V.

K Pa-

Patri indulſit, miſſo ad ipſum Cancellario, cui ſedenti ſtans Archidux, tecto detectus homagium præſtabat, paratus in genua ſe ſubmittere, niſi Cancellarius, contentum ſe voluntate dicens, ſublevaſſet. Dominus autem procuratores à Vaſallis recipere cogi, tunc inauditum. Tum vero, ſi quod bellum movebatur, Vaſallum ipſum copias adducere Domino, neceſſe erat, cujusque vitam, famam, ditionem, proprii corporis objectu, tueri: ſi deſeruerat Dominum in diſcrimine, non tantum ditionis, ſed & capitis ſui, id faciebat periculo; judicibus, curiæ ejusdem paribus, id eſt Convaſallis. Hæ tamen tam duræ feudorum leges non deterruere magnos Principes, quo minus libenter quas poſſent ditiones, cum adſcripto onere, obtinere conarentur. Eduardus III. Anglus diu deliberans, an Regiæ Majeſtati Vaſalli humilitas conveniret, tandem quascunque conditiones ſubire, quam opimis ditionibus, quas in Gallia tenebat, carere maluit. Ipſi Galliæ Reges, Ludovicus XII. & Franciſcus I. nihil quærebant ardentius, quam Mediolanenſem Ducatum, parati ſeſe Vaſallos Ligios, imò (ſi Principes Imperii ſubditi ſunt,) ſubditos, ſi Diis placet Imperii, reddere. Monaſterii deliberabant Galli, an Alſatiam Feudi nomine ab Imperio tenere ſatius eſſet.

Et

Et noviſſimo Flandrico bello, quæ Rex ſuus Hiſpanis eriperet, pari ab Imperio conditione tenere, Ratisbonæ obtulerant. Imo olim, ſi Scaligerianis poſthumis credimus, (*le Roy de France, a de tout temps dû hommage au Duc de Bourgogne, à cauſe de Bologne; Froiſſart le raconte,*)

CAP. XXVIII.

V*aſalli etiam Ligii hodie non abſolute & perſonaliſſime, ſed pro modo Feudi obligantur. Hinc hodie idem plurium Vaſallus ligius eſſe poteſt. Bello inter Imperium & Galliam flagrante, quidam Principes à Gallis neutrales habentur, etſi, pro modo Feudi, ad arma Imperii contra Galliam contribuant. Ergo non ſunt proprie ſubditi. Mirum non eſt, Principes hodie haberi, quoad perſonas, liberiores quam olim; nam & privati hodie magis liberi cenſentur, habent enim jus emigrandi, ſeu mutandæ Reipublicæ ac Domini, quod*

olim dubium. Conſultum Regibus ac Principibus, ut ipſi eorumque cognati inviolabiles & ſacri habeantur.

Hæc ergo quisquis mecum expendet, agnoſcet ſane ex Sacramento, quod Electores atque Principes Cæſari atque Imperio dicunt, proprie dictam abſolutam perſonarum ſubjectionem, quæ ſcilicet juri Suprematus obſtat, conſequi non poſſe; aut fatendum erit, Reges exteros, qui Principes Imperii ſunt, Imperio perſonaliter eſſe ſubjectos, ibique conveniri poſſe criminaliter. Neque enim uſpiam lege cautum eſt, ut meliore, quam alii Principes, in Imperio conditione eſſent. Sed quid ad duras ſane juris Feudalis & Vaſallorum Ligiorum leges dicemus? Quid niſi & rationi quodammodo contrarias fuiſſe, & nunc merito, quodam Gentium Europæarum conſenſu, temperatas eſſe. Quid enim ineptius, quam ob ſolennia homagii verba, quæ dicere Galliæ Regi Rex Angliæ & Hiſpaniarum, Aquitaniæ aut Flandriæ nomine, cogebatur, tantorum Regum perſonas Galliæ Regibus quæſitas fuiſſe putare, certe ſubditi mei ſubditus ſubditus meus eſt. Hoc unum ergo reſtabat, ut Gallia Angliam quoque & Hiſpaniam, & ſub Carolo V. quem ſubditum

tum ſuum dicebat, etiam Imperium ſibi quæſitum diceret. Miror Auberium inter cæteras ratiocinationes, quibus jus Regis ſui in Imperium ſtabilivit, ſe uno dignas, hanc quoque non produxiſſe: quæ cum ſint ridicula, fatendum eſt, neque olim tenuiſſe erga Principes hunc ſubjectionis rigorem, & nunc multo minus. Ubi jam pulcherrimo temperamento res eo redit; ut Vaſallus, non tam perſonæ quam territorii nomine, quod tenet, obligatus ad ſervitia videatur. Itaque hoc jure uti hodie videmur, ut Vaſallus, qui feuda à pluribus tenet, unicuique etiam contra ſe invicem belligerantium, miſſis pro feudi modo ac menſura auxiliis, ſatisfacere poſſit. Quod niſi concedimus, cur eundem feuda à pluribus tenere conceſſimus? Atque hoc Principio ſemel recepto, manifeſtum eſt, Vaſallum Principem ſervitia perſonalia non amplius debere, alioqui enim cogeretur eſſe ſimul in pluribus locis. Ex eodem jure manat, quod Rex Chriſtianiſſimus Principes noſtros, qui non niſi proportione in Comitiis imperata militem contra ſe miſere, non pro hoſtibus, ſed neutri adhuc parti addictis, habet. Agnoſcit enim, eos quod faciunt ex feudi natura feciſſe, quod ſi Principes Germaniæ eſſent *ſubditi meri*, profecto bello à Domino, id eſt, Impera-

Digitized by Google

tore & Comitiis Galliarum Regi denuntiato, etiam ſubditi omnes, & in his Principes noſtri, pro hoſtibus à Gallis haberentur, nec *Neutralitatem* ſervare poſſent. Et quid miramur, Principes hodie quam olim liberiores eſſe, cum ſubditis ipſis hodie plus multo concedatur. Magna enim olim de *jure Emigrandi* quæſtio erat, & Bodinus autor harum rerum non malus contra multis diſputat: hodie vero eo jure utimur, ut ſubditis plena ſit facultas mutandi domicilii. Fœderatas Provincias Germanis, Gallis, Anglis, repletas conſtat; & unicunque Germanio in Gallia jus civitatis ſive, ut vocant, literas naturalitatis impetrare licet. Viciſſim Gallos admittimus, & Rex eos nullo jure revocaret, quando ipſe Germanos, Cæſare revocante, non eſſet dediturus. Olim dura erant in peregrinos jura, & nonnullis in locis cum domicilium poſuerant capti, cenſebantur inſtar feræ beſtiæ, & in quandam adſcriptitiorum reducti conditionem, unde Wildfangatui nomen fuit, quanquam ſint qui aſſerant, vetere lingua Wild idem eſſe, quod peregrinum, unde hodieque dicitur, ein Wildfremder. Nunc alia eſt, ni fallor, ratio rerum. Quare peccant illi in noſtri ſeculi felicitatem, qui ſubinde homines liberos in ſervitutem trahere, & antiquata veteris ſervitutis carmina revocare

care contendunt, durumque erat, & plane præter gentium jura, quod Galli nuper eos, qui in occupatis ditionibus bona habebant, venire juſſere, non venientium bona publicavere. Nam cum iidem ſub Hiſpanis & Batavis alia prædia tenerent, his viciſſim pari cum Gallis jure atque conditione ad ſe vocantibus, innocentes homines, alterutro in loco, ſuis bonis neceſſario exuebantur. Sed hæc obiter, atque ideo tantum adduxi, ut pateret, cum hodie liberiores longe quam olim homines ingenui cenſeantur, minus mirum videri, quod in ſeculo tam culto Principes, quorum perſonæ omnibus ſacræ, & ipſis inter ſe quadam cognatione conjunctæ, videri debent, inviolabiles, & à judiciis capitalibus omnique contumelia immunes cenſemus. Olim, cum feri magis hominum mores eſſent, novum non erat, Imperatores, Reges, Principes, non tantum ſolio excuti, ſed & occidi, cum cruciatu excæcari, emaſculiari aliterve mutilari, vel certe tonſos in monaſterium trudi: in Hiſtoria Conſtantinopolitana nihil eſt frequentius, ſed ea re factum eſt, ut vilis Regum Principumque ſanguis videretur, aſſueto eorum ruinis atque contumeliis populo, & quæ hodie non ſine horrore leguntur, quiete ſpectante. Execrationi omnibus eſt crudelitas Caroli

Digitized by Google

Andegavenſis in Conradinum Suevum & Fridericum Auſtrium. Ipſa Anglia ejus immanitatis hodie dedit pœnas, qua in Regium ſanguinem magnosque Principes olim ſævitum eſt. Nam & Cominæum memini dicere, triginta annorum ſpatio, octuaginta Regiæ ſtirpis Angliæ Principes, bellis civilibus aut ſupliciis, interiiſſe, & Mariæ Stuartæ tragicus exitus à Prudentibus probari non potuit, docuitque eventus, quam periculoſum ſit, aſſueſcere populum ſpectaculis in Principes funeſtis. Quemadmodum ergo ille dixit, Deorum injurias Diis curæ eſſe, ita, quicquid in Principum contumeliam fit, cæteris Principibus, vel ipſo exemplo, abominandum videri debet. Recte itaque Henricus II. Galliæ Rex, quem ſupra Cap. 23. laudavimus, cum Albertum Brandeburgicum patrocinio tueretur, aſſeruit, quandam inter Principes propinquitatem & velut ſocietatem eſſe videri, & dignitatem atque ſalutem eorum omnibus curæ eſſe debere, prorſus quemadmodum, laxiore tamen ſenſu, dixerat Juriſconſultus Romanus, cujus verba in Digeſtis Juſtiniani extant, *quandam inter homines à natura cognationem conſtitutam, unde hominem homini nocere nefas eſſe.* Denique quod, ut ſupra monuimus, Principes, ſaltem Proteſtantes, nullum in matrimonialibus cauſis judi-

judicem agnoſcunt, id nullam aliam rationem habet, quam quod perſonæ Principum ſunt liberæ, ideoque in iis, quæ mere perſonalia ſunt, qualis eſt matrimonii obligatio, non niſi conſcientiæ vinculo obſtringi poſſunt.

CAP. XXIX.

Hodie nimis crudelis haberetur veri Principis damnatio. Ditionibus quidem ab Imperio ſpoliari poteſt, ſed jure belli, ut etiam Princeps extraneus. Hodie enim tali controverſiæ, tum ob viciniæ rationes, tum prætextu Inſtrumenti Pacis, extranei interveniunt. Itaque talium cauſarum, quæ bello decidendæ ſunt, proprie non ſolum Imperium, ſed tota Europa judex fit. Præterea, quæ Principum religionem, libertatem, ac fortunas, & ſimilia ſpectant, videntur in Comitiis non tam numero, quam amica compoſitione tractari, niſi ſumma neceſſitas vim poſtulet.

Digitized by Google

Tunc enim is, qui puniendus eſt, revera ut extraneus Princeps, hoſtis judicatur.

Ubi vero ſemel obtinuerimus, Principum perſonas eſſe liberas & inviolabiles, jam manifeſtum eſt, eos *mere ſubditos* ſimpliciter ac proprie cenſeri non poſſe: ille enim demum *mere ſubditus* eſt, in quem, ſi peccet, capitaliter animadverti jus faſque eſt. Principem aliquando canem ſcabioſum ferre coactum non magis noſtris moribus congruit, quam quod Joſua decem Reges bello captos ſuspendi juſſit, & Seſoſtris trahentibus Regibus curru vectus eſt, Romani vero ductos in triumphum Reges in carcere necabant. Quod Carolus V. Johannem Fridericum Saxonem capitis damnavit, magis in terrorem factum arbitror, quam quod animus ipſi eſſet exequendi ſententiam, quam dixerat; ſi facere auſus fuiſſet, ipſo rei horrore omnium à ſe voluntates avertiſſet. Cæſari per ſe jus capitalis ſententiæ in Principes eſſe, nemo credit, itaque hoc Caroli V. judicium adduci in exemplum nequit, extra Comitia exercitum ab armato. Multa ſuscipiuntur, quæ defendi non poſſunt, & ut dicam quod ſentio, mihi Electoris vel Principis damnatio à Cæſare pro-

profecta, non magis juſta videtur, quam Cæſaris exautoratio ab Electoribus decreta; quare, tametſi temporum ratio effecerit, ut translationes Electoratuum apud Saxones ac Bavariæ Duces, de linea in lineam, Cæſaris autoritate factæ obtinerent atque approbarentur, factum tamen ipſum ab initio à nemine probatum eſſe conſtat, ſi illos demas, quorum intererat. At vero, inquies, Comitiorum ſaltem cognitio eſt, ſi non de capite Principis, certe de Ditione ac Feudo: eſto ſane, nam poſtea oſtendam, nihil ea re decedere de Suprematu atque libertate. At vero nemo ignorat, quam difficulter aliquid in Comitiis decernatur, quam tarde vim atque effectum obtineat, quod decretum eſt. Et cum omnia ex legum præſcripto acta ſunt, demum exercitu opus eſt, ad reum, ſed armatum, ditione dejiciendum. Quicunque autem non niſi bello illato, maximisque motibus, in ordinem redigi poteſt, is *liber* cenſetur, ac *Suprematu* præditus, ut ſupra definivi. Nam nihil contra omnem vim perſtat in rebus humanis; illi demum liberi atque inviolabiles cenſendi ſunt, quos cogere difficillimum eſt. Principes Imperii validas ſatis copias educunt, clientes, propinquos, amicos, fœderatos habent, ipſis Regibus certiſſimis vinculis colligantur, ideo, qui eos cogere velit,

velit, illi anceps alea ſubeunda eſt. Subditi autem meri illi ſunt, ut ſupra explicui, qui in poteſtate habentur, nec magno motu ad imperata cogi poſſunt. Adde, quod Pace Monaſterienſi in Comitiorum quidem arbitrio abſolute eſſe videtur, in Principem injuſte animadvertere, quando Coronæ Pacis ſponſores oppreſſis opem ferre poſſunt, ac proinde quandam cauſæ cognitionem habent. Cumque totius Europæ interſit, Weſtphalicam Pacem non convelli, manifeſtum eſſe videtur, Principes Imperii hodie, cum de maximis rebus, ſcilicet de Religione, libertate, ac ſalute, agitur, Europam univerſam quodammodo judicem cauſæ habere, id eſt, ſuprematu frui. Sic enim re vera *Suprematus* competit, qui non niſi communi gentium conſenſui ſubjicitur, cui ſane omnis humana poteſtas ſubeſt. Hoc pertinet, quod aliquoties innui, non omnia in Comitiis per majorem numerum ſuffragiorum transigi, aliquando unanimi conſenſu opus eſſe, qualia ea ſunt, quæ religionem libertatemque ſpectant, itaque in his fatendum eſt, Principes ſui juris eſſe, quoniam inviti damnari non poſſunt, quando paucorum diſſenſus decreto intercedit, non negem. Itaque proſcribere Principem eſt potius hoſtem judicare, (quod etiam in liberos plane Principes licet,) quam velut

ut ſubditum condemnare; cum ſubditum cenſeamus, in quem damnatum aliquot Miniſtros publicos armari ſatis eſt; hoſtem, in quem exercitus duci debet.

CAP. XXX.

Obligationes quantæcunque non obſtant Suprematui; Modo is, qui eum obtinet, jus habeat per ſe retinendi ſuos in poteſtate, militari manu. De cætero nil refert an Vaſallus, imo an alteri ſubjectus ſit, modo alteri illi jus non ſit eum actu ipſo redigendi in poteſtatem. Exemplum Amphictyonum in Græcia, Califæ Arabum, Pontificis Romani inter Chriſtianos maximam poteſtatem habentium, ſed quæ autoritate juris potius, quam vi præſente nitebatur.

Ex his intelligi poteſt, hoc Subjectionis genus, quo Electores atque Principes Imperio tenentur, non pugnare cum Suprematu. Conſtat enim ſibi Suprematus, ſi is, quem eo frui dicimus, ratione dignitatis in quandam cum Regibus ſocietatem veniat; ratione juris autem territorialis, exercitum habere, nec niſi bello coër-

coërceri poſſit. De reliquo nihil refert, utcumque alteri obligatus ſit ad *fidelitatem*, imo etiam ad *obedientiam* quantamcunque, *quam ſane Cæſari atque Imperio Principes noſtri maximam debent:* neque ad rem pertinet, quod ſubditi ipſorum etiam Imperio ſubſunt; quod ab ipſis ad Suprema Imperii judicia provocari poteſt, quod ipſi Principes civiliter conveniri poſſunt; quod juramentum fidelitatis, imo & obedientiæ, Cæſari atque Imperio dixere; quod à Judicio Cæſaris Aulico atque Camera Imperii ipſis juberi aut vetari aliquid poteſt; quod in tardantes mandata pœnalia atque arctiora ſtringuntur, quod noviſſime in contumaces Banni fulmen vibratur, & Circuli (ſecundum executionis ordinem) armantur. Talia enim, quem definivi, *Suprematum* non convellunt. Nam ſi Feudi fidelitas & conditio ex Grotii ſententia lib. 1. cap. 3. ne quidem ſummæ poteſtati obeſt; etiam obedientiæ obligatio Suprematum non tollet, quem definivi. Nam Principes non ideo minus ſoli Deo ac gladio ſubſunt. Deo, quatenus conſcientia eos magis, quam vis ac metus præſens ad ea officia obſtringit, quæ Imperio debent; *Gladio*, quatenus non niſi armis ad imperata cogi poſſunt, quod cum ſubditi natura pugnat: quanquam enim rebelles aliquando fieri poſſunt

ſunt ſubditi, in quos arma ſumi neceſſe ſit; hoc tamen aliquando præterque ordinem contingit. At qui ea perpetua conditione, eoque jure fruuntur, ut armorum jus ipſi habeant, nec niſi exercitu cogi poſſint, tales mere ſubditos cenſeri ineptum eſt, qualescunque denique ſint obligationes, quibus aliis obſtringuntur. Sane etiam Amphictyones apud Delphos in Græcia judices erant, inter liberas civitates atque respublicas conſtituti, & condemnati ſunt ab illis Lacedæmonii, quod Cadmæam arcem Thebanorum occupaſſent, & Phocenſes eodem Amphictyonum judicio hoſtes judicati, totaque in ipſos Græcia armata eſt: neque vero ea res libertatem atque, ut ita dicam, Suprematum Lacedæmoniorum aut Phocenſium diminuit, quoniam ad decreta Amphictyonum exequenda opus erat exercitu, unde ortum eſt illud bellum ſacrum in Græca Hiſtoria celebre, quo in Phocenſes, velut proſcriptos atque hoſtes judicatos, Philippo Macedone duce conſtituto, arma expediebantur. Eaque ratione ſibi Philippus gradum ſtruxit ad quandam in Græcia poteſtatem obtinendam, pene illi ſimilem, quam nunc habet Imperator in Germania, nam & Dux Græcorum contra Barbaros conſtitutus eſt, magno liberarum Græciæ civitatum conſen-

ſen-

Digitized by Google

ſenſu, quamvis, quod Philippus meditabatur, Alexander Magnus eodem plane titulo executus ſit, Imperatorem ſe Græcorum, non Dominum ferens. Eadem ratione & Romani liberis Græciæ Civitatibus, Achæis, Rhodiis, tum & Regibus Pergami, Bithyniæ, Numidiæ imperitabant. Sed Alexander M. & Romani ob præſentem potentiam à Dominis parum aberant. Magis quadrat, ut ad propiora veniam, exemplum Califæ Saracenorum Mahumetis ſucceſſoris, qui in Arabia ſedem habebat, cui omnes totius orbis Reges Saraceni in Perſia, Ægypto, Mauritania, Hiſpania, obedientiam cultumque debebant, neque ideo magis ſubditi meri erant. Et non diu eſt, quod Pontifex Romanus eodem apud Chriſtianos Europæos jure utebatur, ut judex pene eſſet Regum, utque ad ipſum provocari poſſet, neque ideo minus Reges liberi ac Suprematu præditi cenſebantur.

CAP.

Cap. XXXI.

De poteſtate Eccleſiæ univerſalis, ejusque Primatu in omnes Chriſtianos, populorum quorundam voluntate agnita, & bono publico congruente. Exempla excommunicatorum Regum, & populorum interdictorum, Eccleſiæque feudalium ac tributariorum. Difficile poteſtatem ſacram & profanam ſeparare, quia eadem animarum & boni publici cura. Papæ cognitio de Matrimoniis, item de Juramentis. Jurisdictio in Clerum. Reges à Papa ad Concilium provocant.

Quoniam vero in hunc locum venimus, operæ pretium fuerit attingere, quod, ni fallor, hodie non ſatis animadvertitur, Imperatoris atque Pontificis poteſtates quodammodo inter ſe connexas eſſe, & ex communi ſuperiorum temporum ſententia, Pontifici pariter atque Imperatori quandam in reliquos Reges Principesque poteſtatem competere, quod ideo hoc loco meminiſſe utile eſt, quoniam eo ſemel admiſſo minus mirabimur, cur tantum Imperatori Germaniæ Principes deferant. Nimirum conſiderandum eſt, ex majorum noſtrorum opinione,

totam Eccleſiam univerſalem habendam eſſe pro una quadam velut Republica, ſub Pontifice, Dei Vicario Spirituali, & Imperatore, Dei Vicario Temporali: In Aurea Bulla Imperator appellatur temporale Eccleſiæ caput, & nihil eſt notius atque frequentius in Actis publicis & Hiſtoriis quoque, quam Imperatoriam poteſtatem in ſe continere Advocatiam Eccleſiæ Romanæ, id eſt univerſalis, neque illi rei habent cur contradicant Proteſtantes. Nam Advocatus Eccleſiæ non niſi ad honeſta juſtaque protectionem debet, neque ideo prohibetur abuſibus mederi, qui forte irrepſere. Imo contra ad ipſius quoque munus pertinet dare operam, quantum in ipſo eſt, ne quid vera Eccleſia Catholica detrimenti capiat, quare, qui tantum decus Imperatori auferre conantur, illi, quod in Imperatoria poteſtate potiſſimum eſt, deſtruunt. Errant itaque Doctiſſimi Viri, qui Imperatoris Romani poteſtatem in jure, quod Imperatori competit in urbem Romam, & exiguas quaſdam ei connexas ditiones, ſitam putant. Nam contra Jus Imperatoris temporale eo uſque extenditur, quouſque jus Epiſcopi Romani ſpirituale, id eſt, per totam Eccleſiam, in qua Primatum aliquem non ordinis tantum, ſed & quodammodo juriſdictionis Pontifici Ramano etiam veteres non negant;

gant; nec refert hoc loco, divino an humano jure habeat, modo conſtet per multa ſecula, magno omnium conſenſu atque applauſu, in Occidente poteſtatem ſane maximam exercuiſſe. Et multorum egregiorum Virorum ea fuit etiam apud Proteſtantes ſententia, hoc Jus Pontifici relinqui poſſe, Eccleſiæ utile eſſe, ſi abuſus quidam tollantur. Quinimo Philippus Melanchthon vir ſine controverſia & prudentiſſimus & moderatiſſimus, cum Articulis Schmalcaldicis ſubſcriberet, proteſtationem adjicere auſus eſt, qua declarabat, ſibi videri, jurisdictionem Spiritualem Epiſcopis reddi poſſe, ſi aliis malis mederi velint. Eadem fuit ſententia egregii Viri Georgii Calixti, qui doctrina atque judicio paucos pares habuit: Equidem negari non poteſt, Eccleſiam Romanam diu habitam in occidente Magiſtram cæterarum, quod vel ideo minus mirum eſt, quia earum mater paſſim extitit. Conſtat enim, viros Apoſtolicos Roma in Hiberniam, Angliam, Gallias, Germaniam, miſſos fidem propagaſſe, & cum ea reverentiam erga Romanam Eccleſiam. Huic Longobardus & Saxo, huic Francus ſive Sicamber (ut S. Remigius dicebat) colla ſubmiſit, & Epiſcopi atque Monachi jurisdictioni Pontificis Romani libenter aſſenſere, quo Regum atque Principum,

 qui

Digitized by Google

qui aliquid adhuc de priore barbarie retinebant, jugo exempti, ac ſacri ac inviolabiles barbaris crederentur. Itaque cum Barbari ab his acciperent fidem, quorum intererat ſic doceri, mirum non eſt, poteſtatem Eccleſiæ Romanæ agnitam, & Pontificem Romanum pro Oecumenico Epiſcopo habitum. Tandem, ob rerum ſacrarum & profanarum connexionem maximam, factum eſt, ut quædam in Reges ipſos autoritas Pontifici Romano conceſſa videretur, quæ quanta jam tum primis temporibus fuerit, inde æſtimari poteſt, quod Zacharias Pontifex ab Ordinibus Regni Galliæ conſultus, Childericum Regem ſceptro dignum pronunciavit, eique maximo omnium applauſu Pipinum ſuccedere juſſit. Et jam ante, cum Clotarius Rex Walterum Ivetotium, ante aras die ſacratiſſimo veniam à Rege precantem, impotenti iracundia interemiſſet, Rex à Pontifice Romano Agapeto excommunicatus, neque ante Eccleſiæ reconciliatus eſt, quam ubi poſteros defuncti omni nexu abſolvit, quem Regno Galliæ debebant: ſimilem fere ob cauſam Regnum Angliæ factum eſt tributarium, (imo feudum Pontificis Romani) cum Johannes Rex Angliæ Arturum Britanniæ minoris Ducem occidi curaſſet, auctusque eſt poſtea cenſus, ob cædem Thomæ Cantua-

tuarienſis ArchiEpiſcopi juſſu Regis, aut certe permiſſione, factam. Et Poloniæ Principes Regium Titulum juſſu Pontificis omittere coacti ſunt, ut cædes Stanislai Gneſnenſis ArchiEpiſcopi, Regis juſſu admiſſa, vindicaretur: nec niſi multo poſt tempore reddente Joh. XXII. dignitatem recuperavere. Ait Bodinus, viſam à ſe formulam, qua Ladislaus I. Hungariæ Rex ſe Benedicti XII. Vaſallum ſive fiduciarium profeſſus eſt: Ladislaus II. etiam tributarium ſe conſtituit, quod ob neſcio quod crimen ſacris illi interdictum eſſet. Etiam Petrus Aragonum Rex fidem Innocentio III. dedit Regni nomine, cum annuo cenſu: de Regno Neapolitano & Siculo dubitatio nulla eſt. Quin & Sardinia & Canariæ atque Heſperides Inſulæ feudum Pontificis fuiſſe videntur, & Reges Caſtellæ atque Luſitaniæ ſibi Indiam, ille Occidentalem, hic Orientalem velut donum, ſive potius feudum, ab Alexandro VI. Romano Papa datum vindicavere. Non illud jam quæro, quo iſta jure facta ſint, ſed quæ fuerit illis temporibus hominum opinio. Prædictiones Scripturæ Sacræ de Regno Chriſti huc applicabantur, ſcilicet dominaturum eſſe de mari usque ad mare, & gentes ſceptro ferreo gubernaturum. Et notabile eſt, cum Fridericus I. Imperator ſupplex Pontifici Alexan-

dro III. atque humi proſtratus eſſet, & Pontifex, pedem collo ejus imponens, verbis Scripturæ uteretur: (ſuper aſpidem & baſiliſcum ambulabis,) Cæſarem reſpondiſſe: non tibi ſed Petro, quaſi perſuaſus eſſet ſaltem Petro, id eſt Eccleſiæ univerſali, datam in ſe poteſtatem, qua tamen Pontifex abuteretur. Scio multos doctos viros hiſtoriam in dubium vocare, quos inter Georgius Remus, ſi bene memini, peculiarem ea de re libellum edidit, inque ea ſententia fuiſſe ipſum Pontificem maximum Urbanum VIII. qui picturam ejus tolli curavit; illud tamen certum eſt, diu olim creditam fuiſſe, quod mihi ſatis. Certe conſtat, Henricum IV. Imperatorem nudipedem atque jejunum, juſſu Pontificis, media hyeme, pœnitentiam egiſſe, omneſque Imperatores atque Reges, à multis ſeculis, Pontificem præſentem præſentes maxima ſubmiſſione coluiſſe, aliquando tenuiſſe ſtapedem, pedites equitem comitatos, aliaque ſervitia & miniſteria non dedignatos. Dux aliquis Venetus, ut urbem interdicto levaret, & in Pontificis Julii II. gratiam reciperetur, laqueum collo geſtavit, & quadrupedis ritu Pontifici arrepens veniam petivit, unde ab ipſis Venetis canis cognomen tulit. Navarram Hiſpani Pontificis autoritati debent, eodem titulo. Philippus

pus II. Angliam à Sixto V. donatam invadebat. Pontifex ſubditorum querelas audit. Innocentius III. Toloſatium Comiti, ne ſuos tributis gravibus vexaret, interdixit. Innocentius IV. Johanni Luſitaniæ Regi curatorem dedit. Urbanus V. Henricum Spurium Caſtellæ Regem natalibus reſtituit, qui poſtea Gallorum ope fratrem Petrum legitimum hæredem regno vitaque privavit. Et vero duo ſunt magni momenti, de quibus ad Pontificem Romanum referri debere, ne dubitatum eſt quidem olim, nempe quæ pertinent ad juramentum, & quæ ſpectant ad matrimonia. Certe Henricus IV. matrimonium ſuum cum Margarita Valeſia invalidum pronuntiari, à Pontifice petiit & obtinuit, idemque paucis abhinc annis obtinuit Regina Luſitaniæ à Cardinali Vindocinenſi cognato ſuo Legato à latere. An autem ad Pontificem pertineat deponere Reges, abſolvere ſubditos à Sacramento, ſæpe dubitatum eſt, & Bellarmini argumenta ex hypotheſi ſpiritualis jurisdictionis temporalem ſaltem indirecte, ut vocant, inferentis, ne Hobbio quidem ſpernenda videntur; illud enim certum eſt, qui circa ſalutem animarum procurandam plenam à Deo poteſtatem habet, tyrannidem ambitionemque Procerum coërcere poſſe, quibus tot animæ pereunt: dubi-

tari, fateor, poteſt, an Pontifici ea poteſtas à Deo conceſſa ſit; illud tamen negari non poteſt, ſaltem ab illis, qui Romanas ſententias ſequuntur, hanc poteſtatem in Eccleſia univerſali reſidere, cui omnium conſcientiæ ſubmittuntur. Idque videtur agnoviſſe Philippus Pulcher Galliæ Rex, cum à Bonifacii VIII. ſententia, qua excommunicabatur atque regno privabatur, ad Concilium univerſale provocavit, quod alias ſæpe in Regibus Imperatoribusque factum conſtat; & Veneti ſub initium hujus ſeculi idem animo agitabant.

Cap. XXXII.

Pontifex eſt ut Primas; at Imperator, ut Archi-Mareſchallus, Enſifer, brachium ſeculare, Advocatus Eccleſiæ univerſalis. Dux contra infideles. Durante ſchiſmate Eccleſiæ conſulit, & Concilia moderatur. A Regibus diſcretus jure menſæ in Cæremoniali Romano. Quidam Reges ab eo primum Regiam dignitatem accepere. Actus quidam jurisdictionales ab eo erga exteros exerciti, jus olim Imperii in Venetos. Nuper & in Helvetios, imo Batavos in Patrimonium

Digitized by Google

monium D. Petri. Sacræ Majeſtatis nomen Cæſari proprium, ut Gallo Chriſtianiſſimæ.

Itaque Eccleſia univerſalis pro una Republica habenda eſt, in qua omnia ad ſalutem animarum & generale bonum dirigi debent, cujus velut *Primas* eſt Romanus Epiſcopus, *Archi-Mareſchallus* vero ſive Enſifer Imperator; quemadmodum in Polonia durante interregno apud duos eſt ſumma rerum, Primatem Regni Archi-Epiſcopum Gneſnenſem, & Regni Mareſchallum. Et apud nos, in Comitiis Electoralibus cum de Imperatore novo tractatur, interea Moguntinus & Saxo cuncta moderantur, ille togatus, hic armatus. Imperator, ut ſupra dixi, Advocatus eſt Eccleſiæ, vel potius Brachium ſeculare, ut vocant, & *Dux generalis Chriſtianorum natus.* (*general né de l'Egliſe univerſelle*) Hinc cum in infideles arma expediebantur, Imperatorque ipſe cruce ſignatis aderat, omnes alii Reges Principesque ei faſces ſubmittebant. Nempe ad Imperatorem ſpectat claſſicum canere bellis ſacris, ducem ſe præbere Chriſtianis contra infideles, & alioqui generalis boni curam gerere, cum autoritate. Itaque cum ſchiſmata Eccleſiam dilacerant, aut alioqui

qui temporum ratio fortia remedia poſtulabit, Imperator, Sigismundi exemplo, Concilium univerſale convocabit, & contumaces duplici fulmine percellet, *excommunicationis*, ſcilicet Eccleſiaſticæ, & *Imperalis Banni.* Neque dubium proinde eſt, quin Imperatori, velut Eccleſiæ Univerſalis Advocato, aut, ſi ita malumus, *Vice-Domino*, (nam hoc modo paſſim appellari ſolent, qui Principum Germaniæ Eccleſiaſticorum Jurisdictionem ſecularem exercent,) magna in cæteros omnes Reges Principesque autoritas competat, cujus veſtigia ſuperſunt in illo cultu, quem ſine controverſia illi deferunt omnes. Neque enim ipſa hactenus Hiſpania Galliaque, utcunque potentes, de dignitate litem movere auſæ ſunt; & ſi Chriſtophoro Marcello Archi-Epiſcopo Corcyramo, qui cæremonias ſacras edidit, credimus, Imperator menſam ſeparatam prope Pontificem habet, reliqui Reges mixtim ſedent. Nemo unquam in orbe Chriſtiano ſibi jus ſumſit creandi Reges, præter Pontificem & Imperatorem. De Pontifice diximus; à Cæſare, Bohemiæ, Daniæ, Poloniæ Principes Regia inſignia nacti feruntur. Ladislaus Bohemus à Friderico I. Rex creatus, eaque dignitas poſtea Primislao à Philippo Imperatore confirmata, de quo videri poteſt Goldaſtus in libro de Regno Bohemiæ.

miæ. Otto III. Poloniæ ducem Boleſlaum Regem appellavit, ipſo fatente Cromero Polonorum Hiſtorico; de Daniæ Regibus idem narrant ex Ottone Friſingenſi lib. 2. c. 21. Fridericus II. Auſtriæ Ducatum aliquando Regnum appellavit, & Maximilianus II. Papæ Mædicæum Hetruriæ Regem appellaturo fortiter reſtitit, hoc ſibi uni jus eſſe dictans; itaque magni Ducis titulum etiam à Cæſare impetraſſe illi ſatis fuit. Quemadmodum Sabaudiæ Comes à Sigismundo Dux creatus eſt. Alia etiam ab Imperatoribus facta, & ab aliis Regibus agnita ſunt, ex quibus intelligi poteſt, aliquam Cæſari in toto Chriſtiano orbe Juriſdictionem eſſe. Dubravius Bohemorum Hiſtoricus narrat, Ludovicum Regem Hungariæ & Bohemiæ, cum defuncto Patre Uladislao, annos natus tredecim, regna adiret, veniam ætatis à Maximiliano I. impetraſſe. Et Heringius Juriſconſultus in lib. de *Fidejuſſoribus* capite ſecundo refert, Chriſtianum IV. Regem Daniæ anno 17. nondum impleto, ob Regias virtutes jam tum elucentes, à Rudolpho II. ætatis beneficium conſecutum anno 1593. die Aprilis 26. Carolus Lotharingiæ Cardinalis, poſtulatus Epiſcopus Metenſis, eodem beneficio Cæſaris uſus eſt, ſi Betſio credimus tractatu de *Pactis famil. illuſt.* Cap. 7. ſed & Philippus Dux Burgundiæ, & diploma

ma extat apud Chifletium in Vindiciis Hiſpanicis Cap. 13. Scimus & Ludovicum Bavarum Vicarium Imperii conſtituiſſe Eduardum III. Angliæ Regem, ut Imperii jus contra Gallos perſequeretur, & ipſum Delphinum Franciæ, poſtea Carolum VI., à Cæſare Carolo IV. declaratum Sacri Imperii Vicarium in Regno Arelatenſi, quanquam hoc Regnum jam tum Galli tenerent, & cum nondum ex ephebis exceſſiſſet, adjectum eſſe ætatis beneficium ipſi Galli narrant. Et Hiſpanus ſe fert Vicarium Imperii per Inſubriam & Hetruriam, ut ait Bodinus, quem & hoc ſeculo, occaſione belli Mantuani, autoritate Ferdinandi II. exercere velle videatur, magno Italorum Principum metu, qui non ignorant, quantum Imperio debeant. In Genuenſes exercita ab Imperatore Rudolpho II. jurisdictio eſt, cum à Marchione Finalienſi actione pulſati eſſent. Veneti à à Rudolpho I. vel ut alii volunt, à Conrado, jus monetæ cudendæ accepere, iidem Imperii Majeſtatem agnovere, ſaltem pro parte ditionum, cum à Maximiliano I. in anguſtias redacti eſſent, & Albericus de Roſate in *l. cunctos populos C. de Summa Trinitate*, dicit, ſe vidiſſe privilegium Exemtionis Venetorum Bulla aurea bullatum; ſed ex hoc ipſo ſatis intelligi poteſt, privilegia ſaltem magna obtinuiſſe, ut

ut alias Italiæ Civitates, non vero plenam libertatem, quam ne dare quidem poterat Imperator. Expreſſus eſt Sigonii locus lib. 13. qui pacis inter Imperatorem Fridericum Barbaroſſam & Italiæ Civitates formulam exhibens, Venetias inter cæteras collocat, nullo diſcrimine Imperatorem Dominum agnoſcentes, Vaſallos ſeſe appellantes, & Romam tendenti Coronæ accipiendæ cauſa Fodrum ac cætera promittentes. Sigismundus Imperator Franciæ Regem ad Concilium Conſtantienſe vocans *Imperii fidelem* appellat, apud Goldaſt. tom. unico Conſtit. Imp. quod credo Delphinatus cauſa factum. Daniæ Rex Woldemarus, Biſantium ad Comitia 1162. vocatus, comparuit. Siciliæ & Apuliæ Rex, velut Imperio ſubditus, Piſis in Comitiis proſcriptus anno 1311. teſtante utrumque Goldaſto, qui & formulam Proſcriptionis exhibet. Helvetii à Ludovico Bavaro, à Carolo V. aliisque Imperatoribus, confirmationem privilegiorum petiere, & ſæpe literis profeſſi ſunt, minime ſe ab Imperii corpore avulſos, (tametſi propria judicia atque conventus habeant,) & in omnibus ſuis fœderibus ſemper Pontificem Romanum atque Imperatorem excepere, & nunc quoque ſuos contra Imperium militare nolunt. Unde ſatis miror, plus illis Weſtphalica Pace ſine ulla ne-

neceſſitate datum, quam forte exigebant, cum illis à Cameræ jurisdictione eximi ſatis eſſet, ſalva Imperii Majeſtate. Quanquam adhuc dubitari poſſit, quantum ab illis poſtulatum, aut illis datum ſit. Batavæ urbes inſignia Imperii in nummis retinent, & videntur ſervare venerationem erga Cæſarem, privilegiorum ſuorum autorem, non ſine aliqua ſpe regreſſus ad Imperii corpus, cujus protectio neque gravis ipſis eſſe poteſt, & plurimum profutura eſt, tum ad ſecuritatem, tum ad commerciorum emolumentum. Neque indecorum ſibi putare debent, quod fecere potentiſſimi Burgundiæ Duces, dignatione Regibus proximi, non fœderati tantum, ſed & omnis Belgii aliarumque Provinciarum Domini, qui ſeſe in Imperii Clientelam ſponte dederunt. Denique ſi, ut ipſi Bodino videtur, Imperatori jus ſummum temporale competit in urbem Romam, & quicquid Patrimonium Divi Petri appellatur, quod pluribus adſtruitur à Conringio in libro de *Finibus*, & alibi paſſim, & in primis agnoſcitur ab Antonio de Roſellis, qui in libro de *Monarchia* ſcripſit, Pontificem in urbe Roma & aliis Status Eccleſiaſtici ditionibus tantum utile dominium habere, directum penes Cæſares eſſe, vel, ut Bodinus ait, Pontifices Cæſarum Vaſallos eſſe. Hæc, inquam,

ſi vera ſunt, conſequens eſt, Imperatorem nondum omiſiſſe caput rerum Romam, unde in omnia regimen, qua Catholicus Orbis patet. Ex his aliisque conſtat, Sacri Imperii Romani Pontificem Romanum ſpirituale, Cæſarem ſeculare, ut loquuntur, Caput haberi; Cæſaris autoritate Eccleſiæ decreta armari, atque hinc inprimis non Canoniſtas tantum, ſed & alios Juriſconſultos etiam Italos cenſuiſſe, qui Imperatoris Romani poteſtatem in toto orbe Chriſtiano in dubium vocet, eſſe hæreticum, quæ eſt ſententia Bartoli in l. *hoſtes D. de Captiv. & poſtlim.* & peccare mortaliter, ut ait Hoſtienſis in c. *venerabilem de Elect.* Et Reges alios omnes comiter agnoſcere debere Imperii Majeſtatem, ne Francorum quidem Rege excepto, auſus eſt in ipſa Gallia ſcribere Alciatus, indignante licet Bodino. Petrarcha quoque ad Carolum IV. (quænam iſta ſuperbia, Pontificem Romanum publicæ libertatis autorem libertate Romam pro lubitu adeundi privare, ut cujus eſſe debent omnia, ipſe non ſit ſuus.) Certe, ſi, ipſo fatente Bodino, Pontifices Romani cum Germanis Imperatoribus diutiſſime, de Chriſtiani orbis ſummo Imperio ac poteſtate, dimicaverunt, &, quaſi Duces Partium, omnes Chriſtianos Principes ac Civitates ad arma vocarunt, conſequens

eſt,

eſt, ipſos inter ſe conſentientes hanc ſummam in orbe Chriſtiano autoritatem ſine controverſia fuiſſe habituros. Denique hinc *Sacri* Imperii nomen & ſacræ Majeſtatis appellatio non niſi Cæſari ſolita accommodari etiam ab ipſis quondam ſcriptoribus Gallis, quicquid etiam hodierni quadam Imperatoris imitatione affectent, ita ut *Sacræ Majeſtatis* appellatio tam ſit propria Imperatoris, quam *Chriſtianiſſimæ* Galli, & *Catholicæ* Hiſpani Regis. Nimirum Chriſti Eccleſia Univerſalis Regnum aliquod Chriſti eſt, cui converſi ad fidem Reges, non conſcientiam tantum, ſed & quodammodo, in majus poteſtatis autoramentum, ſceptra ſubmiſſere; quod ipſos potuiſſe negari non poteſt, feciſſe, & quotidie, cum coronatur, ſolennibus verbis facere, in confeſſo eſt. Hinc Reges Franciæ in ſuis nummis aureis (*écus d'or*) hac Epigraphe utuntur: *Chriſtus regnat, vincit, imperat*; & Olim annorum Regni Chriſti velut Epocha utebantur. Extat libellus ſingularis Davidis Blondelli de formula *regnante Chriſto*. In hoc autem Chriſti regno, ſub ipſo Chriſto capite ac Domino, duo ſummi Magiſtratus, Pontifex atque Imperator, vicariam autoritatem, ille in ſpiritualibus, hic in ſecularibus, exercere credebantur. Idque boni publici intereſſe viſum, ut communi

ni autoritate Chriſtiani connecterentur, & tum inter ſe pacem colerent, tum hoſtibus fidei formidabiliores eſſent. Quod ſi nec de Petri Vicariatu, nec de quarta Monarchia traditio divini juris eſt, ſaltem utiliter introductam ac creditam plerique judicavere. Cumque hoc inprimis fundamento niti in Chriſtiano orbe ſacra Imperatoris Romani Majeſtas videatur, conſequens eſt, non oppugnari a noſtris Principibus, ſed defendi debere, ut appareat, non ipſos ſolos, ſed & alios omnes Reges Principesque Chriſtianos, quodam pietatis atque officii vinculo, Eccleſiæ Chriſti atque Imperio Romano ſubmitti, alios autem Principes nonnullis à noſtris non tam jure quam in multis uſurpatione libertatis diſtingui: mirum autem non eſſe, quod noſtra natio reverentiæ Imperatori debitæ retinentior fuit, poſtquam Imperii dignitatem ad ſe traduxit.

CAP. XXXIII.

Si obligationes nocerent Suprematui, *Reges & Principes Eccleſiæ ejusque Advocato Imperatori, imo ſuo populo vi juramentorum ſubjecti forent: ſed non obſtantibus obligationibus quibuscunque Suprematum habet, qui non niſi bello illato cogi po-*

teſt, cui omnis humana poteſtas ceſſit. Concludo itaque Electores & Principes Germaniæ jure Suprematus, & quod ei connectitur, Legationis frui.

Atque ita tandem Suprematum Principum in clara luce mihi collocaſſe videor, quandoquidem oſtendi, quæcunque *obligationes* ex officio, conſcientia, juramento, homagio, pactis, fœderibus, ullo denique jure factove deſcendunt, eas *Suprematui* non obeſſe, modo illud fixum maneat, eum *Suprematu* præditum eſſe, qui perſonæ ratione inviolabilis cenſetur; ditionum autem, armorum poteſtatem habet; adeoque in magnorum Principum Conſeſſu, atque generali congreſſu Summarum Europæ Chriſtianæ Poteſtatum, ſibi locum vindicat; nec niſi bello illato ad officium cogi poteſt. Obligationum autem hic ratio non habetur, quibus Princeps, Deo, Eccleſiæ, Imperio, populo, fœderatis atque vicinis obſtrictus eſt; alioqui, quemadmodum Principes noſtri Sacro Imperio, ita Reges omnes Eccleſiæ Univerſali ejusque Advocato Imperatori Romano, ſubjecti forent, quoniam juramento eorum, quod præſtant cum inaugurantur, fides ac religio, quam plerique pro-

profitentur, & conſcientiæ ratio eos Eccleſiæ devincit. Populo quoque aut Ordinibus pleroſque obnoxios conſtat, juramenti religione, & facta homagium præſtantibus ſubditis repromiſſione, de juſtitia adminiſtranda, de vera religione tuenda, de privilegiis conſervandis. Addita nonnunquam commiſſoria lege, ut, ſi ſecus faciant, autoritate excidere intelligantur. Nec tamen ideo minus liberi Principes cenſentur, modo in ipſorum manu coërcendi poteſtatem, atque arma eſſe conſtet, ut niſi bello illato cogi non poſſint. Cum enim non niſi extrema neceſſitas bellum excuſet, patet, Principes armorum (jure ſuo) potentes, Suprematu non niſi in extrema neceſſitate, (quæ omnia excuſat,) & belli jure, (quod omnia jura transfert,) exui poſſe. Interea vero maxima libertate frui, ac rerum ſuarum ſatagere, in officio autem, erga Eccleſiam, Imperium, Dominum Feudi, populum, vicinoſque, pudore magis atque honeſtate, tum vero maxime utilitatis ſuæ ratione, ut ſolet fieri inter liberos; quam neceſſitate imminentis Domini, contineri. Hinc facile intelligitur, eos, qui non niſi bello illato cogi poſſunt, aut qui viciſſim alios armis poſſunt cogere, vel certe gravibus incommodis afficere, *pleno jure gentium frui*, quod in Legatis, Bello, Pace, Fœderi-

bus, conſiſtit. Hujus gentium juris ſumma ratio eſt, ut bella evitentur, nam quia anceps belli alea eſt, hinc receptum eſt inter gentes, ut juſtum quodammodo videatur bellum, ſaltem quoad formam juris fecialis, privilegia juris gentium, quodcunque ab illo geritur, qui confeſſam habet armorum poteſtatem. Nimirum quæ belli acquirit, ipſius cenſentur: quæ pace inita ipſi ceduntur non niſi per injuriam retractari poſſunt: tranſitus innoxius copiis ejus negari nequit, fœdera cum ipſo ineuntur, arbitrio ejus controverſiæ ſubmittuntur, interventus ejus, ſive, ut hodie vocant, Mediatio, admittitur Pacem tractantibus aut fœdus ferientibus, cavet, ſive, ut hodie vocant, Garantiam præſtat. Honos denique ipſi Legatisve ejus habendus eſt, quicunque aliis pari armorum jure utentibus conceditur, *quoniam jus gentium non patitur, ut illi per contumeliam ab aliis diſtinguantur, qui eandem quam alii habent in manu cauſam; qua ſibi juris gentium privilegia judicant, ſcilicet armorum poteſtatem.* Quam cum Electoribus Principibusque Germaniæ, & rationibus & confeſſione eorum quorum intereſt & uſu ipſo, vindicaverimus, omnibus aliis juris gentium privilegiis, & in his *legationis* quoque *jure optimo maximo* frui eos, manifeſtum eſt.

Cap.

CAP. XXXIV.

Hactenus Rationibus, *nunc & Exemplis jus Suprematus & Legationis noſtris Principibus vindicatur. Non eſt in poteſtate quorundam, ordinarium quendam honorem aliquibus attribuere; aliis vero, qui in pari cauſa ſunt, negare. Quod ſine contumelia non fit, quia honor in uſu publico & comparatione conſiſtit.*

Hactenus *rationibus* pugnavimus, nunc *exemplis atque poſſeſſoriis actibus* utendum erit, ad jus Principum noſtrorum in propatulo collocandum. *Exemplis* ſcilicet alienis, *poſſeſſoriis* vero *actibus* noſtris. Exemplis utemur, tum Principum Italiæ, tum Principum Electorum Germaniæ, ubi primum illis obviam ibimus, qui ſibi perſuadent, in poteſtate eſſe Regis Galliæ aut alterius cujuscunque, tractatu aliquo aut pacto, concedere Principi cuidam honores atque prærogativas, quas alteri pari jure utenti negat. Nam niſi his occurrimus, fruſtranea erit noſtra diſputatio. Verum inaudita hujusque hæc opinio fuit, aut ſi admittenda eſt, fruſtra fuere omnes, qui hactenus de rebus cæ-

remonialibus, Principumque ac Legatorum honoribus ratiocinati exemplisve uſi ſunt; poterat enim illis reſponderi uno verbo: in poteſtate cujusque Regis aut Principis eſſe, quantum cuique honoris exhibere velit, neque proinde rationes aut exempla, ſed expreſſa tantum pacta, in hoc negotio valere. Quod ſane rationi & gentium juri recepto adverſatur. Nam honor atque dignitas conſiſtit in comparatione, ideoque cum inter pares diſtinctio quædam perpetua atque ſolennis introducitur, contumelia illi habetur, qui neglectus eſt. Equidem non diffiteor, aliquando ob certas cauſas amico cuidam Regi ejusve Legato ſingulares haberi honores extra ordinem, qui in exemplum citari non poſſunt; ſed ejus honoris neque cauſa, neque poſſeſſio, perpetua eſt, facileque apparet, quantum inter urbanitatis atque, uti vulgo vocant, civilitatis rationem dignitatisque tuendæ curam interſit. Itaque Magnus Dux Hetruriæ aliquando Legato Hiſpanico Comiti Tendillæ apud ſe locum potiorem dedit in menſa, quod fieri non ſolet; eoque pertinaciter recuſante, Dux urbane admodum aliquem ex familiaribus appellavit, juſſitque claves ædium afferri Comiti, qui in alieno arbitrum ageret. Nec vero inde alteri cuidam Legato idem poſtulandi jus fuit.

At

At vero quicquid multis ordinario quodam jure conceditur, ita ut ab ipſis etiam exigatur, id aliis ſupervenientibus, in eadem dignitate conſtitutis, ſine injuria negari nequit. Nam quæ exiguntur non ſunt amplius meræ facultatis, quæ vero in hoc negotio non ſunt meræ facultatis, ea non ſunt amplius civilitatis, ſed & ad dignitatem pertinent. Dignitatis autem ſuæ rationem unusquisque Principum habere debet, quam ſane negligeret, ſi inæqualitatem publicam pateretur. At vero inquies, quidni poſſim ſingularem amico honorem habere? Potes, inquam, habere extra ordinem; at pacto promittere, atque ordinario jure ſoli tribuere non potes, quin aliis æqualibus injuriam facias. At vero ſum actionum mearum Dominus? ita fateor, ſed non ut alteri noceant, quod fieri manifeſtum eſt. Nimirum habenda hic, ſi unquam, juſtitiæ illius ratio eſt, quam diſtributivam vocant. At vero inquies, juſtitia diſtributiva, quæ circa honores & præmia verſatur, obligat ſane diſtribuentem, ut æquitatem obſervet in diſtribuendo, at illis, qui neglecti videntur, actionem nullam tribuit. Reſpondeo, hoc ita quidem eſſe, cum Eleemoſynæ pauperibus erogantur, non vero, cum honores Principibus tribuuntur. Certe, ut quisque generoſus eſt, ita dignitatem

ſuam aliis omnibus vitæ bonis præfert, quanto magis id Reges ac Principes facient, quos aliquando umbra contumeliæ armavit. Nec vero, qui honorem exhibet in magna dignitate conſtituto, rem indebitam pro ſua liberalitate largitur, ſed facit, quod officii ſui eſt. Honor autem in opinione atque uſu conſiſtit, ut quod aliis ejusdem conditionis non exhibetur, cæteris omnibus debitum videatur. Quare, qui hoc in dubium vocat, ipſam honoris naturam evertit, *neque enim aliter interrogati poterimus definire, quis ſit honor alicui debitus, quam reſpondendo, eum eſſe, qui alteri ejusdem dignitatis habetur, aut ſi exemplum deeſt, qui proportione aliorum, quos ille dignitate anteit aut ſequitur, ratiocinando conſtituitur.* Qui ſecus diſſerit, omnem ex rebus humanis honoris atque dignitatis æſtimationem tollit. Equidem fateor, Barbaros omnem in hoc genere rationem negligere poſſe, ſed inter Europæos politiores dignitatis cura juris gentium partem facit. Itaque ſi quis Regum diceret, ſe quidem in aula ſua certam ordinis, prærogativæ atque cæremoniarum erga extraneos Principes Legatosque, legem promulgare velle, quam qui ſequi nolit, eum ditionibus ſuis abſtinere poſſe; is abſoluta quidem poteſtate utitur, ſed illud commercium abrumpit, quod nunc

in

in Europa introductum eſt, & contemtum in illum, quem offendit, atque propemodum hoſtilem animum profitetur. Unde ſimultates, & vindictæ cupiditas, ac denique bella, quæ caveri juris gentium eſt. Preterea nos inter alios plane terminos verſamur, quemadmodum optime animadverſum eſt ab Ordinibus Fœderatis, quorum ſententiam circa jus legationis Principum Germaniæ ſupra exhibui. Neque enim Rex Chriſtianiſſimus conſtituere videtur, à quibus *in ſuo regno* Legatos admittere, aut quo Legatos illos charactere veſtiri velit, ſed potius aliis, in quo ipſi jus nullum eſt, præſcribit, qualesnam Miniſtros mittere debeant, aut jus mittendi illis quales ab aliis mittuntur negat, idque non in regno ſuo, ſed in loco congreſſuum Pacis, ubi non plus ipſi quam cuicunque alteri poteſtatis competit, & ubi omnes Belli & Pacis facultate, ſive *Suprematu*, fruentes, æquo jure uti par eſt, ne ubi Pacis generalis fundamenta poni debent, nova odiorum ſemina ſpargantur.

Cap. XXXV.

Eateor pactis tacitis aut expreſſis aliquando Principes ſibi mutuo honores

 in-

Digitized by Google

indulgere. Electores & Principes Regibus Majeſtatem, ipſi Electoribus Fraternitatem initio negabant, poteſt conceſſere. Et Principes noſtri eodem modo ſibi ipſis jus dicere potuiſſent, aut poſſent. Etſi autem honoris cum honore, non tamen cum eo, quod intereſt, compenſatio honeſta eſt. Nam nec honoratum nec honorantem decet fateri, ſe dignitatis mercatum inſtituiſſe, ac non meritis locum dediſſe, ſed adulari voluiſſe.

Erunt vero qui dicent, pactis olim factum eſſe, ut Reges Galliæ Batavorum Legatos, velut à libera Republica venientes, agnoſcerent; ut Electores fratres appellarent; ut Electorum Legatis eundem, quem Venetis, honorem haberent. Ita ſane fateor, ſed hæc pacta non jus dedere, ſed juris debiti declaratoria cenſeri debent. Sæpe autem non ſine aliqua repugnantis ſpecie conceduntur, ut aliqua viciſſim extorqueantur, in eodem genere quæſtionum circa honorem ſcilicet atque dignitatem, quæ jure deberi videntur. Ita Electores aliqui cum Sabaudo ita tranſegere,

re, ut Sabaudus cederet Electoribus, Electores ipſi Regiæ Celſitudinis appellationem tribuerent, & Galli non ante Electoribus dedere *Fraternitatem*, quam ab illis reciperent *Majeſtatem*; & Monaſterii tum demum conceſſere, ut Legati Electorales ac Veneti æquo jure eſſent, cum ab Electoribus ſtipulati ſunt, diſcrimen inter Cæſareos Gallicosque ipſis nullum fore. Quod tunc multis improbatum eſt, nec defuere, qui dicerent, Electores prærogativam, quam moliebantur ſupra cæteros Principes, Cæſaris Gallo æquati diſpendio redemiſſe. Sed mihi nihil in ea re præter rationem feciſſe Electores videntur: nam cur Majeſtatem Gallo negarent, quam omnes alii Reges Europæi agnoſcunt, aut cur Legatis Gallicis non idem honoris genus haberent, quod Cæſareis, modo Cæſari prærogativa à nemine in controverſiam vocata ſalva maneret. Nec Gallos vituperare poſſum, quod hoc velut cuneo uſi ſunt, ut quod æquum erat extunderent; ſed cum à Principibus Germaniæ nullos honores poſtulare poſſint, quos non dudum obtinuerint, non debent eorum facilitate abuti, ſed viciſſim illis tribuere, quicquid ratio atque exempla æqualium poſtulant; niſi viciſſim Principes noſtros impoſterum à Majeſtatis appellatione, aliisque honoris ſignis ex uſu ſe-

culi

culi nove invectis, erga Regem abſtinere malint. Si qui ſunt, qui Reges pactis honores illis concedere aut negare poſſe putant, quos ad partes ſuas trahere, aut ab hoſtibus abſtrahere volunt: illis hoc loco ne reſpondendum eſt quidem; neque enim honoris cum eo quod intereſt compenſatio honeſta eſt inter Chriſtianos in medio armorum ardore, ſalva cuique belligerantium dignitatis ratio eſſe debet; ſed & in congreſſibus pacis cauſa ſuſceptis odia poni, vel certe premi, neceſſe eſt: denique non hoc de eo quod intereſt, ſed juſtitiæ ratione, neque de facto, ſed jure, loquimur. Cum autem de jure quæſtio eſt, talia allegari non poſſunt, quæ ipſi Reges Regumque Legati, ad rationem actionum ſuarum reddendam, ſalva dignitate producere in publicis Conventibus non auderent. Qualis utique foret hæc objectio; indignum enim eſſet Regia Majeſtate, prodigalitate honorum in indignos, compendia ſua redimere; indignum Principibus, quibus tributus eſt honor, agnoſcere publice, ſeſe emtam dignitatem, non juri ſuo ſed illaudatis artibus debere. Et vero ab eo animo longe abfuit Chriſtianiſſimi Regis generoſitas, quando utcunque infenſus, non ideo Sereniſſimo Electori Brandeburgico ullam dignitatis controverſiam movit, quod facturo colores nunquam

quam defuiſſent. Itaque ſperandum eſt, Principibus Germaniæ debitos honores minime negaturum, quanquam totum Imperium bello implicitum ſit; præſertim cum ſint inter Principes, de quibus ne queri quidem poteſt.

CAP. XXXVI.

De Dignitate Electorum tractatio nobis profutura. Qua occaſione ipſis Fraternitas *à Regibus data. Stylo Germaniæ* Majeſtatem *non dabat æqualis æquali; ſecus apud exteros. Idem Electoribus, qui Venetis, honor Monaſterii. Hactenus tamen Legati eorum in Gallia non texere caput coram Rege, aut introitum habuere, ut Veneti. Etiam Sabaudi, licet capitis tectionem, nondum tamen introitum, ut Veneti, habent. At in congreſſibus Legatorum à Venetis Electorales uon diſtinguuntur. Jus Electoris mittendi plures uno Legatos æquali Charactere, fruſtra diſputatum.*

Quoniam ergo oſtenſum eſt, uti nos exemplis aliorum poſſe, nunc ſupereſt, ut *exempla* ipſa producamus, *Electorum* ſcili-

ſcilicet Germaniæ, ac poſtea *Principum Italiæ.* Incipiemus ab Electoribus, quos Italiæ Principibus potiores, & Principibus noſtris propiores, eſſe conſtat. Electores jure Suprematus cum omnibus appendicibus, in quibus eſt *jus Legationis plenum*, frui, hodie extra controverſiam eſt. Olim Electores pariter ac cæteri Principes Germaniæ, raro cum exteris tractabant; deinde nondum conſtituta erat velut diſciplina quædam Cæremonialis, quæ Romæ cepta, Monaſterii ſtabilita, nunc Noviomagi perficienda eſt. Equidem olim Regibus non niſi Regiæ dignitatis appellationem ab Electoribus tributam conſtat, conſtat ex literis Electorum ad Guſtavum Adolphum, qui ab initio queſtus, denique recepto uſui acquievit. Nec aliter à Principibus factum infra dicetur. Poſtea, cum Monaſterienſis Tractatus multos extraneos Miniſtros in Germaniam traxiſſet, atque animadverteretur, ex uſu temporis, Majeſtatem etiam dare æquales æqualibus, cum antea recepta Germaniæ phraſi non niſi inferior ſuperiorem *Majeſtatis* appellatione coleret, non dubitavere Electores facere, quod Venetos & Batavos & omnes Italiæ Principes, imo Reges ipſos, ſed & jam Electorum nonnullos, facere videbant. Viciſſim Rex Galliæ fratres appellare Electores Seculares, aut ex ſereniſſima

ma familia Eccleſiaſticos, non eſt gravatus. Si autori egregiorum de Legatis Collectaneorum, quæ nuper in Batavis prodiere, credimus; primus fuit Brandeburgicus Elector anno 1647. cui Rex Galliæ Fraternitatis honorem habuit, idque volente Mazarino, quanquam Comes Briennius Secretarius Status novitati reclamaret. Sed Mazarinus Electorem quavis ratione demereri volebat, ut à conſiliis avocaret, quæ tunc agitabantur, de ineundo Fœdere inter Saxonem, Brandeburgicum, Luneburgicos, aliosque Germaniæ Principes, quo factionis novæ, nec Cæſareis, nec Gallis Suecisve addictæ, ſed pacem Imperio redditure, fundamenta jaciebantur; quæ ne totam Gallorum machinam, Monaſterii ſtructam, diſturbaret, Cardinalis verebatur. Ab eo tempore cæteris Electoribus idem honor habitus, ubi viciſſim Regibus Majeſtatem reddidere. Monaſterii aſſenſere Galli, ut idem Electorum Legatis qui Venetis honos eſſet, ea conditione, ut ne viciſſim Legati Gallici à Cæſareis diſtinguerentur. Venetam porro Rempublicam etiam Romæ ad Coronæ modum tractari, Legatis Venetis primæ Viſitationis honorem, *Excellentiæ* appellationem, concedi, & viſitationem reddentibus potiorem locum dari, conſtat. Idem factum eſt Monaſterii erga Legatos Electo-

Electorum, ne Apoſtolico quidem nuncio repugnante, quemadmodum refert Victorius Siri. Certum eſt, in Batavis & apud Septentrionis Reges Legatos Electorales æquo cum aliis, à Rege aut à Republica vel Principe libero miſſis, jure uti. Idem apparuit & in Olivenſi Tractatu, ubi Brandeburgici nulla in re à Regiis diſtincti ſunt. Eſt tamen, in quo Gallia nondum Electoribus ſatis æquum ſe præbuit. Nam hactenus concedere noluit, ut Legati Electorum charactere veſtiti coram Rege tegerent ſeſe. Quod tamen faciunt Legati à Sabaudo, ab Hetruriæ, imo à Mantuæ Mutinæve Ducibus miſſi. Itaque haud dubie recte facient Electores, ſi ſe tegentes viciſſim non patientur, ut Legati Regis apud ipſos ſe tegant. Illud minus miror, quod Legatis Electorum negata in Gallia receptio ſolennis, Legatis Regiis, Venetis, Batavis, conceſſa, quando nec Sabaudis aliisque Italiæ Principibus tribuitur. Itaque Marchio de Villa Legatus Sabaudiæ Ducis anno 1660. in Galliam miſſus maluit Lutetiam ingredi, diſſimulata perſona; quàm parte tantum honoris frui, qui aliis integer habetur. Elector Bavariæ Maximilianus Anno hujus ſeculi trigeſimo octavo miſit in Galliam Oratores Grœnsfeldium & Curtium, titulo Ambaſciatorum, ſed honor introitus illis habitus

tus non eſt, & Regi locuturis negata tegendi ſe facultas, quam Legatus minimi cujusque Italiæ Principis habet. Itaque coacti ſunt mutare perſonam, novisque mandatis domi acceptis, jam tantum Ablegatos agere. Scilicet eo tempore *Richelius* rerum potiebatur, immodicus aliorum contemtor, & qui Principibus ſanguinis Regii, atque Electoribus Imperii, ne apud ſe quidem potiorem locum dabat. Præterea Bavarus pro Gallorum hoſte haberi poterat, cum illius potiſſimum arma in ſuperiore Germania, Vinarienſibus Gallico ſtipendio merentibus opponerentur. Ab eo tempore nemo, quod ſciam, Electorum in Galliam Ambaſciatorem miſit, quodſi aliquando, captata commoda occaſione, feciſſent, forte quod tunc negatum eſt, non ægre à Mazarino, in hoc genere faciliore, obtinuiſſent. Sed miſſis nunc honoribus, qui Legatis apud Reges redduntur, illud conſtat, cum Legati inter ſe congrediuntur, Electores ab aliis à Rege, Republica, ac Supremo Principe miſſis non diſtingui. Præſertim ex quo nunc Cæſar, Gallus, Anglus, ſuis injunxere, ut venientibus Brandeburgicis Legatis primæ viſitationis, Excellentiæ ac potioris loci, honor Noviomagi haberetur. Et profeſſi ſunt Galli, eundem aliis quoque Electoribus honorem habitum

iri. Quod vero nuper Gallis, cum nihil aliud, quod vellicarent, in mentem venit, duos Legatos Brandeburgicos diſtinguere in primarium ac ſecundarium, exemplo Congreſſuum Monaſterienſis & Lubecenſis, id ab hoc loco alienum eſt: noſtro enim inſtituto ſufficit, Capiti Legationis plenum honorem haberi. Mirari tamen ſubit ſcrupulos, ullo rationis colore carentes. Quaſi vero non ſit in poteſtate Principis cujusque, plures mittere Legatos æquali poteſtate. At, inquies, Monaſterii aliter actum eſt, & Lubecæ, in Tractatione Pacis Sueco-Polonicæ, Canutus Legatus Gallicus non niſi primo plenos honores habere voluit. Quid tum vero, cum mittere quot velis, res ſit meræ facultatis, & fere in Germaniæ tantum Conventibus audita in primarios ſecundariosque diviſio videatur, quem morem Monaſterii ſecuti ſunt. Inde vero jus facere non licet, & vide obſecro, quam multa ſatis incommoda hinc conſequuntur. Primum hac diſtinctione admiſſa introducetur novum characteris genus, Ambaſciatorum ſcilicet ſecundariorum, quos tamen ab Ablegatis utique mandatum diſtinguit. Deinde Blaſpilium Dominus Legatum pleno jure eſſe jubet, Galli eum quantum in ipſis eſt gradu movent. Præterea fingamus Somnitio avocato Blaſpilium

lium reſtare, nonne jam Blaſpilius caput Legationis erit, ac proinde iisdem fruetur honoribus, qui nunc Somnitio habentur, nec tamen novam poteſtatem dignitatemve à Domino aut Collega accepit, neque enim Collegæ ſubdelegatus haberi poteſt. Itaque patet jam tum jus habere, quod exercere aliquando poſſet, (ſi Collega diſceret,) nemini de novo dante. Redeat jam Somnitius, novo iterum mandato remiſſus, an rurſus degradabitur Blaſpilius, Domino invito, nullaque muneris parte ademta, ideo tantum, quod ab aliis præceditur? Quid ſi jam Mauritius Naſſoviæ Princeps utrique ſuperveniret, futurus ſine controverſia primus, an ideo Somnitium appellatione *Excellentiæ* ſpoliari jus faſque erit? Quæ cum inepta ſint omnia, ſatis patet, difficultatem quoque, quæ Brandeburgicis movetur, inanem eſſe, fruſtraque Gallos Electoribus atque Principibus Germaniæ præſcribere velle, quomodo pleno, quod habent, Legationis jure uti debeant. Nobis vero ad inſtitutum ſatis eſt, Legatum Electoralem, Cæſare ac maximis Regibus non repugnantibus, in Tractatibus, pari cum cæteris Legatis omnibus jure eſſe.

※ ※ ※

Cap. XXXVII.

Honor, quoad jus Legationis inprimis, Electoribus habitus, etiam Principibus noſtris prodeſſe debet ob paritatem rationis, nempe Suprematus. Objicies: Electores Regibus æquari poſſe, cæteros Ducibus tantum. Nam & Venetis non cedunt. Reſpondeo, eſto ita, ſi id Electores obtinere poſſunt, modo illa nobis ſint cum Electoribus communia, quæ Venetis cum aliis Italiæ Ducibus communia ſunt.

Quoniam vero circa id, quod ſummum eſt, & in hoc negotio ſpectari debet unice, nempe *Suprematum*, nullum inter Electores atque Sereniſſimos Imperii noſtri Principes diſcrimen intelligi poteſt, hinc jam manifeſto conſequitur, honorem Electoribus à Cæſare Regibusque, non obſtante vinculo, quo Imperio devinciuntur, habitum, etiam noſtris Principibus communicari debere, quando conſtat, non illos minus quam hos Cæſari atque Imperio obnoxios eſſe. Equidem Legati Electoris Saxoniæ, Oſnabrugam venientes, Cæſareis primæ Viſitationis honorem exhi-

exhibuere, quam velut noviſſime adventantes expectare poterant, alii credo Principes non minus proni ſunt, in ea omnia, quæ ad honorem Capitis non Germaniæ tantùm, ſed & Chriſtiani orbis, pertinent: ſed quando nunc Cæſar ipſe indulſit quoddam inter ſuos aliosque Legatos æqualitatis genus, ſalvo mittentium diſcrimine, (neque enim ideo minus Brandeburgicus Cæſarem præſens ſolita ſubmiſſione coleret,) cæteri Principes, niſi ſe deteriores, ac ne liberos quidem, fateri velint, excludi non poſſunt. At vero, inquies, quemadmodum in ipſa curia Romana, & alibi paſſim, Coronæ à Ducibus, & Respublicæ, quæ Coronarum loco habentur, ab aliis, quæ non niſi Ducum honore fruuntur, diſtinguuntur: ita Electores Regibus, cæteros Germaniæ Principes aliis Ducibus liberis, æquari rationis erit. Neque igitur ab Electoribus ad Principes validum ſatis argumentum ducetur. Sane Veneti dudum obtinuiſſe creduntur, ut Legati eorum pari cum Regiis jure utantur. Nam & ſolenni pompa recipiuntur apud Reges, & jam olim à Pontificibus obtinuere, *Salæ Regiæ* (quam vocant) honorem, cum Genuenſibus aliisque tantum in Sala Ducali locus ſit. Ejus rei origo tangitur in literis Abbatis Michaelis Juſtiniani, aliquos abhinc annis editis,

Digitized by Google

Cap. XXXVII.

Honor, quoad jus Legationis inprimis, Electoribus habitus, etiam Principibus noſtris prodeſſe debet ob paritatem rationis, nempe Suprematus. Objicies: Electores Regibus æquari poſſe, cæteros Ducibus tantum. Nam & Venetis non cedunt. Reſpondeo, eſto ita, ſi id Electores obtinere poſſunt, modo illa nobis ſint cum Electoribus communia, quæ Venetis cum aliis Italiæ Ducibus communia ſunt.

Quoniam vero circa id, quod ſummum eſt, & in hoc negotio ſpectari debet unice, nempe *Suprematum*, nullum inter Electores atque Sereniſſimos Imperii noſtri Principes diſcrimen intelligi poteſt, hinc jam manifeſto conſequitur, honorem Electoribus à Cæſare Regibusque, non obſtante vinculo, quo Imperio devinciuntur, habitum, etiam noſtris Principibus communicari debere, quando conſtat, non illos minus quam hos Cæſari atque Imperio obnoxios eſſe. Equidem Legati Electoris Saxoniæ, Oſnabrugam venientes, Cæſareis primæ Viſitationis honorem exhi-

exhibuere, quam velut noviſſime adventantes expectare poterant, alii credo Principes non minus proni ſunt, in ea omnia, quæ ad honorem Capitis non Germaniæ tantum, ſed & Chriſtiani orbis, pertinent: ſed quando nunc Cæſar ipſe indulſit quoddam inter ſuos aliosque Legatos æqualitatis genus, ſalvo mittentium diſcrimine, (neque enim ideo minus Brandeburgicus Cæſarem præſens ſolita ſubmiſſione coleret,) cæteri Principes, niſi ſe deteriores, ac ne liberos quidem, fateri velint, excludi non poſſunt. At vero, inquies, quemadmodum in ipſa curia Romana, & alibi paſſim, Coronæ à Ducibus, & Respublicæ, quæ Coronarum loco habentur, ab aliis, quæ non niſi Ducum honore fruuntur, diſtinguuntur: ita Electores Regibus, cæteros Germaniæ Principes aliis Ducibus liberis, æquari rationis erit. Neque igitur ab Electoribus ad Principes validum ſatis argumentum ducetur. Sane Veneti dudum obtinuiſſe creduntur, ut Legati eorum pari cum Regiis jure utantur. Nam & ſolenni pompa recipiuntur apud Reges, & jam olim à Pontificibus obtinuere, *Salæ Regiæ* (quam vocant) honorem, cum Genuenſibus aliisque tantum in Sala Ducali locus ſit. Ejus rei origo tangitur in literis Abbatis Michaelis Juſtiniani, aliquos abhinc annis editis,

inter quas una eſt ad Sign. Carlo Cartari: *Intorno il tempo che gli Ambaſciadori di Venetia comminciarono haver da Pontefici la Sala Regia che fu nel 1560. per la conceſſione del Papa Pio IV. come dice Franciſco Muccanti Maeſtro di Ceremonie, di quel tempo.* Et Franciſcus Sextini in libro, cui titulus eſt *Il Maeſtro di Camera*, crebro monet, Legatos Regios à Ducalibus diſtingui, exempli cauſa cap. 31. *del ricever le Viſite*; inquit: *I Cardinali nuovi ricevono in habito del colore conforme al tempo con rocchetto ſcoperto tutti i Cardinali che rendono la viſita. Et nello ſteſſo habito anco ricevono i Duchi Sereniſſimi e gli Ambaſciadori Regii reſidenti, cioè dell' Imperatore, di Francia, di Spagna, e di Venetia. In Sottana & Mozzetta ricevono gli Ambaſciadori di Toſcana e Savoia & tutti i Baroni e altri perſonaggi che viſitaſſero detti Cardinali nuovi.* Idem tamen poſtea notat, Cardinales generatim, (id eſt excepto, quem dixit novorum Cardinalium caſu,) Legatos Regios à Ducalibus, quoad habitum quo recipiuntur, non diſtinguere. Capite ſequenti *dell' Ambaſciada* (id eſt, de Interappellatione Cardinalis, miſſo intus ejus Cameræ Magiſtro) *Eſſendo all' audienza Cardinali per Duchi Sereniſſimi e per fratelli e Nipoti del Papa vivente, Alcun Cardinali ſogliono*

no volere che ſia fatto loro anco per Ambaſciadori Regii. Nimirum ſi quis ſit apud Cardinalem non videtur interrumpendus, niſi ab æquali. Itaque ſi Cardinalis ſit intus, apud Dominum, *l'Ambaſciata* ſive interpellatio fiat à Magiſtro Cameræ, ſi ſuperveniat alius Cardinalis, aut Dux Sereniſſimus, aut nepos Papæ, Dominum inviſens. Si vero Legatus Regius veniat, ſatis teſtatur generaliter id non fieri, ſed apud aliquos tantum Cardinales. Ex quo intelligitur, tum Duces Sereniſſimos à Legatis Regiis, tum vero & Legatos Regios à Legatis Ducum, diſtingui, nam idem poſtea ſubjicit: *Quando ſono dentro al Cardinale Ambaſciadori Regii non ſi fà l'Ambaſciata per quelli di Toſcana e di Savoja; quando vi ſono poi detti Ambaſciadori di Toſcana e di Savoja non ſi fà Ambaſciata per li Agenti di Duchi Sereniſſimi, ne per li Ambaſciatori di Malta, di Bologna e di Ferrara.* Unde apparet, hic Legatos Ducales ab Ablegatis, (quos hoc loco vocat *Agentes*, alio paulo, quam nunc apud nos uſitatum, vocis ſenſu,) ſatis diſtingui, & Legatos Magni Magiſtri Melitenſis eodem loco cum illis haberi, quos Bononia & Ferraria mittunt, id eſt, pro Deputatis: non minus enim ille, quam hi, à Papæ Subditis venire videntur. Sed hoc obiter. Idem cap. 33. *del*

 rincon-

rincontrare; inquit: *Cardinali ſogliono rincontrare gli altri Cardinali al meno nella ſala de Palafrenieri, & alcuni ſogliono davantaggio ma non più che à capo delle ſcale. I. Duchi Sereniſſimi quanto i Cardinali,* (hoc ſane notari meretur, cum Cardinales Electoribus non utique cedant,) *gli Ambaſciadori Regii due otre ſtanze ſecundo che ne ſono in quella caſa, e per la prima ſtanza intendo quella che ſi trova ſuibto all'uſcir della Camera dell' audienza; i fratelli e Nipoti del Papa vivente quanto gli Ambaſciadori Regii. Gli Ambaſciadori di Toſcana e di Savoia una ſtanza emezza.* Quod ſi ergo Legati Regii, & cum his Veneti, à Ducalibus tanta cura diſtinguuntur, ideo ſi admittamus, Legatos Electorum Venetis æquari, ne dicam præferri, (quod Daniel Wienmannus quondam Cancellarius Clivienſis Tractatu eleganti docebat, quem manu ſcriptum videre memini,) non magis poterimus à Legatis Electorum ad Legatos reliquorum Germaniæ Principum argumentari, quam à Legatis Regiis ad Ducales, *Hæc eſt objectio*, in qua ſpeciei plurimum, firmitatis nihil. Equidem dubitari poſſet, an Legatis Venetorum comparari per omnia poſſint Electorales, nam, ut ſupra dixi, Veneti introitus ſolennis jure utuntur, teguntque ſe coram Regibus, quorum neutrum

trum Electorum Legatis hactenus in Gallia indultum eſt. Et Curia Romana neſcio an Electoribus eundem, quem Venetis, honorem habitura eſſet. Sed quoniam mihi Gallorum hoc in genere duritas rationi conſentanea non videtur, Electorumque dignitati favere Germani hominis eſt; quam vir Doctiſſimus Joh. Freinsheimius Libello: *de Electorum Eminentia ſuper Cardinales*, multis olim defendit: ideo ponamus age, Electorales Legatos Regiis ac Venetis, ſi non poſſeſſione, jure certe, æquandos eſſe, & multis nominibus à Ducalibus diſtingui, manifeſtum erit, tamen illis in rebus diſtingui non poſſe, in quibus nec Regii à Ducalibus diſtinguuntur. At vero minime diſtinguuntur illi, quoad *Excellentiæ* appellationem honoremque primæ viſitationis & potioris loci, & in univerſum, quoad illa omnia, quæ in Congreſſu Legatorum inter ſe invicem obſervari ſolent, ſecus enim eſt, cum honores à Regibus ipſis habiti conſiderantur, quibus Regii Legati à Ducalibus diſtingui ſolent; quibus vel ideo minus uti poſſunt Electorales contra Principum aliorum Legatos, quod in his Electorales ne Ducalibus quidem omnibus æquantur, hactenus enim Ducum Italo-

rum Legati ſe tegunt coram Regibus etiam in Gallia, quod nondum Electores in ſuorum Legatorum gratiam obtinuerunt.

Cap. XXXVIII.

Vulgus exterorum externam ſpectans pompam, immenſam inter Electores & Principes diſtantiam imaginatur. Poteſtas Electorum circa electionem. Capitulatio Aureæ Bullæ ignota. Hanc Electores pro lubitu formare cœpere. Ferdinandus II. ſolos Electores conſuluit de ſumma Imperii. Ferdinandus III. & Leopoldus Ordinum jura reſtituerunt. Pax Weſtphalica in Comitiis Capitulationem perpetuam *fieri voluit. Dubitatum nuper de jure Adcapitulandi. Poteſtatem deponendi Imperatoris ipſis concedere non auſim.*

Sed quoniam multi, præſertim exteri, rerum Germanicarum parum periti, quodam opinionis errore, immenſam inter Electores alioſque Imperii Principes diſtantiam ſibi fingunt, ſeducti partim à pompa ſolennium, quibus in Electione atque

que Coronatione Imperatoris, ubi maxime exteri ad ſpectaculum concurrere ſolent, à cæteris diſtinguuntur, partim decepti à rerum Imperii jurisque publici ſcriptoribus, maxime veteribus, qui Capitulationibus, Imperatori ab Electorali Collegio præſcriptis, inſiſtentes, pleraque Majeſtatis jura ſolis Electoribus communicant, & in Comitiis Imperii generalibus tantum putant unum poſſe Electorem, quantum Principes decem. Ideo poſtulat argumentum, quod tractare ſuſcepimus, ut Principum honorem contra iniquas obtrectationes aſſeramus, quod ita tamen faciemus, ut omnibus æquis judicibus appareat, *pro Principibus magis, quam contra Electores, à nobis dici.* Credibile eſt enim, Electores ipſos ſapientiſſimos Principes, nolle creſcere Principum detrimentis, cum non ignorent, Imperii tranquillitatem non niſi æquitate & juſtitia ſtare poſſe: turbatis autem Imperii rebus, eam cuique autoritatem eſſe, quam propriæ vires faciunt, non quam Leges adſcribunt, cum contra Electorum quorundam prærogativa recepto uſu potius, quam domeſtica potentia nitatur, & ſint Principes, qui ditiones cum quibusdam Electoribus non permutarent; quas etiam aliquot ante ipſos ſeculis poſſedere. Porro poteſtas Electorum legibus Imperii ſtabilita, aut mori-

moribus introducta, in duobus potiſſimum capitibus conſiſtit: *Electione Imperatoris*, *& rerum Imperii adminiſtratione quadam peculiari. Electio Imperatoris* jus illis tribuit habendi Comitia Electionis cauſa, illisque Imperatorem declarandi, quem major ſuffragiorum numerus probaverit. Cœpere paulatim Electo Imperatori certas quasdam leges præſcribere, quas vocant *Capitulationes*, quæ tractu temporis aliis ſemper aliisque pro Imperii neceſſitate, aut Electorum utilitate, adjectis crevere, & paſſim pro lege Imperii fundamentali habentur. Exſtat volumen Capitulationum inde à Carolo V. cum notis Limnæi. Equidem de Capitulationis præſcribendæ jure altum in Aurea Bulla Caroli IV. ſilentium eſt, quæ tamen ſatis alioqui in Electores liberalis videtur. Tantum illud reperitur Cap. 2. paragrapho 5. *quod is, qui in regem fuerit Romanum Electus*, (verba ſunt textus) *peracta ſtatim Electione hujusmodi, priusquam in aliquibus cauſis aliis ſive negotiis, virtute Sacri Imperii, adminiſtret, univerſis & ſingulis Principibus, Electoribus, Eccleſiaſticis & ſecularibus, qui propinquiora Imperii membra noſcuntur, omnia ipſorum Privilegia, literas, jura, libertates, conceſſiones, antiquas conſuetudines, etiam dignitates, & quicquid ipſi ab Imperio usque in diem Electionis*

nis ſuæ obtinuerunt, & poſſederunt, abſque dilatione & contradictione couſirmare & approbare debeat, per ſuas literas & ſigilla, ipſisque præmiſſa omnia innovare, poſtquam Imperialibus fuerit infulis coronatus. Huc usque Bulla. Quæ verba etſi Capitulationes nullo tangant modo, originem tamen illis præbuiſſe videntur. Electores enim formulam præſcribentes Electo Regi, qua privilegia eorum confirmare ſponderet, alia paulatim, quæ in rem videbantur, boni publici ſpecie adjeciſſe videntur: unde tandem natæ ſunt Capitulationes, quales videmus, Imperatoribus non repugnantibus, qui nullas facile conditiones repudiabant, ut Imperio potirentur: Sed cum ea ratione Electores ad ſe trahere viderentur Legislatoriam in Imperio poteſtatem, (ſaltem pro tempore durantis regni Electi Imperatoris; ſuturam repetitis Electionibus perpetuam,) reliqui Ordines expergefacti jam ſub Rudolpho II. queri cepere, jura Statuum convelli, ac fundamenta Libertatis Publicæ ſollicitari, dum ad Paucos revocetur, quod omnium eſt. Vetera enim *compacta*, ut vocant, ſive *pacta conventa*, ſive quibus Imperatorum poteſtas circumſcribebatur, conſilio Statuum inita eſſe. Renovatæque inprimis querelæ ſunt, cum Ferdinandus II. ſummam rerum Imperii ad Electores trahere

here velle videretur, nam quamdiu ille Imperium rexit conventus tantum Electorum habiti ſunt, Ordinum vero Comitia nulla. Eccleſiaſticos enim Electores tunc Cæſar in poteſtate habebat, mediam Collegii partem, cui ſi accederet Bavarus, honorem Cæſari acceptum referens, jam ſuffragiis vincebat. Sed hæc gubernandi Imperii ratio pene ipſis Electoribus fatalis fuit, Palatino everſo & Saxone nutante, niſi Lipſienſis pugna rerum faciem mutaſſet. Nec dubium erat, quin victo pulſoque Guſtavo Cæſar, jam Imperii ſine controverſia arbiter, etiam exiguam Bavari rationem habiturus fuiſſet, quem cum Gallis occulte tractare non ignorabat, atque ita periiſſet omnis Electorum autoritas, cum Eccleſiaſtici parum metuerentur. Usque adeo ſcilicet periculoſum eſt, à via regia publicæ utilitatis diſcedere, privati compendii cauſa; malo ſæpe in ipſos autores verſo. Sed vigilantibus pro Germania fatis res aliter cecidit: nam Cæſar Ferdinandus III. Princeps ſapientia & moderatione inclytus, majorum more iterum Comitia Ordinum conſcripſit Ratisbonæ anno 1640. quibus ad pacem ſtrata eſt via. Secutisque Weſtphalicis Tractatibus Libertati Ordinum, & huic quoque Capitulationis negotio, proviſum eſt, ut in proximis Comitiis de certa conſtantique Capitu-

pitu-

pitulatione Cæſarea ageretur. Ita in Comitiis anni 1653. ea de re tractari cœptum, & interea Collegii Principum nomine monita Electoribus exhibita ſunt, quorum in proxima Electione Romanorum Regis (Ferdinando IV.) ratio haberetur, quod & pro parte factum. Sed cum Principibus per omnia ſatisfactum non eſſet, & nova ab iis oblata monita Electores Francofurti, in Capitulatione Leopoldina condenda, parum curaſſent, Contradictio, quam Proteſtationem vocant, Principum nomine ſecuta eſt; qua negant, in controverſis capitibus, Capitulationem hanc à ſe pro Lege Imperii habitum iri. Cumque jactarent palam multi, conſilia Electorum ad Oligarchiam ſpectare, atque mature reprimenda eſſe, affundentibus oleum igni Gallis Suecisque, in Principes contra Electores animabant, tamen moderatis ac prudentibus viſum eſt, nihil temere ac violenter decernendum, cum ſpes eſſet, Electores ipſos æquitatis ac publici juris rationem habituros. Itaque cum, Turcico bello ingruente, Cæſar auxilia circumſpiciens, Comitia Ratisbonæ indixiſſet, quæ præter omne exemplum, ita jubente rei publicæ uſu durant, Ordines, captata occaſione, evicere, ut Capitulationis cauſa, quemadmodum in Weſtphalia conventum erat, proponeretur. Scripta eſt

formu-

formula perpetuæ legis Regiæ & particulatim examinata, cumque omnia pulchre procederent, Prologusque & Epilogus maxime reſtare viderentur, Electores derepente coorti, novum re nomineque *Jus Adcapitulandi* produxere, quod ſervari ſibi poſtulabant. Cæteris vero viſum eſt, hoc admiſſo, quæ acta erant omnia ſubverti, cur enim formula conſtans conſcripta eſſet, ſi libertas addendi, quæ libuiſſet, id eſt uno verbo, Leges ferendi, Electoribus relinqueretur. Itaque ad hunc ſcopulum hæſit tractatio, donec imminens à vicinia tempeſtas ad graviores curas animos omnium avertit. Noſtrum non eſt, in tanta re judicium interponere, ſatis erit annotaſſe, autorem libelli Gallici, cui titulus eſt: *lettre d'un deſintereſſé*, (de quo ſupra,) cum Electorum prærogativas enumeraret, illas certe in calculum referre non debuiſſe, quæ nunc ſub judice ſunt, & in Publicis Imperii Conventibus diſceptantur; quod ſi aut rationes adduxiſſet ſententiæ ſuæ, aut ubi reperiri poſſint, judicaſſet. Nam litigioſa velut confuſa proponere, eſt lectorem circumvenire, & ſine probatione aſſerere, quæ tantum negando refutantur; eſt eum contemnere. Aliam ſibi poteſtatem arrogarunt olim Electores, deponendi Cæſaris, ſi ita mereri judicarent, ſed in eo mihi videtur nimium

mium à Republica peti. Cur enim paucis liceat ſuo arbitrio, cuncta convertere, & in Cæſarem ipſum Imperium exercere? Recte dixit Juriſconſultus, *judicem ſententiam revocare non poſſe, nam cum pronuntiavit, functus eſt officio ſuo*: ita Elector nominato Cæſare muneris ſui partes explevit. Nec video, quid illis tantam tribuat poteſtatem; non ratio, non Imperii leges, nec mos patrius, neque ulla exempla. Nam quæ in Ludovicum Pium, Carolum Craſſum, Henricum IV. Ottonem IV. Fridericum II. à proceribus per tumultum, ac plerumque per injuriam, acta ſunt, ad Electores non magis quam ad alios pertinent. Wenceslaus monſtrum hominis ab omnibus ſpretus, ac deſertus erat, ut Electores, ſententiam omnium Ordinum ſecuti, non depoſuiſſe Cæſarem, ſed, vacante Imperio, novum elegiſſe videantur, ipſo Wenceslao res Germaniæ parum curante, cum enim ſoli Germanorum Noribergenſes novo Cæſari Ruperto fidem dare nollent, niſi venia Wenceslai, Wenceslaus aliquot vini Baccharenſis plauſtra ſtipulatus, ſacramento eos abſolvit. Poteſtas ergo Electoria, in hoc quidem negotio, huc ſine controverſia redit, ut Imperio, imo rei Chriſtianæ de capite provideatur, cujus virtute & autoritate collapſa inſtaurari, reliqua ſuſtentari poſſint,

cujus poteſtas, Imperii legibus potius, quam paucorum arbitrio circumſcripta, arctiores nocendi limites habeat, ad res autem bene gerendas, beneficiaque in Rempublicam conferenda, ampliſſima libertate laxetur.

Cap. XXXIX.

Poteſtas Electorum circa adminiſtrationem Imperii. Senatus conſultum ſeu jus præconſultandi non concludendi. Ipſorummet teſtimonium. Placuit aliquando, ut ſex Electoribus ſex alii Principes adderentur, cum de gravioribus deliberaretur. Non competit illis jus interpretandi leges, nec cognitio de Status proſcriptione, ne quidem in caſu notorii. Cæſar tamen cum ſolis Electoribus deliberat de habendis Comitiis.

Altera Electoralis officii pars in quadam rerum Imperii adminiſtratione conſiſtit, quæ vel ad Comitia Ordinum pertinet, vel alias in Conventibus Electoralibus, aut communicatione per literas inſtituta, exercetur. Ac primum quidem operæ pretium erit conſiderare, quid Electores per

per ſe, extra generalia Comitia, poſſint. In quo poteſtas eorum ſimilis videtur illi, quam Senatus exercet in Polonia, qui deliberationes *antecomitiales*, *poſtcomitiales & extracomitiales* habet, non quadam de maximis rebus ſtatuendi vi, ſed ſuadendi atque conſulendi autoritate. Reipublicæ autem vis in ipſis conſiſtit Comitiis, quæ niſi probent Senatus conſultum, nihil actum videtur. Itaque Electorum quoque munus in præconſultando conſiſtit, & ipſi plerumque res majores ad plena Comitia rejecere. Cum enim Rudolphus II. Imperator, à fratre Matthia in anguſtias redactus, re moram Comitiorum generalium non ferente, Electoralem Conventum Noribergæ per Legatum habuiſſet, ut auxiliis Imperii labantem autoritatem ſuſtendaret, Electores cauſati ſunt, talia ab Ordinibus univerſis tractanda eſſe: cum tamen inventa à nonnullis poſtea diſtinctione uti poſſent, inter ea; quæ moram ferunt, & quæ præſentem opem poſtulant, qualis tunc erat cauſa Cæſaris. Et in Conventu Electorum Ratisbonenſi anno 1630. Electores Cæſari nimia poſtulanti reſpondere, ubi omnium ope ac ſubſidiis opus ſit, omnium quoque Ordinum deliberatione opus eſſe. Et ſuperiori ſeculo Proteſtantibus Electoribus Suinfurti conſultum viſum eſt, ut, cum de Rege

Digitized by Google

Romanorum vivo Cæſare eligendo, vel aliis gravioribus negotiis Collegii Electoralis ageretur, ſex Electoribus totidem ex præcipuis Principibus adderentur. Sunt qui putant, ſi non Legum ferendarum, certe adminiſtrandæ juſtitiæ atque Executionis curam propius ad Cæſarem atque Electores ſpectare, quod Ferdinandus II. Edicto de bonis Eccleſiaſticis anno 1629. publicato, aſſeverabat: Ubi querentibus Ordinibus, quod Legislatoriam Poteſtatem ad ſe trahere videretur, Imperatoris nomine, à Conſiliariis Aulicis non abſurde ſane reſponſum eſt, non hic de lege ferenda, ſed juſtitia adminiſtranda, ac pace religioſa exequenda, agi. Saxo tamen Elector, literis 28. April. anni 1629. ad Cæſarem datis, multis rationibus oſtendit, cauſam Edicti ad Comitia rejiciendam eſſe. Quare interpretatio quoque Legum publicarum ad Electores ſolos minime pertinent. Idque velut confeſſum ſumſere Ordines, qui Francofurti 8. Auguſti 1658. contra Leopoldinam Capitulationem & quoddam Electoralis Collegii Decretum de die 27. Julii teſtati ſunt, admiſſo hoc decreto, ſolius Collegii Electoralis fore interpretationem Aureæ Bullæ, quod abſurdum eſſe conſtet. Electorales quidem efficere nuper conati ſunt, ut proſcriptio Statuum ab ipſorum inprimis arbitrio penderet,

Digitized by Google

deret, nam in Capitulatione Ferdinandi III. primum adjectum eſt, ut ne quisquam ex Statibus proſcribatur, inconſultis Electoribus, & anno 1653. à Cæſare, Conſilio cum Electoribus habito, proſcripta eſt Bremenſis civitas, quod ſe vectigali, à Cæſare Comiti Oldenburgico in Viſurgi conceſſo, oppoſuiſſet: ſed reliqui Ordines acriter his molitionibus contradixere, quemadmodum apparet ex conſultatione Ordinum Inferioris Saxoniæ, in Conventu Circulari Lunæburgi 1652. indicto, ubi decernunt dandam operam, ut Banni negotium ad Ordines Imperii rejiciatur, veteri more. Cumque in Capitulationibus Ferdinando IV. & Leopoldo feliciter regnanti præſcriptis Electores cœptam paulo ante formam retinuiſſent, à Principibus univerſis contradictum eſt, & nominatim ab Evangelicis Anno 1658. in Monitis ad articul. 38. Capitulationis Ferdinandi IV. annotatum, ne prætextu quidem motorietatis, ſive manifeſti juris; Statum aliquem ertra Comitia Ordinum proſcribi poſſe. Nam Electores aſſenſerant denique, atque Capitulationi inſeruerant, ut proximis Comitiis de modo proſcribendi atque proſcriptionem exequendi conſultaretur, adjecta tamen notorii exceptione verſ. (wäre es aber Sach, daß die That an ſich ſelbſten gantz notori und offenbahr, ꝛc. ſo wollen wir

 jedoch

jedoch auch in dieſem Fall mit Zuziehung deß Heil. Reichs erſtgemeldter ohn intereſſirten Churfürſten, ehe und bevor wir zu der würcklichen Achts-Erklärung ſchreiten, communiciren ꝛc.) ſcilicet in caſu notorii Cæſari integrum futurum eſſe conſultis Electoribus ad proſcriptionem procedere; Principes vero animadvertentes, quantum in notorio definiendo captionis eſſe ſoleat, hunc verſiculum: Wäre es aber, tolli poſtulaverunt. Unde intelligi poteſt, ſingularem Electorum poteſtatem circa graviora Imperii negotia, quæ cæteris Ordinibus præjudicare poſſint, inde à Ferdinandi II. temporibus tentatam, à Principibus mature oppugnatam, adeoque nec poſſeſſione aut uſu introductam, nec Juris ratione evictam eſſe, & contraria præſumtione gravari: quoniam privilegia ſtricti juris eſſe: ſunt vero alia magni & ipſa momenti, quæ à Principibus libenter conceduntur, quale illud eſt, ut de Comitiorum tempore, loco, modo, cauſis, Cæſar potiſſimum, cum Electoribus, præconſultet; quamquam enim ipſa ſæpe Imperii neceſſitas Imperatorem atque Electores interpellet, neque in cujusquam poteſtate ſit, alia negotia admittere in Comitiis, alia excludere: utile eſt tamen omnia ordine geri, & in interiore atque, ut ita dicam, ſanctiore Imperii conſilio, quod Cæſar

Digitized by Google

Cæſar cum Electoribus conſtituit, difficilia Imperii momenta digeri atque præparari: quod tantum abeſt, ut improbent Principes atque Ordines, ut è republica potius eſſe arbitrentur, cum alioqui cruda negotia in Comitia propulſa, vix multa temporis jactura perpoliantur atque elimentur.

CAP. XL.

Poteſtas Electorum in Comitiis: Collegium faciunt ſeparatum. Dubium, an binorum ex tribus Collegiis conſenſus tertium cogat. Dubium etiam, an vota numerari debeant in dubio gravi curiatim, an vero viritim. Etiamſi numerus ſuffragiorum in utroque Collegio ſeparatim vinceret, tamen Principes Magni reapſe majorem, quam pro ſuffragiorum ſuorum numero, potentiam habent, quia cæteros animant, aut trahunt. Ideo falſum, tot poſſe unum Electorem, quot Principes decem; ſunt

Digitized by Google

enim Principes, qui tantum re vera in Comitiis poſſunt, quantum aliqui Electores.

Porro in ipſis Comitiis Electores ſeparatum faciunt Collegium, aliud Principes, tertium Civitates: propoſitione à Cæſareo Commiſſario facta in unoquoque Collegio deliberatur, & pro ſuffragiorum numero concluditur. Inde inter duo Collegia ſuperiora Re-& Correlatio inſtituitur, id eſt, quod eorum primum deliberationem abſolvit, cum altero communicat. Conveniunt ambo in communi loco, ac tamdiu rem agitant, donec aut in eandem ſententiam conventum ſit, aut deſperatus videatur conſenſus: inde Civitates vocantur, quibus conſenſus diſſenſusve ſuperiorum Collegiorum indicatur, ſententiaque ipſarum exquiritur, quæ ſi alterutri diſſentientium accedant, magnum ejus opinioni pondus addunt: & ſi nonnullis credimus, victoriam tribuunt: quod mihi non usquequaque liquidum videtur. Nam ſi Electores cum Civitatibus Principes vincunt, vel Principes cum Civitatibus Electores ſuperant, certe multo magis Electores Principesque juncti vincent Civitates: quo facto periit Civitatibus, eo in caſu, jus ſuffragii efficacis, ſive, ut lo-

qui

Digitized by Google

qui ſolent, voti definitivi, eluditurque conſtitutio Inſtrumenti Pacis. Cum enim, ut nunc eſt Comitiorum ſtylus, Civitates non niſi poſt Electorum & Principum communicata conſilia interrogentur, manifeſtum eſt, conſentientibus jam his, Civitates nequidem audiri opus eſſe; itaque nondum plane exploratum, majorem numerum ſuffragantium Collegiorum concluſo Ordinum (Reichs-Gutachten) formando ſufficere. Porro ex hac deliberandi forma quidam judicant, Electores ſeptem in Imperio tantum poſſe, quantum Principes alios omnes, quoniam Collegium Electorale Collegio Principum æquivalet. Hæc ita eſſent, fateor, ſi omnia Imperii negotia, pro ſuffragiorum numero, in unoquoque Collegio, definirentur, ſed præterquam, quod quædam negotia ſua natura ſuffragiis ſubjici non debent, ſciendum eſt, à viris rerum Germanicarum peritis hodieque dubitari, an omnino ulla in cauſa abſolute verum ſit, majorem numerum in unoquoque Collegio ſeparatim æſtimandum eſſe: equidem fateor, ad Re-atque Correlationes eſſe utile, ut uniuscujusque Collegii ſententiæ exquirentur, pleraque tamen, omnia fere, magis amica compoſitione, quam vi numeri ſuperioris, tranſiguntur. Si, ut apud Venetos aut Genuenſes fieri ſolet,

 unus-

unusquisque calculum tacitus injiceret urnæ; inde calculis colore diſcretis atque dinumeratis, palpabili quadam ratione, controverſiæ dirimerentur, fateor tantum valeret, credo, in Comitiis Elector unus, quantum Principes decem. Nunc vero, quemadmodum ſupra attigi, rationum vis plurimum poteſt, & potentiorum autoritas reliquos trahit, aut animat. Nec dubium eſt, quin tantum in Comitiis poſſit aliqua domus Principalis, quantum aliqua Electoralis. Equidem non admodum vetuſta eſt Statuum in Collegia diſceſſio, quam Lehmannus ad Friderici III. tempora refert, & curiatim potius, quam viritim agi cœptum eſt, haud dubie facilioris tractationis cauſa, non ut tanta conſtitueretur inæqualitas, quantam hodie ſibi fingunt. Quis enim crederet, paſſuros fuiſſe Principes tantam mutationem, ut unus decem æquaret, quorum ſingulis antea tantum par viſus fuerat: ſcilicet illorum temporum ſimplicitas tam futiles argutias non capiebat, neque tunc ſcrupuloſe numerabantur ſuffragia: & de ſemiſſe aut ſextante, ſummæ in Imperio poteſtatis, unciisque ejus, & ſi Diis placet unciarum minutiis, quas aliqui ſingulis Electoribus adſcribunt, diſputare putidum fuiſſet: ſed, qui eloquentia aut factione plurimum poterat, cæteros trahebat; eo fere modo, quo

quo hodie in Polonia pleraque transiguntur. Operæ pretium erit hoc loco transſcribere, quæ vir aliquis judicioſus & rerum patriarum peritus, nec Principi magis quam Electori cum ſcriberet obnoxius, ea de re diſſeruit, quibus tamen non per omnia aſſentior: (Electoribus, inquit, de conſenſu reliquorum Ordinum, tantum Electio Cæſarea, præ cæteris, eſt conceſſa, non vero ullibi legimus, ſanctione Imperii inductum vel ſtringenti conſuetudine obfirmatum, quod Electoralia vota, licet his merito habeatur prærogativa honoris, præſertim tanto exceſſu, aliorum Principum ſuffragia exuperare debeant, ut ſeptem Electores, totam Principum claſſem, quæ quam plurimis votis conſtare aſſolet, poſſint parificare: hinc verſamur adhuc, quod ad Comitialia attinet, in terminis illius temporis, ante quod Septemviratus ſuum nactus fuit Principium: adeo, ut ſicut tunc inter Electorum & Principum vota, reſpectu ponderis & valoris, in publicis negotiis non fuit tanta diſtinctio, ſic ne hodie quidem contrarium obtinere debeat. Nec movere poteſt ex adverſo, quod tres illæ claſſes, Electorum, Principum ac Civitatum Imperialium, curiatim invicem agant, ſuaque vota expromant: nam Collegia illa ſuas deciſiones, plerumque tunc demum, invicem ape-

riunt,

riunt, cum unumquodvis illorum ſecum conſentit, ideoque non eſt neceſſe, ſpeciatim exprimere, hunc vel illum Electorem, aut Principem hoc idem ſenſiſſe, ſed ſufficit, brevitatis cauſa, Collegii totius vel majoris partis placita edicere, præſertim quoniam amicabili modo agitatur, ac rationibus hinc inde collegiatim expoſitis, compendioſiori via, in idem placitnm tranſitur, quam ſi ſingulatim vota Claſſium dinumeranda eſſent. Ex eo tamen non ſequitur, curias illas partim facilioris tractationis gratia adinventas, alteri Collegio præ altero amplius jus tribuere, vel adimere, quam competierit ante; aut alterum alteri contra priſcum jus exæquare. Unde ſi contingat, ut una Curia alteri repugnet, debent vota cuncta conſiderari, ac forte v. g. dicetur: tot ſtetiſſe pro hac ſententia vota Electoralia, Principalia, &c. pro contraria tamen tot, vel majora: ut ſic ſenſus iſte, de colligendis majoribus, reſpectu votorum magis, quam claſſium, nec ab uſu videatur alienus.) Hæc ille. Nos tametſi fateamur, hodie numerari ſuffragia, (vide R. A. zu Trier und Cölln Anno 1512. §. es ſollen auch die Churfürſten R. A. zu Worms 1521. §. würde ſich,) illud tamen aſſerimus, Magnos Principes non eſſe capite cenſendos, nec tam numero, quam autoritate atque exem-

exemplo valere, & primæ æqualitatis expreſſa veſtigia ſupereſſe in *Deputationibus Imperii ordinariis*, ubi non curiatim, ſed viritim, ſuffragia colligenda ſunt, nec plus valet Electoris quam Principis ſententia, quemadmodum noti fuit uſus, & teſtantur Status Evangelici in ſuis gravaminibus politicis Anno 1645. Oſnabrugæ oblatis.

CAP. XLI.

Si *non viritim, ſed curiatim, ſuffragia æſtimantur, nihilo magis verum eſt, quod unus Elector tantum poſſit, quantum Principes multi, niſi in illis cauſis, quæ numero ſuffragiorum ſubmittuntur, quales ſunt illæ maxime, quæ ad communem Imperii adminiſtrationem, non vero æque illæ, quæ ad ſingularum ditionum regimen ac Suprematum, pertinent, ut religio, libertas, & ſecundum nonnullos, Collectæ. Equidem proſcribi poteſt Princeps in Comitiis, per majorem numerum ſententiarum; ſed cum præſcribere ſit hoſtem judicare, patet, idem fieri poſſe etiam in Principem externum, ab Imperii nexu*

nexu liberum; Præſertim cum alioqui exteri cauſis majoribus, ubi de Principum ditione agitur, miſceri ſoleant, non tantum ob ſtatus rationem, ſed & prætextu conſervandæ Weſtphaliæ Pacis. Itaque, belli vitandi cauſa, graviora, potius amica compoſitione, quam numero ſuffragiorum, transiguntur. Concludo ergo, Electorum functiones, quibus ſupra cæteros eminent, tantum ad præconſultationes & minora negotia, (excepta Electione,) ſpectare, quæ etiam non Principibus, ut olim Regimento, committi poterant.

Sed eſto ita: ponamus, tantum poſſe unum Electorem, quantum Principes decem; fatendum erit, hoc non niſi in illis cauſis locum habere, quæ ſuffragiorum numero, & ut vulgo loquuntur, pluralitati votorum ſubmittuntur. Videtur autem hodie res eo propemodum rediiſſe, ut in cauſis gravioribus, unde periculum Reipublicæ creari poſſit, amice transigatur potius, quam multitudini calculorum præfracte inſiſtatur. Dudum contendere Proteſtantes, in cauſa religionis majoris numeri jus ceſſare. Idem à multis ad nego-

go-

Digitized by Google

gotium publicorum onerum extenſum, ne alteri præjudicium faceret ſuffragando: in congreſſibus Weſtphalicis re diu agitata, ita denique concluſum eſt, Cap. 5. §. 19. (in cauſis religionis omnibusque aliis negotiis, ubi Status tanquam unum corpus conſiderari nequeunt, Catholicis & Auguſtanæ Confeſſionis Statibus in diverſas partes euntibus, ſola amicabilis compoſitio litem dirimat, non attenta votorum pluralitate; quod vero ad pluralitatem votorum in materia collectandi attinet, cum res hæc in præſenti congreſſu decidi non potuerit, ad proxima Comitia remiſſa eſto.) Hinc jam intelligi poteſt, ſi dubitationem de oneribus publicis ipſa Pacificatio Weſtphalica in medio reliquit, & quodammodo probavit, multo minus cauſas, quæ libertatem ſalutemque cujusque Status contingunt, majoris numeri ſententia tranſigi: hæ enim quantocunque collectarum onere graviores ſunt. Itaque ſi de minore negotio dubitatum eſt legitime, de majore dubitabitur longe juſtius. Multi fortiter aſſerunt, ne tunc quidem pluralitati ſtandum, cum inter Catholicum & Proteſtantem diſceptatur, licet de cauſa minime religioſa. Et in Conventu Circulari Inferioris Saxoniæ anno 1652. quoad Collectas diſcrimen factum inter neceſſarias & voluntarias, ita ut in illis

illis tantum ſuffragia vincerent, non vero in his, ac ne tunc quidem, cum hoc ipſum quæreretur, neceſſariæ an voluntariæ ſint, quæ proponuntur. Quæ omnia in Comitiis anni 1654. acriter diſceptata ſunt. Equidem ſi æquitatem & communem utilitatem ſpectamus, fatendum eſt, circa onera publica plerumque ſuffragiorum numero ſtandum videri, neque enim aliter ſibi conſtare poteſt ratio Reipublicæ, & ſæpe multi nimis queruli, dum juſta ac neceſſaria ac plerumque moderata declinant, deſerta publica cauſa, atque Imperio nervis deſtituto, turbatis poſtea rebus, longe gravioribus exactionibus premunt, pluſque uno menſe ſolvunt, quam Imperium integro luſtro tuliſſet. Ea ſcilicet hominum eſt iniquitas, ut ad æqua cogi velint; ea imprudentia, ut non conſiderent, ubi cogentur, neceſſario graviora paſſuros. Vim enim atque arma quis cancellis includat, & legibus moderetur? Demus ergo, onera publica ſaltem moderata, majore numero definiri poſſe, & quæcunque alia ad publicam Imperii cauſam pertinent; ut, ſi quis Imperii hoſtis judicandus eſt, colligendus exercitus, præficiendi Duces, nominandi Deputati; ſi fœdera Imperii nomine ineunda, deſtinandi ad vicinos Legati, arbitrium exercendum, offerenda mediatio eſt; com-

mercia

mercia regenda; condendæ leges, circa ea inprimis, quæ non tam domeſticas cujusque Regionis rationes ſpectant, quam de Provincia in Provinciam effectu atque uſu porriguntur. Nam quas unusquisque Ordinum in ſua ditione ſucceſſionum Leges eſſe velit, quas ſcelerum pœnas, quas contractuum ac Teſtamentorum formas, quæ dotium privilegia, nihil, aut parum, ad alios pertinent. Sed ſi quis vicini ſubditos aditu hæreditatum apud ſe prohibeat, ſi emigrandi libertatem ſuis neget, ſi merces transeuntes vectigalibus aut Stapulis oneret, ſi commerciorum libertatem cum reliquis abrumpat; utique Imperio ipſi injuriam facit. Quare ita conſtitui poſſe videtur: quæcunque inter rationes nullo vinculo connexas, ſolo gentium jure, id eſt bello, fœderibus, tractatibus, tranſiguntur, ea inter Germanicas gentes juris publici ſive comitialis eſſe videri, & majore numero ſuffragiorum definiri, ſalva tamen cujusque Regionis Germaniæ domeſtica libertate atque ſalute: cujus tuendæ cauſa, cum in hoc ſive vinculum ſive fœdus coaluerint, finem atque ſcopum ſuum medio, ad finem comparandum deſtinato, (ſalutem ſcilicet Imperio,) non ſubmittent; neque propter Imperium, Imperii agnoſcendi cauſas perdent. Ergone, inquies, ne in meritos

quidem proſcriptio à majore numero decerni poterit: Imo vero, poterit, inquam, eo jure, quo in hoſtes externos bellum ab Imperio decerni poteſt, majore ſuffragiorum numero congruente: proſcribere enim nihil aliud eſt, quam hoſtem judicare. Cum vero, eo caſu eveniente, par ſit futura proſcripti atque exteri Principis ratio; præſertim cum rebus majoris momenti exteri miſceri ſoleant, quemadmodum ex Juliacenſi controverſia, & proſcriptionibus Palatini & Megalopolitanorum conſtat; idque nunc maxime pateat, poſtquam Coronæ pacis Imperii ſe ſtatores ferunt, & reliqua Europa in idem, ut credere par eſt, jus ventura eſt, per Noviomagenſem tractatum, cui plerique interveniunt, & quo pax Monaſterienſis in iis omnibus capitibus credo confirmabitur, quibus nominatim non derogabitur: Hinc ergo manifeſtum eſt, in cauſis, quæ magnas ditiones, libertatemque ac ſalutem Statuum, ſpectant, aut ad vim veniendum eſſe, Imperio, ut nunc ſunt tempora, periculoſam, aut quæſtionem amicis compoſitionibus terminandam. Itaque reſtat, ut minora tantum negotia, quæ ad ſingulos pertinent, & ex gravioribus Imperii negotiis ea tantum, quæ ſingulos quam minime gravant, juri Comitiali per ſuffragiorum numerum ſubjecta dicemus. Erunt, qui

qui fatebuntur quidem, in ea Imperii perturbatione & laxitate vinculi, quo membra continentur, aliter ab homine prudenti non poſſe ſtatui; dolebunt tamen, in ea nos tempora deveniſſe, ut aut precario in pace, aut vi in bello, imperandum ſit: & circumſpicienda remedia putabunt, quibus qua licet occurratur malis, utque Imperii decreta ſine exceptione exitum nanciſcantur. Verum his cogitandum relinquo, an melior Germaniæ conditio fuerit, cum omnia manu fierent, quam nunc, ubi vis ac jus miſcentur, & an æquum ſit, ut in Comitiis, (pro ea qua hodie utimur forma,) tantum, aut multo plus, poſſint, qui parum quod perdant habent, quam qui potiſſima onera ferunt. Itaque ſi unusquisque ſuffragia haberet in Comitiis, & ſubſidia conferret publicis neceſſitatibus, pro potentiæ ratione, tum vero æquum foret, omnia ſecundum majorem numerum ſuffragantium tranſigi: atque hoc niſi fiet, ſemper querendi rationes reſtabunt. Concludo igitur, cum ea maxime, quæ ad communem Imperii adminiſtrationem ſpectant, & Unionem ipſam attingunt, in Comitiis jure majoris numeri collegiatim concludantur, reliqua vero graviora, quæ ad jus cujusque Principis territoriale magis pertinent, amice componi ſoleant, manifeſtum eſſe, autoritatem Electorum,

 quam

quam circa rerum Imperii communium adminiſtrationem, velut magiſtratus potius, atque Conſiliarii Imperii, à cæteris Ordinibus quodammodo Delegati, quam velut Principes, habent; & quæ etiam non Principibus ſaltem ad tempus tribui poſſent, (quemadmodum ex *Regimenti* inſtitutione patet,) nihil eos diſtinguere à reliquis Principibus, circa ea quæ ad honorem Suprematus ac dignitatis ſpeciem, inde promanantem, pertinent.

Cap. XLII.

Electorum prærogativæ minores. Unio inter ipſos. Vicariatus. Præconſultationes circa Comitia. Officia hæreditaria. Vectigalia. Privilegium de non appellando. Sed hæc partim aliis communia, partim huc non pertinentia.

Supereſt, ut alias nonnullas Electorum prærogativas attingamus, quæ tamen fere minoris ad ſummam rerum momenti ſunt. Ut quod *Unionem* quandam inter ſe colere & Conventus illis agere permiſſum eſt, idem enim etiam Circuli poſſunt, imo & Principes quilibet, eo quo nunc utimur jure, poſtquam, fœdera recte fe-

rire

Digitized by Google

rire eos, docuimus, Imperio innoxia. Huc referunt, quod Imperii Vicarii ſunt Electores Bavarus ſcilicet vel Palatinus, itemque Saxo; ſed dubitari poteſt, an Vicariatus Electoratui cohæreat. Palatinus certe contrarium defendit, translato enim in Bavarum Electoratu novoque erecto, Vicariatum ſibi relictum putat, velut connexum Palatinatui Rheni, adeoque territorio, non officio. Præterea Sabaudus vicarium ſe fert Imperii in Italia, neque ideo Electorali dignitate fruitur, non magis quam æmulus ejus Mantuanus. Quod *Imperator Comitia inducturus Electores conſulit*, ad præconſultationes pertinet, quas in gravioribus negotiis Electorum Senatui ſupra conceſſimus. Hoc tamen nemo prudens ita, credo, interpretabitur, ac ſi invitis ipſis Comitia haberi non poſſint, modo non fiat inconſultis. *Officia* illa *Hæreditaria* Imperii, Cancellarii ſcilicet, Pincernæ, Dapiferi, Mareſchalli, Camerarii, Theſaurarii, hodie magis ad ſolennes pompas, quam publicos uſus referuntur: quanquam illa primam Electorali dignitati occaſionem dediſſe non negem; ſunt præterea Munera hujusmodi, quæ alii ſibi contra Electores vindicant, & quæ ad alios quoque pertinent. Nam Würtenbergicum Imperii Vexilliferum eſſe ſcribunt, imo & certo

 modo

Digitized by Google

modo Rempublicam Argentoratenſem, qua de re libellus nuper prodiit. Carinthiæ Ducem Imperii Venatorem ajunt; & cum Carolus IV. Imperator Aquisgrani coronaretur, Marchio Juliacenſis ſceptrum Regale tenebat manu; hoc ei eripere conabatur Ludovicus Marchio Brandeburgicus: orto tumultu intervenit Carolus, & habito Principum conſilio definitum eſt, quando Rex Romanorum coronatur, ad officium Electoris Brandeburgici ſpectare, ſceptrum Regale præferre: idem vero competere Juliacenſi, cum feudorum Regalium inveſtitura celebratur. Sub eodem Carolo IV. quando Wenceslaus filius Aquisgrani coronabatur, de Enſe Regali præferendo orta eſt controverſia, inter Ducem Saxoniæ & Ducem Luzenburgenſem, qui hoc ſui juris, ratione Lotharingiæ & Brabantiæ, eſſe aſſeverabat; Saxo contra ad Archimareſchallatum id pertinere, tam in coronatione, quam in aliis actibus. Cum vero uterque jus ſuum armis tueri conſtituiſſet, Carolus IV. Imperator, ut turbas præveniret, ſalvo utriusque jure, filium ſuum natu minorem Sigismundum, (qui poſtea Imperator fuit,) decennem puerum enſem Imperialem præferre juſſit, ut habet magnum Chronicon Belgicum. His Electorum dignitatibus adde, quod vectigalia nova ſine Electo-

rum

Digitized by Google

rum conſenſu conſtitui in Imperio non debent, ſi Capitulationibus credimus. Verum reliquis Ordinibus videtur de vectigalibus ad Comitia eſſe referendum, idque hodie in negotio vectigalis Albiaci futurum videtur, ubi audiendos in Comitiis, quorum intereſt, ipſum nuper Collegium Electorale decrevit, cum antea vectigal, quod Oldenburgicus Viſurgi impoſuerat, Cæſar cum Electoribus probaſſet. Præterea Electores nominant aliquos Cameræ Spirenſis Aſſeſſores, ſed hoc & quibusdam Principibus commune, & parvi momenti eſt. Nam Aſſeſſor omni prioris Domini nexu abſolvitur, & præterea, nominatus licet, à Camera probari aut rejici poteſt. Majus ineſt pondus privilegio *de non appellando* à ſummo Electoris cujusque Ditionum tribunali. Sed hoc privilegium neque eſt Electorum tantum, neque ab omnibus Electoribus exercetur. Nam non tantum Dux Pomeraniæ & Bremenſis, ſed & Duces Saxoniæ, lineæ non Electoralis, eodem jure fruuntur, quo contra plerique Electorum maxime Rhenani diutiſſime caruere, donec id nuper à Ferdinando III. recuperarent, ex quibus Trevirenſis hodieque maluit exercitio ejus abſtinere, quam novum in ſuis ditionibus tribunal erigere, quo inſtantia Cameralis ex privilegii præſcripto ſuppleretur. Nec vero Privilegium

de non appellando liberam plane reddendi juris facultatem Principibus tribuit; quoniam certe denegatæ juſtitiæ querelam ad ſumma Imperii Tribunalia ferre litigantibus licet. Cætera, quibus nonnulli Electores à Principibus cæteris diſtinguunt, aut minutiora, aut controverſa, aut dudum abolita ſunt. Et hinc jam æſtimandum relinquo, an tanti ſint hæc diſcrimina, ut ipſa dignitatis ſpecie Electores Principesque, aut eorum Legati, diſtingui poſſint.

Cap. XLIII.

An Electores Regibus æquales. Olim cæteris Principibus à Gallia in titulis æquati. Fraternitas ipſis nove data & redemta, conceſſo Regi Galliæ Majeſtatis *titulo. Olim ſoli ex Italis & Germanis Archi-Dux Albertus, Dux Lotharingiæ, Dux Sabaudiæ, à Rege Chriſtianiſſimo fratres appellati. Electorum Palatini & Bavari Legati in Gallia non recepti cum Charactere. Rex Sueciæ quoque à Gallo non frater olim, ſed cognatus tantum, appellabatur. Aucti hodie ſunt honores, reſpectu Bata-*

Batavorum, Italorum, Electorum, iniquum ergo veterem ſtylum tantum ſervari erga noſtros Principes.

Quoniam tamen adduci ſolent actus quidam atque autoritates exempla diſcriminum, circa honores utrisque habitos, ea paucis diſcutere pretium operæ erit, & viciſſim oſtendere, ſuperioribus temporibus, nullum in eo genere inter Electores ac Principes diſcrimen fuiſſe notum. Primum, quod ajunt *Electores Regibus æquiparari*, id, an proprie dicatur, & an in curia Romana, (ubi Salæ Regiæ ac Ducalis ſupra notatum diſcrimen,) aliisque Aulis agnoſcatur, magna quæſtio eſt, præſertim cum nondum impetrare potuerint Electorales, quod Legatis Principum Italiæ dudum conceditur, ut ſe tegant coram Regibus; multo minus illud, quod ſoli Italorum Veneti in Gallia aſſecuti ſunt, ut ſolenni pompa introeant. Nec valde movere debet, quod à Rege Galliæ nudius tertius *fratres* appellati ſunt Electores Seculares, præterquam enim, quod hoc redemere, reddita *Majeſtatis* appellatione, (quam Regi Galliæ fraternitatem non reddenti abnuere, etiam in Principum poteſtate eſt) conſiderari debet, pacta inter Regem atque Electores quosdam noviter

 initia

inita minime tertio præjudicium facere, neque ad rem prius inauditam, eſſentiale ſcilicet dignitatis diſcrimen, inter eos, qui omni jure pares ſunt, faciendum, trahi poſſe. Neque Reges atque Electores ſibi, Principum jactura, illinc Majeſtatem hinc fraternitatem, comparare poſſe: Ut vero novitas attentati diſcriminis appareat, operæ pretium eſt intueri, quid actum ſit, ante turbatam Germaniæ pacem, hinc enim credo potiſſimum forma negotiorum petenda eſt, in illis omnibus, quibus Inſtrumentum Weſtphalicæ Pacis non derogavit. Tantum autem abeſt, ut in eo Inſtrumento plus aliquid datum ſit Electoribus, quam ante habebant, ut contra potius illic concuſſa ſint Oligarchiæ novæ fundamenta, Capitulationis perpetuæ condendæ cura ad Comitia Ordinum generalia translata. Quod vero, ante turbatam pacem, Electores atque Principes pari apud exteros honore culti ſint, intelligemus manifeſtiſſime, ex Tomo III. Commentariorum ſive, (ut hodie appellant,) Memoriarum Villaregii, ubi literæ exſtant plurimæ, nomine Regis Ludovici XIII. anno 1620. ſcriptæ ad Principes Germaniæ, quas ſecum tulere Dux Engolismenſis, Marchio Bethunius, & Preauxius, Legati Gallici, ad conciliandam inter Ligiſtas atque Unioniſtas pacem,

Digitized by Google

cem, miſſi. Ubi hæc verba extant, pag. 256. *forme d'écrire par le Roy aux potentats d'Italie & d'Allemagne: A tous les Princes d'Italie & d'Allemagne: Mon Couſin le Duc ou Comte de &c. Sauf au Duc de Savoye, l'Archi-Duc de Flandres & Duc de Lorraine, auxquels on met, mon frere: ſur celles de l'Archi-Duc: à mon frere l'Archi-Duc Albert d'Auſtriche; & à l'infante; à ma Sœur la Princeſſe d'Eſpagne, Archi-Ducheſſe d'Auſtriche.* Subjiciuntur literæ ad Electores Principesque complures, inter quas nullum apparet diſcrimen. Et pag. 259. *Aux Princes unis & Villes: A hauts, puiſſans & excellens Princes, les Electeurs & Princes du St. Empire, nos tres chers Couſins; & les Eſtats & Villes du Saint Empire unis & alliez depreſent en la Ville* de...... Regibus vero hoc modo, ut Regi Poloniæ, aut Daniæ; *A tres haut, tres excellent & tres puiſſant Prince, noſtre tres cher & tres aimé frere & Couſin*, & ſubſcriptum: *Voſtre bon frere & Couſin Louys*: Notabile vero Regi Sueciæ ibi tantum ſcribi: *Tres haut & tres Excellent Prince noſtre tres cher & tres aimé Couſin, & allié*; & ſubſcribi: *Voſtre bon Couſin & allié, Louys.* Itaque tunc Regi Sueciæ neque fraternitas, neque potentiſſimi titulus, dabatur. Illud quoque notari poteſt, Principum

cipum literis Regem ſimpliciter ſubſcribere, *Louys*, nulla honoris præfatione; cum Regibus ſubſcribat, *voſtre bon frere Louys*, vel ſimile quiddam. Urbibus Imperii ſcribitur. *Tres chers & bons amis.* Ordinibus Fœderati Belgii: *A nos tres chers & bons amis alliez & confederez les Eſtats generaux des Provinces Unies des Pays-bas. La lettre ſe ferme, en grand, & depuis qu'ils ſont reconnus ſouverains l'on a mis au bas: Voſtre bon ami & confederé.* Ubi illud noto: Venetis jam tum ſcriptum fuiſſe, *tres chers & tres grands amis*, quod poſtea & Ordinibus Fœderatis conceſſum. Ita omnia paulatim crevere, ut iniquum plane ſit, erga ſolos Principes Germaniæ veteris ſtyli ruditatem ſervari; nam ſi quid uni indulgetur in hoc genere, cæteris proportione concedi debet, ne cuiquam fiat injuria. Ex his autem intelligitur, Electores nihilomagis honoratos illo tempore à Gallis, quam Principes Germaniæ quoscunque, nec ab illis ullo modo ſeparatos, cumque anno 1616. Legati Electoris Palatini, Comes Solmenſis & Rusdorffius, Pariſiis ſeſe Ambaſciatores ferrent, & tegere vellent coram Rege, in conſpectum ejus non venere. Eandem ob cauſam Grœnsfeldius & Curtius, Legati Bavari, à Maximiliano Electore miſſi anno 1638. mutata perſona ablegatos ſe ferre

Digitized by Google

ferre coacti ſunt, ut audiri poſſent, neque illis indultum quicquam, quod cæteris Germaniæ Principibus negaretur. Quod vero nuper fraternitatem ſibi à Rege Chriſtianiſſimo paravere, id juri cæterorum præjudicare non poteſt, & æquitatis nunc ratio vult, ut præcipuis Germaniæ Principibus idem honor habeatur. Quemadmodum enim olim Rex Chriſtianiſſimus Regem Sueciæ cognatum appellabat tantum, non vero fratrem, Danum vero & cognatum & fratrem; poſtea vero, ubi Suecis, è ſuo Septentrione progreſſis, crebriora cum Gallis aliisque populis commercia fuere, non gravatus eſt, abolere diſcrimen, Suecis haud dubie grave: ita de æquitate ejusdem Regis ſperandum eſt, cæteros principes, qui nunc jus Legatos cum charactere mittendi, cæteraque id genus ſolennia uſurpandi, aliorum exemplo crebrius exercere decreverunt, quam antea ipſis in more poſitum erat, nulla iniqua & contumelioſa diſtinctione gravaturum eſſe. Nam ſi poſſeſſio, atque uſus ſtyli veteris, objici recte poſſet, certe etiam Suecis valide oppoſitus fuiſſet. Neque refert, quod Sueci Gallis utiliores, quam antea, eſſe cœperunt, præterquam enim, quod Gallis non parum profuit Principum noſtrorum amicitia, quæ Henricum IV. in ſolio firmavit, poſtea Auſtriacæ Domus

poten-

potentiam in ſe vertit, magnoque Germaniæ damno tempeſtatem in noſtra capita derivavit, quæ Gallis impendebat; hoc ſane miſſo, cogitandum eſt, hic non ejus, quod intereſt, ſed juris rationem haberi, niſi quendam honorum mercatum inſtitui probamus. Porro ex ea quam ſupra exhibui forma vetere, qua Rex Galliæ ad Principes Germaniæ & Italiæ ſcribebat, intelligimus, ſoli Duci Sabaudiæ, Duci Lotharingiæ, & Alberti Archi-Duci Auſtriæ, adſcribi ſolitum fratris nomen. Alberto, inquam, nam ibidem pag. 337. Archi-Duci Leopoldo Archi-Epiſcopo Argentoratenſi, & Archi-Duci Carolo, non aliter ſcriptum eſt, quam cæteris Germaniæ Principibus. Cum vero Electores & nunc & olim Sabaudo ac Lotharingo prælati ſint, patet, nihil ipſorum dignitati obfuiſſe, quod fraternitas his potius, quam ipſis, à Rege Galliæ daretur: quare viciſſim, quod nuper fraternitatem, præ cæteris Germaniæ Principibus, Gallo expreſſere, ad diſcrimen eſſentiale conſtituendum, nec *prodeſſe* ipſis poteſt, niſi aſſerere malunt, Regum Daniæ & Sueciæ diſcrimen eſſentiale fuiſſe, quod illi, non huic fraternitas, ut audivimus, tribuerunt.

❋ ❋ ❋

Cap.

CAP. XLIV.

Electorum prærogativam quidam ad Conventus Imperii reſtringunt; Controverſiæ eorum cum Burgundo. Ut Imperator ad Reges, ita ipſi ad alios Principes. Ordo Cæremonialis Romani. Diſcrimina menſæ, titulaturæ in Imperio uſitatæ. Electorum ſuperlativus, ut Regum; ſed nos facile concedemus, Electores ut Venetos Regibus æquari, modo noſtri Principes Ducum Sereniſſimorum jure utantur, quod Italis, qui nihilo noſtris ſuperiores ſunt, conceditur.

Ex his jam intelleximus, ſub initium turbarum Germaniæ, diſcrimen eſſentiale Supremattus inter Electores & Principes, nemini, ne quidem per ſomnium, in mentem veniſſe, certe exteris fuiſſe incognitum atque neglectum. Imo Renatus Choppinus lib. *de Domanio Franciæ*, tit. 3. num. 13. putat, dignitatis Electoralis Eminentiam proprie ad Comitia & Conventus Imperii pertinere, in aliis vero Chriſtiani orbis Conventibus non æque attendi, adeoque, in Baſilienſi Concilio, Johannem Germanum Epiſcopum Cabilionen-

lionenſem Legatum Ducis Burgundiæ obtinuiſſe loci prærogativam, adverſus Electores Germanicos, inſigni decreto Patrum Baſileenſium 26. Maji Anno 1433. Addo ego, ipſis Germaniæ Comitiis, tempore Friderici III. Anno 1471. Caroli Audacis Legatos Burgundos, Electoralibus cedere nolentes, locum atque ſeſſionem tunc quidem, extra ordinem, obtinuiſſe: credo, quod tunc nondum Collegium ſeparatum Electorale in Comitiis cognoſceretur: nunc vero, poſtquam Burgundus ſub Carolo V. inter Imperii Principes receptus non eſt; ſedet in Collegio Principum, inter Eccleſiaſticos; ſtatim poſt Auſtriacum, ante Salisburgenſem Eccleſiaſticorum primum; adeoque Electoribus cedere videtur: at quia cedet, non ideo diſcrimen eſſentiale patietur, non magis quam Principes Germaniæ præcipui, qui & ipſi ab Auſtriacis ac Burgundis loco tantum, non vero natura dignitatis, ſeparantur. Illud quidem verum eſt, in ſolennibus Imperii Electores, velut præcipua aulæ officia obeuntes, à cæteris omnibus exquiſite diſtingui, ſed horum diſcriminum, extra hujusmodi actus ad Curiam Imperialem pertinentes, ratio habita non eſt; nec magnopere refert, quod, Imperatore paulo poſt coronationem in publico cibum capiente, Electorum unusquisque ſepa-

ſeparatam habet menſam, Principes reliqui unam; nam præterquam, quod hoc quoque ad Imperialis Curiæ ſolennia pertinet, conſiderandum in libris Ceremonialibus Romanis, qualis eſt Chriſtophori Marcelli Archi-Epiſcopi Corcyrani, ſimile quoddam reperiri diſcrimen inter Imperatorem & Reges cæteros. Nam peculiaris menſa Papæ tribuitur, alia Imperatori, cæteri Reges mixtim ſedent, hinc ergo illud ad ſummum ſequeretur, Principes Germaniæ tantum eſſe infra Electores, quantum infra Imperatorem Reges, quo admiſſo, non magis Principum Legati ab Electoralibus, quam Regii à Cæſáreis, diſtinguerentur. In univerſum conſtat, in Curia Romana, Electores cæterosque Duces Sereniſſimos nullo, niſi ſedis, diſcrimine habito, non natura honoris diſcretos. Adduxi ſupra loca quædam ex libro, cui titulus eſt *Maeſtro di Camera*, unde apparet, duo tantum haberi genera Legatorum, Regios & Ducales, niſi ergo Electorales obtinent, ut cum Venetis inter Regios habeantur, à cæteris ne diſtinguentur quidem: & ſi obtineant aliquando, bonis avibus; quod nobis non invitis fiet: non ideo à noſtris Legatis diſtinguerentur, illis in rebus, quas cæteris Ducibus Sereniſſimis jus Salæ Regiæ non habentibus, concedi Italorum Principum

exemplo conſtat. Et vero in Ceremoniali Paridis de Graſſis, quod Julii II. Pontificis temporibus ſcriptum eſt, hic ponitur ordo Ducum: (Dux Britanniæ, Dux Burgundiæ, Comes Palatinus, Dux Saxoniæ, Marchio Brandenburgenſis, Dux Auſtriæ, Dux Mediolani, Dux Venetiarum, Dux Bavariæ, Dux Lotharingiæ, Dux Januæ, (ſeu Genuæ,) Dux Ferrariæ, &c.) ubi notandum eſt, Ducem Bavariæ præponi Duci Ferrariæ, qui nunc eſt Mutinenſis, quanquam eo tempore Dux Bavariæ nondum ad Electoralem dignitatem evectus eſſet. Notandum eſt etiam, multos illic non nominatos, quos nominatis minime cedere exploratum eſt, ac denique ſatis apparet, tunc ignotum fuiſſe inter Electores aut Venetos, & inter cæteros Duces Sereniſſimos, diſcrimen eſſentiale; & ſi fides habenda eſt huic Paridi de Graſſis, Venetos tunc Regios honores nondum obtinuiſſe, quæ cum his, quæ ſupra diximus ex Abbate Juſtiniano, de Origine Veneti honoris, ſatis conſentiunt. Si quis porro veterem Cancellariæ Germanicæ ſtylum conſulet, nullum aliud majus inter Electores Principesque diſcrimen notabit, quam quod Principes appellarentur *Sereni & clementes Domini*, Durchläuchtige, Gnädige Herrn, Electores *Sereniſſimi & Clementiſſimi*, Durchläuchtigſte und

Gnä-

Gnädigſte, Imperator vero *omnium Sereniſſimus & omnium Clementiſſimus*, Aller-Durchläuchtigſter und Allergnädigſter. Elector *Principi* ſcribit Dienſtwilliger, Princeps *Electori* Dienſtwilligſter. Multa alia hujusmodi ſatis ſcrupuloſa in veteri ſtylo notari poſſunt, ut, quod Epiſcopi ſe ſcribebant *non Dei gratia*, ſed *miſeratione Dei*, non von Gottes Gnaden, ſed von Gottes Verhängnüß, item diſcrimen inter Unterthänige & Unterthänigſte, quæ tempus & ratio ſæpe abolevit. Imperator Electorem non minus, quam alios nonnullos ex præcipuis Germaniæ Principibus, *Serenum* vocat, non *Sereniſſimum*, Durchläuchtigen, Hochgebohrnen Fürſten, & Electores atque Principes ſeſe invicem ſæpe *Sereniſſimos* appellant. Eccleſiaſtici Principes præſertim minores Germaniæ Electoribus, ac magnis Principibus, tribuunt *Clementiam* E. Gnaden, ita conſtat, Epiſcopum Wormatienſem ſcribere Electori Palatino, Eichſtadienſem Duci Neoburgico, quare ne hic quidem Electorum ac præcipuorum Principum diſcrimen ullum. Olim Electoribus ſcribebatur à privatis *Veſtra Clementia Electoralis*, E. Churfürſtlichen Gnaden, quemadmodum Principibus, *Veſtra Clementia Principalis*, E.

Fürſtlichen Gnaden. Hoc ſeculo Electores ſibi ſcribi voluere E. Churfürſtliche Durchläuchtigkeit, *Veſtra Electoralis Serenitas*, favente ipſis Cæſare, qui potentiam eorum ſuis rebus conducere arbitrabatur. Sed hodie non tantum vulgo ſcribitur Principibus noſtris: *Veſtra Principalis Serenitas*, ſed & Cæſar ipſe præcipuis quibusdam Germaniæ Principibus, prorſus quemadmodum Electoribus, ſcribit, Durchläuchtiger Hochgebohrner Fürſt; atque ita Serenitatem Celſitudinemque conjungit. Papa Electores à Principibus titulorum appellatione non ſejungit, omnes enim ſine diſcrimine appellat, *Nobiles Viros*, Sed eſto, Electoribus ſuperlativum, Principibus tantum poſitivum, deberi, tunc nihil aliud ſequetur, quam Electores comparari Regibus, at Principes noſtros, Ducibus; nam ſupra notatum eſt, Regibus ſcriptum eſſe *à très haut & très Excellent Prince*, at Ducibus Italiæ vel Germaniæ tantum *à Haut & Excellent Prince.*

Cap.

CAP. XLV.

Oligarchia Electoralis ſub Ferdinando II. (Electorales tantum conventus, non vero Ordinum Comitia habente) fuit cœpta, ſed Pace Weſtphalica, quæ perpetuam Capitulationem Ordinibus communicavit, ſubverſa. Quæ in Weſtphalico congreſſu acta, non imminuere Principum dignitatem & jus Legationis. Nam ex Tractatu præliminari Hamburgenſi patet, ab Ordinibus non fuiſſe mittendos in Weſtphaliam Legatos, velut ad congreſſum Exterorum: ſed Deputatos, velut Imperii Conventum. Deputati *proprie nec* Legati *nec Ablegati ſunt, etſi Plenipotentiariis ſint pares. Nullum, inter Electorum & Principum Miniſtros notatum diſcrimen in Præliminari Tractatu.*

Supra dixi, Electorales quosdam Oligarchiam affectare cœpiſſe, ſub initia turbarum Germaniæ & Ferdinandum II. fautorem atque Ducem habuiſſe, qui de

Digitized by Google

graviſſimis Imperii rebus, quas majores ad Ordines ſine controverſia retulerant, Electores conſulere cœpit primus, & pro Comitiis generalibus Ordinum, non niſi Electorales Conventus habuit, ubi jacta ſunt fundamenta meditatæ inæqualitatis, quam in Tractatibus Pacis Weſtphalicæ Miniſtri Electorum acriter urſere. Sed ſucceſſus defuit, quod Regum intereſſet, Imperium non tantum à Dominatu, ſed & ab Oligarchia, defendere, inſerta in Pacis tabulas mentione Capitulationis perpetuæ, quæ Oligarchicos valde uſſit. Itaque Legati Electorum Monaſterii, cum rem attingere non poſſent, umbram captarunt, *Excellentiæ* appellationem affectantes, aliasque majoratus notas, quas illis Principum Miniſtri minime conceſſere. Quoniam vero Electorales hodie maxime ad Weſtphalicos Tractatus provocant, ibique magnum aliquid lucrati ſibi videntur, operæ pretium erit, rem paucis explicare, Nimirum interventu Regis Daniæ, Lubecæ atque Hamburgi diu actum erat inter Cæſareos & Gallo-Suedicos, de modo atque forma Tractatuum pacis generalis, tandemque prodiit anno 1641. Tractatus præliminaris Hamburgenſis, inter Conradum Luzovium Cæſareum, Claudium Memmium Gallicum & Johannem Salvium Suedicum, Miniſtros; quo cautum eſt, ut

ut congreſſus Legatorum haberetur in Urbibus Monaſterio atque Oſnabruga, ut Miniſtro Regis Daniæ traderentur literæ fidei publicæ, ſeu Salvi Conductus, *Cæſaris quidem nomine*, pro Plenipotentiariis Regis Chriſtianiſſimi, Reſidente Suedico, Plenipotentiario Sereniſſimæ Duciſſæ Sabaudiæ, filii ſui tutelam adminiſtrantis, pro Plenipotentiariis Ordinum Generalium Fœderati Belgii, pro Deputatis Electoris Trevirenſis, pro Ducibus Brunſuicenſibus & Lunæburgenſibus, aut eorum Deputatis, pro Principe Carolo Ludovico Palatino Rheni, ejusque fratribus, aut eorum Deputatis: pro Deputatis Landgrafiæ Haſſiæ, pro Univerſis Imperii Ordinibus, Galliæ Fœderatis & adhærentibus, ant eorum Deputatis, contra, *Coronarum* nomine, pro Plenipotentiariis Cæſareis, Hiſpanicis, eorum Fœderatis & adhærentibus, & pro Deputatis Bavaricis. Ubi annotanda videntur ſequentia: primum Duciſſam Sabaudiæ (ejus enim mentio fit, non Ducis,) antepoſitam Ordinibus Fœderatis, omnibusque Electoribus & Principibus Imperii, quippe Sororem Regis Chriſtianiſſimi Ludovici XIII. ideoque haud dubie curaſſe Memmium, ut adjiceretur honorifica Sereniſſimæ appellatio, quæ in cæteris nuſpiam apparet: *deinde notandum* Miniſtros exterorum (inter quos & Duciſſa Sabaudiæ cen-

ſenda erat,) nominari *Plenipotentiarios*, Ordinum vero Imperii Miniſtros tantum *Deputatos*; haud dubie duas ob *cauſas*; *priore*, quia nimirum Congreſſus ille in Imperio inſtituendus, pro Conventu quodam Ordinum Imperii ſaltem, quoad ipſos, haberi poterat, cui exteri intervenirent, præſertim cum bellum in Imperio & Imperii cauſa maxime exarſiſſet, Miniſtri autem Ordinum ad conventus, *Deputati* appellari ſolebant, ut notum eſt; *poſteriorem* vero, quia Miniſter Cæſareus, qui ſolus cum Gallis Suedisque, nemine Ordinum interveniente, Hamburgi tractaverat, fortaſſe nullam cauſam videbat, cur plenam Ordinibus poteſtatem tractandi adeoque Plenipotentiarios mittendi adſcriberet, præſertim cum jus eorum tractandi cum Exteris, Viennæ non ſatis tunc agnitum, & ſatis ingratum eſſet. Denique, quod rei caput eſt, notandum, nullum plane inter Electorales & reliquorum Ordinum Miniſtros fieri diſcrimen, ſed omnes communi nomine vocari *Deputatos*, quanquam tunc aula Cæſarea Electoribus ſatis faveret, & tum maxime tempus eſſet introducendi diſcriminis, præſertim cum in cæteris accurate loqui ſtuduiſſent Tractatus hujus præliminaris autores, ut ex proximis annotationibus patet. Sed nimia attentati diſcriminis novitas, quam reliqui

Ordi-

Ordines minime laturi videbantur, Luzovium deterruiſſe; credibile eſt, ne quid porro in jura Ordinum tam alieno tempore auderet. Quod ſi ergo aliquod inter Legatos Electorum Principumque diſcrimen erat, id tum maxime apparere debebat, in ipſo ſcilicet tractationis veſtibulo, & præliminari conventione, quæ reliquo negotio modum ac formam dare debebat; quemadmodum hodie videmus, Noviomagi controverſiam hanc non demum in ipſo tractationis progreſſu, ſed ſtatim ab initio, cum de Salvis Conductibus (perinde ut tunc quoque Hamburgi fiebat,) ageretur, erupiſſe. Pro certo itaque habendum eſt, cum Tractatus præliminares formam & modum dederint toti negotio ſequenti, & in illis Electorum aut Principum Miniſtri eodem loco ſint habiti, & Imperii Principes, ſub fide publica hujus æqualitatis hisce præliminaribus in Imperio publicatis innixa, ſuos Miniſtros Monaſterium aut Oſnabrugam miſerint, nullum in ipſo progreſſu ipſis præſertim expreſſe contradicentibus, contra fidem, ut ſic dicam, initio datam præjudicium creari potuiſſe, &, ſi quid contra actum, id nullius momenti fuiſſe.

Digitized by Google

Cap. XLVI.

In Congreſſu Weſtphalico occaſio Electoribus ad Excellentiam *poſtulandam præbita, adventu Legati Veneti, cum quo ipſis vetus concertatio. Principes non ſuis* Miniſtris *Excellentiam poſtulabant, ſed Electoralibus negabant, velut rem in Imperii conventibus novam. Hic enim eſſe Conventum Imperii ajebant, cujus formulæ non ſint ob ſupervenientes* exteros *mutandæ. Miniſtros ſuos eſſe ad talem conventum Deputatos, non ad* exteros *Legatos vel Ablegatos. Itaque nolle, ipſis dari* Excellentiam, *quippe Legatorum propriam, ſed tamen etiam nolle, haberi Ablegatos Legatis inferiores: Quoniam Deputatus ab aliqua Provincia vel Principe, Suprematum habentibus, ad conſtituendam in Conventu generali Rempublicam, non videtur inferior Legato, ab eodem Suprematum habente ad* exteros *miſſo, ad eandem* Rempublicam *repræſentandam. Tandem Principes in ſubſcriptione* Pacis

Pacis Weſtphalicæ intentum obtinuere, ut Electorum non minus ac ipſorum Miniſtri, eodem modo, ſubſcriberent. Controverſia Nuntii cum Miniſtro Auſtriaco. Principum Miniſtri viſitantes tantum à capite Legationis Cæſareæ, Electorales ſimul ab omnibus Legatis, in domus ingreſſu, excipiebantur. Hoc unum diſcrimen notatum & admiſſum.

Porro cum poſtea, bello inter Danos Suecosque coorto, abrupta fuiſſet interpoſitio Regis Daniæ; & Reſpublica Veneta in Mediatoris officium ſucceſſiſſet; nova ecce cauſa Electorum ſtudium, pro tuenda vel amplificanda dignitate, excitavit. Vetus enim illis fuit cum Duce ac Republica Venetiarum concertatio, non utique rationum expers, nam ut ſupra audivimus ex Paridis de Craſſis Ceremoniali Romano, Julii II. tempore compoſito, Electores Sacri Imperii olim Venetis anteponebantur, & Bavarus nondum Elector, qui cedebat Electoribus, cum Venetis certabat, de quo infra pluribus: aliæ pro Electoribus rationes, in Manuſcripto libello Danielis Weinmanni Cancellarii quondam Clivienſis, legi poſſunt. Hæc ergo

ergo controverſia tunc quidem recruduit, adventu Aloyſii Contareni Oratoris Veneti, qui cum recepto apud exteros more & *Excellentiæ* nomine appellari, & reliquis Legatorum ceremoniis atque prærogativis, tunc in Imperio fere incognitis, uti deberet, ſaliva Electoralibus mota eſt, imo quodammodo impoſita neceſſitas, affectandi eosdem plane honores, qui Venetis haberi ſolebant. Nec illis hac in re refragari poſſe videbantur Cæſar atque Coronæ, ne tantos Principes jure ſuo, tot exemplis atque rationibus tuto, ſpoliare, & infra Venetos dejicere, crederentur. At vero cæterorum Imperii Principum atque Ordinum alia erat ratio, aliæ hypotheſes: hi enim quanquam eodem cum Venetis Suprematus ſive Serenitatis jure eſſent uſi, nec proinde qualitate ac natura dignitatis ab illis diſtinguerentur, tamen quia locum illis fere ceſſiſſe credebantur, paucis exceptis, ut Burgundo & Bavaro, (ſed qui nunc Electoribus connumerabatur,) præſentia Veneti Legati nihil movebantur. Conſiderabant enim, hic proprie agitari Conventum Ordinum Imperii, cui etſi intervenirent exteri, nihil ideo ipſorum cauſa eſſe innovandum, neque à vetere ſolennium atque titulorum forma diſcedendum, non magis quam cum Legati exterorum in Comitiis aliisque Imperii

perii Conventibus atque actibus comparuiſſent; neque ea in re ullum ſibi Electores Principesque creare præjudicium putabant, tametſi Miniſtri eorum *Legati* non appellarentur, nec voto novo, atque in Imperii Congreſſibus inuſitato *Excellentiæ* titulo, uterentur. Proprie enim eos neque eſſe Legatos neque Ablegatos ad Exteros, ſed Deputatos ad aliquem Conventum Imperii in ipſo Imperio, qui quodammodo in Imperio Magiſtratum quendam ſibi delegatum atque functionem exercent, quemadmodum Senatores alicujus Regni; aut potius multo magis, quemadmodum Deputati Provinciæ cujusque Fœderati Belgii, aut Helvetici tredecemviratus, ad Conventus generales miſſi: & tales fuiſſe Miniſtros ad Weſtphalicos Tractatus miſſos, indicio eſſe videbatur nomen Deputatorum, illis impoſitum in Tractatu præliminari, quo à Legatis Plenipotentiariis exterorum diſtinguebantur; neque hinc ſequi, majores minoresve eſſe Legatos, quam Deputatos, ſed hoc tantum: functiones eſſe natura ſua plane differentes: cum Deputati potius quiddam magiſtratui, ſive Commiſſario, aut ſi mavis, Senatori, in Imperii Conventu ſive Senatu, quam Legato, ſimile habere videantur. Sane Cæſareus Commiſſarius in Imperio etiam vocabatur *Deputatus*, & ſpeciatim ille ipſe Con-

Conradus à Luzow, qui Hamburgenſem Tractatum præliminarem compoſuit, qui ibidem nominatur Cæſareus ad Circulum Inferioris Saxoniæ, & ad Pacis præliminaria, cum poteſtate Deputatus. Nec tamen ille ideo cuidam exterorum Legatorum ceſſiſſet, imo Memmius & Salvius ipſi ſine controverſia ceſſere. Et non video, cur in aliqua Republica, verbi gratia Belgica, minor eſſe debeat Deputatus Provinciæ unius, ut Hollandiæ, ad Conventum Ordinum Generalem, quam Legatus ejus ad exteros. Nam ſi Legati repræſentant Rempublicam apud exteros, Deputati iſti repræſentant eam, imo quodammodo faciunt ſive conſtituunt domi: & illa Legatorum Belgii Fœderati ad Tractatus Monaſterienſes, ex ſingulis Provinciis ſumtorum, multitudo, tantum imago quædam videri poterat magni Concilii domeſtici, ex Deputatis Ordines Generales conſtituentibus, compoſiti. Unde intelligi poteſt, Deputatos à Provinciis Suprematu gaudentibus ad ejuſmodi Conventus, in quibus quodammodo ſumma poteſtas Reipublicæ reſidet, miſſos, Legatis ex iisdem Provinciis, ab eodem Conventu, ad exteros miſſis, quippe ipſos tantum repræſentantibus, majores videri: adeoque cum ſuis Legatis ſint majores, etiam majores eſſe Legatis exterorum, quippe

pe

pe quibus ſuos Legatos qualitate dignitatis cedere nollent. Et hinc recte à nupero de Legatis ſcriptore, harum rerum egregie perito, improbatur, quod Ablegatis ſive Miniſtris minoribus exterorum, Deputati Ordinum Fœderatorum locum potiorem in ſuo Conventu noviter cedunt, præſertim cum Senatores Sueciæ *Excellentiæ* titulum ſibi aſſeruerint, & tamen in Senatu Sueciæ ſumma poteſtas non reſideat. Sed mittamus hæc, ac ponamus ſaltem, (quod mihi rationibus poſitis inſiſtenti manifeſtum videtur,) hujusmodi Deputatos ad Imperii Couventus, ſaltem ab eo, miſſos, qui Legatos cum plena poteſtate etiam ad exteros mittendi jus habet, quales ſunt præcipui Principes Imperii, non eſſe Legatis exterorum genere dignitatis inferiores; tunc ſibi conſtabit Principum ratiocinatio: nam nolebant, ſuos Deputatos Monaſterii atque Oſnabrugæ Legatis exterorum videri minores, quippe qui Conventus Imperialis membra eſſent, cujus dignitas utique maxima eſt; nec tamen volebant, eos uti exterorum appellationibus ac formulis; tum, quod proprie non eſſent Legati, tum etiam, quod non putarent æquum ac decorum, in Conventu Imperii veterem formam, exterorum ſupervenientium cauſa, mutari. Hanc fuiſſe ratiocinationem Principum,

cipum, non ſane contemnendam, ex eo apparet, quod ſuis Miniſtris nunquam injunxere, ut titulum *Excellentiæ* obtinere tentarent, ſed tantum, ut ne illum concederent Miniſtris Electoralibus, velut rem novam, atque Imperii Conventibus inauditam, utque iis, quæ ſecus fierent, interpoſita proteſtatione contradicerent. Cui ſententiæ firmiter inſtitere, neque vel minimum conceſſere, neque paſſi ſunt, ut in ſubſcriptione tabularum Pacis ullum inter Electorales atque Principum Legatos diſcrimen compareret. Quod vero exteri Electoralibus Legatis conceſſere titulum Excellentiæ, aliaque, quibus Principum Legati contradicebant, id mirum non eſt, cum enim mallent Principes, in Imperii conventibus veterem retineri modum, quam exterorum nos accommodari formulis; ideo contra exteri ſuos mores apud nos introducere maluere: præſertim cum negari non poſſet, hos conſeſſus, pro parte, pro Conventu Imperii haberi poſſe, & pro alia parte, pro Congreſſu Exterorum: quo poſito, non erat abſurdum, Miniſtros Electorales duplicem ſuſtinere perſonam, unam Deputatorum ad Conventum Imperii: alteram Legatorum ad Congreſſum Pacis generalis. Verum ſive ea in re recte fecerint Electores, ſive ſine cauſa, ut Principes querebantur, receptam

in

in Imperio formam exterorum intuitu mutaverint; conſtat tamen, quicquid tunc actum eſt, nullo modo juri Legationis Principum præjudicare, cum ſuos Miniſtros non Legatos, (alioqui etiam poſtulaſſent *Excellentiam*, cujus tamen affectatæ cauſa Electorales culpabant,) neque Ablegatos, (alioqui ſine difficultate Electoralibus atque exteris ſeſe qualitate minores agnoviſſent, *Excellentiamque* dediſſent,) ſed, ut dixi, Deputatos ad quandam Imperii Conventum, (quod & Tractatus præliminares innuere videbantur,) adeoque ſeparatæ cujusdam qualitatis, quæ tamen Legatis eos plane cedere vetaret, eſſe voluerunt; eaque ratione obtinuerunt, ut in ſubſcriptione, prorſus quemadmodum in Præliminaribus Tractatibus factum erat, Electorum pariter atque cæterorum Ordinum Miniſtri, non Legati Plenipotentiarii, ſed communi nomine Deputati, appellarentur, unde adeo dici poteſt, Principes ſub ipſius denique negationis exitum, quod volebant, eviciſſe. Scilicet ſub finem Inſtrumenti Pacis tam cum Gallis quam cum Suecis initæ hæc habentur verba: in quorum omnium & ſingulorum fidem majusque robur, *tam Cæſarei quam Regii Legati*, nomine vero omnium Electorum, Principum ac Statuum, ad hunc actum ſpecialiter ab ipſis

R *Depu-*

Deputati (perinde ac ſi ex Deputationibus extraordinariis aliqua hic interveniſſet,) &c. præſens inſtrumentum manibus Sigillisque propriis muniverunt, &c. His poſitis, nihil video, quid in Tractatibus Weſtphalicis actum ſit, quod Principibus exemplo nocere poſſit, nam nec ipſi jure ſuo ceſſere, quia ibi neque Legatos neque Ablegatos habuere: nec controverſiæ vim ſatis illi exterorum percepiſſe videntur, qui Principum Miniſtros, quod *Excellentia* non uterentur, Electoralibus dignitatis natura inferiores crediderunt, cum eos nec deſideraſſe conſtet rem novam & in Imperio incognitam, cujus uſum improbant. Eaque in re conſiſtit maxime error diligentis alioquin Viri Victorii Siri, qui mihi ſua pleraque ad hos Tractatus pertinentia à Nuncio Apoſtolico ejusve Secretariis habuiſſe videtur, ac proinde hoc loco deceptus eſt, non minus quam Nuncius ipſe, qui cum Comiti de Wolkenſtein (non ut alii, alius ex alio, appellant, Wolkenſtein) Deputato Auſtriaco locum potiorem apud ſe negaſſet, Comes, ut par erat, indignatus, Nuncium amplius videre noluit, (quemadmodum nec Salisburgenſis,) eique neceſſariæ rerum Germanicarum cognitionis defectum exprobravit; quem vero Nuncius maxime, ni fallor, detexit reſpondendo. Cum enim negaſſet,

ſet, ſe tam ignarum rerum Germanicarum, quin probe diſtinguere ſciret inter eos, quibus jus Legati mittendi, & quibus non niſi Deputatos habere, conveniret; tum vero ignarum ſeſe aut parum inſtructum, aut certe valde negligentem maxime oſtendit. Mirum enim, quantum errorum lateat in tam paucis verbis. An quisquam unquam dubitavit de jure Archiducum Auſtriæ mittendi Legatos cum pleno charactere, aut de jure Ducum Burgundiæ, qui aliquando Electoribus habiti ſunt ſuperiores, & hos tamen duos in Conſeſſu Principum eſſe, & Wolckenſteinium ſingulatim Auſtriæ nomine adeſſe, conſtabat. Et noſſe debebat Nuncius, Deputatos, ut paulo ante oſtendi, à Legatis non gradu, ſed genere ac natura muneris, differre, eundem & Legatos & Deputatos mittere poſſe; imo eosdem ſimul eſſe poſſe Legatos ad congreſſum exterorum, & Deputatos ad Imperii conventum: denique Deputatum hujusmodi nihilo eſſe Legato quocunque inferiorem; cum ipſe quodammodo Legatus ſit Principis ſui ad Conventum Imperii, & præterea, quod eſt amplius, ipſius Conventus, Rempublicam quodammodo gubernantis, pars ſit: ſed & introduci potuit, ut Deputati Ordinum ad Comitia hodie Legati cenſerentur. Certe Plenipotentia-

rios haberi poſſe, & Gallicis Ratisbonam miſſis loco quidem, non tamen gradu dignitatis, ceſſiſſe conſtat. An autem Gravellius (exempli cauſa) illic Legatus, an vero Ablegatus fuerit, excutere nihil attinet. Unum tantum diſcrimen annoto, in congreſſibus Weſtphalicis, inter Electorum Principumque Miniſtros à Principibus ipſis toleratum, quod ſcilicet, Miniſtris Principum ad Cæſareos inviſentibus, tantum Princeps Legationis Cæſareæ eos, in ipſo domus ingreſſu, excipiebat, Collegis in loco, ad audiendum ipſos deſtinato, manentibus, ſed Electorum Miniſtris obviam ibant omnes. Sueci tamen ea in re Electorum aut Principum Miniſtros non diſtinguebant. Sed hoc, niſi fallor, exigui momenti eſt, & ſi quod etiam majus diſcrimen fuiſſet obſervatum, nihil tamen, ut toties dixi, nocere potuiſſet pleno juri Legationis Principum, qui ſe illic *non Legatos ad exterorum Congreſſum, ſed Deputatos ad Imperii Conventum, habere profitebantur.*

Cap.

Digitized by Google

CAP. XLVII.

Principum mens, circa diſcrimen Deputatorum ad Conventum, & Legatorum ad congreſſum, ex relationibus Miniſtri cujusdam illius temporis docetur, Electorales initio poſtulabant Excellentiam, *non ut à ſingulis miſſi, ſed ut membra totius collegii Electoralis. Bavarus rem maxime urſit. Rationes eorum. Moguntinum rogavit, ut ſaltem in hoc Conventu concederetur* Excellentia, *exterorum intuitu; in aliis id ſine præjudicio fore. Sed fruſtra. A Principibus nihil Monaſterii conceſſum, quod eorum juri Legationis ſummo præjudicet.*

Ne quis vero à me fingi putet hanc Principum mentem, operæ pretium erit, verba ipſorum, aut Miniſtrorum quos habebant, adducere. Et quidem in Gravaminibus Politicis Statuum Evangelicorum anno 1645. Oſnabrugæ oblatis; quæ exſtant apud Londorpium, hæc verba habentur num. 4. Die Herren Churfürſtlichen Abgeſandten haben auch bey itzigem anſehnli-

chen Convent und Friedens-Tractaten ein biſſhero ungehörtes Prædicatum Excellentiæ von den Fürſtlichen Abgeſandten prætendirt; allermaſſen nun ſolche Neuerungen den hohen Fürſtlichen Häuſern in Teutſchland zu nicht geringer Verkleinerung, auch den itzigen Tractaten wegen abgehender Communication zu ſchädlichen Auffenthalt gereichen, die Fürſten des Reichs auch ſolche Neuerungen und gewöhnliche Titulaturen nimmermehr einräumen oder attribuiren werden, alſo wird inſtändig geſucht, ſolche Neuerungen und dahero erfolgende Conſequentien eins vor allemal abzuſtellen. Sed operæ pretium erit, illuſtrandæ hujus controverſiæ cauſa huc afferre, quæ à me aliquando ex Relationibus Miniſtri Magni cujusdam Principis, ad Tractatus Pacis Weſtphalicæ Deputati, excerpta ſunt. Ita ergo ille Oſnabruga 11. April. 1645. Domino ſuo perſcripſit: *Diſputatum eſſe inter Suecos Brandeburgicosque de titulis, quod Brandeburgici, velut totius Collegii Electoralis Deputati,* Excellentiam *poſtularent, quam Sueci, velut à Brandeburgico Electore pendentibus, tribuere nollent; tandem inter eos conventum, ut Brandeburgici Suecos appellarent* Legatos Regios Königliche Geſandten, *viciſſim Sueci* ipſos Ablegatos Brandeburgicos, Brandenburgiſche Abgeſandten, *ambo* Excellentia *abſtinerent.* Hæc Mini-

Miniſter ille. In quibus notari poteſt pacti hujus irregularitas, nam ſi Ablegati tantum erant Brandeburgici, cur Excellentiam Regiis Legatis dare verebantur, niſi malumus Abgeſandten vertere non Ablegatos ſed Deputatos, eo ſenſu, quem paulo ante explicui: & hoc modo tunc Brandeburgici in Principum ſententiam, paulo ante explicatam, conceſſerant. Notari etiam poteſt; initio Electorales Miniſtros non ſibi ſingulis, ſed totius Collegii Electoralis nomine tantum, *Excellentiam* poſtulaſſe, quanquam fiducia poſtea creverit ſucceſſu: item notari debet, inter Suecos & Brandeburgicos Oſnabrugæ tunc conveniſſe, ut ambo *Excellentia* abſtinerent, & hoc ſcilicet illud erat, quod volebant Principes: Monaſterii quoque primarius Miniſter Bavarus Gallis initio *Excellentiam* non dabat, ſed loquebatur illis in perſona tertia, idemque viciſſim faciebant Galli, exempli cauſa: *Dominus Baro dixit*, &c. Idem quem dixi Miniſter 25. April 1645. ſcripſit: *Electores etiam à Principum Miniſtris nova ſibi concedi volunt*, Excellentiæque *titulum poſtulant*, quod recte fieri Moguntinus Mekleburgico multis ratiunculis perſuadere conatus eſt; qui cum cæteris contulit. Brunſuicenſis Calenbergicus dixit, *ſe nihil innovaturum; ſed illis ipſis titulis uſurum, quibus Electorales,*

rales, *in ipſis Conventibus Electoralibus*, *Mulhuſino* anno 1627. & Noribergenſi 1640. *appellaſſet. Suorum Principum familiam antiquiſſimam eſſe, ac ſemper habitam* Sereniſſimam; *Dominum ſuum ab Imperatoribus ac Regibus deſcendere, majores ejus ab* 800. *annis Principes fuiſſe.* Reſpondiſſe Moguntinum, hæc à Bavaris Legatis potiſſimum urgeri. Tum vero Meklenburgicus libere dixit, *familiam Meklenburgicam nihilo Bavarica inferiorem eſſe, imo à Regibus deſcendere.* Idem Calenbergicus ſuaſerat Brandenburgicis, ut ne quid præter morem ac rationem tentarent, qui tunc acquieſcere ſunt viſi. *Relatio de* 23. *Maji hæc habet* (Magdeburgici nuper venientes conſilium meum petiere; reſpondi, mihi *Excellentiæ* peſſimam videri conſequentiam; me à Domino meo ſuper hoc negotio licet non inſtructum, ſatis tamen meopte Marte judicare, nihil tale eum laturum. Diu me Imperii Conventibus interfuiſſe, ſatisque didiciſſe videri titulaturæ tricas, non hodie primum novas formulas ſequi velle. Cæterum ipſos Magdeburgicos, à filio Electoris miſſos, recte facturos, ſi defectum mandati allegarent, ne vel Dominum, vel ejus Patrem offenderent, neque præjudicium cæteris crearent, pernicioſo exemplo: ſe Brandeburgicos viſitantem veterum morem ſecutum:

ſi Mo-

ſi Moguntini his non contenti eſſent, à ſe ad Auream Bullam remiſſum iri.) *Relatio de* 30. *Maji.* (Brandeburgici mihi retulere, Krebſium Moguntinum *Excellentiæ* apud ipſos rurſus meminiſſe, & quæſiviſſe, an non obtineri ſaltem poſſet à Principibus, ut vel in hoc tractatu indulgeretur aliquid Electoribus, exterorum cauſa, quod in cæteris Imperii Conventibus citra præjudicium foret. Reſpondi, me valde dolere vicem patriæ, cujus ſalus negligatur ac retardetur, dum interea illi, quibus potiſſimum ejus incolumitas curæ eſſe deberet, his nugis ſeſe recreent, & inter dilaceratæ Germaniæ miſerabiles gemitus novis titulis exultent: nolle me, Principem meum in hoc Europæ theatro contumelia affici; & ſi monitis locus ſit, monere, ut Electorales abſtineant iniquis novitatibus, alioqui Germaniam moturos. Plerisque Principum Legatis abſolute interdictum eſſe, ne quid in hoc genere concederent. Magdeburgicos, defectum mandati allegantes, 28. die hujus menſis ad Moguntinos miſiſſe, Moguntinos retuliſſe, ſe nec viſitare, nec viſitationem accipere poſſe, niſi communicato cum cæteris Electoralibus conſilio, *Excellentiæ* cauſa.) Addidere Moguntini Schedam, qua rationes eorum potiſſimæ continentur pro *Excellentia.* Omnis earum vis huc

 redit:

Digitized by Google

redit: Splendorem atque dignitatem Imperii conſiſtere in Electoribus, cæteri Proceres ibunt obſcuri ſola ſub nocte per umbras. Ipſis Magdeburgicis viſum, latere majus aliquid ſub *Excellentia*, & hoc velut præludio patientiam Principum tentari. Sequuntur rationes à Moguntinis communicatæ Magdeburgicis. 1. Imperatorem mandaſſe ſuis Deputatis, ut Primario Electorali Miniſtro *Excellentiæ* titulum darent, itaque, argumento à majori ad minus ducto, non habere Principes cur reſiſtant. 2. Idem facere Exteros. 3. Quod in honorem Imperii vergat, ſplendore Electorum in Principes quoque ac cæteros Proceres reflexo. 4. Verendum, ne tergiverſantibus Principibus Exteri quoque pedem referant, & ab optima erga Imperium voluntate divertantur. 5. Magno præjudicio fore toti Imperio omnibusque Ordinibus, ſi Veneti *Excellentiam* haberent, non Electorales, qui tamen omni jure ante Venetos ſint habendi. 7. Sperandum itaque, Germanos Germanorum potius dignitati velificaturos. 8. Denique nihil ex hoc titulo Electoribus novi accedere poſſe, quod Principibus ſuſpectum eſſe debeat. Sed hæ rationes parum movebant Principes, quia negabant, ſe Electorales Miniſtros habere, pro Legatis ad exteros, ſed Deputatis ad Imperii conventum,

Digitized by Google

tum, itaque nihil ad ipſos pertinere Venetos, nec Cæſarem Principibus creare præjudicium poſſe, quicquid Miniſtris ſuis mandaverit, & ſatis apparere, quod Electores nova diſcrimina paulatim moliantur, tametſi, quod nunc fieret, impoſterum præjudicio eſſe non debere, teſtarentur. Imperii autem dignitatem atque Majeſtatem, ut rectiſſime dixiſſet olim Maximilianus I. Imperator, non tantum in Imperatore ſolo, multo minus in Electoribus, ſed & Ordinibus, ſitam eſſe. Hæc atque his ſimilia tunc utrinque jactabantur, ex quibus intelligitur, tunc inter Electorum Principumque Miniſtros tantum de *Excellentia* fuiſſe certatum, nec proinde dubitandum eſſe, quin hi apud illos cum inviſerent, ſuperiorem habuerint locum: cætera enim omnia recepto in Conventibus Imperii more gerebantur, alioqui Principes haud dubie queſti fuiſſent. Hinc etiam intelligitur, Electorales obtuliſſe, ut ſaltem in hoc Conventu ipſis concederetur *Excellentia*, nullo impoſterum præjudicio, nam in aliis Conventibus Imperii veteres titulos formulasque retentum iri; denique Electorales *Excellentiam* ſibi, non ut miſſis à ſingulis Electoribus, ſed ut Collegii Electoralis membris, poſtulaſſe, velut ad Imperii ſplendorem pertinentem. Principes autem declaraſſe, ſuos Miniſtros

Digitized by Google

eſſe Deputatos ad Conventum Imperii, nec alios eſſe Miniſtros Electorales, adeoque ſe nihil innovatum velle, neque cæremoniarum exteris uſitarum in Conventu Ordinum Imperii rationem habendam eſſe. Itaque concludo, nihil actum eſſe Monaſterii, quod Principibus præjudicare poſſit, quoniam ſecundum normam, in Tractatibus præliminaribus Hamburgenſibus præſcriptam, non niſi Deputatos ad Conventum Imperii miſere, qui Oſnabrugæ ac Monaſterii celebrabatur, illuc Evangelicis Statibus, huc Catholicis, coëuntibus. Deputati autem iſti veteri cæremoniali, in Imperii Conventibus uſitato, inſtitere, & Electoralibus, Legatos ſe ad exteros ferentibus, novaque in Conventu molientibus, contradixere. Quod autem Legatorum titulis ac formulis uſi non ſunt, cum neque Ablegati eſſent, (ut explicui) aut nihil Electoribus conceſſerunt, aut juri Legationis Dominorum detraxerunt: denique ſub finem negotii viciſſe viſi ſunt, atque illud tandem obtinuerunt, ut Electorales cedentes, in ſubſcriptione prorſus ut in Præliminaribus Tractatibus, eodem cum ipſis jure cenſerentur, omneſque communi nomine modo Deputati, modo Legati Plenipotentiarii, (vide infra Cap. 60. hujus num. 3.) appellarentur. Quare etiam pax proprie non niſi inter Imperatorem & Imperium ab una,

una, & Coronas ab altera parte, inita eſt, & Electorum pariter atque Principum Miniſtri, non ut contrahentes per ſe ac ſigillatim, (quemadmodum Noviomagi à quibusdam fiet,) nec proinde ut plenipotentiarii Legati vel Ablegati, ſed ut Deputati, ad Imperii contrahentis Conventum intervenire, quemadmodum ex ipſis tabulis pacis patet, quarum initio non aliorum contrahentium fit mentio, quam Miniſtrorum Cæſaris & Coronarum, quanquam ſub finem etiam Ordinum Miniſtri, ut in aliquo Imperii Receſſu fieri ſolet, ſignaverint: quæ quisquis intelliget, facile agnoſcet, nihil actum eſſe Monaſterii, cujus Principes pœniteat, neque exemplo Deputatorum, ab ipſis ad Conventus Imperii miſſorum, contra Legatos eorundem, ad congreſſum exterorum deſtinatos, abutetur. Tametſi, ut ſupra dixi, non ſint hi Deputati Plenipotentiariis inferiores, & hodie merito ſimul pro Plenipotentiariis habeantur.

CAP. XLVIII.

In Comitiis 1653. remiſſius egere Electorales, præter Bavaros. Cum Principales eodem ſe titulo appellent (Dilectio Veſtra) multo magis mandata-

data-

datarii ſeu ſimili titulo appellare debent. In Deputatione Francofurtenſi Anno 1655. *multo minus obtinuere Electorales; cum ipſi inter ſe litigarent, an non* Excellentia *ipſis tantum competeret primariis, qui eſſent Comites vel Barones. Nihil à Cæſareis impetravere. In ſubſcriptione fœderis Rhenani etiam Principum Miniſtri ſignavere ſumta qualitate Legatorum, etſi id ægre ferrent Electorales.*

Concluſa jam Pace Weſtphalica, in aliis poſtea Imperii Conventibus eadem controverſia recruduit; Electoralibus tamen Miniſtris nonnihil, ut apparuit, de fervore remittentibus. Nam cum Monaſterii atque Oſnabrugæ omnes, exceptis Saxonicis, *Excellentiam* ſibi acriter poſtularent, contra in Comitiis Ratisbonenſibus anni 1653. & 1654. omnes remiſſius egere, Bavaris tantum exceptis: cum viderent, alioqui conſilia conferri non poſſe de Republica, omnesque congreſſus vel impediri, vel difficiles reddi: & homines judicarent, quando mutua inter Electores & Principes ſit ſalutatio, E. Liebde,

Digitized by Google

de, incivile eſſe, ut vir quidam doctus in Lucerna Imperii ait, *à Mandatariis plus prætendi, quam Principalibus competit; qui addit: inde eſſe, quod compellatio hæc nova* (Excellentiæ) *in Imperii Conventibus intermittatur.* In iisdem Comitiis cum Elector quidam Electorum atque Principum Legatos tecto capite audiret, alii ſe viciſſim texere, alii venire recuſarunt, quæ res fecit, ut Elector tandem hæc inuſitata omiſerit. Finitis porro Comitiis, ſecuta eſt Deputatio Francofurtenſis, anno 1655. in qua ſub initium Conventus controverſia de *Excellentia* rurſus agitari cœpit, minore tamen Electoralium ſucceſſu, quam antea unquam. Nam cum duo Comites Furſtenbergii; alter Colonienſis, alter Bavaricus Miniſter Deputatus, à Cæſareis Deputatis, Epiſcopo Wormatienſi, Comite Wolkenſteinio, & Cranio, *Excellentiam* ſibi dari vellent, repulſam paſſi ſunt. Volmarus vero, qui inter Principes Directorium exercebat, velut Legatus Archi-Ducis Auſtriæ, negavit ullum, exemplo ſuo, Principum Collegio præjudicium creatum iri. Hoc amplius nec ipſis Electoralibus conveniebat inter ſe, nam Saxones veteri uſui inſiſtentes *Excellentiam* à nemine exigebant; præterea hactenus primarii Electorales (hi enim ſoli *Excellentiam* ſibi vendicabant,) fuerant

Comi-

Comites aut Barones; tunc vero Portmannus Deputatus Brandeburgicus, & Hammius Palatinus, primarii & ipſi, vel certe nullum alium ante ſe habentes, eodem jure uti volebant, quo cæteri: quod duo illi Comites minime probabant. Atque ita *Excellentia* illa Deputatorum Electoralium ſic ſatis adhuc incerta fluctuabat. Nec poſtea in ullo Imperii Conventu confirmatior reddita eſt, quemadmodum noviſſima Comitia teſtari poſſunt. Denique cum conderetur fœdus, quod *Rhenanum* vocant, & quidam vellent, diſtincte nominari *Legatos* ac *Deputatos*, quaſi prius nomen Electorum, poſterius Principum Miniſtris conveniret, ſurgentes quorundam Principum Miniſtri evicere, ut omnes ſine diſcrimine Legati appellarentur, aſſentientibus, qui aderant, Coronarum Miniſtris.

Cap. XLIX.

In ſolennibus Imperialis Curiæ actibus vel ſeſſionibus ſeparantur Collegia: & Electores eorumve Legati ſeparatim, Principes eorumque Legati etiam ſeparatim, habentur. Et hoc modo contingit Electorum Legatos ſedere ante Principes ipſos, quia Collegium

legium unum præcedit alterum. Secus eſt, ſi extra Collegii corpus ſpectentur. Et hinc fit, ut, cum equitatur ſecundum paria, etiam Legatus Electoris appareat ſupra alium Electorem in pari inferiori poſitum. Et ſic interpretandæ Capitulationes. Legati Regii etiam ipſis Electoribus controverſiam movent in loco tertio, quibus tamen etiam Principes non cedunt domi. De menſa Electoris ſeparata à Principibus apud Imperatorem, ut Imperatoris ſeparata à Regibus apud Papam. In Comitiis 1641. *placuit, ut Ordines Imperii adſcriberent Regibus ſimul dignitatem & Majeſtatem Regiam, illam nomine Electorum & Principum, hanc nomine Urbium. Elector Palatinus ceſſit Cardinali Richelio in domo Cardinalis. Legatus Regius ante Electricem aliquandó in loco tertio collocatus. Elector Saxoniæ cuidam à Gallia ſine charactere miſſo ceſſit in menſa ſua. Rex Daniæ*

 ali-

aliquando Legato Cæſareo & Gallo, Florentinus Legato Hiſpano: Papa Archi-Epiſcopo Moguntino in ejus Diœceſi. Talia confuſa ac ſæpe arbitraria.

Quoniam vero video, nonnullos ad ſtabiliendam Electoralium præeminentiam abuti more Imperii, ubi Legati Electorales, in ſolennibus actibus, Dominorum locum tenent, ac ne Principibus quidem præſentibus cedunt, ideo paucis oſtendendum eſt, quam nihil inde duci poſſit in rem præſentem: quanquam & ſupra nonnulla huc pertinentia attigerimus. Primum controverſiæ hujus Exemplum à Caroli V. Coronatione, Aquisgrani 1520. celebrata, repetitur. Cum enim Elector Saxoniæ ob infirmitatem Coloniæ ſubſtituiſſet à Johanne Clivenſium Duce 400. equitum, manu ſtipato, Legatis ejus de ordine equitandi controverſia mota legitur, ita ut pompam iſtam, qua Germania non viderat illuſtriorem, mox interpellaverit, ut ait Sleidanus; ubi rectè notatum eſt à Bertramo in libro *de Comitiis*, & poſt ipſum Limnæo, fundamento caruiſſe Clivenſis prætenſionem. Legati quippe Electorum, ut maxime poſt cæteros in perſona præſentes locentur Electores

res, non tamen publicis in actibus aliis Principibus, qui & ipſi adſunt, poſthabentur: per publicos autem actus intelligit ſolennes, ut ſubjecta materia poſtulat, qualis erat ſcilicet Inauguratio Carolo V. Ratio hujus concluſionis manifeſta eſt, quia ſeparatim equitant aut ſedent Electores eorumque Legati, ſeparatim & Principes aut Legati Principum. Itaque in omnibus actibus, ubi collegialiter ſive curiatim comparetur, nulla inter Legatos Electorum ac Principes controverſia naſci jure poteſt. At vero extra illos actus ſolennes, &, ut ita dicam, Collegiales rideretur profecto Legatus Electoralis, qui magno Principi, quem Cæſar ac Reges colunt, quem Electores ut æqualem ſuſpiciunt, controverſiam moveret. Hinc mirum eſſe non debet, in Collegio Electorali præſentem Electorem ſedere ante aliorum Electorum Legatos, & præſentem Principem ante Legatos aliorum Principum, quemadmodum in Comitiis anni 1641. & 1654. non vero ideo Principem ante Legatos Electorales, quippe in alio Collegio intervenientes. Notandum tamen, Auſtriacum, Burgundum, & Salisburgenſem Legatos nihilominus in ſcamno Eccleſiaſticorum Principum ſedere, ante alios Epiſcopos præſentes, Directorii ſcilicet intuitu, de quo Auſtriacus & Salisburgenſis, (inter quos Bur-

gundus medius ſedet,) alternant. Sed hæc omnia intelliguntur, ut dixi, de ſolenni Comparitione aut Seſſione, non vero ad alios actus extenduntur. Unde Autor Der Grundfeſte: Solches verſteht ſich nicht weiter als auff die Seſſion im Reichs-Fürſten-Rath, ſintemahl bey andern Begebenheiten es ſey auff den Reichs-Tagen oder ſonſten ein Fürſt in Perſon itzt-ermeldten eben ſo wenig als den Churfürſtlichen Geſandten die Præcedentz verſtattet. Porro quod dixi de Collegiis non permiſcendis, adeo verum eſt, ut etiam in ipſo Collegio Electorali placuerit, paria Electorum binorum junctim equitantium non eſſe permiſcenda. Nimirum cum in ſolenni pompa equitant circa Imperatorem, inſigniaque officii non geſtant, hoc placuit ſchema

Colon.	Saxo	Palatin.
R. Bohem.	Imperator	Trevir.
Mogunt.	Bavarus	Brandeb.

Quod ſi abſentis Legatus adſit, cæteris loco non motis, ſemper in pari ſuo Siniſterior erit. Ut, ſi ponamus, Saxonem ipſum adeſſe, Bavari Legatum tantum, ſchema erit:

Colon.	Bavari Legatus	Palatin.
R. Bohem.	Imperator.	Trevir.
Mogunt.	Saxo	Brandeb.

Atque ita Bavari Legatus locum habebit

ſupra

ſupra Brandeburgicum & Palatinum, quippe Cæſari propiorem, at infra Saxonem, quippe ſiniſteriorem; ſi vero inſignia officii geſtanda ſint, tunc munere fungetur non Legatus, ſed Imperii Subofficialis, ut, verbi gratia, loco Bavari *Dapifer de Waldburg*, isque eodem plane loco, quo ipſe Elector, ſi adeſſet. Hinc ergo intelligitur, à ſolennibus functionibus argumentum nullum duci debere ad ea, de quibus nobis quæſtio eſt. Itaque etiam Capitulationes Ferdinandeam ac Leopoldinam, de ejusmodi ſolennibus Curiæ actibus interpretari oportet; niſi malimus dicere, Electores rem poſtulaſſe ridiculam, ut Principes magni Electoralibus cedant Legatis, qui tamen ne Regiis quidem cedunt in domo ſua, nedum in alieno. At vero, inquies, Legati Regii præcedere contendunt Principes. Reſpondeo, eandem ab ipſis controverſiam moveri Electoribus, nam ſupra oſtendi, Nuntium & Legatum Anglicum pompa ſolenni Inaugurationis Caroli V. abſtinuiſſe, quod cedere nollent Electoribus, & eandem Francofurti nuper mentem fuiſſe Nuntio Apoſtolico & Legato Hiſpanico, cum Leopoldus coronaretur, oſtendi ſupra cap. 8. ex relatione Galeaci Gualdi, quam ſatis patet ex ipſius Nuntii aut familiarium commentariis ſumtam eſſe. Itaque ne hac

quidem in parte habent Electores, quo à præcipuis Imperii Principibus diſtinguantur. Sunt, qui diſcrimen eſſentiale inter Electores & Principes ex eo ſumi poſſe putant, quod illi ſeparatas habent menſas, cum Imperator recens coronatus in publico cibum ſolenniter capit; hi vero mixti ſedent. Sed præterquam, quod iſta ad pompam pertinent, cui Electores ratione Officiorum interveniunt, neque extra illum actum porriguntur: ſciendum eſt, etiam in Ceremoniali Chriſtophori Marcelli Archi-Epiſcopi Corcyrani ita Reges ab Imperatore diſtingui apud Papam in publico cibum capientem, ut Papa & Imperator ſuam quisque habeant menſam, cæteri Reges uni menſæ mixtim aſſideant, *en foule.* Unde hoc ſaltem ſequeretur; non magis Principes diſtingui ab Electoribus, quam ab Imperatore Reges. Sunt, qui Electores & Principes in eo quondam diſcretos putant, quod illi Regibus dignitatem Regiam tantum adſcriberent, hi vero Majeſtatem; ſed hoc falſum eſſe, patet ex eo, quod in Comitiis Ratisbonenſibus anni 1641. cum de literarum, Regibus Galliæ & Hiſpaniæ ſcribendarum, forma deliberaretur, viſum eſt, ſimul ſcribere: *Regiam Dignitatem & Majeſtatem*, illam nomine Electorum & Principum, hanc nomine urbium Imperialium, ut ex Actis publi-

publicis patet. Quidam aliud diſcrimen in eo eſſe ſitum putant, quod Electores Legatis Regiis ne domi quidem ſuæ cedunt, quod tamen faciunt Principes. Sed hoc quoque verum non eſt. Nam Bavarum nondum Electorem & Neoburgicum hoc minime feciſſe conſtat, ut infra dicam; & contra autor Collectaneorum *de Legatis* refert, Electorem Saxoniæ aliquando cuidam à Galliæ Rege ad ipſum, ſine ullo charactere, miſſo primum menſæ ſuæ locum dediſſe; idem narrat, in nuptiis Principis Daniæ & filiæ Electoris Saxoniæ, Electricem collocatam infra Legatos Cæſareum & Gallicum, cum tamen in hujusmodi negotiis plus etiam honoris fœminis, quam viris, haberi poſtulet urbanitas. Nimirum apud multos locus potior, quem quis alteri domi ſuæ concedit, potius ad civitatis arbitrium, quam regulas ceremoniales, pertinere viſus eſt. Unde ſupra cap. 34. adduxi exemplum Magni Ducis Hetruriæ, qui Legato cuidam Hiſpanico Romam deſtinato, etiam recuſanti, locum ſuperiorem dedit, quod alioqui fieri non ſolet. Sed quod Elector Palatinus Cardinali Richelio in domo ipſius Cardinalis ceſſiſſe dicitur, id tanto magis animadvertendum, quod tunc recenti injuria affectus à Gallis, non haberet cur illis multum deferret. Et certe quisquis in

re ceremoniali exempla colliget, cuncta fere incerta ac fluctuantia deprehendet, usque adeo, ut Abbas Urſpergenſis memoret ad annum 1050. Papam ipſum Archi-Epiſcopo Moguntino in ſua Diœceſi, poſt multam contentionem, ceſſiſſe, ratione motum, quæ plane hodiernis ſententiis, (nam ſæpe etiam inferioribus in domo noſtra cedimus,) contraria eſt: quanquam id à Baronio vehementer improbetur. Quoniam ergo hodie in ea tempora incidimus, in quibus omnia ad vivum reſecantur; ratione, non exemplis veteribus pugnantibus, & ſæpe abſurdis, utendum eſt, ad conſtituendos cuique honores, ſin minus, nunquam pugnarum ac contentionum finis erit, donec cuncta ad modum naturæ conſentaneum reducantur. Cum ergo ſupra oſtenderimus, Electores pariter & præcipuos Imperii Principes in eadem eſſe cauſa, quoad libertatem ac potentiam, nec niſi functionibus quibusdam, ad intrinſeca Imperii negotia pertinentibus, differre; conſequens eſt, ut nec dignitate atque honoribus, qui Suprematum habentibus, aut eorum Legatis, tribui ſolent, ſeparentur.

❋ ❋ ❋

Digitized by Google

CAP. L.

Poſt exempla Electorum ſequuntur exempla Principum Italiæ, *quæ æque nobis proſunt.* Veneti *honores Regios ſero obtinuere: olim Electoribus, imo & quibusdam Ducibus ceſſere, cum Sabaudo, & Bavaro nondum Electore, certavere. Excellentia Legatis Venetis à Cæſareis & Hiſpanis diu negata. Monaſterii demum ceſſit. Excellentiæ titulo Legatus ejus uſus inter primos. Origo tituli* Excellentiæ, *quoad Legatos.* Mo*naſterii à Nuntio, Cæſareis, & Hiſpanis, negatus Sabaudis, à Gallis nihilominus conceſſus,* Cæſaris ſententia non expectata. *De Regia Celſitudine Sabaudi. Cedit Electoribus. Ejus Legatus ſe tegit coram Rege. Non recipitur ea qua Venetus pompa. Sabaudus* Frater *à Gallo olim jam appellatus. Hodie ejus Legati* Excellentiam *ubique habent.* Florentinus *æqualis Sabaudo, ut &* Mantuanus, *cujus Legato*

to etiam Monaſterii à Cæſareis & Nuntio Excellentia negata, à Gallis nihilominus conceſſa: & hodie ubique. Parmenſis & Mutinenſis *eadem ratio. Horum omnium Legati ſe hodie coram Regibus tegunt, noviſſime venientes ab aliis Legatis viſitantur, & viſitantes potiorem locum habent.*

Quoniam vero duobus potiſſimum exemplis hodiernis uſuros nos diximus, Electorum Imperii & Principum Italiæ; & quod ad Electores attinet, planum fecimus, legitimum inde argumentum à nobis peti: ſupereſt, ut *exemplo* quoque *Principum Italiæ* inſiſtamus, idque tanto efficacius, quanto minus apparet, non dicam ratio, ſed in pleriſque ne color quidem diſcriminis ullus. Itali Principes ſunt, Dux Sabaudiæ, Magnus Dux Florentiæ, Dux Mantuæ, Dux Mutinæ, Dux Parmæ; nam Mediolani Ducatum Hiſpanus tenet, Ferrariam Papa ſibi vindicavit, parte ditionis Mutinenſi relicta. Memorabantur olim Dux Venetiarum & Dux Genuæ. Nam & ex cæremoniali Romano conſtat, Ducis non Reipublicæ factam mentionem. Et de *Venetis* jam aliquoties diximus, ſuperio-

periore demum ſeculo eos obtinuiſſe honorem Salæ Regiæ in aula Romana, cum antea eodem cum cæteris Ducibus jure uterentur. Ex eo tempore effecere in Gallia & alibi paſſim, ut Legati Veneti à Legatis Coronatorum Capitum non diſcernantur, quod ſatis apparet ex libro inſcripto *il Maeſtro di Camera*, quem ſupra produximus. Electoribus olim poſtpoſitos Venetos, imo & Burgundiæ, Sabandiæ ac Mediolani Duci, patet ex *Cæremoniali* Paradis de Graſſis, loco ſupra cap. 44. adducto; ſed & Bavari, nondum Electoris, Legati controverſiam loci Venetis movere Tridenti. Hodie Sabaudus cedit Venetis, Electores non cedunt. Veneti pro more Italorum perpetuo, amplificandis honoribus invigilantes anno 1636. Decretum Cæſaris elicuerant, quo Legatis eorum locus ante Electorales dabatur; ſed huic poſtea in Capitulatione Leopoldina nominatim eſt derogatum. Romæ & in Gallia Veneti & Regii Legati nullo diſcrimine habentur, qui honor nec Sabaudis, nec Florentinis, nec Genuenſibus, habitus. In aula Cæſarea & Hiſpanica variatum, prout Venetis gratificari, aut ægre facere, præſenti rerum ſtatui congruentius viſum. Comes Ognatius Legatus Hiſpanicus apud Ferdinandum II. & Gondemarius apud Jacobum Angliæ Regem, Lega-

Legato Veneto *Excellentiam* dare noluere: idem fecere, eodem fere tempore, Comes de Kevenhüller Legatus Cæſaris ad Regem Hiſpaniarum, & Comes Swarzenburgicus Legatus Cæſaris ad Regem Angliæ. Sed Monaſterii omnium conſenſu Legato Veneto plenus honor habitus eſt, nec ab eo tempore in dubium revocatus. Itaque in Gallia nihilo minore apparatu Venetus, quam Regius Orator, excipitur. Jus Legati *Sabaudiæ* non nihil fluctuavit, Sabaudiæ Comitem Sigismundus Imperator creavit Ducem; cujus exinde crevit autoritas, eo usque, ut Legati ejus haberentur ante Venetos, ſed Emanuel Philibertus, inter Carolum V. & Franciſcum I. jactatus Reipublicæ amicitiam quæſivit, & filii S. Marci nomen ſumſit, & Reipublicæ ceſſit, ea conditione tamen, ut quoad cætera Legati ejus Venetis æquales haberentur. Extat de *Controverſia inter Venetos & Sabaudum* Libellus Theodori Graswinkelii, ubi iſta fuſe diſcutiuntur. Porro Sabaudi Legatus *Excellentiæ* titulo uſus eſt inter primos. Olim ille titulus non niſi ſummis Principibus dabatur, cum nondum Celſitudo frequentaretur; poſtea manſit Principibus minoribus, ſed ex Sereniſſima familia profectis: quanquam his quoque hodie Celſitudo tribui ſoleat. Cum ergo Ludovicus Nivernienſis,

Digitized by Google

ſis, Henrici IV. ad Pontificem Legatus, Excellentiæ titulo merito uteretur, velut Princeps ex familia Mantuana, Legatus Hiſpanus, æmulatione motus, eundem ſibi titulum dari curavit; ſecutus eſt Venetus, & Sabaudus, qui quo facilius obtinerent ab aliis, eum ſibi mutuo dabant: ſed cum poſtea inter ſucceſſores ortæ eſſent ſimultates, Venetus Sabaudo *Excellentiam* negavit, quam tamen Nuncium Apoſtolicum concedere non ignorabat. Monaſterii Nuncius Legato Sabaudo San-Cauritio *Excellentiæ* honorem habere noluit, provocans ad exemplum Cæſareorum atque Hiſpanorum: Galli tamen & Bavari faciliores fuere. Tandem Innocentius X. Pontifex decrevit, *Excellentiam* Sabaudo pariter & Florentino Legato non abnuendam. Primæ quoque Viſitationis honor Sabaudi Legato Monaſterii habitus, etiam à Nuncio aliiſque, qui *Excellentiam* tribuere illi nolebat; Sabaudus ſimiles Regiis honores ſibi tribui, & Legatis ſuis tantundem concedi, poſtulat, quantum Venetis datur; ſed hactenus fruſtra: tametſi hac inprimis ſpe Victor Amedæus Cypri ſe Regem tulerit, & Cardinalibus *Eminentiam* Venetorum exemplo negaverit, quam ſecundum Decretum Congregationis Rituum anno 1630. ſub Urbano VIII. promulgatum omnes, exceptis Regibus, Car-

Cardinali debent. Sed tametſi Legatus Sabaudiæ Ducis caput tegat coram Rege, nondum tamen efficere potuit, ut honor receptionis idem, qui Veneto, ipſi haberetur, qua de cauſa Marchio de Villa Lutetiam incognitus intravit potius, quam ut aliter, quam Venetus ſolet, reciperetur. Illud animadvertendum, ſoli ex Principibus Italiæ Sabaudo Regem Galliæ olim fratris appellationem adſcripſiſſe, (ut notavimus ſupra ex illis formulis, quæ tom. III. Commentariorum Villaregii extant,) & Electores quosdam Imperii circa annum 1658. pactos, ut Sabaudo Celſitudinis Regiæ honor haberetur. Sabaudo viciſſim Electoribus præcedentiam ſpondente, vel potius dudum debitam agnoſcente. Certum eſt enim, Electores ſemper ante omnes Italiæ Principes fuiſſe, tametſi nec olim à Rege Chriſtianiſſimo *fratres* appellarentur, nec hodie Legati eorum ſe tegant coram Rege, quorum utrumque Sabaudis non negatum. Unde irregularitas Cæremoniarum hactenus in Gallia receptarum apparet. Sed nobis interea ſufficit, Sabaudi Legatis *Excellentiam* à plerisque, primæ vero viſiationis, & credo etiam loci potioris honorem, ni fallor, ab omnibus conceſſam eſſe. *Magnus Dux Hetruriæ* hodie à Sabaudo non diſtinguitur, quantum ad honores attinet, qui vel Dominis vel

Lega-

Legatis debentur. Hoc Romæ, hoc Lutetiæ, extra controverſiam poſitum. Inter ipſos Florentinos Sabaudosque crebræ non ita dudum lites. Olim cum Ferrarienſi certavit Florentinus, licet jam Magnus Dux creatus eſſet, & à Pontifice ac Cæſare cautum, ne quid illa creatio præjudicii aliorum dignitatibus adferret. Mirum eſt, Florentinum, cum hoc obtinere non poſſet à Pontifice, ut Rex crearetur, obſtante Cæſare Maximiliano, non ſaltem id effeciſſe, quod Veneti jam obtinuerant, ut haberetur Legatis ejus honos, qui Regiis: ita Magni Ducis appellatio aliquid ſaltem præter nomen attuliſſet. Sed credo, tunc ne ipſos quidem Italos eo, quo nunc, ingenioſæ ſcrupuloſitatis perveniſſe. Poſtea Ferdinandus Coſmus Hetruriæ Dux, prætextu ſignificandi obitus Patris ſui Ferdinandi, & continuaturæ à ſe amicitiæ, Legatum Coloredum ad pleroſque Germaniæ Principes miſit, eo fere conſilio tantum, ut ſibi *Sereniſſimi* titulum ambiret: nam Legato in mandatis dederat, ut ne aliter ſcriptas literas reciperet. Sed quod ſupra diximus ſufficit, Florentinum in eadem cum Sabaudo cauſa eſſe videri. Legatus quoque *Mantuanus* ſe coram Cæſare & Regibus Galliæ atque Angliæ tegit, mirum eſt vero, Hiſpaniæ Regem id permittere noluiſſe, qui tamen ſe forte nunc faci-

faciliorem præbet, præſertim ex quo Mantuana familia Auſtriacæ aliquoties illigata eſt. Cum Legatus Mantuæ Ducis Monaſterium veniſſet, *Excellentiam* à Legatis Galliæ obtinuit, Nuncius reſiſtit, Cæſareanorum exemplo. Unde intelligi poteſt, parum recte Gallos hodie erga Sereniſſimos Germaniæ Principes nihil niſi poſt Cæſareos facere velle; cum tamen Monaſterii erga Sabaudum & Mantuanum facilitate primi fuiſſent, non exſpectato Cæſareorum exemplo. *De Mutinenſi ac Parmenſi* non eſt quod multa dicamus: nam non eſt cur à Mantuano diſcernatur, & Duces ipſi in Gallia, Parmenſis, Richelii, Mutinenſis, Mazarini temporibus maximis, ac pene invidendis, honoribus culti ſunt, unde dubium nullum eſt, Legatos quoque eorum in eo honore eſſe, qui cæteris Italiæ Principibus conceditur.

Cap.

Digitized by Google

CAP. LI.

Quicquid Italis, id Germaniæ quoque Principibus atque Electoribus, competit. Nam & Itali Imperio ſubſunt. Oſtenditur, eos olim Imperio ſubfuiſſe, nec libertatis titulum docere poſſe. Idque primum generatim.

Hinc ergo conſtat, pleroſque Italiæ Principes hodie pleno Legationis jure frui, & Legatos eorum non niſi in paucis à Regiis diſtingui. Quanquam enim ea ſolennitate non recipiantur, quæ Regiis & Venetis Bataviſque præſto eſt: tamen tegunt ſe coram Regibus, (quod nondum Electorales obtinuere,) & in aliquo Legatorum inter ſe invicem congreſſu, *Excellentiæ* & primæ viſitationis, locique potioris, honore fruuntur, quod nunc in Electoribus, & haud dubie mox & Sereniſſimis Germaniæ Principibus extra controverſiam erit. Supereſt ergo, ut oſtendam, id jure fieri, & Italos ab Electoribus & nihilo minoribus Germaniæ Principibus, non niſi inepte aut maligne divelli. Hoc mihi fatebitur, quiſquis agnoſcet, pleroſque omnes Italiæ Regulos, aut Respublicas, Sacri Imperii Principes atque civitates eſſe; Italiam pene totam Imperii patrimonium fuiſſe, usque ad Friderici II.

 obi-

obitum, conſtat inter omnes, & maxime ex *Regno Italiæ* Caroli Sigonii intelligi poteſt. Idem Sigonius, quem plerique ſecuti ſunt, refert, Rudolphum I. Cæſarem in Germania conſtituenda ſatis occupatum, nec ad longinqua aſpirare auſum, plerisque Italiæ Civitatibus libertatem plenam vendidiſſe. Quod ſi verum eſſet, credibile eſt, extituras uspiam tabulas authenticas, quibus vel in unica ex tot Civitatibus probari tanti momenti actus poſſit. Sed nemo Scriptorum Italorum tale quippiam uſpiam produxit, quanquam nihil ambitioſius affectent, quam gentis ſuæ libertatem; & Genuenſes ipſi à Marchione Finalienſi lite pulſati apud Cæſarem Maximilianum II. non niſi ad Caroli V. tabulas confugere, quibus libertatem, ſed fruſtra, probare conati ſunt. Quamque iſta Rudolphi alienatio falſa ſit nulla re magis conſtat, quam præclara in Italiam expeditione magni Imperatoris Henrici Lucemburgii, cui nemo profecto Italorum, Rudolphi, licet recentis, (nam Alberti, qui Henricum præceſſerat, pater fuit,) diplomata aut renuntiationes objecit. Unde credibile eſt, quædam forte privilegia ac regalia, (ex illis ſcilicet, quæ Imperio reſervavit Fridericus I. in pace Conſtantiæ in Comitiis anni 1183. condita, cujus textum Baldus commentario illuſtravit,) tunc

tunc à Rudolpho remiſſa fuiſſe. Henricus autem à Clemente V. Pontifice Avenione agente in Italiam evocatus eſt, ut turbatis fœde rebus unius autoritas mederetur. Italia tunc miſere diſtracta erat, diuturna Cæſarum, & noviſſima Pontificis abſentia: urbes paſſim tyranniones premebant, Scaligeri Veronam, Paſſerini Mantuam, Carrarienſes Patavium, ſed & Veneti Ferrariam, Florentini Piſtoiam, expugnaverant. Imperator cum Bohemiæ regnum filio Johanni procuraſſet, ſtabilitis in Germania rebus, Italiam magno bonorum applauſu ingreſſus eſt; Mediolanenſibus ſubactis vicarium impoſuit, Cremonenſium muros dejecit, Brixiam evertit. Quo territi Mantuani, Veronenſes, Placentini, Patavini, Tarviſini, imperata ſe facturos datis obſidibus ſpopondere. Inde Genua ac Piſæ victori ceſſere: Romæ coronatum, jamque in Florentinos moventem, mors deprehendit, quam veneno in Sacra hoſtia adſcribunt. Ludovicus Bavarus Succeſſor res Italiæ minime omiſit: initio Imperii Galeatio & Cani Scaligero, Gibellinis, auxilia Mediolanum ac Patavium miſit; in Conventu Francfortenſi Caſtrucio Lucæ Vicariatum dedit, ingreſſus in Italiam Mediolani Coronam regni Lombardiæ accepit, Galeatium in vincula conjecit; ſed intercedente Caſtru-

cio reſtituit; Romæ Coronam Imperii ſibi imponi curavit. Inde redux Johannem Regem Bohemiæ Henrici Lucenburgenſis filium in Italiam ablegavit, is Brixiam, Bergomum, Lucam, Parmam, Rhegium, Mutinam urbes ſubegit; per filium Carolum Vice-Comites, Mediolanenſem, Mantuanum & Rainaldum Eſtenſem, in ordinem redegit. Is Carolus, poſtea Imperator, Vice-Comitem Mediolanenſem Galeacium II. perpetuum per Lombardiam Cæſaris vicarium conſtituit; formulam fiduciæ ſive Inveſtituræ ſe vidiſſe ait Bodinus. Poſtea Wenceslai ignavia, & Ruperti debilitas, Italos turbones rurſus erexit, & ſecutum ſchiſma in Eccleſia, quod ægre Sigismundus Imperator tollere potuit, confirmavit. Fridericus tamen Auſtrius ejus nominis III. Sigismundi ſucceſſor Romæ coronatus, Italiam in officio retinere ſtuduit; ſed filius ejus Maximilianus, paulo efficacius, verbis arma junxit. Hujus Majeſtatem Veneti in anguſtias redacti agnovere; Florentini ab eo quadraginta aureorum millibus Privilegiorum confirmationem redemere. Julius II. Papa numeratis aureorum triginta millibus obtinuit, ut Senenſis Civitas Urbinatium Duci in Feudum daretur, quemadmodum habet Bodinus ex Guicciardino. Quanto, nominis ſui gloria, Imperii Majeſtatem in

Italia

Italia aſſeruerit Carolus V. Maximiliani nepos, notius eſt, quam ut huc referri debeat. Sed nunc paucis per Italiæ Principes præcipuos eamus, ut propriora noſtris temporibus Imperii in eos jura intelligamus.

CAP. LII.

Speciatim vero idem docetur in Sabaudo, *qui ſuffragium in Comitiis habet, in matriculam relatus eſt, ad Cameram contribuit; proſcriptus eſt aliquando. Eſt Vicarius Imperii. Etiam* Mantuanus *Imperii Vaſallus eſt, & ſtare debet judicio Cæſaris.* Florentini *nunquam ab Imperio liberati, à Carolo V. ſubacti, & Medicæis, ita ut Imperio ſubeſſent, conceſſi;* Mutinenſis *Imperii Vaſallus, ut Mantuanus, Parmenſis Pontificis. Porro Medicæorum, [1] Farneſiorum, Gonzagarum, familiæ novæ, ſi Germanis comparentur. Domus Brunſuicenſis eſt Eſtenſis familiæ caput.*

S*abaudum* Imperii vaſallum eſſe, res indubitata eſt; Bodinus Inſtrumentum mandati à Sabaudiæ Duce, Inveſtituræ in me-

melius reformandæ cauſa, cuidam in Cæſaris aula Comiti miſſi, anno 1561. ſibi viſum ait. Sed res extra dubium erit inſpicienti Inſtrumentum Pacis, cum Gallia Monaſterii initæ, ubi hæc habentur: *Cæſarea Majeſtas decenter requiſita concedet Domino Duci Sabaudiæ una cum inveſtitura antiquorum feudorum & ſtatuum, qualem inclytæ memoriæ Ferdinandus II. Duci Sabaudiæ Victori Amedæo conceſſerat; Inveſtituram quoque locorum, ditionum, ſtatuum omniumque jurium Montisferrati cum appertinentiis, quæ illi vigore prædicti tractatus Cheraſcenſis, nec non executionis inde ſubſecutæ decreta & remiſſa fuerunt*, &c. Ad Comitia quoque vocatur Dux Sabaudiæ, ibique ſæpe comparet per Deputatum, ſed & relatus eſt in Breviarium Imperii ſive Matriculam, eique adſcripti ſexcenti pedites & ducenti ſeptuaginta ſeptem equites ad Imperii uſus mittendi, vel mille octingenti viginti & octo floreni. Trecentos Florenos confert ad Cameralis Judicii ſuſtentationem. Imo ſuperioris ſeculi anno vigeſimo quinto ab Imperiali Camera proſcriptus eſt, ut refertur in Symphorematis Gylmanni, voce *Bannum*: & in Receſſibus Imperii aliquoties vocatur *Princeps*, *membrum*, *Vaſallus* Imperii. In receſſu Ratisbonenſi 1541. §. nachdem aber des H. Reichs: & Receſſu Spirenſi 1544. pro-

procem. Sedem locumque in Comitiis habet poſt Brunſuicenſes, Megalopolitanos, Wurtenbergicos & Holſatos; ipſe ſe vocat, *Prince & Vicaire perpetuel du S. Empire.* Vicariatus hæc vis eſt, ut, quamvis ab Imperatore dependeat, actus tamen Imperiales exercere poſſit, ut Marchiones Comites, nobiles creare; homagium feudorum Imperii vice accipere; controverſias velut delegata ab Imperatore autoritate terminare; aliaque id genus Imperali nomine exercere. Additum, ut ne quis Comes Palatinus Imperialis, in diſtrictu, qui Vicariatui Sabaudi aſſignatus eſt, officium ſuum explicare poſſit. Unde patet, ipſum Ducem quodammodo Comitem Palatinum perpetuum & unicum ibi conſtitutum; cum vero Mantuanus hunc Sabaudi Vicariatum turbaret, & ad ſe traheret, Electores à Leopoldo Cæſare in Capitulatione ſtipulati ſunt, ut Mantuano ea re interdiceretur. Ex his ergo omnibus apparet, quam nullo Jure Sabaudus ab aliis Sereniſſimis Imperii Principibus diſtingui poſſit, cum & Saxonica ſtirpe & ſerti rutacei inſignibus glorietur. Nec refert, quod quædam pleno jure tenet, ut apparet etiam ex Inſtrumento Pacis Monaſterienſis dicto loco, nempe Rocheveranum, Olmum & Cæſolam, hæc enim non ſunt tanti; præterea locum Inſtrumenti Pacis

 aliqui

aliqui ita explicant, non quod illæ ditiones non ſubſint Imperio, ſed quod non ſint Feuda Imperialia. Nam quod eſt in territorio, præſumitur eſſe de territorio, niſi contrarium probetur? adeoque Imperium in omnia illa loca habet fundatam intentionem, donec ſint, quæ juſto titulo eximi doceatur. Jus in Regnum Cypri hic non diſcutio, quanquam Victor Amedæus anno 1633. coronam antea Ducalem clauſerit, & Legatos ſuos, obedientiam Pontifici more ſolito denuntiantes, in Atrio, Regiis tantum Legatis deſtinato, *nella ſala Regia* recipi, ſed fruſtra, poſtularit. Nam nec iſta ſatis liquida ſunt, neque unquam Cyprus illi à majoribus ejus poſſeſſa, & ſi hujusmodi prætenſiones hic audimus, erunt, credo in Gallia, qui ſe Imperatores Conſtantinopolitanos, Duces Athenarum, forte & Neapoleos Reges, ferent, & quid non? ſed eſto illud jus quantumcunque libuerit, illud tamen conſtat, nullos novos honores Victorem Amedæum, ejusque ſucceſſores illius cauſa impetraſſe, niſi nudum Celſitudinis Regiæ nomen. Quare hoc loco in rationes id non veniet, cum nobis ſufficiat, eadem pro Germaniæ Principibus ſupremis impetrare, quæ Sabaudo ob ſuprematum, quem re ipſa tenet, conceduntur, quando nihil intereſſe certum eſt; neque enim Sabau-

dus

Digitized by Google

dus liberior cenſeri debet, quam multi alii Principes, tametſi forte ob diſtantiam aliquando plus, quam jus permittit, aut conditio Principis Imperii fert, uſurpaviſſet. *Dux Mantuæ*, (qui olim Marchio appellabatur, ſe Principem Imperii vocat, & Vaſallum agnoſcit, ut ait Bodinus. Nec inveſtituram tantum recipit, ſed & in ſummis Imperii Tribunalibus conveniri poteſt, quemadmodum patet ex Inſtrumento Pacis, Monaſterii inter Imperium & Galliam factæ, cujus verba ſunt: *Similiter declarabit Imperator, Lnveſtitura Ducatus Mantuæ comprehendi Caſtra Regioli & Luzzaræ cum ſuis territoriis & dependentiis, quarum poſſeſſionem Dux Gaſtallæ Duci Mantuæ reſtituere teneatur, reſervatis tamen eidem juribus pro ſex millibus ſcutatorum annuorum quæ prætendit, de quibus agere & judicio experiri coram ſua Cæſarea Majeſtate valeat adverſus Ducem Mantuæ.* Origo horum Ducum longe infra pleraſque Germaniæ Principum. Cum aliquando Mantuanus cum Sabaudo de dignitate contendiſſet, objectum eſt à Sabaudo, Ludovicum Gonzagam civem fuiſſe Mantuanum, circa annum 1327. natum matre ex familia S. Martini, ſubdita Sabaudis, urbem anno 1369. in poteſtatem redegiſſe, ut Vicarium Imperii tantum, quam ſine ullo dignitatis titulo poſteri ejus te-

Digitized by Google

nuerint, usque ad annum 1433. tum primum Johannem Franciſcum Gonzagam creatum Marchionem Mantuanum ab Imperatore Sigismundo, & Fridericum à Carolo V. demum anno 1530. Ducem appellatum. Duci Sabaudiæ jam olim à Venetis Gubernatoribus Mediolani *Celſitudinem*, Mantuano tantum *Excellentiam* tributam; Emanuelem Philibertum Mantuano dediſſe non niſi *Excellentiam*, & tamen ab eo *Celſitudinem* recepiſſe. Cum olim Sabaudus à Regibus Hiſpaniæ *Illuſtriſſimus* appellaretur, Mantuanum tantum dictum *multum Illuſtrem*. Sabaudiæ Legatum habere ſedem certam in Sacello Romæ, in Gallia, Venetiis. Mantuanum autem in nullo Sacello Regio. Quæ omnia, atque his plura, in Tomo X. Mercurii, olim Gallice editi, leguntur. Unde apparet, nihil objectum eſſe Principibus Germaniæ, quod non juſtius multo opponi Mantuano poſſit. Montisferratenſem Marchionatum Carolus V. Friderico Gonzagæ fiduciario jure conceſſit, Maximilianus II. anno 1573. ad Ducatus honorem evexit. Caſalenſes per ſententiam Cæſaream Montisferrati Principatui addicti ſunt. *Florentinos* Imperio quondam ſubditos nihil unquam exemit; nam venditionem Rudolphi I. ſupra exploſimus; certe Henricus Luxemburgicus Florentinis imminebat, niſi mors ejus

arma

Digitized by Google

arma ſtitiſſet. A Maximiliano I. Florentinos renovationem Privilegiorum impetraſſe, ſupra diximus, hoc autem conſtat, niſi à ſubditis non peti ſolere. Carolus V. Florentinos ſubegit, velut Majeſtatis reos, conceſſis immunitatibus ſpoliavit, & ut Clementi VII. Medicæo gratificaretur, Alexandrum ex eadem familia Principem civitati impoſuit, ſibique generum accivit, privilegia illi, quæ olim civitati conceſſa erant, reddidit; adjecta, (ut inter Imperii ſubditos fieri ſolet,) decem Marcarum auri pœna in violatores, ut habet Jovius. Et Cæſareum Diploma ita conſcriptum fuiſſe, notat Guicciardinus, ut appareret, Carolum velle, quæ egiſſet, non conceſſa à partibus poteſtate tantum, ſed & Cæſarea auctoritate dignitateque niti. Nec tamen eo minus & Alexander Medicæus eo diplomate uſus eſt, & Florentini ſe id ſervaturos juravere. Senex Imperator Philippo filio in Feudum dedit, Philippus Hiſpanus Coſmo in ſubfeudum conceſſit. Cum Alphonſus Ferrarienſis Coſmum, tanquam Imperii Beneficiarium, (ut ait Thuanus lib. 54.) ad dicendam cauſam citaſſet, Coſmus ſe judicio ſiſtere coactus eſt, eo eventu, quem narrat Thuanus lib. 60. ad annum 1575. nempe Franciſcum Coſmi ſucceſſorem tandem obtinuiſſe, ut titulus Magni Ducis à Cæſare *Beneficiario jure* con-

confirmaretur. Medicæam familiam, quoad originem, cum pleriſque Germanicarum conferri non poſſe conſtat, & ſi verum eſt, ex duobus in eadem dignitate conſtitutis cedere inferiorem, certe Medicæi, non ita olim Duces, vix locum tuebuntur. Sabaudus certe ante Medicæum ſedit, eique Pius V. honorem illibatum ſervari noluit, cum Coſmum *Magnum Ducem* appellaret. Hodieque Sabaudus Italiæ Principum primus à pleriſque habetur, certe à Rege Chriſtianiſſimo fratrem ante alios Italiæ Principes appellatum, ſupra notavimus. Itaque cum, Sabaudum nihilo præſtantiorem habendum præcipuis Germaniæ Principibus, ubertim oſtenderimus, non erit cur de magno Hetruriæ Duce aliter ſentiamus. De *Parmæ ac Placentiæ* Ducibus non eſt cur dicamus. Conſtat enim, eos Pontificis eſſe Vaſallos, ut reliqui ſunt Cæſaris. Carolus V. Parmam & Placentiam Paulo III. Farneſio permiſit, cujus Filius Petrus Aloyſius eas primum tenuit, ſed ſalvis, ut videtur, ſummis Imperii Juribus, quæ Cæſarem, vi jurejurandi Electoribus dati, non omnino alienare poſſe conſtabat. Cum *Mutinæ* quoque ac *Regii Ducibus* reſtat ut tranſigamus. Ateſtina familia ultra omnem memoriam vetuſtate aſſurgit, nullique aliarum nobilitate concedit, certe ex Italicis nulla

Digitized by Google

nulla eſt, quæ diutius floruerit; ut cæteræ omnes, ſi cum ipſa comparentur, nudius tertius natæ videri poſſint. Hujus originem Itali fere ad C. Actium quendam Romanum retulere; Germani plerique ad Saxonem Witekindum, ambo potius conſuetudinem Genealogiſtarum peſſimam fingendi quidvis, quam idonea argumenta ſecuti. Equidem illud conſtat inter omnes fere Germanos pariter atque Italos Scriptores, Azonem Ateſtinum Henrici II. Cæſaris tempore gentis Brunſuico-Lunæburgicæ atque Ateſtinæ Ferrarienſis originem fuiſſe communem. Nam Wolfgangus vel Guelpho IV. ipſi natus ex Cunitia, ſeu Cunigunda, ſive Conradina Guelfica, (Bavariæ hærede, Guelfonis III. ultimi ſuæ gentis maſculi filia,) Germanicas ditiones & partem Italarum obtinuit; alter filius Azo ex Judithe Conradi II. Imperatoris filia ſuſceptus, Marchio Ateſtinus appellatus eſt, à quo familia Eſtenſis in Italia propagata eſt. Guelphonis filius Henricus cognomento Magnus, vel Niger, cum uxore Wulfilde Saxoniæ Ducatum præterea accepit, ejus filius Henricus Superbus; at nepos Henricus Leo, Bavaria, & reliquarum ditionum, magna parte exutus, Ducatum Brunſuicenſem & Lunæburgenſem poſteris reliquit. Eſt ergo Brunſuico-Lunæburgenſis domus familiæ

miliæ Ateſtinæ caput, nam frater Guelphonis natu minor Azo in Italia Eſtenſes propagavit. Unde intelligi poteſt, ſi vera erant, quæ jactabant Pontifices, ſub exitum ſuperioris ſeculi familiam Ateſtinorum Italiæ maſculam legitimam fuiſſe extinctam, (quo certe titulo Papa Ferrarienſem Ducatum ſibi vindicavit,) non deeſſe rationes, quibus ſucceſſio tot opimarum ditionum, ſaltem pro parte, Germanicæ ſtirpi aſſeratur. Cæterum de prima gentis origine, & unde ſit Azo ille Marchio totius familiæ autor, id vero, ut diximus, controverſum eſt, aliis ad Actium Romanum, aliis ad Witekindum Saxonem, revocantibus. Quinimo ſunt docti viri, qui aſſerunt, Ateſtinam familiam, Alboini Longobardorum Regis fortunam ſecutam, ducentis ante Carolum Magnum annis in Italia floruiſſe. Sed ab his teſtes idoneos exſpectamus; Hoc vero miſſo, illud nobis ſufficit, familiam Germanicam Eſtenſem & honore primogenituræ (ne quid de rebus geſtis dicam,) potiorem, neque ulla natalium dubitatione fuiſſe libatam, quæ Italicam graviter afflixit. Quare nuperus autor Collectaneorum de Legatis ait, (quanquam id per omnia non probemus,) *que le Duc de Modene eſt ſorti d'un fils naturel de la maiſon d'Eſté, dont les Princes de Brunſuic & Lunebourg ſe diſent eſtre les chefs.*

chefs. Sabaudum Sigiſmundus Imp. Ducem creavit; Parmenſes à ſuperiore ſeculo dignitatem repetunt; Medicæi Florentini cives fuere.

Cap. LIII.

Etſi autem Italiæ Principes præter ditiones feudales etiam alias liberas tenent, eæ tamen exiguæ ſunt; nec feudalis conditio Suprematum minuit, aut liberi territorii poſſeſſio auget, neque enim Brandeburgico ob Pruſſiam poſſeſſam cedent alii Electores. At vero, inquies, Principes Italiæ ſunt quidem Vaſalli Imperii, ſed tamen à Comitiorum oneribus liberi, quia nec illis interveniunt. Reſpondeo: Sabaudum ab illis liberum non eſſe: præterea quoniam Principes Italiæ ſubſunt Imperio, adeoque & Comitiis, ideo liberiores eſſent, ſi in Republica, cujus membra ſunt, jus ſuffragii haberent; neque enim ab oneribus Imperii exemti ſunt. Et libera Imperii nobilitas libenter ferret one-

onera Comitiorum, ſi jus ſuffragii obtineret. Ex his ergo colligo, nihilo meliorem Principum Imperii Italorum, quam Germanorum in his conditionem eſſe.

Itaque concludo, pleraſque Italiæ familias, quæ ſe Sereniſſimas ferunt, nec generis claritate, nec potentia, nec libertate, Sereniſſimis quibusdam Germaniæ Principibus præferri, nonnullis nonnullas nec comparari poſſe. Quandoquidem fere omnes maximam ditionum partem Imperio beneficiariam tenent, Sabaudus etiam in Comitiis comparet, Mantuanus quoque Imperii judicia agnoſcit. At vero, inquies, alias quoque ditiones habent plerique, Imperio minime obnoxias. Reſpondeo, primum, eas fere exiguas eſſe, aut utique controverſam earum libertatem. Certe Bodinus, vir doctiſſimus, multis oſtendit, omnes Italiæ Regulos nihil poſſidere, niſi aut Eccleſiæ Romanæ, aut Sacri Imperii beneficio Feudali. Deinde, qui territoria quædam exigua cæteris maximis ditionibus, Imperio ſine controverſia obnoxiis, undique cincta, in libertatem aſſerunt, profecto rationes luce clariores afferre debent, alioqui, quod in territorio eſt, præſumitur eſſe

eſſe de territorio; & Dominus (ſcilicet Imperator,) fundatam habet intentionem. Deinde cum negari non poſſit, Imperii, ſive, ſi mavis, Regni Italiæ, omnem illum terrarum tractum fuiſſe, manifeſtum eſt, hodieque ejus eſſe videri; niſi portio aliqua modo quodam jure approbato, amiſſa aut derelicta doceatur. Sed eſto, ſane, doceri plenam ditiunculæ cujusdam libertatem, nihil id quidem ad rem pertinebit, niſi ditio illa per ſe ſit capax Suprematus, ut ſupra dixi. Regis Ivetotii in Gallia, aliquot pagorum Domini, exigua credo fuiſſet inter Principes Chriſtianos autoritas, tametſi plena libertate gauderet, quoniam, ut ſupra oſtendi, nemini Suprematus competit, niſi armipotenti. Denique etiamſi ditio eſſet capax Suprematus, & ab omni ſeudali nexu atque obligationis vinculo libera, (quales neſcio an reperiantur in Italia,) non ideo tamen alteri præferenda eſſet, quoad Suprematum; quoniam ſupra uberrime oſtenſum eſt, Suprematum Principis nihil imminui feudali nexu vel homagio præſtito, vel ullo vinculo, quod conſcientiam honorémque obſtringit; dummodo brachia ipſi non ſint actu ipſo ligata, id eſt dummodo alteri jus non ſit ditiones ejus in poteſtate habere, militari manu, ſed ipſi

omnia integra, & ſubditos coërcendi facultatem eſſe conſtat. Itaque nec Electori Brandeburgico Bavarus & Saxo cedent, quod Boruſſiam omni juris nexu liberam ſe tenere profitetur, neque Palatini, Brandeburgenſes, Brunſuicenſes Duci Holſatiæ Gottorpienſis lineæ quicquam detulere; ideo quod Sleſvicenſem ditionem, pace Sueco-Danica ab homagio abſolutam, obtinuit. Porro nihil refert, quod nonnulli Italiæ Principes Imperii Vaſalli in Comitiis Imperii non comparent; hoc enim potius minuit, quam auget eorum libertatem, & qui ſecus ſentiunt, ſeſe & Reipublicæ in univerſum, & Germanicæ inprimis, parum peritos oſtendunt. Nam in unaquaque Republica libera civis ille cenſetur, qui publicis deliberationibus intervenit, & ſuffragii jus habet, isque illo potior habetur, qui à Reipublicæ gubernatione remotus eſt, quemadmodum in Polonia Nobiles ſoli cives ſunt, quia ſoli de Republica ſententiam dicere poſſunt. Idque manifeſta ratione evincam; cum enim conſtet, Italos, quos recenſui, Duces eſſe Principes Imperii, utique ſuberunt Comitiorum Decretis, quousque ſcilicet Princeps Imperii Comitiis ſubmittitur; itaque alieno tantum arbitrio ſubjacebunt, non ſuo; liberiores futuri, ſi quoque poteſtas illis facta fuiſſet ſententiam

inter

inter cæteros dicendi. Conſtat autem, in Comitiis res magni momenti tractari poſſe, his ergo excludi, & ſubeſſe tamen, incommodum non exiguum eſt, quin & Aula Cæſarea majore res Italicas libertate diſponit & verſat, quia Comitia & Capitulationes Cæſarem ligantes magis ad Germaniam, quam Italiam, pertinere cenſentur. Ipſa Origo diſcriminis oſtendit, ad gravandos id potius, quam ſublevandos, Italos pertinuiſſe. Nimirum Germani Principes & jus eligendi Regis, & ſtatuendi de Republica, ſibi ſumſere, cui noluerunt intervenire Italos, velut victos & ſubactos. Nempe, ut ait vir quidam doctiſſimus: quotiescunque de rebus etiam Italicis conſtituendum aliquid fuit majoris momenti, ſemper ex conſilio atque autoritate Germanicorum etiam Principum omnia geſta fuerunt, quod infinitis exemplis facile oſtenſu eſt. Huc facit, quod Italia omnem poteſtatem Cæſaris aut Regis conſtituendi, adeoque ejus, qui & Italis omnibus imperandi jus habeat, uni Germaniæ citra omnem controverſiam nunquam non conceſſerit, ex quo ab Ottone fuit devicta. Hinc jam olim ſub Friderico I. Cæſare, Mediolanenſibus ſuis Comes Blandratenſis objecit illa, quæ refert Guntherus lib. 8.

Reges Alemanniæ nobis,
Urbibus Italicis leges & jura daturos
Mittere rite ſolet; poſtquam de partibus illis
Carolus & magni regnum ſurrexit Othonis.
Auſoniaque frui Reges cœpere Corona
Teutonici.

Apud eundem lib. 1. neſcio quis alloquitur Germaniæ Proceres:

Ex quo Romanum noſtra virtute redemtum,
Hoſtibus expulſis, ad nos juſtiſſimus ordo
Transtulit Imperium, Romani gloria Regni
Nos penes eſt: quemcunque ſibi Germania Regem
Præficit, hunc dives ſubmiſſo vertice Romæ
Suſcipit, & verſo Tiberim regit Ordine Rhenus.

Unde patet, cur factum ſit, ut Urbes Lombardicæ (ex quarum rectoribus alicubi Principes orti ſunt) non ſint ad Comitia Germaniæ vocatæ; at vero, inquies, ſi ad Comitia non vocentur, etiam onera in Comitiis imperata non ferre; ſed ſciendum eſt, etſi Itali ſub Imperatoribus Germanis ſatis liberaliter ſint habiti, neque tributis preſſi, tamen illos debuiſſe *fodrum*, id eſt pabulum, hoſpitium, & cenſum Capitolinum, ſeu ſubventionem quandam pecunia-

niariam Imperatori cum exercitu ad potendam Romæ coronam eunti, ac proinde neceſſitatibus Imperii, ſuccurrere debuere: præterea Imperator ſibi Regalia vel, ut quidam vocant, Regalias reſervaverat; ſcilicet, fodinas, ſalinas, angarias & parangarias, aliaque Fiſci jura, quæ paſſim Imperii Vicariis poſtea conſtitutis fuere in Feudum data, aut certe permiſſa, cum poſt Fridericum II. Imperatores Italiam rarius adirent. Illud tamen hodieque certum eſt, Imperium ſuis in Italia Principibus protectionem, ipſos contra neceſſaria ſubſidia Imperio debere, ſi ſcilicet ita neceſſitas poſtulet: id enim munus eſt Vaſalli, ut Domino ſerviat, milite, aut ſi ita malint ambo, pecunia. Equidem cum in Comitiis ſubſidia Cæſari decernuntur, ea proprie non pertinent ad Italos Imperii Principes, ſed tantum ad Ordines, quibus in Comitiis deliberandi jus eſt; non ideo tamen exemti putandi ſunt. Quod manifeſtiſſimo exemplo oſtendam, ex ipſa Germania petito, liberæ Nobilitatis; ea enim non vocatur ad Comitia, neque quicquam confert ad ea, quæ Ordines Cæſari decrevere; extra ordinem tamen, ſi ita Imperatori & Ordinibus videatur, aut miliari Imperio, pro feudi qualitate; aut pecunia ſubvenire debet; quemadmodum tum ex ipſa indubitabili Feudo-

rum natura, tum ex Receſſibus Imperii conſtat. Eadem etiam Italorum Principum conditio cenſeri debet, qui ab immediato Germaniæ nobili vel Dynaſta, (qui ſcilicet Imperatori & Imperio tantum ſubeſt,) non niſi Feudi magnitudine diſtinguuntur, quæ facit, ut Itali Principes Suprematum habeant, cujus exiguum aliquod Feudum nobilis Dynaſtæ Germani, ut ſupra oſtendimus, capax non eſt: alioqui Imperio eodem plane modo ſubſunt ambo, judiciisque ejus & Comitiorum decretis ſtare debent, eandemque Cæſari obedientiam debent, quam ſcilicet homagii feudalis formula, ubique ſimilis, præſcribit. Poſito ergo, Nobilem Germaniæ Immediatum à Principe Italiæ nonniſi magnitudine Feudi differre, jam patebit Analogia hæc quoque, quod, quemadmodum in Germania illi Nobiles vel Dynaſtæ habentur potiores, qui non tantum immediati ſunt, ſed etiam jus habent Suffragii, ſive Seſſionis in Comitiis; & nullus eornm eſt, qui non jus Seſſionis libenter redimeret, paratus ſolvere pro portione ſua, quicquid à Comitiis imperabitur, quod tolerabile admodum eſſe ſolet; ita ſimiliter in eo Principes Imperii in Germania potiores ſunt Italis, quod de tota Imperii Republica cum cæteris ſtatuunt, & Itali, ſi id, quod ſua intereſt, intelligerent, darent operam, ut

ut hoc quoque beneficio potirentur. Certe Carolus V. Princeps ſapientiſſimus Flandriam, & alias ditiones, à Gallico jure, Madritenſi pace, abſolutas, poterat liberrima poteſtate tenere; sed in Imperii Clientelam dare maluit, erecto Burgundico Circulo novo, qui & jus ſuffragii habet, & Imperii neceſſitatibus ſubſidia confert, viciſſim protectionem Imperii efficacem hodie experitur. Scilicet in eo conſiſtit minorum Principum ac Rerum publicarum ſalus, ut inter ſe contra potentiores firmo fœdere defendantur. Quid aliud autem Imperium noſtrum eſt, quam perpetuum ſub unius capitis Majeſtate fœdus, æquiſſimis profecto legibus initum, cui ſi jam dudum acceſſiſſent Batavi, ſaltem pro parte ditionum, non ita facile nuper in eos tempeſtas detonuiſſet: ſemper enim Gallia hactenus aliquam erga magnum Imperii Corpus reverentiam profeſſa eſt, idque jam dudum, pro noviſſimo afflictis rebus perfugio, Rectores Reipublicæ illius habuiſſe animadvertit Obſervationum nuperarum, de *Fœderati Belgii Statu*, illuſtris autor Anglus. Et ſi Gallia Plombinum ac vicina loca tenuiſſet (quod ne fieret domeſtica regni diſſidia facere,) belli mole in Italiam translata; vidiſſemus credo Italos Principes certatim Imperii fidem implorantes, idque non

 ipſos

ipſos minus, quam Helvetios, aliquando facturos auguror, (ne quid de Batavis dicam;) ipſa neceſſitate compulſos, ſi Gallia perget ire, quo cepit gradu, ad arbitrium rerum. Sed hoc quidem fatis relinquamus: nobis oſtendiſſe ſatis eſt, tanto meliorem eſſe Principum Germaniæ conditionem, quam Italorum, quanto ſatius eſt, in urbe cum cæteris habitare, ibique locum habere in Senatu, quam in agro ſolum degere. Quod ſi Itali hodie incommoda non ſentiunt rupti vinculi, id caſui tribuendum eſt; ſapientes autem ratione moventur, nec tantum quid fiat, ſed & quid factum futurumque ſit, ſpectant. Nam quam ſæpe & quam miſere Italia ab exteris ac civibus lacerata ſit, ob abſentiam Cæſarum, utique conſtat. Sed quoniam nos hic non de eo, quod intereſt, ſed de jure; nec de utilitate, ſed de dignitate, loquimur; hæc quidem mittamus; contenti demonſtraſſe ſupra, quod Principes Itali, quos diximus, non minus Imperio ſubſint, quam Germani; imo, (quoniam de juribus Majeſtatis in Comitiis partem non capiunt,) adhuc magis. Cum ergo nec Suprematu, nec Feudorum qualitate, nec alio nomine, melioris ſint conditionis Principes Itali, quam Germani, in nonnullis etiam deterioris; & cum omnibus communis ſit *Imperii Principum*

Digitized by Google

pum natura & ratio, ſupereſt, ut dignitate quoque minimum æquales cenſeantur, & quicquid Italis publici honoris conceſſum eſt, id Germanis quoque ſine injuria & contumelia negari non poſſit. Itaque cum Itali tum alia valde honorifica apud Reges, Principes, Reſpublicas, pro more ſeculi, obtinuerint, ut, Fraternitatem, Serenitatem, & quæ his connexa ſunt; tum vero jus Legationis optimum maximum in congreſſibus Legatorum exerceant, quemadmodum prolixe docuimus; ſupereſt, ut, exempla eorum Germaniæ quoque Principibus proficere debere, concludamus.

CAP. LIV.

Poſtquam rationibus & exemplis Electorum ac Principum Italiæ *adſtruximus* jus *Principum Germaniæ*, *ſupereſt*, *ut* poſſeſſionem *quoque ipſis aſſeramus. Et quidem hic non eſſet opus actibus poſſeſſoriis*, *ad probandam poſſeſſionem*, *quia*, quæ ſunt meræ facultatis, ipſo jure poſſidentur. *Quemadmodum enim poſſideo jus ædificandi in fundo meo*,

etſi neque ego, neque meorum majorum quisquam id antea fecerit, ita, qui Suprematum habet, poſſidet jus exercendi actus ex eo promanantes, qualis eſt, mittere Legatum cum charactere ſummo, etſi id nunquam antea feciſſet. Ut taceam, actus poſſeſſorios Electorum & Principum Italorum haberi poſſe pro noſtris, ob paritatem cauſæ.

Poſtquam primum *rationibus*, deinde *exemplis alienis*, dignitatem & *jus Legationis* ſummorum Germaniæ Principum adſtruximus, ſupereſt, ut nunc propriis ipſorum actibus poſſeſſionem ipſis aſſeramus. Poſſidetur unaquæque res pro natura ac conditione ſua *detinendo*, *inſiſtendo*, *exercendo*, imo ſunt, quæ poſſidentur non amittendo; Mobilia detinentur, immobilibus inſiſtitur, incorporalia (jura ſcilicet atque actiones) exercentur; denique, quæ ſunt naturalis libertatis, & dicuntur *meræ facultatis*, ea poſſideri intelliguntur ipſo jure, & retenta cenſentur, niſi amiſſa eſſe doceantur: qualia ſunt, re, conditione, dignitate mea, uti ac frui; exempli cauſa, in meo ædificare, rem meam pro arbitrio vendere, aliaque id genus, quæ nemo impedire poteſt, niſi ſer-

ſervitutem in fundo meo quæſiverit, aut jus retractus vel pignoris vel aliud jus in rem meam obtinuerit. Atque hæc ejus ſunt naturæ, ut non amittantur non utendo; exempli cauſa, ſi neque ipſe, neque majorum meorum quiſquam in avito fundo ædificaſſet, non ideo mihi domum molienti objici poterit præſcriptio à vicino, cujus luminibus ædificando obſtruetur, neque enim illis, quæ meræ facultatis ſunt, ullo tempore præſcribitur. Hujus autem naturæ eſt jus Legationis plenum, quod non minus aperte ex jure Supprematus promanat, quam jus ædificandi ex dominio in fundum competente ſequitur. Modus rem meræ facultatis amittendi unicus eſt, voluntaria demiſſio, ſive expreſſa, ſive tacita: tacita autem omiſſio cenſetur, ſi quis, re in controverſiam deducta, oblataque exercendi occaſione, deſtitit, atque uſu juris ſui ſine proteſtatione ceſſit: Nam ſi contradicat, & ſe temporibus atque occaſionibus cedere, vel etiam rationes habere, teſtetur, cur nunc actu abſtinere è re ſua ducat, ceſſat voluntariæ demiſſionis ſuſpicio; quare tunc jus non amittitur, ne quidem non utendo. Atque hic eſt uſus proteſtationum ſolennium, paſſim etiam inter Principes frequentatarum, quibus unusquisque cavere ſe putat, ne quid juri ſuo decedat. Quæ cum

cum ita ſint, ad poſſeſſionem Principum noſtrorum in hoc negotio docendam nullis opus eſſet actibus, quoniam, ut dixi, *res meræ facultatis ipſo jure poſſidentur*, niſi quis jure ſuo his, quibus dixi, modis ceſſiſſe probetur, quod factum à Germaniæ Principibus nemo ſanus aſſeveraverit; conſtat enim, Principibus nihil magis curæ cordique eſſe, quam quicquid pertinet ad tuendam dignitatem, cui nunquam ſponte ac deliberato animo renuntiabunt, quanquam ſæpe, aut effuſa humanitate faciles, aut gravioribus diſtracti, aut negligentia torpidi, occaſiones ejus oſtentandæ amittant. Præterea ſi quid hujuſmodi contra Principes allegari poſſet, id deberet actum eſſe à toto Principum Corpore. Neque enim una familia omnibus, imo forte nec Princeps ullus ſuis ſucceſſoribus, in hoc negotio præjudicium facit. Sed non eſt cur in has quæſtiones digrediamur, quando conſtat, nihil tale illis, vel per ſomnium, in mentem veniſſe. Illud vero notabile eſt, quod Juriſconſultis animadverſum: ſi plures in eadem ſint cauſa, nec niſi unus in judicio verſetur, unum alteri prodeſſe, ſi cauſam vincat; non nocere, ſi perdat: cujus rei manifeſta ratio eſt, æquitatis vim intelligentibus. Itaque ſi qui Principes juris ſui parum tenaces fuiſſent, eos liquet cæteris rerum

ſua-

ſuarum ſatagentibus non eſſe nocituros; at ſi qui lucrati ſunt aliquid, reliquis victoriam communicaturos. Quare non eſt neceſſe, ut illi, qui nunc plenum jus Legationis exercere volunt, oſtendant, id à majoribus ſuis factum, ſi alii, qui melioris conditionis non ſunt, aliquando exercuiſſe doceantur: tametſi nihil ad ipſos pertineat, ſi qui alii oſtenderentur omiſiſſe. Itaque *actus Electorum ac Principum Italiæ pro actibus poſſeſſoriis etiam noſtris haberi poſſunt*, quoniam in conditione Suprematus, imo & Principis Imperii, diſcrimen nullum eſſe docuimus. Nam ſi pro Germanis ſeparatim, & pro Italis quoque ſeparatim, actus exiguntur; exſpecto etiam, ut adverſarii pro quolibet Circulo exempla poſtulent, & actus Principum Circuli inferioris Saxoniæ, Principibus Circuli Suevici utiles eſſe debere negent. Eodem modo, ſi Electorum actus cæteris Principibus non proſunt, exſpecto etiam, ut actus Principum illorum, qui ad Deputationes Imperii ordinarias nominantur, quaſi ſcilicet inter reliquos emineant, ad alios porrigi debere negentur. Quæ omnia quam inepta ſint, quivis videt. Nec vero magis Electionis, quam Deputationis ordinariæ qualitas jura Suprematus auget. Sed etſi actus nobis adeſſet nullus, non ideo minus adeſſet poſſeſſio, quemadmodum

tis abhinc annis Excellentia *Venetis*, *Batavis*, *Sabaudis*, *Mantuanis Legatis*, *à multis negata eſt*, *& aliquando etiam honor loci potioris*, *& primæ Viſitationis.*

At vero, inquies, reddendam nihilominus rationem videri, cur factum ſit, ut creberrimi habeantur actus Principum Italorum, non æque Germanorum. Poſſem ſane declinare hanc quæſtionem, quoniam oſtendi, tantum abeſſe, ut numerus actuum ſit inſpiciendus, ut contra potius hoc loco ne unus quidem ſit neceſſarius ad poſſeſſionem: quemadmodum ego in poſſeſſione ſum juris ædificandi in fundo meo, tametſi nunquam ædificaverim. Attamen, ut animis Lectorum penitus ſatisfaciam, hoc quoque explicabo, cogitandum eſt nimirum, Italos ſemper habitos deliciarum magiſtros; Pictura, Sculptura, Architectura, apud ipſos ex vetuſtis ruderibus reſuſcitatæ atque executæ, in reliquam Europam profectæ ſunt. Muſicam quoque ipſis debemus, imo & religionem, quæ barbarorum animos in Occidente emollivit. Fateor, Italos fuiſſe Græcis, quod nos ipſis, id eſt barbaros; certum eſt tamen, Italiam velut Canalem fuiſſe, per quem his populis Occidentalibus

Orien-

Orientis artes atque opes infuſæ ſunt, usque adeo ut viti culturam olim, & ſerici conficiendi rationem, non ita olim, ad ipſos primum, deinde ad Gallos Germanosque propagatam videamus. Nimirum, ut Græcia capta ferum victorem cepit, & artes intulit agreſti Latio, ita Italia à Francis & Allemannis domita, Francos & Allemannos viciſſim domuit, & vitæ melioris dulcedine cepit. Itaque mirum non eſt, ſi quæ religionis, eadem morum magiſtra Italia, etiam cæremonias nobis peperit, ſubtiliorem diſciplinæ moralis partem. Sed vetera mittamus; illud conſtat, & Serenitatem, & Excellentiam, & honorem Manus atque Præceſſionis, ac cæteras Occurſuum, Viſitationum, Comitationum ſubtilitates in Italia natas. Autor libri *della Real Grandezza della Republica di Genoa* contendit, primos omnium Genuenſes Duces in Italia *Sereniſſimos* appellatos. *Excellentia* qua occaſione certus ac conſtans Legatorum titulus eſſe cœperit, ſupra dictum eſt; cum ſcilicet Dux Nivernenſis, cui ille velut Principi Domus Mantuanæ debebatur, Legatus Henrici IV. eſſet ad Pontificem, & Legatus Hiſpanicus æmulatione Galli, & Venetus Sabaudusque exemplo Hiſpani, eundem titulum certatim ſumſiſſent. Quousque curioſitatis proceſſerint in his rebus, id ex *Cæremo-*

dum ex eorum, quæ mère facultatis ſunt, natura oſtendi; idque, ſi quis rationibus juris manifeſti contentus non ſit, palpabiliter evinci poteſt. Ecce enim, ponamus Magnum Ducem Moſcoviæ, exutis paulatim gentis moribus, noſtras cæremonias recipere; miſſisque Legatis in Congreſſibus ac Conventibus intervenire; nemo dubitabit, credo, quin ſalvum atque integrum ſit illi jus ſuum, etſi nunquam uſus eſſet. Longius ibo, ponamus Magnum Neguz, quem vocant, ſive potius Abyſſinorum Regem Legatos ad Cæſarem, ad Reges, imo, ſi Diis placet, Noviomagum mittere, ut Chriſtianos Chriſtianus ipſe ad communia in hoſtes fidei arma capienda exſtimulet; quisquam ne obſecro, quaſi poſſeſſione carenti, jus negabit? imo fingamus, Rempublicam aliquam potentem una nocte naſci, velut fungum, nonne illa eodem cum Veneta aut Batava jure utetur? Sed non opus eſt fictione, cum enim non ita dudum, Respublica, vel potius abortus Reipublicæ in Anglia apparuiſſet; Reges inter ſe certarunt, quis prior, aut effuſior, in ea colenda eſſet. Fateor, hoc temporibus tribuendum, illud tamen conſtat, ſi jure freta fuiſſet, non fuiſſe habituram, cur novitatem vere-

rere-

Digitized by Google

reretur. Unde ſatis opinor liquet, in his rebus rationem pro poſſeſſione eſſe, imo, qui jus habet, poſſidere videri, tametſi nullum actum exercuerit.

CAP. LV.

Ratio cur Itali circa cæremonialia curioſiores, quam noſtri. Italia eſt fons Cæremoniarum. Itali talia ſtudioſiſſime captant. Magnus Dux Hetruriæ olim Legationem miſit ad Principes Germaniæ, alio quidem prætextu, ſed revera, ut ſibi poſſeſſionem tituli Serenitatis *arte compararet. Varia in his Italorum artificiola. Contra Germanorum negligentia, tum quod exterorum cæremoniæ novæ eſſent, & ipſis ignotæ, tum quod patrios mores retinere mallent, tum denique quod bellum diutiſſimum animos eorum ad curas graviores avertiſſet.* Excellentia *Legatorum, diſcrimina Legatorum & Ablegatorum, cæteræque cæremoniæ huc pertinentes vix nuperrime ſtabilitæ, & noſtris noviſſime innotuerunt. Certe non mul-*

tis

dum ex eorum, quæ mère facultatis ſunt, natura oſtendi; idque, ſi quis rationibus juris manifeſti contentus non ſit, palpabiliter evinci poteſt. Ecce enim, ponamus Magnum Ducem Moſcoviæ, exutis paulatim gentis moribus, noſtras cæremonias recipere; miſſisque Legatis in Congreſſibus ac Conventibus intervenire; nemo dubitabit, credo, quin ſalvum atque integrum ſit illi jus ſuum, etſi nunquam uſus eſſet. Longius ibo, ponamus Magnum Neguz, quem vocant, ſive potius Abyſſinorum Regem Legatos ad Cæſarem, ad Reges, imo, ſi Diis placet, Noviomagum mittere, ut Chriſtianos Chriſtianus ipſe ad communia in hoſtes fidei arma capienda exſtimulet; quisquam ne obſecro, quaſi poſſeſſione carenti, jus negabit? imo fingamus, Rempublicam aliquam potentem una nocte naſci, velut fungum, nonne illa eodem cum Veneta aut Batava jure utetur? Sed non opus eſt fictione, cum enim non ita dudum, Reſpublica, vel potius abortus Reipublicæ in Anglia apparuiſſet; Reges inter ſe certarunt, quis prior, aut effuſior, in ea colenda eſſet. Fateor, hoc temporibus tribuendum, illud tamen conſtat, ſi jure freta fuiſſet, non fuiſſe habituram, cur novitatem vere-

rere-

Digitized by Google

reretur. Unde ſatis opinor liquet, in his rebus rationem pro poſſeſſione eſſe, imo, qui jus habet, poſſidere videri, tametſi nullum actum exercuerit.

CAP. LV.

Ratio cur Itali circa cæremonialia curioſiores, quam noſtri. Italia eſt fons Cæremoniarum. Itali talia ſtudioſiſſime captant. Magnus Dux Hetruriæ olim Legationem miſit ad Principes Germaniæ, alio quidem prætextu, ſed revera, ut ſibi poſſeſſionem tituli Serenitatis *arte compararet. Varia in his Italorum artificiola. Contra Germanorum negligentia, tum quod exterorum cæremoniæ novæ eſſent, & ipſis ignotæ, tum quod patrios mores retinere mallent, tum denique quod bellum diutiſſimum animos eorum ad curas graviores avertiſſet.* Excellentia *Legatorum, diſcrimina Legatorum & Ablegatorum, cæteræque cæremoniæ huc pertinentes vix nuperrime ſtabilitæ, & noſtris noviſſime innotuerunt. Certe non multis*

Digitized by Google

tis abhinc annis Excellentia *Venetis, Batavis, Sabaudis, Mantuanis Legatis, à multis negata eſt, & aliquando etiam honor loci potioris, & primæ Viſitationis.*

At vero, inquies, reddendam nihilominus rationem videri, cur factum ſit, ut creberrimi habeantur actus Principum Italorum, non æque Germanorum. Poſſem ſane declinare hanc quæſtionem, quoniam oſtendi, tantum abeſſe, ut numerus actuum ſit inſpiciendus, ut contra potius hoc loco ne unus quidem ſit neceſſarius ad poſſeſſionem: quemadmodum ego in poſſeſſione ſum juris ædificandi in fundo meo, tametſi nunquam ædificaverim. Attamen, ut animis Lectorum penitus ſatisfaciam, hoc quoque explicabo, cogitandum eſt nimirum, Italos ſemper habitos deliciarum magiſtros; Pictura, Sculptura, Architectura, apud ipſos ex vetuſtis ruderibus reſuſcitatæ atque executæ, in reliquam Europam profectæ ſunt. Muſicam quoque ipſis debemus, imo & religionem, quæ barbarorum animos in Occidente emollivit. Fateor, Italos fuiſſe Græcis, quod nos ipſis, id eſt barbaros; certum eſt tamen, Italiam velut Canalem fuiſſe, per quem his populis Occidentalibus Orien-

Orientis artes atque opes infuſæ ſunt, usque adeo ut viti culturam olim, & ſerici conficiendi rationem, non ita olim, ad ipſos primum, deinde ad Gallos Germanosque propagatam videamus. Nimirum, ut Græcia capta ferum victorem cepit, & artes intulit agreſti Latio, ita Italia à Francis & Allemannis domita, Francos & Allemannos viciſſim domuit, & vitæ melioris dulcedine cepit. Itaque mirum non eſt, ſi quæ religionis, eadem morum magiſtra Italia, etiam cæremonias nobis peperit, ſubtiliorem diſciplinæ moralis partem. Sed vetera mittamus; illud conſtat, & Serenitatem, & Excellentiam, & honorem Manus atque Præceſſionis, ac cæteras Occurſuum, Viſitationum, Comitationum ſubtilitates in Italia natas. Autor libri *della Real Grandezza della Republica di Genoa* contendit, primos omnium Genuenſes Duces in Italia *Sereniſſimos* appellatos. *Excellentia* qua occaſione certus ac conſtans Legatorum titulus eſſe cœperit, ſupra dictum eſt; cum ſcilicet Dux Nivernenſis, cui ille velut Principi Domus Mantuanæ debebatur, Legatus Henrici IV. eſſet ad Pontificem, & Legatus Hiſpanicus æmulatione Galli, & Venetus Sabaudusque exemplo Hiſpani, eundem titulum certatim ſumſiſſent. Quouſque curioſitatis proceſſerint in his rebus, id ex *Cæremo-*

remonialibus Romanis, & *Magiſtro Cameræ* Italice ſcripto, quem aliquoties citavi, intelligi poteſt. Et ſunt illis obſervationes quædam ſubtiles, exteris ſæpe imperceptibiles; exempli cauſâ, cum Dux Venetiarum literas Reipublicæ cauſa ſcribit, ad alium Germaniæ aut Italiæ Principem primarium, inſcriptio extrinſecus Latina eſt, *Illuſtriſſimo atque Excellentiſſimo Principi*. At Celſitudo aut *Voſtra Altezza* non niſi intus reperitur; quod alius forte negligeret, at Sabaudus, gnarus animi eorum, ægre tulit. Nam perinde eſt, ac ſi profiterentur, ſe Celſitudinem non extra, id eſt publice, dare velle; ſed intus tantum, velut privatim, ac nemine teſte. Cum hujusmodi minutiæ Italis ſuccedunt, mirifice gloriantur; quemadmodum patet ex Itinerario Danielis Eremitæ, qui Coloredo Legato Florentino Comes Itineris fuit circa annum 1609. Nempe Ferdinando Magno Hetruriæ Duce mortuo filius Ferdinandus Coſimus ſucceſſerat, is prætextu colendæ amicitiæ, quæ Principibus Germaniæ cum patre fuerat, reapſe, quantum ex tota Legationis hiſtoria intelligi poteſt, ut ſibi *Sereniſſimi* titulum aliaque id genus ab incautis, & talium incurioſis, arte eliceret, & poſtea exempla, vel, ut loquuntur, actus poſſeſſorios allegare poſſet, Legatum in Germaniam miſerat. Le-

ga-

gatus, Cæſare ſalutato, primum ad Saxo nem ivit, credo quod tunc opportunior calliditati iſti videretur, quanquam & ſitus locorum ita ferret. Inde ad Brandeburgicum itum, ibi cum forte Landgravium Haſſiæ offendiſſent, atque huic literas à Magno Duce attuliſſent, indignatus ille, quod Excellentiæ non Celſitudinis titulo honoraretur, Legatos ſine reſponſo, ut apparet, dimiſit, nec vero quisquam ex illis, qui in Legatione erant, Celſitudinis nomine Landgravium appellaverat, neceſſitate ejus appellationis apto verborum circuitu declinata. Inde ad Trevirenſem itum, Confluentiæ degentem; Brunſuicenſem adire debebant, ſed obtentui ſumtus peſtis in illa regione metus; vera cauſa, quod honores, quos poſtulabant, obtinere deſperarent. Elector Trevirenſis Coloredum ſupra ſe in menſa accumbere juſſit, ſed literas diſceſſuro dedit ad Magnum Ducem, quibus ille Illuſtriſſimi tantum titulo inſigniebatur. Negavit Legatus tituli mediocritatem ejus magnitudini convenire, à nemine aliter quam *Sereniſſimi* nomine compellatum, nec eum honorem Saxoniæ vel Brandeburgi Electorem denegaſſe, mirum cur ille ſolus tam receptum ab omnibus morem cavillaretur. Cum ille contra inſtaret, & aſſeveraret conceptiſſimis verbis, nullum Italicum

Principem trecentis abhinc annis alio titulo à prædeceſſoribus ſuis inſignitum: tum plane Coloredus refragatus eſt, &, literas, inquit, mittere ſi placet, alio quam me internuntio mittas, ego meum caput vocare in diſcrimen nolo, quod imminui Principis dignitatem facile paſſus ſim. Poſtulavit Elector, ut liceret inſpicere à Saxone literas, quibus ut inſcriptum Sereniſſimi nomen vidit, induci ſe paſſus eſt, & literas ſuas ad ſe recepit, mutaturumque ſe fidem dedit, dummodo ſcirent, id non judicio aut prava voluntate, ſed more factum. Ægre habebat illum procul dubio, ſe Electorem Principem non alio quam Illuſtriſſimi titulo honoratum, nec ſi conſtitiſſet, Saxoniæ Ducem ampliori honore à Magno Duce appellatum, ulla ſe ratione ad mutationem propoſiti ſui flecti paſſus eſſet. Miſit tamen literas mane, quibus *Sereniſſimi* nomen inſcriptum erat. Inde ad Johannem Schweickardum Moguntinum venere. Is quoque Illuſtriſſimi titulum conſpiciens dubitare cœpit, an reciperet, negans eas literas ſibi ſcribi. Præſciebat offenſionis cauſam Coloredus, & præmeditata oratione argute divertit, & quod ſtudio factum erat, id vitio ſcribarum, propria titulorum ignorantium, contigiſſe, nec nomina in tali officio, ſed animos, ſpectari ajebat; cum

tamen

tamen revera non alia eſſet Legationis cauſa, quam ut hæ minutiæ captarentur. Illud quoque pene ridiculum, quod addit autor Itinerarii, ſe Germanici ſermonis gnarum, ſubinde Electorem auguſtiſſimi titulo compellaſſe, erroremque literarum itinerata honorum appellatione eraſiſſe. Ita ſcilicet illi homines noſtros Electores Principesque ludibrio habebant. Et poſtea Epiphonema addit de hoc Principe: in ſumma, inquit, virum bonum facile dixeris, in quo nihil fere reprehenderis, quam nimiam facilitatem. A Moguntino ad Herbipolenſem, Palatinum, Wurtembergicum, ivere; Palatinum morbus detinebat; Unus Wurtembergicus ambitioni eorum minus ſatisfecit. Nam cum paulo ante Oratorem ad Ferdinandum Coſmum miſiſſet, qui dolorem, de morte amici Principis Ferdinandi Magni Ducis, teſtaretur, ille expectatione frigidius acceptus fuerat, ideo (ait autor) Wurtembergicus Italiæ gravitatis inimica imitatione eadem nos ratione tractavit, qua ſuum eſſe Oratorem tractatum Florentiæ acceperat, noſtrasque nobis artes, velut in aliqua paris magnitudinis æmulatione, reddidit. Stabat ipſe in medio atrii erectus, & nihilo ſecius, quam ipſe Cæſar immotus, nec advenientibus obvius, nec comitatus abeuntes, quod à cæteris tamen Principibus

 factum.

factum. Nihilominus poſtridie, magis in ſui gratiam, ne intermiſſa patriæ conſuetudo ipſi vitio eſſet, quam amore noſtri, menſa nobiscum communi uſus eſt. Et à prandio ad ſpectacula Circi educimur, comitante nos fratre ejus; quæ etſi noſtro honori fieri fingerentur, intellectum tamen, ea ex neceſſitate fieri, quo equorum habilitati, eadem proximis Ducis nuptiis exhibituri, inſueſcerent. Die tertia à diſceſſuris poſtulatum, ut unum adhuc illi diem largirentur, ſed nec ipſe, nec illius nomine quiſpiam, affuit, majorque ea die ſolitudo penes nos aulicorum & famulantium, quam ante erat, nec illi ipſi quidem nobiles, qui ante nobiscum aſſidui erant, ultra videbantur. Jamque fruſtra per vanam cunctationem conſumto die, tandem nobiles duo aderant, qui pro Duce nuntiarent, ſe toto die diſtentum, non potuiſſe ſimul & ſuæ voluntati & noſtræ exſpectationi ſatisfacere. Coloredus, etſi quam officioſiſſime, diſſimulato intellectu, reſponderet, indignari tamen aliquantum, & irriſos nos dolore. Cujus ego rei cauſam (inquit autor Itinerarii) ſtatim ſubjeci, quod ſcirem certum eſſe, ea fuiſſe voluntate Principem, ut nos viſeret. Nam & de muneribus, quibus nos donaret, cogitaverat. Sed ille, quem antea miſſum in Hetruriam dixi,

xi,

xi, conſtantius aſſeverabat, ibi nihil tale ſibi præſtitum, deſineret immodicis honoribus imminuere faſtigium dignitatis ſuæ. Plus apud exteros gravitate, quam familiaritate, profici. Ita ſummo mane, nullo comitante aulicorum, diſceſſimus, ſatis mirati, quod ſolus ille nos, tam parvo in honore habitos, adhuc pene inani fruſtratione deluſiſſet. Hæc autor Itinerarii Daniel Eremita. Ego addiderim, ita meritos homines, qui ideo tantum venerant, ut Principibus noſtris os ſublinerent, & poſtea domi inter ſuos eorum facilitatem irriderent. Electorem quendam contumelioſe appellat, ejus magnitudinem non niſi bibendi virtute metiendam, excepiſſe Legatos in pedes erectum, & operto ſemper capite, ignorantia magis morum, quam judicii delectu; aliaque id genus habet etiam mordaciora. Digna eſt relatio hæc, quæ expendatur, tum ut impoſterum Principes noſtri caveant, ne bonitatem nimis effuſam exteris irridendam propinent, tum ut veræ intelligantur cauſæ, cur Itali potius, quam noſtri, honores ejusmodi invaſerint. His enim, quæ noſtris minuta atque inania viſa ſunt, illi potiſſimum invigilant, & non minus exultant ſyllaba aut paſſu obtento, quam urbe capta. Hinc enim intelligi poteſt, pleroſque actus poſſeſſorios, quos contra

nos allegare poſſent, vitioſos eſſe, & clam aut præcario obtentos, adhibitis ſæpe ardificiolis illaudatis, quemadmodum, ex Trevirenſi ac Moguntino deceptis, hoc loco conſtitit. Cum vero Principes noſtri parum olim Gallorum atque Italorum mores morarentur, mirum non eſt, quod Germanici potius candoris, quam frivolæ ſubtilitatis, rationem habuere; ſed admoniti artium extranearum nonnunquam conſultum duxere gravitate ſe digna, honorem tueri; quemadmodum fecit hic Wurtembergicus, cæterorum exemplum ſecuturus, niſi forte, miſſo ante in Italiam Oratore, didiciſſet, exterorum faſtum calcandum eſſe alio faſtu. Principum ergo noſtrorum facilitas huic uni rei imputari debet, quod à Roma cæremoniarum fonte remoti, & parum habentes, quod cum exteris agerent, ignoratione aut neglectu eorum, quæ extra Germaniam inter eos, qui Suprematu eminent, obſervari ſolent, patriis moribus inſiſtendum ſibi putavere. Auſim certe aſſerere, in Germaniæ aulis, triginta abhinc annis, (ne de propiori tempore loquar,) conſiliariorum pauciſſimos intellexiſſe vim harum cæremoniarum, aut diſcrimina *Legati* atque *Ablegati*, cæteraſque inter exteros viſitationum ac congreſſuum regulas. Et vero, præter commercii cum ex-

teris

teris raritatem, diuturnum bellum eos ad graviores curas avertit, & Monaſterii potius de recuperandis ditionibus, quam aucupandis titulis, agebatur; cum omnis mora pernicioſa eſſet, exercitus alienos in ſuo ſæpe alentibus. Præterquam, quod ſupra uberrime oſtendi, Monaſterii fuiſſe non Legatos ad exteros, ſed Deputatos ab Ordinibus ad Imperii Conventum: in quo nihil innovandum, nec à patrio ritu diſcedendum, noſtris Principibus videbatur. Huc accedit, quod ſubtilitates cæremoniales, quæ nunc maxime vigent, tunc magnam in partem novæ, aut certe parum ſtabiles erant. Nondum *Excellentia* Legatorum in Germania recepta erat, nondum eam Nuncius, Cæſareique atque Hiſpani Legati, Sabaudo aut Mantuano tribuebant, nondum omnes Electores, ex familiis Sereniſſimis orti, à Regibus *fratres* appellabantur, nec Reges à noſtris omnibus *Majeſtatis* appellatione colebantur. Supra audivimus, à Cæſareo ac Hiſpano, etiam Venetis, non ita olim, *Excellentiam* negatam; & tandem controverſiam Memmius quoque, qui poſtea Monaſterii cum tractandi poteſtate fuit, paulo ante cum Tuillerio Venetiis legationem obiens, Legatis Provinciarum Fœderatarum movit, utcunque à Regis ſui amicis & fœderatis venirent. Hi tamen omnes, qui

qui *Excellentiam* Sabaudis, Mantuanis, Venetis, Batavis, negabant, primæ Viſitationis ac Manus vel primi paſſus honorem concedebant. Unus Comes Harcurius, longius progreſſus, Legato in Anglia Batavo, præter *Excellentiam*, etiam honoratiorem domi ſuæ locum viſitaturo abnuit. Legatus Mantuanus coram Regibus ſemper caput texit, præterquam apud Hiſpanum; ubi tamen ſe tegunt *Grandes* Hiſpaniæ, quod in Gallia Duces ac Pares non auſint. Notandum eſt etiam, hodieque Legatos Regios Ducalibus, ut Sabaudis aut Florentinis, ubique domi ſuæ locum cedere, præterquam Romæ. Denique, non ita olim, Parmenſis quoque Regiis Legatis domi ſuæ ſuperiorem locum negare cœpit. Quæ omnia evincunt id, quod in Reſolutione ſive Decreto Ordinum Fœderati Belgii ſupra citato annotatum eſt, pleraque cæremoniarum ac diſcriminum hujus generis non niſi hujus ſeculi inventa, noviſſime demum vix, ac ne quidem ſatis, ſtabilita eſſe, ac proinde Principibus fraudi eſſe non debere, quod nondum ſatis conſtanter illis uſi ſunt.

Cap.

CAP. LVI.

Quanquam autem, ob rationes prædictas, ad probandam poſſeſſionem juris Principum non eſſet opus actibus poſſeſſoriis, *attamen illi quoque nobis non deſunt: Et licet alii, qui varia Archiva excutere poſſunt, plures utique producturi eſſent, producam tamen nonnullos ſatis validos, mihi notos. Et primum* Lotharingus *nuper docuit multis exemplis, ſibi ab antiquo fuiſſe plenum jus Legationis. Idque nuper Cæſar & Belgii Hiſpanici Gubernator Generalis agnovere. Lotharingum autem eſſe Principem ac Vaſallum Imperii, & pleno jure comprehendi ditione Imperii, ex actis publicis hoc loco oſtendo.*

Tametſi autem hinc appareat, ad ea, quæ ipſo jure competant, perſequenda nec exemplis nec actibus poſſeſſoriis opus eſſe, præſertim ſi occaſiones utendi defuerint, aut res ipſa vel nondum ſatis ſtabilitata, vel nobis certe non ſatis fuerit explo-

explorata, juvat tamen oſtendere, nos ne quidem, ſi *exemplis atque actibus* certandum eſſet, judicem vereri. Nolim vero lectorem ex illis, qui à me adducentur, metiri illos, qui adduci poſſent. Nam privatus privatim ſcribo, meopte ex penu, nec niſi illa annoto, quæ in mentem veniunt, audita nuper aut lecta viſaque: neque enim ſatis otii ad inquirendum nunc fuit, nec olim materiam præparavi, quemadmodum alioqui poſtulat argumenti natura. Conſtat autem argumentum aliquod, ex tempore aggredienti, non ſolere ſtatim exempla ſuccurrere, quæ in promtu fuiſſent materiam diu meditatam tractanti; præterea ſi dignitatem tot magnorum Principum vindicanti aliquot Archiva patuiſſent, aut paſſim, quæ opus erat, ſubmiſſa fuiſſent, credo copia potius obruerer, quam inopia laborarem: talia enim non uno ex loco petenda ſunt; nunc vero paſſa non eſt temporis brevitas, ut auxilia conquirerem, quæ majori otio ſervare ſatius duco. Fortaſſe tamen pauca illa, quæ dicturus ſum, aliquam convincendi vim habebunt. Non vero repetam, quæ ſupra attigi, pertinentia ad dignitatem Magnorum Germaniæ Principum in univerſum; nec alia nova accumulabo, ut, quod etiam à Regibus fratres appellati ſunt, (quemadmodum literis, quæ in promtu

ſunt

ſunt, doceri poteſt,) à Cæſare *Serenitatem* accepere, cum maximis Europæ Poteſtatibus æquali jure tractavere; contentus hoc loco ea tantum afferre exempla, quæ ad jus Legationis eorum unice pertinent. Ac primum intelligo, Baronem de Serainchamp Miniſtrum Lotharingicum nuper multis exemplis veteribus ac recentibus oſtendiſſe, Sereniſſimos Lotharingiæ Duces ſolitos & mittere Legatos, & recipere pleno jure: à Gallia etiam ſæpe agnito; quod ſcriptum quia in meas manus non pervenit, nec argumentis ejus uti poſſum; itaque ſatis habebo adjicere hoc loco Cæſaris & Hiſpaniæ Regis judicium, cujus interpres eſt Generalis Belgii Regii Gubernator in fidei publicæ, ſive Salvi Conductus, tabulis, quæ Lotharingicis Miniſtris Viennæ ac Bruxellis conceſſæ ſunt; ubi expreſſis verbis *Legati* & *Ambaſſadeurs* & *Plenipotentiaires* appellantur, quod Galli hactenus recuſavere. Nemo autem dubitare poteſt quin, quod Lotharingo conceditur, ad aliosque, magnos Germaniæ Principes pertineat; nam pleraque ſua Lotharingus ab Imperio feudali jure tenet, reliqua etiam Imperio ſubmiſſa eſſe, ſatis manifeſtum eſt. Nam generaliter conſtat, quicquid Germaniæ, Italiæ, Galliæque Reguli tenent, id omne olim aut Pontifici, aut Imperio, aut Regno Galliæ,

ſuiſ-

Digitized by Google

fuiſſe ſubjectum; ſi quis autem ſe exemtum ferat, probationibus luce clarioribus indigere. Imperium ergo fundatam in omnes intentionem habet, que Regnis Italiæ, Germaniæ, Arelatenſi, Lotharienſi, comprehenduntur. Præterea Bodinus notat: (Stephanum Bononienſem poſſeſſionem Lotharingiæ ab Henrico I. Cæſare adeptum, & ſe eo nomine fiduciarium Imperii profeſſum, anno 1019. item Fridericum Lotharingum Vallimontis Comitem, mortuo Carolo Duce ſine prole maſcula, principatum ad ſe jure proximitatis pertinere contendiſſe apud Sigismundum Cæſarem, coram Patribus Concilii Canſtantienſis, ob eam tantum cauſam, quod Imperiale Feudum eſſet, cujus incapax erat Iſabella Caroli hæres, quæ Renato Andium Duci nupſerat, qui & ipſe non quidem negavit, Imperiale Feudum eſſe, ſed aſſeruit pleraque id genus ad fœminas delata fuiſſe. Quodſi Lotharingia Imperii Germanici finibus eſt comprehenſa, neque Comes Aſperi montis, neque Cumarum Dominus, quæ Lotharingia continentur, jura majeſtatis ſibi vindicare poſſunt, cum ipſo jure perſpicuum ſit, eos, qui agrum certis finibus deſcriptum habent, eodem jure in ſingulos uti, quo in univerſos; niſi ſingulari quodam beneficio immunes ac liberos eſſe tabulis certiſſimis

ſimis teſtatum ſit.) Hæc Bodinus. Sed Lotharingum Imperii Principem eſſe, non aliunde rectius quam ex Chiffletio diſcemus, juris Lotharienſis Hyperaſpiſta, cui ex Archivo Ducis neceſſaria ad illuſtrandam familiæ dignitatem adjumenta ſubminiſtrata ſunt. Exhibet ille tabulas fiduciarias ſive formulam homagiorum, & Tractatum Noribergenſem anno 1542. initum. *Formula homagii*, quod à Duce Lotharingiæ præſtari ſolet, ita habet: *Promitto & juro ad hæc ſancta Dei Evangelia, corporaliter per me tacta, quod ex nunc in antea* fidelis & obediens *ero Vobis Sereniſſimo Principi & Domino. . . . Romanorum Imperatori ſemper Auguſto, Domino meo Clementiſſimo, omnibus Majeſtatis veſtræ ſucceſſoribus Romanorum Imperatoribus & Regibus legitime intrantibus, & ſacro Romano Imperio; contra omnes homines: & non ero in conſilio, participatione, vel tractatu, ubi quicquam agetur contra Perſonam, honorem aut ſtatum Majeſtatis veſtræ, & Sacri Romani Imperii, neque in id ullo modo conſentiam, ſed bonum, utilitatem & honorem Majeſtatis veſtræ & S. Romani Imperii fideliter promovebo, & ſi quid tractari cognovero contra Majeſtatis Veſtræ Perſonam honorem & ſtatum, huic pro virili obſtabo, & Majeſtatem Veſtram incunctanter admonebo, omniaque alia & ſingula faciam,*

ciam, ad quæ fideles Principes & Vaſalli Imperii *Domino ſuo Romanorum Imperatori & Sacro Romano Imperio, de jure vel conſuetudine, tenentur, dolo & fraude penitus ſemotis: Ita me Deus adjuvet & hæc ſancta Evangelia.* Tractatus *Noribergenſis* initus fuit in Comitiis Noribergenſibus anni 1542. inter Ferdinandum I. Regem Romanorum, nomine fratrii ſui Caroli V. Imperatoris & Imperii ab una, & Antonium Ducem Lotharingiæ ab altera parte; de ſcientia, conſilio; & aſſenſu Sacri Imperii Electorum, Principum, & Ordinum, & poſtea probatus à Carolo V. Porro ejus tractatus verba ad rem pertinentia hæc ſunt: *Convenimus virtute præſentis Inſtrumenti, ut noſter conſanguineus Dux Lotharingiæ non tantum cum membris aut Statibus particularibus; dependentibus ex Feudo & Feudo ſubalterno Imperii, verum etiam cum Ducatu Lotharingiæ, & iis quæ ad illum pertinent, tanquam ad Ducatum, nempe Album montem, Muſſipontem & ſimilia, manere debeant impoſterum & in perpetuum ſub tutela & defenſione Imperatoris, Regis Romanorum,* & *Sacri Imperii, defendique ac protegi eodem modo, quo alii Ducatus & ſtatus Sacri Imperii: cujus rei cauſa offert Dux Antonius pro ſe & ſuis hæredibus ferre & perſolvere ratam ſuam portionem, de omnibus & qualibuscunque taxis & contributio-*

butionibus quæ imponentur aut concedentur à Statibus Generalibus Sacri Imperii, quod eſt tertia parte minus eo, quod uni Principi Electori imponitur. *Præterea* pro ſolutione talium collectarum & contributionum, pro conſervatione Publicæ pacis erectæ in Imperio, pro Securitate & Salvo Conductu *Cæſareæ Majeſtatis*, (is conductus eſt Imperatoris Romam euntis, Rômer-Zug, ut ipſi ſcriptores Lotharingi apud Chiffletium interprætantur,) *& nobis Romanis Imperatoribus & Regibus, qui quoque tempore erunt, Sacro Romano Imperio ejusdemque jurisdictioni ſuberunt & ad id ſpectabunt. Alias autem ipſi cum Ducatu Lotharingiæ ejusdemque ſubditis ab omnibus proceſſibus, mandatis & judiciis Sacri Romani Imperii tam in prima, quam in altis inſtantiis, liberi & exemti erunt. Nullisque proceſſibus, mandatis, citationibus, appellationibus acceptandis, aliisque negotiis quocunque ſub titulo, nullo excepto, (niſi iis, quæ ad ſolutionem collectarum & impoſitionum, ad manutentionem pacis publicæ, & ad Securitatem & ſalvum conductum, uti prædictum eſt, ſpectabunt) relinquentur immunes. Ducatusque Lotharingiæ, cum ſuis appertinentiis, liber & non incorporabilis Ducatus erit & manebit ſemper &c.* Ubi notandum eſt, Ducatum Lotharingiæ

ſubeſſe Imperio, quoad publica, non quoad privata: nempe cum cæteris feret onera publica, communis neceſſitatis cauſa indicta, ſcilicet collectas, & quæ Romanæ expeditionis cauſa Imperatori ſolvuntur, ſervabit Pacem publicam, & ſuberit ejus executioni: id eſt, ſi eam violet, ſubjacebit pœnis in rebelles decretis & proſcribi, atque executione Circulari compelli poterit. In privatis vero non ſuberit Imperio, id eſt, non poterit à judiciis ejus ad Cameram appellari, neque ipſe, quatenus Lotharingiæ Dux eſt, ob debita privata, & ſimiles cauſas, ſed tantum ob debitas Imperio collectas, aut fractam Pacem, in Camera vel Judicio Aulico conveniri poterit. Ducatus autem declaratur liber & non *incorporabilis* Imperio, id eſt, non poterit ad Imperium recidere ex jure Feudi aperti, ſed utetur jure hæreditario, quemadmodum quodammodo aliæ quoque in Imperio ditiones, quæ etiam ad fæminas transeunt. Ex quibus omnibus patet, Ducem eſſe Imperii *fidelem* & *Vaſallum*, ut conſtat ex homagio; ſed & omnes ejus terras in Imperii eſſe clientela, imo quoad publica ejus *juriſdictioni* ſubeſſe, adeoque nullum magni ad Suprematum momenti diſcrimen inter ipſum, & alium primarium Imperii Principem, alegari poſſe,

ſe, ut conſtat ex Tractatu Noribergenſi. Eaque eſt etiam ipſorum ſcriptorum Lotharingorum ſententia, quemadmodum ex Chiffletio, & illis, quos producit in medium, doceri poſſet; qui etiam fatentur: Tractatu Noribergenſi multo plus quam antea immunitatis indultum, quia prius Ducis Lotharingiæ ſubditi ad Cameram trahebantur, & mandatis imperialibus vexabantur.

CAP. LVII.

Tabulæ Salvi Conductus à Cæſare & Gubernatore Generali Belgii Regii, Miniſtris Lotharingis dati, in quibus Legati (Ambaſſadeurs) *agnoſcuntur.*

Hoc jam ſtabilito, *Lotharingum* eſſe Principem Imperii cum cæteris, (quoad potiſſima, (æquali jure utentem; ſubjiciemus jam tabulas publicas Cæſareas & Hiſpanicas, in quibus jus mittendi Legati vel Ambaſciatoris, quod illi competit, agnoſcitur.

LEOPOLDUS, *divina favente clementia Electus Imperator, ſemper Auguſtus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Slavoniæ Rex,*

Archi-Dux Auſtriæ, Dux Burgundiæ, Styriæ, Carinthiæ, Carniolæ & Wirtenbergiæ, Comes Tyrolis, Sereniſſimis Regibus, Fratribus & Conſanguineis noſtris chariſſimis ſalutem ac proſperrimorum ſucceſſuum continuum ac perpetuum incrementum; Nec non univerſis & ſingulis Electoribus aliiſque Principibus Eccleſiaſticis & ſecularibus, Archi-Epiſcopis, Epiſcopis, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Militibus, Nobilibus, Clientibus, Præfectis, Præſidentibus, Capitaneis, Locumtenentibus, Vice-Dominis, Gubernatoribus, Caſtellanis, Vexilliferis Antianis & Poteſtatibus ac Urbium, Civitatum, Oppidorum & quorumcunque locorum ac Communitatum Rectoribus, Burgimagiſtris & Conſulibus, nec non portuum, pontium & paſſuum quorumvis cuſtodibus ac aliis, qui præſentibus requiſiti fuerint, cujuſcunque ſtatus, gradus, Ordinis, conditionis, dignitatis aut præeminentiæ exiſtant; benevolentiam & gratiam noſtram Cæſaream, ac omne bonum. Cum Seren. Carolus Lotharingiæ & Barri Dux, Conſanguineus & Princeps noſter Chariſſimus, præſentium exhibitores, ſupremum aulæ ſuæ Præſidem & Conſiliarium intimum, nobilem Claudium Franciſcum Liberum Baronem de Canon - - - - Legatum vel Legatos ſuos Plenipotentiarios ad Tractatus Pacis

Pacis Noviomagi inſtitutos mittat, Nosque iisdem ejus Legatis vel conjunctim, vel ſeorſim illuc proficiſcentibus liberum paſſum, tutum, ſecurum & expeditum iter obtingere cupiamus, Serenitates ac Celſitudines ac Dominationes Veſtras, aliosque nobis non ſubjectos fraterne benevole clementerque hortamur & requirimus, noſtris vero & Sacri Imperii Regnorumque ac Dominiorum noſtrorum hæreditariorum ſubditis firmiter mandamus ac præcipimus, ut prædictos Sereniſſ. Ducis ad Tractatus Pacis Legatos Plenipotentiarios conjunctim vel diviſim profecturos, cum famulis, equis, curribus, navibus, ſarcinis ac rebus, quas ſecum habituri ſunt, omnibus ubique libere, tuto & expedite, ire, tranſire, proficiſci, commorari, recedere ac redire ſinant, nec ulla ipſos ſive in perſonis ſive in rebus, moleſtia, impedimento vel injuria afficiant, aut à quoquam affici permittant; quin potius ubi neceſſitas poſtulaverit, aut ipſi id alias petierint, ſalvo eosdem conductu, fide & ſecuritate publica, viarum monſtratoribus, equis, curribus, navibus aliisque ad commodius conficiendum iter hoc ſuum neceſſariis opportuniſve rebus, haud gravatim juvent, atque ab aliis pariter id fieri ſedulo curent. Facturi ſunt in eo Serenitates, Celſitudines ac Dominationes Veſtræ aliique nobis non ſubjecti rem

 ſua

ſua æquanimitate ac ſolita in Nos obſervantia dignam nobiſque gratam, reciproco fraterni amoris affectu, Cæſareaque noſtra benevolentia & gratia per occaſionem viciſſim agnoſcendam; Noſtri vero & Sacri Imperii, Regnorumque & Dominorum noſtrorum hæreditariorum ſubditi exſequentur hac in parte ſeriam & expreſſam voluntatem noſtram. Datum in Civitate noſtra Vienna, die ultima Menſis Martii, Anno Milleſimo Sexcenteſimo Septuageſimo Septimo, Regnorum noſtrorum, Romani decimo nono, Hungariæ vigeſimo ſecundo, Bohemiæ vero vigeſimo primo.

LEOPOLDUS

Vt. Leopoldus Guilielmus
Comes in Koningſech.

(L. S.)

Ad Mandatum Sac. Cæſ. Majeſtatis proprium

Chriſtophorus Bever.

DON CARLOS, *De Gurrea, Arragon & Boria, Duc de Villa Hermoſa, Comte de Luna, Gentilhomme de la Chambre du Roy noſtre Sire, Lieutenant Gouverneur & Capitaine des Pays-Bas & de Bourgogne, &c. A tous Generaux, Gouverneurs de Provinces, Admiraux, Vice-Admiraux,*

miraux, Lieutenant-Generaux, Generaux de Bataille, Gouverneurs particuliers, Commandans, Lieutenants Gouverneurs, Chefs, Maiſtres de Camps, Collonels Capitaines & autres Officiers & gens de Guerre, tant de cheval que de pied, de quelle qualité, nation ou condition ils ſoyent; enſemble à tous autres Juſticiers, Officiers & ſubjects de ſa Majeſté, qu'il appartiendra & ces preſents verront, ou ſeront montrés, ſalut. Comme Monſieur Claude François Baron de Canon, Preſident du Conſeil privé de Monſieur le Duc de Lorraine, & Monſieur le Baron de Serainchamps; Ambaſſadeurs & Plenipotiaires du dit Seigneur Duc s'acheminent dès le lieu de leur Reſidence vers la Ville de Nimmegue pour le Traitté de Paix. Nous vous mandons & commandons au nom de ſa Majeſté très expreſſement, de laiſſer librement & ſeurement paſſer, repaſſer, aller, venir & ſejourner tant par eau que par terre conjointement & ſeparément par tous les lieux & endroits des Provinces & juriſdictions de l'obeiſſance de ſa dite Majeſté eſtant ſous notre charge & commandement; leur ayant à cet effet accordé, ce preſent paſſeport, ſauf-conduit, & ſeureté, tant pour leur perſonnes, que pour leur ſuite, famille, Valets, chevaux, armes, chariots, navires, bagage, equipage, papiers & eſcri-

 tures,

tures, mêmes pour des Couriers, qui ſeront depechés de leur part, pendant la durée de l'aſſemblée & conference, qui ſe fera pour le dit Traitté de Paix; leſquels pourront auſſi aller, venir & retourner ſeurement & librement tant par eau que par terre, ſans qu'ils puiſſent eſtre faits priſonniers ni arreſtés ſous aucun pretexte en faiſant apparoir de paſſeports & ſaufconduits particuliers qu'ils auront pris des dits Sieurs Ambaſſadeurs & Plenipotentiaires, voulans qu'au contraire il leur ſoit donné toute l'ayde, faveur & aſſiſtance, dont ils pourroient avoir beſoing pour plus grande facilité & commodités des dits courſes. Fait a Bruxelles le 7. *de Juin* 1677. Signé, *Villa Hermoſa, Duc de Luna*, & cachetté du cachet du Roy & contreſigné, *Verreiken.*

Cap. LVIII.

Alii Actus exerciti ab Archi-Ducibus Auſtriæ, *ut ab Alberto* Burgundiam & Brabantiæ *Ducatum tenente. Ejus Legati in Anglia Venetis cedere noluere, & Hagæ, cum de induciis ageretur, noviſſime venientes, a Legatis Regis Galliæ ſunt primum*

viſi-

viſitati; conſtat autem, Ducem Brabantiæ fuiſſe jam olim & Ducem Burgundiæ factum, à Carolo V. Principem Imperii, & habere locum in Collegio Principum, ideo cauſa Auſtriacorum & Burgundorum communis eſt cum cauſa Principum cæterorum; ideo Nuncius quoque Monaſterii Miniſtro Auſtriaco locum potiorem negavit ſe viſitanti, per imperitiam Rerum Germanicarum; quod crederet Principibus Germaniæ non competere jus Legationis, adeoque nec Auſtriacis. Itaque Sereniſſ. Domus Auſtriaca Principum cauſæ favere debet, ne ſibi ipſi noceat.

Cœperam à Lotharingo exemplum arceſſere, quoniam illius occaſione mota primum à Gallis controverſia eſt, ſed, ſi ordine dignitatis agendum erat, utique à Sereniſſimis *Auſtriæ Archi-Ducibus* incipiendum videbatur, quibus plenum jus Legationis competere multis exemplis oſtendi poteſt. Suffecerit autem producere Archi-Ducem Albertum, cui

cum Infante Hiſpaniarum Iſabella Clara Eugenia Belgium, certis conditionibus, in dotem datum erat: ejus certe Legatis ubique idem qui Regiis, (ne quid dicam de Electoralibus,) honor habitus eſt, imo *frater* appellabatur à Rege Galliæ, multo ante Electores, quemadmodum ſupra notavimus. Et in Anglia Anno 1612. Legatus ejus Boiſchotius cum Veneto de loco ac dignitate certavit, allegans Rempublicam ſine controverſia majoribus Domini ſui ceſſiſſe, cum non niſi Burgundiæ Duces eſſent. Idque verum eſſe arbitror, nam ſupra cap. 44. ex Cæremoniali Romano oſtendi, *Ducem Burgundiæ* antepoſitum eſſe Duci Venetiarum, Reipublicæ perſonam referenti. Rex Jacobus controverſiæ hujus inter Legatum Archi-Ducis & Venetum ſe judicem eſſe nolle declaravit, & pari utrumque apud ſe honore eſſe ſcripto teſtatus eſt. Cum de Induciis Belgicis tractaretur, & Henricus IV. Præſidem Jeannium, poſtea Archi-Dux Audientiarium Verreiken, Hagam miſiſſet, ſcripſit Jeannius Regi ſuo, (ultimo Julii 1607.) ſe, (more conſueto,) primæ viſitationis honorem Verreikio, (qui noviſſimus venerat,) habiturum fuiſſe, ſed veritum, ne ſuſpicacibus jam tum populorum animis major ſermonum materies præbere-

beretur. *Negotiations du preſident Jeannin part.* 1. *pag.* de l'edition de Hollande; *Le preſident Jeannin avoit écrit par un avis pris entre nous, que pour ne mettre en jalouſie ces peuples, ils ne l'iroient viſiter les premiers, attendu auſſi qu'il ne venoit ſi non avec les lettres de Spinola, & non comme Ambaſſadeur des Archi-Ducs, outre ce qu'on avoit mandé d'Anvers, qu'il avoit commandement de ne voir perſonne, ayant dit & repeté ces mêmes propos à plusieurs depuis ſon arrivée, & comme s'il l'eut fait pour s'excuſer de voir les Miniſtres du Roi dont ils ont mauvaiſe opinion qui nous faiſoit apprehender de le voir & de n'être après viſitéz de lui. Toutesfois lui ayant été ouï le* 24. *& parlé au nom des Archi-Ducs ſes Maitres, nous avons conſideré que s'il n'etoit point viſité du tout, il ſe pourroit plaindre d'être traité comme Miniſtre d'un Prince ennemi, ainſi qu'il étoit expedient de le faire viſiter par Monſieur de Ruſſi, qui eſt ordinaire & a la charge de reſider près de Meſſieurs les Etats, qui ajoutera que ſi les Sieurs Jeannin & de Buzanval ſe ſont abſtenus de l'aller voir jusques alors, que ce n'étoit faute d'affection, mais pour avoir plus de moyen de le ſervir, &c.* Ex quibus patet, ſi ſuſpicio abſuiſſet, Legatos Regios Archi-Ducali-

calibus primæ viſitationis honorem fuiſſe habituros, & quia excuſavere abſtinendi neceſſitate, jus agnoviſſe. Poſtea certe, cum rediiſſet Audientiarius cum Patre Franciſcano, & correctam ratihabitionem Hiſpanicam nomine Archi-Ducum attuliſſet, Legati Regis eum primi viſitavere, ut patet ex literis Jeannini ad Bernium Miniſtrum Gallicum Bruxellis morantem, ultimo Octobris 1607. Et poſtea, cum Spinola & Richardotius præſes veniſſent, hos quoque primus viſitavit Jeanninus, ut ipſe ſcribit (à Monſieur de la Boderie Miniſtre du Roi en Angleterre 5. *Fevrier* 1608.) Porro ne quis cauſam Archi-Ducum, & cæterorum præcipuorum Germaniæ Principum, non eſſe communem arbitretur, ſciendum eſt, Archi-Duces eſſe in Collegio Principum, ac Ferdinandum Grazienſem, aut Carolum Marchionem Burgravienſem, aut Leopoldum Epiſcopum Argentoratenſem, unquam majori honore cultos, quam qui cæteris Germaniæ Principibus, ditiones amplas tenentibus, habetur. Nec Albertus cenſeri poterat niſi Burgundiæ, Brabantiæ, Flandriæ, &c. dotali jure poſſeſſor, qui ſunt Imperii Ducatus aut Principatus. *Brabantia* olim ſine controverſia, pariter atque aliæ ditiones, Burgundia autem & Flan-

Flandria ſaltem ex quo Franciſcus I. omni juri renunciavit; & Carolus V. omnes illas ditiones, in peculiarem Circulum redactas, Imperio transactione Auguſtana ſubjecit. Et vero, cauſam Archi-Ducum Ducumque Burgundiæ eandem eſſe cum noſtra apparuit Monaſterii, cum Nuncius Comiti Wolkenſteinio, Miniſtro in Collegio Principum Auſtriaco, honoratiorem locum domi ſuæ concedere noluit, quod crederet Principibus Germaniæ non competere jus Legationis, imperitia rerum Germanicarum, quam ei Wolkenſteinius recte objecit: cum ſcire deberet, Auſtrios & Burgundos olim ante Venetos fuiſſe, hodie illis fortaſſe non eſſe ceſſuros. Principes autem Germaniæ, amplarum ditionum poſſeſſores, eodem, quo Duces Italiæ aut Venetam Rempublicam, jure Suprematus frui: certe Electoribus hac in parte non eſſe inferiores: *quare Sereniſſima Domus Auſtriaca cogitet, ſuam quoque hic cauſam agi, ne ſi quorundam, perverſis ſuaſionibus impulſa, Principum juri adverſetur, ſibi ipſi præjudicium creet.* Porro olim Duces Burgundiæ nec Electoribus ceſſere, & in conſilio Baſileenſi, Epiſcopus Baſileenſis Legatus Philippi Burgundi ante Electorales locum tenuit, decreto Patrum: in Comitiis quoque

que Ratisbonenſibus anni 1471. Caroli Burgundiæ Ducis Legati, Electoralibus cedere negantes, ſeſſionem extra ordinem obtinuere (vide ſupra cap. 44.) Et in Cæremoniali Paridis de Graſſis, ſæpe à me citato, Dux Burgundiæ ante Electores & Venetos ponitur, Dux Auſtriæ, poſt Electores, ante Venetos. Itaque quod Electoribus hodie conceditur, quanto minus illis negabitur, qui dudum habuere.

Cap. LIX.

Actus aliorum quoque Principum; *exempli cauſa*, Landgrafii Haſſiæ & Ducis Wurtembergii, *qui cum Regibus quibusdam & Hagæ Mediatores, ſive conciliatores Induciarum, fuere inter Hiſpanos & Batavos. Et cum Hiſpani, ad Mediatores ſcribentes, tantum literas Legatis Gallis & Anglis inſcripſiſſent, Legati Galli curavere, ut adderentur Electores & Principes Germaniæ. Guilielmus* Dux Juliacenſis & Clivienſis *Legatos miſit ad* Franciſcum I. *Denique* Ducis Bavariæ nondum Electoris *Legati, in Concilio Tridentino. cum Venetis de*

de ſeſſione certavere, & ante Helvetios & Florentinos poſſeſſionem prærogativæ tenuere, & proteſtati ſunt, ſe aliorum quoque Principum jus hac ratione velle conſervare.

Sed ne quis putet, aliorum Germaniæ Principum nobis exempla deeſſe, ideo operæ pretium erit, notabilem huc afferre locum ex Negotiationibus Præſidis Jeannini, paulo ante citatis. Nempe Hagæ, cum de Pace vel induciis tractaretur anno 1608. aderant Legati quorundam Electorum Principumque Germaniæ, qui Regiis, Gallis, Anglis, Danis, juncti velut Mediatores agebant. Hi communi omnes nomine literas dedere ad Præſidem Richardotium Legatum Archi-Ducalem, pacis promovendæ cauſa, 10. Octobris ejus anni, ſubſcriptio eorum hæc eſt: *Votres affectionés Serviteurs les Ambaſſadeurs des Rois très Chrêtien, de la grande Bretagne & de Dannemarc, & des Princes Electeurs Palatin, de Brandeburg, & Landgrave de Heſſen.* Poterat ne quicquam fieri ſolennius, quo agnoſceretur, jus Legationis Principibus noſtris æque ac Regibus eſſe? Sed exſtat aliquid multo adhuc expreſſius. Richardotius initio cum ſcri-

ſcripſiſſet Mediatoribus, literas tantum Legatis Regiis inſcripſerat, ſed Jeannius uſus conceſſa ſibi poteſtate, adjecit inſcriptioni etiam Electorum Principumque Germaniæ Legatos, *l'Addreſſe de votre lettre*, (Ita ſcribit Jeannius Richardotio,) *n'étoit qu'aux Ambaſſadeurs d'Angleterre & à nous, & j'ai fait ajouter à la ſuperſcription, des Electeurs & Princes d'Allemagne, craignant qu'ils ne ſe fuſſent offencéz de cette omiſſion.* Adfuerat & Legatus Wurtenbergicus, ſed ille jam tunc diſceſſerat. Nec dubito, qui Archiva excuteret, innumera Legationum, à Principibus noſtris pleno jure atque honore miſſarum, exempla reperturum; Autor Gallus libelli, cujus titulus eſt, *Memoires & inſtructions pour ſervir dans les negotiations & affaires*, cum notaſſet pag. 294. Principes Imperii uti titulo *Dei gratia*, & Legatos mittere ad Reges ac Principes exteros, addit poſtea pag. 268. Guilielmum *Ducem Juliacenſem ac Clivienſem* Anno 1540. Legatos (Ambaſſadeurs) miſiſſe ad Franciſcum I. Sed & *Bavariæ Dux* multo ante, quam Electoratum obtinuit, Legatos, optimo maximo jure, mittebat: notatum eſt, in Concilio Tridentino Bavaros Venetis controverſiam loci moviſſe, quemadmodum ipſe Venetorum

rum Hiſtoriographus Petrus Juſtinianus fatetur; ſed rem diſtincte admodum expoſuit Cardinalis Pallavicinus in Hiſtoria Concilii Tridentini, ex qua illud quoque diſcimus, Bavaros ante Helvetios & Florentinos locum tenuiſſe. Is ergo lib. XVI. cap. 6. *Arrivarono à Trenta due mandati dal Duca di Baviera, l'uno con titulo* (d'Ambaſciadore) *ch' era il Doctor Agoſtino Baumgartner, l'altro Giovanni Cavillonio Theologo della Compagnia di Gieſu, viſitando eſſi i Legati eſpoſer loro di tener inſtruzione, che l'Ambaſciador non ſedeſſe ad altri Oratori ſalvo di Reò d'Elettori Imperiali, onde non poteva ſtar ſotto à quei di Venezia. I. Preſidenti riſpoſero che quella Signoria godeva due Regni. Replicarono eſſi che per aventura, il lor Principe comprendeva nel ſuo intendimento gli Oratori Veneziani fra i Regii, ma che non per tuttociò era parte loro il far queſta interpretatione: che harebbono ſcritto di Cio al Duca e che fra tanto per non incorrere in lite deſideravano di preſentare loro mandati in una congrega nella quale i Veneziani foſſor contenti di non intervenire.* Idem eodem libro cap. 10. *In piu ſcretia neceſſit à gli poneva la riſpoſta venuta per dianzi all' oratore Bavarico, nella quale il Duca gli comandava, che ſe non haveſſe grado ſopra i Veneziani, ſi partiſſe inmantenente:*

nente: il che portava con inevitabile neceſſit à uno di duo grandiſſimi danni, percioche ſatisfacendoſi al Duca ſi venivano à perdere gli Ambaſciadori d'una Signoria ch'era il principal baloardo alla religione in Italia e l'unico ſoſtegno di eſſa in Grecia. Et ſatisfacendoſi à Veneziani ſi perdevano gli Oratori d'un Principo ch'era l'appoggio della medeſima religione in Germania: anzi venivanſi à perdere inſieme per aventura con tal eſempio gli Oratori di tutti i Principi Tedeſchi, eziandio Eccleſiaſtici, à titolo che ſi foſſer negate le dovute onoranze à quelli di lor Nazione. Ed allora fù che i Legati preſero tempo d'informarne il Pontefice, e lo fecero con la celerit à d'un corriere, proponendo gli a' inviar meſſo à poſta che pregaſſe il Duca à ſuo nome di quella condeſcenſione in Beneficio del Chriſtianeſimo con rappreſentar gli le ragioni della convenevolezza. Significarongli anche, eſſer acconcia all' intento una preſente opportunità, mentre il Bavaro dovea ritrovarſi à Praga il giorno decimoquinto di Giugno per la Coronazione del Re di Bohemia ſuo cognato: ove potrebbono concorrere ad eſpugnarlo i conforti dell' Imperadore procurati da ſua Santità col mezzo del Nunzio Delfino. Ex his locis intelligitur, Bavaros Legatos ita fuiſſe inſtructos domi, ut in Concilio non niſi Regiis & Electoralibus cede-

cederent; cum vero dubitaretur, an non ſub Regiis comprehendi poſſent Veneti, ob Regna duo *Cypri* & *Cretæ*, quæ tenebat Reſpublica, poſtulavere Bavari, ut ipſi interim audirentur in congregatione, à qua Veneti abeſſe vellent, de reliquo ſe Dominum miſſo Celeri conſulturos, qui cum retuliſſet poſtea mandatum Ducis, ut, loco ſupra Venetos non impetrato, diſcederent, Legati Pontificis, non parum perplexi, Papam per curſorem conſuluere ac propoſuere, ut per Cæſarem Nuntiumque Delphinum Bavarus tentaretur; ne vel reſpublica religionis propugnaculum in Italia ac Græcia, vel Bavarus ejus defenſor in Germania offenderetur. Ita tandem Bavarus perſuaderi ſe paſſus eſt, ne Synodus Eccleſiæ, religionis cauſa congregata, profanis litibus turbaretur: Itaque permiſit, ut Venetus locum, quem ante Bavari adventum habuerat, retineret, proteſtatione interpoſita, nihil ſuo aut Principum Germaniæ juribus indulgentia ſua decedere debere. Sed audiamus Cardinalem lib. 17. cap. 4. *Nella competenza fra i Veneziani e i Bavarici ricorſe il Pontefice all' interpoſizione di Ferdinando: il quale ricordaſſe al Duca Alberto ſuo genero che la Republica di Venezia era veramente Rè, e ſtava in poſſeſſo, che i ſuoi Oratori otteneſſero luogo immediato doppo*

 quello

quello de gli altri Rè. Ma inſi fatto litigio che tocca la più ſenſitiva parte de' Grandi, ricusò di porne la mano l' Imperadore, ſe non con Ufficii aſſai generali; e più ſcrivendo le propoſizioni de' Preſidenti (Legati Pontificii nel Concilio) *al genero, che trattandone al nome ſuo proprio confortollo tutta via che non cagionaſſe diſturbo al Sinodo. Ne ciò ſenza frutto. l'Oratore de Duca hebbe in fine comandamento di cedere à Veneziani, ma con proteſto che ciò faceva per non turbare il concilio e ſenza pregiudizio del ſuo Signore. E coſi venne accolto nella congregazioni à vinti ſet te di Giugno e proteſtoſſi allegando molti argomenti che il ſuo Principe doveſſe precedere à quello Signoria, come di haver nella ſua familia la dignit à Electorale: e d' havervi goduta ancora l' Imperiale. Alla qual proteſtazione ſ'oppoſe quivi con un' altra* Niccolò *da Ponte Primo Ambaſciadore Veneziano dicendo che quella precedenza era debita onoranza per ſempre alla ſua Republica, e non liberale condeſcenſione al tempo. L'uno el altro ſi regiſtrò negli atti: e la competenza giunte à tale, che'l Bavaro negò la copia della ſua Orazione, perch e l' havea prima negato il Venetiano.*) Proteſtationis Bavaricæ formam exhibet Petrus Juſtinianus, quemadmodum & reproteſtationis Venetæ. Bavarus allegat, domum

domum ſuam ab Imperatoribus, Regibus, Electoribus, originem traxiſſe; nolle tamen de priore loco certare in Concilio, in quo de pietate agitur; & ubi humiliatione Deus eſt implorandus, ut Eccleſiæ ſuæ miſereatur. Ea tamen lege ac ſolenni proteſtatione præmiſſà, ut hoc ipſum poſthac in quibusvis Conventibus ſuæ Celſitudini ejusdemque poſteris, *cæterisque Germaniæ Principibus Electoribus ac Ducibus*, nulla ratione vel modo præjudicare poſſit vel debeat. Unde patet, ipſum Bavarum judicaſſe, cauſam ſuam cum aliis primariis Germaniæ Principus eſſe communem, quod etiam Patres Concilii judicabant; ideoque contra Bavarum pronuntiare verebantur, ne Germaniæ Principes univerſi offenderentur, ut notat Cardinalis. Eandem fuiſſe Ferdinandi I. ſententiam, judicat idem, ideoque tantum Bavarum rogavit; ut aliquid condonaret publico rei Chriſtianæ bono. Sed ſicut Bavarus Veneto poſſeſſionem, (ſaltem, ut Juriſconſultorum vocabulo utar, momentaneam,) ceſſit, ita eam ſupra Helvetium Florentinumque Coſmi Ducis Hetruriæ Legatum duos inter hos obtinuit. Nam convenerat, ut alternis congregationibus adeſſent, at Bavaro ſuperveniente effectum eſt a Patribus, ut ambo pacis ſtudio tantiſper congregationibus cederent, Bavaro

ſolo actibus interveniente. Cardinalis dicto loco ita habet: *Con queſta rimeſſione dell' Orator Bavaro le differenze per ſuo riſpetto rimaſero piu toſto mutate, che quietate; perche havea ricevute commeſſione di partirſi, ov' igli non precedeſſe all' Ambaſciadore Elvezio ed' al Fiorentino; onde i Legati (Pontificii) à fatica impetrarono dall' Elvezio che non compariſſe ſinche di ciò aviſaſſe; ſuoi Signori, e ne riceſſe nuovi comandamenti: e pregareno il Papa a ſtaporſi col Duca Coſimo; il cui Oratore in aſſenza dell' Elvezio ſolvea intervenire.* Ex his intelligi poteſt, nemini vel per ſomnium in mentem veniſſe, ut Bavariæ Duci, tunc *nondum Electori*, vel alteri cuidam magno Germaniæ Principi, jus Legationis plenum negaretur, imò contrà caviſſe Patres & Cæſarem ipſum, ne in eo cæteri Germaniæ Principes offenderentur. Illud utique conſtat, etſi Legatus ejus Veneto ceſſerit, parem tamen in ambobus fuiſſe Characteris honorem, præſertim cum Florentino non ceſſerit, ſed ipſi pariter atque Helvetio prælatus videatur.

Cap. LX.

CAP. LX.

Scriptum in quo nomine Ducis Neoburgici oſtenſum eſt, jus Legationis plenum Principibus Germaniæ æque ac Electoribus competere, & amborum Miniſtros in Tabulis pacis Weſtphalicæ, Fœderis Rhenani, & alibi paſſim, communi Nomine Legatos fuiſſe appellatos & habitos ſine diſcrimine.

Supra multis oſtendimus, Electorum Principumque reliquorum Legatos aut Miniſtros in eodem fuiſſe honore, iis denique nominibus appellatos in Tractatibus Præliminaribus Hamburgenſibus, in ſubſcriptione Inſtrumenti Pacis Weſtphalicæ, Fœderis Rhenenſis, aliisque multis Tractatibus atque occaſionibus; ſed quoniam id uberius deducitur in brevi ſcripto, quod a Miniſtris Sereniſſimi Ducis Neoburgici Legatis Mediatoribus Anglis communicatum fuiſſe intellexi; ea, qua conceptum eſt, lingua, adjicere placet:

Bonnes & valables raiſons, qui font voir que les Miniſtres, que les Princes doivent envoyer aux Traités de Paix, qui ſe font à Nimmegue, ont autant de droit de pretendre la qualité d'Ambaſſadeurs, (que les

les Roys de France & de Suede par une nouveauté mal fondée leur refuſent dans leur paſſeports) que ceux des Electeurs, *& qu'on ne peut pas bien obliger les Princes de l'Empire à renoncer à leur legitimes pretenſions ſur ce ſujet.*

„ 1. Les Princes de l'Empire poſſedent effectivement au meſme degré, „ que les Electeurs, la Souveraineté de „ leurs Païs, avec les droits qui en dependent, comme entre autres *Jus Legationum*, & par conſequent faudra t'-il „ reſpecter leurs Miniſtres, ſi bien que „ ceux des Electeurs, comme des Ambaſſadeurs, quand ils les employent en „ cette qualité & qu'ils ſont reveſtus de „ ce Caractere.

„ 2. Les Princes ont indubitablement, „ de meſme que les Electeurs, *Jus belli & Pacis, itemque Fœderum* non ſeulement de toute ancienneté; mais auſſi „ par les Traittés de Paix, qui ont eſté „ faits avec les Couronnes de France & „ de Suede, & par conſequent *Jus mittendi Legatos*, comme ceux que l'on „ employe le plus ſouvent en de pareilles „ rencontres, & ſans leſquels on ne peut „ rien negotier.

„ 3. Dans les Conſtitutions de l'Empire, „ comme auſſi dans les reſolutions & les

„ De-

Digitized by Google

„ Decrets de l'Empereur l'on donne aux „ miniſtres des Princes la meſme qualité, „ qu'à ceux des Electeurs, ainſi que la „ Practique Journaliere le témoigne.

„ 4. Le meſme s'eſt fait dans l'inſtru- „ ment de la Paix de Weſt-falie, ainſi „ que cela paroiſt par le 17. Article du „ Traitté entre l'Empereur & la France, „ *ubi Cæſarei & Regii Ordinumque Im- „ perii Miniſtri expreſſe vocantur Legati „ & Plenipotentiarii.*

„ 5. Or puiſque alors dans un congrés „ pareil à celui qui ſe fait preſentement „ à Nimmegue l'on n'a point fait de dif- „ ference ſur ce ſujet, on ne la doit pas „ former non plus preſentement.

„ 6. D'autant moins qu'il n'appartient „ pas aux Couronnes eſtrangeres de chan- „ ger les couſtumes de l'Empire, ni de „ revoquer en doute les droits indiſpu- „ tables dont les Princes de l'Empire „ jouïſſent tous les jours, ni de s'attri- „ buer l'arbitrage à donner à l'un ou à „ l'autre tel traitement qui leur plaira, ce „ qui ne peut ſervir qu'à cauſer de la dé- „ fiance entre les membres & d'autres „ facheuſes conſequences.

„ 7. Donques de meſme que le Roy „ de la Grande Bretagne comme Media- „ teur à trouvé bon de donner dans les

Digitized by Google

„ Paſſepõrts la qualité d'Ambaſſadeurs
„ aux Miniſtres des Electeurs, l'on s'aſſeu-
„ re qu'il ne jugera pas moins juſte & rai-
„ ſonnable de faire donner la meſme qua-
„ lité aux Miniſtres des Princes, *cum in-*
„ *ter Electores & Principes Imperii extra*
„ *caſum Electionis & quoad jura commu-*
„ *nia, quale Legationis hocce jus eſt, nul-*
„ *lum intercedat ſupradictum diſcrimen,*
„ *quippe cum omnes illi membra ſint ejus-*
„ *dem corporis, ſeu Reipublicæ; iisdem*
„ *vivant legibus, par iis ſit in ſubditos ac*
„ *Vaſallos ſuperioritas, eadem jura belli,*
„ *Pacis, Fœderum, & per conſequens idem*
„ *jus Legationum, eadem dignitatis nomi-*
„ *na comparentibus in Comitiis Electorum*
„ *& Principum Legatis.*

„ 8. On a veu de tout temps, que les
„ Princes de l'Empire ont touſjours en-
„ voyé leurs Miniſtres auprés de l'Empe-
„ reur, des Roys, des Princes, ou aux
„ aſſemblées qui ſe ſont faites, avec la
„ qualité de *Legati* ou bien avec un
„ moindre caractere, ainſi qu'ils l'ont ju-
„ gé à propos, *leſquels* ont eſté auſſi re-
„ conneus, receus & traittés en cette
„ qualité, en ſorte qu'on ne peut deſiſter
„ en cette rencontre, puis qu'il depend
„ entierement de celui qui depute & non
„ du bon plaiſir d'aucun autre de donner
„ au

Digitized by Google

„ au Miniſtre qu'il employe telle qualité
„ qu'il luy plait.

„ 9. Sur quoy les Princes de l'Empire
„ ſe ſont tousjours reglés, & cela ſe trou-
„ ve dans les Archives des Princes auſſi
„ bien que dans les actes imprimés de
„ Londorpius & dans les lettres que les
„ Roys de France & de Suede ont écri-
„ tes aux Electeurs & Eſtats de l'Empire,
„ l'on ne trouvera point qu'on ait fait de
„ difference entre les Miniſtres des Elec-
„ teurs & ceux des Princes à l'égard des
„ titres, ſur quoy l'on peut voir en-
„ tr'autres les lettres de la Reine Chriſti-
„ ne de Suede du 22. Mars 1641. & du
„ 23. Avril. 1653.

„ 10. Il ſe voit meſme par le texte des
„ lettres de recreance, que quand
„ quelque maiſon des Princes a envoyé
„ des Miniſtres à la Cour d'un Roy avec
„ la qualité de Legats, ils y ont eſté re-
„ ceus & traittés en cette qualité, leur
„ ayant eſté donné dans les expeditions
„ le meſme predicat.

„ 11. Et lors qu'en l'an 1658. l'on ne-
„ gotia l'Alliance du Rhin, & que dans
„ la minute qu'on avoit dreſſée l'on euſt
„ inſére les deux qualités de Légati & De-
„ putati, on a à l'inſtance de ceux qui ſe
„ trouverent à Francfort de la part des
„ Prin-

„ Princes effacé le mot de Deputés, pour „ precautionner que l'on n'en puſt titer „ quelque conſequence prejudiciable à „ la grandeur & dignité des Princes: de „ ſorte qu'on fit donner le meſme titre „ aux Miniſtres des Princes qu'à ceux des „ Electeurs, ainſi pluſieurs s'en ſouvien- „ nent fort bien encore.

„ 12. Comme auſſi qu'il y a environ „ huit ans, quelques Electeurs & Prin- „ ces, ayant fait une deputation pour „ moyenner un accommodement entre „ les Roys de France & d'Eſpagne, l'on „ donna les meſmes lettres de Creance ſi „ bien aux Miniſtres des Electeurs, qu'à „ ceux des Princes; ſans y ſouffrir aucu- „ ne difference, auſſi ont ils eſté traittés „ à la Cour des Roys de la meſme manie- „ re, ſans donner aucune prerogative à „ ceux des Electeurs par deſſus ceux des „ Princes. C'eſt pourquoy l'on n'en „ devroit point maintenant faire de dif- „ ference.

„ 13. Les auteurs François diſent eux „ meſmes, que les Princes de l'Empire „ poſſedent entre autres droits celui d'en- „ voyer des Ambaſſadeurs. Voyez les „ Memoires & Inſtructions pour ſervir „ dans les negotiations & affaires, & dont „ l'auteur dit en la page 294. de l'edition

„ de

„ de Hollande *que les Princes de l'Empire*
„ *prennent dans leurs lettres le titre, par*
„ *la grace de Dieu, qu'ils envoyent des*
„ *Ambaſſadeurs vers les Roys & Princes*
„ *étrangers, &c.* Et y ajoute en la
„ page 298, *Guillaume Duc de Juliers*
„ *& de Cleves, en l'année* 1540. *envoya*
„ *ſes Ambaſſadeurs vers le Roy François* I.
„ de ſorte que ſelon leur propre témoi-
„ gnage l'on ne peut pas raiſonnablement
„ faire difficulté de donner la qualité
„ d'Ambaſſadeurs aux Miniſtres que les
„ Princes envoyent.

„ 14. On n'allegue point que les an-
„ ciennes familles des Princes ſeculiers
„ ne cedent en rien quant à l'ancienneté
„ de leur extraction, condition & digni-
„ té, droits & prerogatives aux familles
„ des Electeurs; ainſi qu'entr'eux, ils ſe
„ ſont touſjours reconnus pour tels & les
„ eſtrangers n'y ont jamais fait aucune dif-
„ ference. Meſme il y a quelques familles
„ de Princes qui ont poſſedé leurs Païs &
„ terres pluſieurs centaines d'années plus-
„ toſt que quelques Electeurs, ayants gou-
„ verné des grandes & conſiderables Pro-
„ vinces *abſolutâ & regia quaſi manu,*
„ lesquelles ils ont aprés incorporées à
„ l'Empire.

„ 15.

„ 15. Et bien que le pouvoir d'élire un
„ Empereur, ou un Roy des Romains,
„ ſoit cedé à quelques uns des Princes,
„ qu'on appelle maintenant Electeurs, les
„ Hiſtoires font pourtant aſſés voir, com-
„ ment cela s'eſt fait; comme auſſi, que
„ cela n'a rien diminué des droits & de la
„ dignité des autres Princes de l'Empire
„ & que cela n'y a pas peu prejudicier,
„ s'y eſtans tousjours maintenus juſqu'à
„ preſent, auſſi n'y a-t-il jamais eu de dif-
„ ferent entre les Electeurs & les Princes
„ au regard du Caractere d'Ambaſſadeur,
„ Legat, ou Deputé.

„ 16. Et bien que l'on pûſt alleguer
„ que Meſſieurs les Electeurs ſont hono-
„ rez de plus hauts titres que les Princes
„ de l'Empire, & qu'on leur donne le
„ rang & la preſeance à cauſe des char-
„ ges qu'ils poſſedent dans l'Empire, il
„ faut pourtant ſçavoir que des honneurs
„ qui ſe rendent à leurs charges, l'on ne
„ peut point tirer de conſequence pour
„ les droits meſmes, n'y de bonne preu-
„ ve contre ce que nous ſouſtenons. Ne-
„ antmoins les Princes de l'Empire peu-
„ vent faire voir par pluſieurs eſcrits qu'ils
„ ont eſté traités par des puiſſances eſtran-
„ geres avec les meſmes honneurs, &
„ qu'ils en ont receu les meſmes titres
„ que les Electeurs.

„ 17.

„ 17. Et il ne s'agit pas ſimplement icy „ des titres & de la qualité : mais il y „ va auſſi des droits qui y ſont attachés „ inſeparablement; mais quant aux mots „ d'Ambaſſadeur, Legat, Envoyé, De- „ puté, Plenipotentiaire, il eſt certain „ qu'ils ont eſté ſouvent confondus, & „ qu'autres fois on n'y a pas tant fait de „ difference. On peut voir dans le Re- „ cés de l'Execution de Nurenberg de „ l'an 1650. que parmy les Miniſtres qui „ s'y trouverent, il y en eut quelques „ uns qui ne prirent point du tout de „ qualité; en ſorte que parmy ceux des „ Princes il n'y eut que celui de Wurten- „ berg, qui prit la qualité de Deputé: là „ où celui qui y eſtoit de la part de la „ Ville de Francfort y fut traitté de Le- „ gat, bien que la liſte de ce qui devoit „ eſtre reſtitué & qui fut concertée par „ quelques Miniſtres des Electeurs & des „ Princes pendant la meſme aſſemblée de „ Nurenberg, fuſt ſignée des Miniſtres „ des Princes auſſi bien que de ceux des „ Electeurs ayant tous la même qualité de „ Legats. *Hactenus illud Scriptum.*

CAP.

Digitized by Google

Cap. LXI.

Excerpta ex Apologia Gallorum olim pro Electore Trevirenſi edita, quibus jus Suprematus, fœderum, Legationis Principum noſtrorum, multis exemplis, & ſæpe cum exaggeratione, ſtabiliunt. Scriptum illud prodiit publica autoritate.

Quoniam autem in his rebus magnam vim habet confeſſio eorum, cum quibus diſputamus, inprimis ſi aliis temporibus, quibus nemo de præſenti controverſia cogitabat, eis exciderit, & tunc indubitabilis habita fuerit, ideo operæ pretium erit huc afferre excerpta ex Apologia, quam Galli edidere pro Philippo Chriſtophoro, Electore, Archi-Epiſcopo Trevirenſi, & armis ſuis ejus defendendi, aut potius ulciſcendi cauſa ſumtis. Hic enim primarius fuit color, cur anno 1635. pacem cum Auſtriaca domo, antea utcunque ſervatam, abruperint. Ea Apologia poſtea inſerta eſt libro Lutetiæ Pariſiorum apud Cramoyſi typographum Regium Lupareæ Typographiæ præfectum, cum privilegio Regis in folio, ut vocant, edito anno 1665. Cui titulus eſt: *Memoires & Inſtructions pour ſervir dans*

les

les negotiations & affaires, concernant les droits du Roy de France. Ubi pag. 175. habetur diſſertatio, cujus titulus eſt: *Juſtification du procedé de l'Electeur de Treves, & quelle eſt la liberté* des Electeurs de l'Empire & autres Princes d'Allemagne, *de faire des Traitez & Alliances avec tous les Princes de la Chreſtienté*; ubi expreſſis verbis quoad Suprematum Regibus æquantur, & plenum jus Legationis ipſis adſcribitur. Quod ſcriptum ſive Manifeſtum cum publicam quodammodo autoritatem habeat, tanto minus à Gallis certe recuſari poteſt, quanquam à nobis omnia, quæ de rebus Imperii habet, minime probari poſſint. Porro, quæ excerpſimus, ita habent:

L'Empereur Maximilian I. bon & ſage Prince, diſoit ordinairement, que des Rois de la Chreſtienté l'un eſtoit Roy des aſnes, l'autre Roy des hommes; mais que l'Empereur eſtoit Roy des Rois: *qualifiant Roys les Princes de l'Empire, & de verité ils ſont Rois de leur eſtabliſſement & & de leur authorité ſur leurs ſubjets, & ſur l'Empereur meſme, lequel eſt Empereur par eux.*

Les Marques de cette puiſſance & Authorité paroiſſent non pas en des privileges, mais aux grands pouvoirs & aux libertez

Digitized by Google

qu'ils ont dans l'Empire, libertez d'autant plus grandes & aſſeurées qu'elles ne ſont point eſcrites, que dans l'uſage ordinaire & très ancien, & ne ſont point acuſez de crime, quand ils les obſervent & quand ils en uſent, comme veut faire aujourd'huy l'Empereur contre l'Electeur de Treves pour le Traité qu'il a fait avec le Roy.

Les Princes de l'Empire ont autant de pouvoir dans leurs eſtats, que l'Empereur dans l'Empire.

Ils ont pouvoir ſur la vie, biens & honneurs, de leurs ſubjets.

Ils peuvent contracter librement des mariages avec les Princes eſtrangers ſans le ſceû de l'Empereur, quand bien il ne l'auroit pas agreable, ils ne ſont pas meſmes obligez de lui obeïr.

Ils prennent dans leurs lettres le titre; Par la grace de Dieu.

Ils envoyent des Ambaſſadeurs vers les Roys & Princes eſtrangers.

Ils peuvent lever des gens de Guerre, non ſeulement pour leur propre deffenſe & conſervation, mais pour aſſiſter leurs amis.

Ils peuvent fortifier leurs villes, & conſtruire des places fortes aux limites de leurs Eſtats.

Il leur eſt permis de faire des traitez entre eux & avec les Princes eſtrangers: non ſeulement pour mettre ordre à la paix publi-

que,

que, & pour leurs affaires communes, mais pour rechercher leur protection, pourveu qu'il ne s'y faſſe rien au prejudice de la republique.

Pour l'execution de cette liberté & prerogative, ils ont droit de faire des aſſemblées, ſans eſtre obligez d'en demander permiſſion à l'Empereur.

Nous avons un traité fait l'an 1324. *par le Duc d'Auſtriche Leopold, avec le Roy Charles le Bel, par lequel il lui promet de le faire eſlire Roy des Romains: pour puis après eſtre promeu à l'Empire.*

En l'année 1338. *Albert & Othon Freres, Ducs d'Auſtriche tant pour eux que pour leurs deſcendans, firent un Traité avec le Roy Philippe de Valois, par lequel ils lui promirent de lui eſtre bons & fideles amis, & de l'aider envers & contre tous, fors contre le S. Empire.*

En l'année 1430. *Frederic Duc d'Auſtriche, de Stirie, & autres Seigneuries, promit mariage pour ſon fils Sigiſmond avec Radegonde fille du Roy Charles VII. & enſuite il promit de faire la guerre contre les Bourguignons & le Roy d'Angleterre, en faveur du Roy de France.*

Ces exemples ſont d'autant plus notables, qu'ils ſont de divers Princes de la maiſon d'Auſtriche, qui ne creurent pas lors avoir beſoin de l'authorité de l'Empereur.

Albert Duc de Baviere, Comte de Hainaut & de Hollande, ne rechercha point le conſentement de l'Empereur, lors qu'il traitta le Mariage de Guillaume d'Oſtrevant ſon fils avec Marie de France fille de Charles V. l'an 1373. & en ſuite du mariage, il fit un Traité pour la defenſe du Roy & du Royaume de France, tant pour lui, que pour ſes enfans.

En l'année 1532. l'Electeur de Saxe & ſon fils, les Ducs de Baviere, le Landgrave de Heſſe & autres Princes Allemans, après pluſieurs aſſemblées, firent un Traité de Ligue pour la conſervation des Droits & Libertez du Saint Empire, ils envoyerent pluſieurs fois en France requerir le Roy François I. de vouloir entrer avec eux en cette Ligue, qui n'alloit que pour empeſcher que Ferdinand Roy de Boheme fuſt eleu Roy des Romains, pendant la vie de l'Empereur Charles V. ſon Frere; ce qui eſtoit contre les privileges de la Bulle d'Or, les Couſtumes anciennes & la dignité de la Nation Germanique: neantmoins l'Election ſe fit, en ſuite de laquelle Guillaume Duc de Baviere, biſayeul du Duc de Baviere qui eſt à preſent, donna pouvoir, tant pour lui que pour les autres Princes liguez avec lui, de traiter une ligue avec le dit Roy François I. au cas qu'ils fuſſent moleſtez pour s'eſtre oppoſez à cette Election. On ne peut

pas

Digitized by Google

pas s'imaginer que l'Empereur euſt donné ſon conſentement à ce Traité de ligue, & à ces oppoſitions.

Guillaume Duc de Juliers & de Cleves en l'année 1540. envoya ſes Ambaſſadeurs vers le Roy François I. qui traiterent une ligue deffenſive perpetuelle pour leur ſecours. Le Cardinal de Tournon & le Chancelier Poyet furent commis de la part du Roy pour faire ce Traité.

Maurice Duc de Saxe Electeur & les Principaux Princes de l'Empire traiterent avec le Roy Henry II. à Chambor l'an 1551. En ſuite de quoy le Roy Henry entra dans l'Allemagne, & depuis ce temps nos Rois rentrerent en la poſſeſſion des Villes des Mets, Toul & Verdun.

Les Princes Proteſtans d'Allemagne envoyerent en France un ſecours notable, en faveur de ceux de la Religion pretendue reformée en l'année 1571. les meſmes Princes favoriſans le feu Roy, lors Roy de Navarre, firent entrer en ce Royaume un notable ſecours, qui perit en partie à Auneau.

L'Empereur ne donna jamais ſon conſentement à ce ſecours, ſi l'on ne veut croire qu'il ait favoriſé ceux de la dite Religion au prejudice de la Ligue, dont le Roy d'Eſpagne eſperoit tirer ſeul de l'advantage.

En l'année 1586. les Electeurs & Princes Proteſtans d'Allemagne, & les Villes Imperia-

periales, comme Strasbourg & Vlm, envoyerent une grande Ambaſſade vers le Roy Henry III. pour ſe plaindre de ce qu'il avoit revoqué ſon Edict fait en faveur des Hugenots, & pour le ſupplier de reſtablir ce qui avoit eſté revoqué. Les Ambaſſadeurs furent fort mal receus par le Roy, non pas parce que l'Empereur ne les avoit pas authoriſez, mais parce qu'il avoit fait dans ſon Eſtat ce que tout Prince Souverain fait abſolument, & ordonné ce qu'il luy plaiſt, & connoit eſtre utile pour le bien de ſes peuples.

Au traité de Hall fait en Fevrier 1610. *entre le feu Roy Henry le Grand, & les Electeurs Palatin & de Brandebourg & autres Princes & Eſtats de l'Empire unis, ces Princes furent ſommez de declarer, s'ils entendoient deferer aux mandemens, qui pourroient venir de la part de l'Empereur, & de ſe departir pour cela de la deffenſe de la cauſe qu'ils avoient entrepriſe, ils declarerent qu'ls demeureroient fermes en leur union, ſans avoir eſgard à aucun mandement, ou Ban, qui puiſſe venir de la part de l'Empereur.*

Quelques Electeurs & Princes Allemans en l'année 1612. *firent un Traité avec le Roy d'Angleterre, pour la conſervation des Duchez de Iuliers, Cleves, Berg, & autres. Ces Princes. aprés avoir declaré, que ce*

quils

qu'ils faiſoient eſtoit pour le bien de l'Empire, & pour la conſervation de l'authorité de l'Empereur, traiterent une alliance defenſive & reciproque avec le Roy, qui promit à ces Princes un ſecours ſpecifié au Traité, & ces Princes reciproquement. Au mois de May 1631. l'Electeur de Baviere ſeul contracta avec le Roy une ligue deffenſive. Le Roy promettoit le deffendre luy & ſon pais, avec les troupes y ſpecifiées, & luy au reciproque. Et par un article il eſt dit, que ce traité eſt licite & permis par le droit de nature, & convenable au Roy & au dit Electeur, lequel reſerve le ſerment par luy fait à l'Empereur & à l'Empire.

Les Princes Proteſtans en 1613. firent un Traité de Ligue defenſive avec les Eſtats generaux des Provinces Unies des Païs bas, avec beaucoup d'articles, qui contiennent particulierement les ſecours mutuels que les traitans ſe doivent rendre. En ce Traité il eſt parlé de l'Empire comme de la France, de l'Angleterre, & du College Electoral; mais il n'eſt point fait mention de l'Empire, en ſorte que ces Princes creuſſent avoir beſoin de l'authorité de l'Empereur, pour rendre leur Traité valable. Hactenus illud Manifeſtum. Quod etſi ſubinde nimium detrahat Cæſari, (quod in Gallia mirum eſt,) illud tamen utiliter accipimus, quod fortiſſimis expreſſionibus tuendæ

Principum noſtrorum dignitati, & ſtabiliendo *Legationis Juri*, dicitur. Nec video, quid ſolidi à Gallis ei eludendo afferri poſſit; niſi affectus nudare, & fateri velint, ſe nulla juris ratione habita, pro ſuis tantum commodis & temporum facie ratiocinari.

CAP. LXII.

Legatio Ducis Holſatiæ a Suecis maximis honoribus excepta. Tres Legationes Neoburgici ad Polonos. In prima Legatus ejus tractatus ut Mantuanus, in duabus noviſſimis Excellentiam *habuit a Legatis Regiis. Texit ſe coram Rege, & noviſſime coram Regina ſorore Cæſaris, & per omnia cum Regiis Gallis & Suecis pari jure uſus est. Legatio quorundam Electorum & Principum ad Regem Galliæ* 1667. *promovendæ pacis cauſa. Miniſtri eorum in Gallia eodem modo tractati. Rex Chriſtianiſſimus majorem Electoribus & Principibus honorem exhibet, quam Cæſar.*

Ex noviſſimis Legationibus non eſt opus memorare hoc loco illam ſatis ſplen-

didam

didam, quam quondam Holſatiæ Dux Fridericus in Moſcoviam Perſiamque miſit, commerciorum cauſa, quoniam, quid Moſcus aut Perſæ conceſſerint, apud nos exemplum non facit. Illud tamen annotare operæ pretium eſt, ad Narvam urbem Suecicam venientibus 18. Maji 1634. Legatos Suecicos in Moſcoviam deſtinatos, Henricum Fleming, Ericum Gyllenſtierna, & Andream Bureum, multo comitatu una ab urbe leuca obviam veniſſe, cæteraque eos, velut magni Principis characterem referentes, omnibus honoribus coluiſſe, diſploſis cum intrarent tormentis. Utraque Legatio iisdem cæremoniis a Ruſſis excepta eſt, cum facile eſſet Suecis, qui aliquot ſeptimanarum ſpatio præceſſerant, avertere animos Moſcorum, per ſe ſatis in re cæremoniali difficilium, ſi quidem ipſis in mentem veniſſet, Principes Germaniæ præcipuos non eodem, quo Reges, gradu jus Legationis habere; ſed ad propiora veniamus. Cum anno 1646. Uladislaus Rex Poloniæ cum Maria Ludoviſia Mantuana nuptias celebraret, comparuere ſolenni pompa Epiſcopus Arauſionenſis Legatus Ducis Mantuæ, proximi Reginæ cognati, & Epiſcopus Pognanienſis Legatus Neoburgici, qui Regis ſororem duxerat, ambo a Rege pariter atque exteris Legatis æquali

honore habiti. Nuper duos ejusdem Neoburgici Legationes ſolenni apparatu miſſas Polonia vidit: unum anno 1669. alterum anno 1674. in utraque Legati ejus ſplendide excepti & magnifice culti ſunt. Texere caput coram Rege; poſterior etiam coram Regina Cæſaris ſorore. Nec ulla ſolennium obſervatione a Regiis Legatis diſtincti ſunt; nam & *Exellentiam* ipſis dedere Legati Regum, & cæteroqui, circa viſitationem & loci honorem, pari jure uſi ſunt; nemine tunc ne quidem ſuſpicante quicquam, de controverſia, quæ nunc biennio poſt ſero movetur; poſtquam res amplius integra non eſt. Hoe quidam inepte ſic excuſant, quod Legatus Neoburgicus a Coronæ Candidato venerit, ideoque liberalius ſit habitus: quaſi vero candidatum eſſe jus tribuat, aut dignitatem ambientis augeat; cum etiam Piaſtus, id eſt privatus, modo ingenuus atque indigena, in Polonia Candidatus eſſe poſſit. Neque vero Legatos magnorum Regum erga alios Miniſtros, circa *Exellentiam* & *Viſitationes Locumque*, liberales eſſe ſolere, conſtat ex tot concertationibus acerrimis, quarum aliquas nos quoque hoc loco memoravimus. Ita ſcilicet affectus viros etiam prudentes in transverſum rapit, ut quid dicant, nihil penſi habeant. Antequam finiamus, operæ

ræ pretium erit attingi Legationem, quæ Electorum quorundam Imperii atque Principum nomine, promovendæ pacis cauſa, quæ poſtea Aquis Grani concluſa eſt anno 1667. ad Regem Chriſtianiſſimum miſſa erat. Equidem ambigi poteſt, Legati fuerint an Ablegati (*Ambaſſadeurs ou Envoyez*,) nam, ni fallor, Ablegati ab ipſis Dominis habiti ſunt; in Gallia tamen Rex medium tenuit; nam quoniam hactenus non erat conceſſum Electorum Principumque Germaniæ Miniſtris, ut ſe coram Rege tegerent, ideo Rex eos recepit ipſemet ſtans detecto capite, ne ipſis tegendi ſeſe occaſio vel prætextus eſſet. Simile apud Reginam temperamentum adhibitum, ne quis Regem caſu ſtetiſſe ſuſpicaretur. Sed & recredentialibus Tabulis miſſio hæc *Legatio* appellabatur. Illud conſtat, cum quinque fuerint Plenipotentiarii, tres fuiſſe ab Electoribus, duos a Principibus; neque a Rege Chriſtianiſſimo diſtinctionem inter eos factam: Et qui nuper pro Sereniſſimi Electoris Brandeburgici jure mittendi plures æquali poteſtate Legatos ſcripſit, hoc exemplo uſus eſt, quod utique claudicat, ſi Plenipotentiarii iſti non Legati ſed Ablegati fuere, ipſi enim autori de Legatis ratiocinari propoſitum erat. Itaque quoniam ipſe alibi innuit, Monaſterii diſcrimen inter Principum atque Electorum

ctorum Legatos fuiſſe receptum, (quod ſupra fuſe refutavimus,) argumentum hoc in ipſum valebit, præſertim cum hoc loco dubitare videatur, jure an injuria Principes ab Electoribus diſtinguantur, ſed verba ipſius adducere pretium operæ erit; ſunt enim notabilia, quia allegat, nullam inter Electorum atque Principum Legatos tunc in aula Gallica factam fuiſſe diſtinctionem, quamvis eam Miniſter Cæſareus facere voluerit. Et addit, notum eſſe, ſemper Regem Galliæ plus honoris Electoribus atque Principibus Imperii exhibere, quam Cæſar ſolet. Quæ omnia prorſus ad rem noſtram pertinent. Quod vero addit, Miniſtrum Cæſareum eos diſcriminaſſe, id, ſi Ablegati fuere, inane fuit, conſtat enim, Ablegatos Regum Principumque non ſolere honorum genere diſtingui; ſin Legati habiti ſunt, non fuit in ejus poteſtate diſtinguere eos, qui pari jure pro indiviſo gaudebant, & collegæ cenſebantur. Sed hoc miſſo verba autoris hujus adducamus, ita ergo ille: *Conſiderons ſeulement, de quelle façon ſa Majeſté très Chreſtienne à traitté les cinq Plenipotentiaires, qui luy furent envoyez l'année 1667. de la part de la Mediation, qu'en ce temps là avoyent entrepris l'Electeur de Brandebourg avec les autres Electeurs, & quelques Princes de l'Empire, pour moyenner*

la

la paix, la quelle peu aprés s'enſuivit, & fut concluë à Aix la Chapelle; le Roy, auſſi bien que ſes Miniſtres, n'ont fait aucun ſcrupule de traitter les dits cinq Plenipotentiaires, comme eſtans envoyés d'un corps, munis d'un meſme pouvoir, & pourveus d'un meſme caractere, tous eſgalement, ſans faire entre Eux la moindre diſtinction, laquelle autrement l'on auroit pû faire avec bien plus de raiſon & avec plus de pretexte, entre ces cinq Plenipotentiaires envoyez de divers Maiſtres, qu'on ne le ſcauroit faire enre deux Ambaſſadeurs d'un meſme Maiſtre, pourveus & munis tous deux de meſme pouvoir & de même caractere. Non obſtant que le ſieur Vica Plenipotentiaire de ſa Majeſté Imp. qui en ce meſme temps fut à la Cour de France, fit entre les dits cinq Plenipotentiaires non ſeulement une ſeparation, mais auſſi une aſſez grande & tres eſſentielle difference, (ſoit qu'il l'aye ſait avec ou ſans fondement,) en traittant les trois Premiers qui eſtoient envoyez de la part des Electeurs, tout autrement, que les deux autres qui l'eſtoient des Princes. Vn exemple d'autant plus remarquable, qu'il s'eſt fait en même temps en France, à la veuë du Roy & des ſes Miniſtres, ſans que ceux cy pour cela l'ayent voulu ſuivre, pour faire entre les dits cinq Plenipotentiaires cette diſtinction là, laquelle y fit le ſusdit Miniſtre de l'Em-

Digitized by Google

l'Empereur. Si les Ambaſſadeurs de France vouluſſent ſeulement conſiderer cet exemple, ils en ſeroient convaincus, que c'eſt ſans raiſon, de vouloir faire en ce lieu icy de la diſtinction entre deux Ambaſſadeurs d'un meſme Maiſtre, l'Electeur de Brandebourg, pourveus d'un meſme pouvoir & caractere. Et comme il eſt notoire, outre ce que le dit exemple le verifie, que la Majeſté Très Chreſtienne a tousjours fait plus de civilité & d'honneur aux Electeurs & aux Princes de l'Empire & de leurs Miniſtres, que non pas Sa Majeſté Imp. *qui eſt ce, qui le pourra comprendre, que les Ambaſſadeurs de France refuſent ſur le congrez icy, à ceux de Brandebourg ce que l'Empereur & ſes Ambaſſadeurs y accordent aux Ambaſſadeurs du dit Electeur, & qu'ils obſervent avec eux ſans aucune difficulté.*

Cap. LXIII.

Galli ipſi Neoburgicos Miniſtros in literis Salvi Conductus, Anglico Miniſtro jam traditis, vocabant Ambaſſadeurs: *ſed poſtea revocavere ſine idonea ratione. Galli profeſſi ſunt, ſe facturos erga Principes idem quod Cæſar. Cæſar vero declaravit, ſe Principum Miniſtros agnoſcere Legatos*

gatos cum charactere. Supereſt dubitatio de quibusdam cæremoniis. Sed quia eas Cæſar conceſſit Electoribus, non obſtante magno inter ſe & ipſos diſcrimine, concedet & Principibus, niſi Electores minus ſibi ſubjectos fatetur. Fruſtra allegatur, Electores non cedere Legatis Regiis domi ſuæ, at Principes cedere. Nam quidam Electores ceſſere aliquando, imo & Reges; quidam Principes non ceſſere. Dubium, an Legatus Regius cedat Principi Condæo & Iohanni Auſtriaco, à Lionnæo examinatum. Rex putabat, cedere eos debere Condæo; quanto magis ergo noſtris Principibus, qui habent Suprematum, non tantum ut ille perſonalem, ſed & realem & territorialem. Legati Electoris Saxoniæ Oſnabrugam venientes Cæſaræos & Suecos viſitavere primi, non exſpectata viſitatione ipſorum. Ergo Electores quoque non ſemper jure ſuo uſi. Regula de Viſitatione noviſſimi *olim incerta ex relatione Grignani Franciſci I. Legati Fomæ. Quod attinet ad* locum potiorem, *eum*

eum Legatus Brunſvicenſis *in Deputatione Francfurtenſi* 1555. *ab Epiſcopo Wormatienſi, Legato Cæſareo, habuit. Itaque actus poſſeſſorios omnibus modis habemus.*

Sed miſſo hoc ultimo exemplo, quod in controverſiam vocari poteſt, ad ſuperiora redeamus. Nimirum Galli, cum viderent, Sereniſſimum Neoburgicum triennio abhinc ſine controverſia obtinuiſſe, ut Legati Regii Legatos ejus *Excellentiæ* appellatione cæteriſque ſolennibus honorarent, neque negare poſſent, Epiſcopum de Beziers, mox Archi-Epiſcopum Toloſanum, hodie Narbonenſem, Cardinalem Bonzium, & noviſſime, biennio abhinc, Epiſcopum Maſilienſem, Cardinalem deſignatum, in re manifeſta manus dediſſe, perplexi ſatis erant. Quoniam enim profeſſi erant, ſe poſſeſſioni ſimpliciter inſiſtere velle, & jus Legationis Lotharingi agnoſcere, ſi exempla Gallica afferre poſſet, ideo cogebantur & Neoburgico concedere, quod illum per ipſos Gallicos Miniſtros habuiſſe, noviſſimo exemplo conſtabat. Itaque in tabulis fidei publicæ ſive Salvi Conductus pro Miniſtris Neoburgici ſcriptis, quas Legato Anglico Mediatori jam in manus conſignaverant Galli, nomen Legatorum (*des Ambaſſadeurs*) expreſſum

erat.

erat. Et fama erat, eos Neoburgicum à cæteris Principibus, Brandeburgicum à cæteris Electoribus, ſeparare velle; ſed uti poſteriores cogitationes ſolent eſſe ſapientiores, animadverterunt Galli, quam abſurdum futurum eſſet, ſi eos, qui omni jure ac propria confeſſione æquales erant, inepta argutatione diſtinguere conarentur; itaque declaravere, idem cæteris Electoribus, quod Brandeburgico, idem cæteris Principibus, quod Neoburgico, jus fore; nec aliud remedium erroris admiſſi invenere, quam ut Literas Salvi Conductus Neoburgicis deſtinatas, quæ caſu adhuc apud Mediatorem Templium reperiebantur, revocarent; quaſi vocabulum *Ambaſſadeurs* negligentia ſcribentium irrepſiſſet. Quæ excuſatio omnibus aliena viſa eſt, quoniam conſtabat, Gallos paulo ante in hoc ipſo nomine concedendo difficillimos ſe præbuiſſe, neque Lotharingo quicquam indulſiſſe. Quare ſi juris rigore cum ipſis agendum eſt, cauſam vicimus; nam faſſi ſunt, Neoburgicum in poſſeſſione eſſe, & poſſeſſionem habenti jus deberi, (quoniam ex hoc capite literis nomen Ambaſciatorum inſeruere;) porro faſſi ſunt quoque, qui in eadem cauſa ſunt, eos pari honore frui debere, (quia literas Neoburgicis deſtinatas revocavere, ne cæteris quoque Principibus

hibita ſupra hiſtoria itineris Danielis Eremitæ, cum Legato Florentino. Et Elector Saxoniæ aliquando Nuntio Gallico (ne Ablegatum quidem profeſſo,) in menſa ſua ceſſit; & Rex ipſe Daniæ Legatos Cæſareum & Regium ſibi aliquando antepoſuit. Idem indulſit aliquando Hetruriæ Dux Legato Hiſpanico, cujus exemplum ſupra adduximus. Archi-Epiſcopus Ambrunius, Legatus Regis Chriſtianiſſimi ad Catholicum Regem, aliquando ceſſit Johanni Auſtriaco in ipſa Johannis Auſtriaci domo, quod tamen Cæſareus Legatus facere noluerat. Ideo etiam Ambrunius à Lyonnæo reprehenſus eſt, vel ideo quod conſtaret, Holliſium Anglum, & Legatum Venetum Principi Condæo ne in loco quidem tertio cedere voluiſſe; quæ demonſtrant quam ambigua ſint hæc omnia. Sed operæ pretium eſt adducere ipſa Lyonnæi verba ſcribentis Regi ſuo, ſumta ex ſcriptis quibusdam penultimo bello Belgico interceptis. Sic ergo ille: *Je voy par la derniere depéche de Monſieur l'Archevéque d'Ambrun, qu'il a fait une trés grande faute d'avoir viſité Don Jean d'Auſtriche, ſans avoir eu la main droite chez luy. l'Ambaſſadeur meſme de l'Empereur ne l'a pas voulu faire, ny luy en montrer l'exemple, & le dit Seigneur Archeveque ſe laiſſe vilainement duper ſur trois fondemens faux. Car je ne*

croiſ pas qu'il ſoit vray, comme ledit Archeveque le mande, que Don Jean d'Auſtriche ayt precedé en Flandres l'Archi-Duc Leopold, ny que Don Jean ayt precedé en lieu tiers Monſeigneur le Prince, & que Monſeigneur le Prince ne donne pas icy la main chez luy aux Ambaſſadeurs des teſtes Couronnées. Vn Ambaſſadeur de France ne doit point demeurer d'accord de cette pretention Chimerique, que ce Prince tienne le rang des enfans de Caſtille; & ledit Archeveque n'a peu vivre avec Don Jean, que comme le Marquis de la Fuente auroit veſcu icy avec Monſieur de Vendoſme, qu'il pretendroit meſme preceder en lieu tiers. Nous avons veu Monſr. Hollis & l'Ambaſſadeur de Veniſe ne vouloir pas ſe trouver avec Monſeigneur le Prince pour ne luy pas ceder. Cependant Monſieur d'Ambrun va chez Don Jean, qui eſt d'une condition inferieure à celle de Monſeigneur le Prince, & chez luy meſme luy cede la main. Il n'y a plus d'autre remede à une choſe faite, ſi ce n'eſt qu'afin que les Eſpagnols n'ayent pas ſujet de ſe mocquer du Roy, & de ceux qui ont l'honneur de le ſervir, comme ils ſe ſeront mocquez dudit Archeveque, ſa Majeſté mande à celuy cy; qu'elle a fort deſapprouvé ſa conduite en cette occaſion, & luy en dit les raiſons, & qu'aprés elle luy ordonne de faire entendre dans Madrid, qu'il à receu des deffences de plus viſiter

ſiter Don Jean, s'il ne luy donne la main dans la maiſon, & meſme qu'il a ordre de ne luy pas ceder en lieu tiers. Comme les Ambaſſadeurs des teſtes Couronnées ne veulent pas ceder cy à Monſeigneur le Prince, qui doit bien tenir un plus grand poſte, qu'un fils naturel d'un Roy. Rex Lionnæo ita reſpondit: *le Roy approuve tout cecy, pourveu qu'on ne parle point de la difficulté que ſont les Ambaſſadeurs, de ceder à Monſeigneur le Prince, laquelle il ne faut pas autoriſer.* Quod ſi ergo Rex Legatos Regios vult cedere Principi Condæo, poterit ne velle, ut præcedant Principes Germaniæ, qui habent Suprematum & realem & perſonalem? cum Condæus tantum perſonalem habeat. Et certe Italiæ Duces Legato Regio nec Domi ſuæ cedunt. Eodemque jure uſi ſunt Bavarus nondum Elector & Neoburgicus, aliique apud nos Principes, quod paucis ex Collectaneis de Legatorum jure Gallicis, verſatiſſimi in his rebus viri, docere operæ pretium erit. Ita ergo ille: *L'an* 1633. *les Eſtats envoyerent Gaſpar de Vorbergue en qualité d'Ambaſſadeur à l'Electeur de Cologne, à l'Eveſque d'Oſnabrug & au Duc de Neubourg. Le Duc receut l'Ambaſſadeur dans l'Antichambre, & le mena à la chambre, où il luy devoit donner audience, prenant toujours la main & le pas ſur luy. En ſe mettant à table, le Duc prit la*

 pre-

premiere place, & fit témoigner à l'Ambaſſadeur, qu'il ne l'avoit jamais donnée à l'Ambaſſadeur des Provinces Unies; qu'il avoit traité de même façon le Comte de Grimbergue, que l'Infante lui avoit envoyé, & que meſme chez lui il ne cedoit point la main au Nonce ni aux Ambaſſadeurs de la maiſon d'Auſtriche, mais ſeulement à celui du Roy d'Eſpagne, (irregularité manifeſte, mais ſans doute purement arbitraire,) *qu'il ne ſe trouveroit pas qu'aucun des Electeurs ſur le Rhin l'euſt fait: qu'ils eſtoient un peu plus ponctuels & difficiles au ſujet des ceremonies, que les Electeurs de Saxe, & de Brandebourg.* L'auteur adjoûte cecy: *Le Duc avoit raiſon en ce qu'il pouvoit prendre chez lui les meſmes avantages, que les Ducs de Savoye & de Mantoüe & le Grand Duc ſe donnent chez eux ſur les Ambaſſadeurs: mais je ne ſçay pas s'il ſe pouvoit mettre en parallele avec les Electeurs.* (pourquoy non en cecy, puiſque les Ambaſſadeurs de Savoye, de Mantoüe & de Florence font la même choſe.) *Ce que le Duc de Neuburg dit, que les ceremonies ſont mieux reglées dans les Cours, qui ſont plus voiſines de la France & de l'Italie, eſt tres vray. La Cour de Dreſde a toujours eu ſes maximes particulieres. Au congrez de Weſtphalie les Plenipotentaires de France ne negotioient pas imme-*

immediatement avec ceux de l'Electeur de Saxe, par ce que ceux cy ne voulant point donner le titre de Majeſté au Roy, on ne leur vouloit point donner celui d'Excellence, *ni le Roy ne donnoit point à leur Maiſtre la qualité de frere, comme aux autres Electeurs ſeculiers. Les Plenipotentiaires de l'Electeur eſtant arrivés à Oſnabrug n'attendirent pas la premiere viſite de ceux de l'Empereur, mais ils la previnrent: c'eſt pourquoy les Ambaſſadeurs de Suede pretendoient le même avantage & l'obtinrent enfin, après une longue & tres facheuſe conteſtation. Pour faire voir, qu'à la Cour de Dreſde on ne s'arreſte pas beaucoup aux ponctualitez des ceremonies; je ne marqueray icy qu'un ſeul exemple.* En l'an 1632. le Roy de France y envoya le fils d'un Medecin de Metz, nommé la Grange aux Ormes, ſans autre qualité que de celle de porteur de lettre. L'Electeur ne laiſſa pas de le recevoir avec les meſmes honneurs, qu'il auroit pû faire à un Ambaſſadeur; le faiſant laver le premier, & lui faiſant prendre la premiere place à ſa table. J'ai veu des Princes d'Allemagne donner aux Ambaſſadeurs des Electeurs la place d'honneur par tout, dans le Caroſſe, à la table & ailleurs. *Mais c'eſt ce qu'ils ne devroient pas faire à l'Ambaſſadeur du plus grand Roy de la*

Chreſtienté; puiſque le Duc de Baviere meſme, devant qu'il fuſt Electeur, ne le faiſoit point, & les Ducs de Savoye, de Lorraine & de Mantoüe ne le font point encore. Ces Princes ne font point de diſtinction entre le Miniſtre & celui qui l'envoye; & de l'autre coſté ces Ambaſſadeurs oublient ce qu'ils ſont, & s'imaginent qu'ils ſont Princes en effet. Le Roy de Dannemark mariant le Prince ſon fils à la troiſiéme fille de l'Electeur de Saxe en l'an 1634. fit des honneurs ſi grands aux Ambaſſadeurs de l'Empereur & de France, que je ne ſçay comment les repreſentants oſeront les recevoir. Après la benediction du mariage, le Roy & les trois Princes, qui avoient conduit le marié & la mariée, prirent les premieres places, mais l'Electrice de Saxe, mere de la mariée, fut placée après les Ambaſſadeurs. Le Roy ne ſe trouva point au ſouper, où les meſmes Ambaſſadeurs eurent les chaiſes immediatement après celles des mariés, devant celles de tous les Princes & de toutes les Princeſſes. Au ſouper du troiſiéme jour les Ambaſſadeurs furent placés les premiers, devant les nouveaux mariez; & au Ballet, qui ſe dança enſuite, *le Roy meſme prit la quatriéme place après les trois Ambaſſadeurs.* Trois ou quatre jours après ſe fit le mariage du Comte Pens, avec une des

des filles naturelles du Roy, où les Ambaſſadeurs de l'Empereur & de France conduiſirent le marié, le Roy & celui de Pologne la mariée. Au carouzel qui ſe fit le Dimanche ſuivant le Roy prit encore place après les Ambaſſadeurs. *Les Roys & les Souverains, qui en uſent de cette façon, ne connoiſſent pas la qualité de leur Caractere, qui eſt tellement au deſſus du reſte des hommes, qu'il n'y a point de civilité, qui les puiſſe obliger de ceder à qui que ce ſoit, ſi non à leurs ſemblables.* Expendi hæc merentur, ut appareat, quam parum in his, ut videri poſſit, minutiis exacti fuerint Reges Septentrionales & Germaniæ Electores ac Principes; ne ſcilicet impoſterum illis nimia facilitas exprobetur. Poſtquam enim Rex Legatum, Elector vix Ablegatum Regium ſibi antepoſuit, quid alios feciſſe credemus? Ignorantia haud dubie aut neglectu cæremoniarum, quæ apud exteros vigent. Nec amplius mirabimur, quod Principum Miniſtri noviſſime venientes aliquando, viſitationibus non expectatis, ad alios Legatos ivere, quoniam Regulam de noviſſime veniente primum viſitando novam apud Germanos fuiſſe, ex eo, quod Electoris Saxoniæ Legati fecere, conſtat; certe ſuperiore ſeculo parum cognitam fuiſſe, intelligi vel ex eo poteſt, quod *Grignanus*

Digitized by Google

Legatus Franciſci I. apud Papam ad Comitem ſtabuli Momorantium ſcribit, ſe Imperatoris Legatum, ſibi noviſſime venienti viſitationem primam minantem, prevenire voluiſſe, ſed fruſtra. Veniſſe enim Imperatoris Legatum, antequam ipſe egredi domo potuerat. Talia ergo olim parum fuere ſtabilita; Idem eſt de honoratiore loco vel inceſſu, quem Legatus apud ſe Legato hodie debet, nullo mittentium diſcrimine; modo ſuprematum habeant; cum olim hæc civilitatis potius quam juris eſſent. Hoc autem ſemel recepto, Principes noſtri Legatis ſuis dudum injunxere, ut eadem qua cæteri conditione utantur. Idque ab ipſis jure fieri, Illuſtri admodum exemplo agnitum eſt a Cæſarianis, quod mihi a Magni Principis Miniſtro transmiſſum bona fide huc adducam. Nimirum anno 1655 ad Francofurtenſem Deputationem convenerant complurium Principum Legati ſive Miniſtri. Caput Legationis Cæſareæ ſive primus Commiſſarius erat Reverendiſſimus Epiſcopus Wormatienſis, Sacri Imperii Princeps; ad hunc cum die 6. Decembris inviſiſſet Legatus ſive Miniſter Brunſuicenſis Polycarpus Heiland, primi gradus ſive manum paſſusque honorem in domo ejus habuit; quod ut pateat clarius, verba relationis ab ipſo ad Dominum transmiſſæ exhibere, operæ pretium erit.

6. *Septem-*

6. *Septembris*.

(Bin ich zu geſagter Stunde nemlich um 10. Uhr nach denen Herrn Kayſerlichen gefahren, an ſtatt deſſen aber daß ich vermeynet, es würde die Kayſerliche Geſandſchaft beyſammen ſeyn, habe ich doch nur allein des Herrn Biſchoffs zu Worms Fürſtliche Gnaden in der Thum-Probſtey angetroffen, welcher dann in reſpect des Fürſtlichen Hauſes mir groſſe Ehre angethan, und mit entblöſſetem Haupt mir an die äuſſerſte Pforte entgegen kommen, mir auch im eintreten in das Haus, Anti-camera, und Audienz Gemach den Vortritt gelaſſen; mich gegen dero übergeſetzet, &c. Nach gemeldter Conferenz haben ſeine Fürſtliche Gnaden mich wieder biß in den Hoff begleitet, und wie beym eingehen geſchehen den Vortritt mir allemahl gelaſſen, &c.) Nec vero putandum eſt, hoc indulgentia quadam vel facilitate factum, cum eo ipſo tempore jam cum Electoralibus recruduiſſet contentio de *Excellentia*, quam ab eodem Wormatienſi Epiſcopo Electorales fruſtra poſtulabant.

Cap.

CAP. LXIV.

Jure & poſſeſſione probatis; ſuaſoria paucis attinguntur. Cæſar quemadmodum errorem verterem depoſuit de Comitiis ejus poteſtati damnoſis, ita hunc credo exuet, quod Electoribus potius, quam Principibus favere debeat. Electoribus ſalva manebit prærogativa, ſi obtinere poſſunt, ut Miniſtri ipſorum velut Veneti ſeu Regii tractentur, modo noſtri tractentur ut Ducales, Sabaudi & Florentini, quod ipſimet Electores procurare debent; ſic enim facilius perſuadebunt, ſe Regibus æquari; ſi Principes, quibus ipſi dignitate præſtant, Ducibus liberis æquantur. Idem ad honorem Imperii pertinet.

Atque hæc jam exempla ſufficient, credo, ut appareat, magnos Germaniæ Principes plenum Legationis jus non habuiſſe tantum, ſed & exercuiſſe: Non dubito, quin innumera alia adducere poſſet, cui paſſim in Archiva aditus pateret. Ego pauca, & non niſi ea, quæ ſeſe obiter quærenti primo obtutu objecere, attuli, ſed memorabilia ſatis, & ad evincendos

dos actus poſſeſſorios valitura. Quibus tamen actibus ſupra demonſtratum, non eſſe opus ad poſſeſſionem, quoniam, quæ meræ ſunt facultatis, & cuique ex natura dignitatis ſuæ cæterorum exemplo competunt, ipſo jure poſſidentur; & in ipſius arbitrio eſt, exercere ubi commodum erit. Nunc autem inprimis jus urgendum eſt, poſtquam res in controverſiam deduci cœpit; nam etiam, quæ meræ ſunt facultatis, amitti poſſunt, ſi tunc omittantur; quemadmodum apud Juriſconſultos ex Servitutum conſtitutione patet. Nec vero dubito, quin manifeſtæ æquitati locum daturi ſint Cæſar & Rex Chriſtianiſſimus & cæteri Reges, aut Suprematum habentes. Nam quod *Cæſarem* attinet, falluntur, quicunque neſcio quas Auſtriacorum conſiliorum nænias veteres repetentes, credunt, intereſſe Cæſaris, ut Electores unice colat, cæteris inſuper habitis. Eſto ita: fuerint tempora, quibus e re videbatur, plus ſolito indulgere Electoribus, ſunt tamen eruntve alia quoque, ubi non minor magnorum Principum habenda ratio videbitur. Neque enim quotidie Romanorum Reges creantur. Nam quod ad Imperii adminiſtrationem attinet, non habet Cæſar cur ſe potiſſimum applicet Electoribus, imo contra, ipſius intereſt, ſervari æquilibrium, quod ipſe adjecto

calcu-

Digitized by Google

calculo ſuo in utramvis partem inclinare poſſit. Oligarchiam ſeu paucorum Dominatum odia parere, conſtat ex regimine Ferdinandi II. qui Electores tantum audiebat. Sapientius facit Leopoldus, qui omnibus æquum ſeſe ac popularem oſtendit, quæ eſt vera ad amorem, imo & ad potentiam, via. Nimirum exuit ille veteris erroris præjudicium, quo Cæſares imbuti Comitia oderant, velut poteſtatis ſuæ frenum; nam contra felici hodie experimento conſtitit, Cæſari ſapienti & juſta tantum affectanti Comitia potentiæ inſtrumentum eſſe. Utile eſt, omnes conſulere omnibus conſulenti. Imo nunquam rectius neque auguſtius apparet autoritas Cæſaris, quam in hoc Theatro. Poſtquam ergo depoſitus eſt capitalis error, qui Cæſares a Comitiis averterat, credo & alterum cum ipſo extirpatum, qui à Principibus ad Electores omnia referebat. Tum demum, extinctis odiis atque ſimultatibus, vera Imperio tranquillitas redibit, cum unusquisque intra limites conceſſæ poteſtatis ſe tenebit, & cum autoritas cuique erit pro modo facultatum atque onerum; quod ſecus fit, iniquum nec durabile eſt. Electores plerique agnoſcunt, autoritatem ſuam pace Imperii inprimis ſtare. Itaque ſimultates vitabunt paci inimicas, nec illos audient, qui ſoli in turbido piſcantur.

Pacem

Pacem autem cum nomino, non externam, ſed domeſticam intelligo. Nam cuivis hoſti pares ſumus, ſi domi pacem habemus. Sed digredior in alienum à meo argumentum; neque enim hoc loco ſuaſoriam ſcribimus; ſed, ut ita dicam, in judiciali genere verſamur; nec quid interſit, ſed quid juſtum ſit, tractamus. Præterea etſi fortaſſe de Republica nec pauca, nec contemnenda, nec omnino aliena dici poſſent, ea tamen, hoc loco producere, proſtituere eſſet. Cæterum nihil mihi excidere ſpero paſſus ſum, quod Electoribus grave eſſe poſſit. Imo contra, ipſis pariter ac cæteris Germaniæ Principibus magnis, Suprematum aſſerui, multo apparatu & forte majore ſoliditate, quam hactenus quisquam, ſalva Cæſaris Majeſtate. Nec video, quid decedat Electoribus, ſi quos æque liberos ipſi fatentur, æquo libertatis ſive Suprematus jure utantur. Imo, qua ſunt ſapientia, libenter concordiam publicam omniumque amorem redimenttantilla facilitate. Et ad honorem Germaniæ pertinere fatebuntur, ut magni ejus Principes, exteris nihilo potentioribus, non inferiores cenſeantur. Cur enim in illis ægre ferant, quæ in Parmenſi aut Mutinenſi tolerantur. Sed non eſt cur de optimo eorum animo dubitemus, nam & qui nuper pro ipſis ſcripſere teſtati ſunt, nun-

nunquam in mentem veniſſe Electoribus, ut cæterorum Principum honoribus obſtaculo eſſent. Imo contra, quanto Principum aliorum dignitas teſtatior, tanto ipſorum prærogativa eminentior erit. Nam ſint, ſi videtur, Electores Regibus pares, eodem cum Venetis honore fruantur, in Sala Regia Romæ, & in Sacello locum inter Legatos Regios habeant; Legati eorum tali introitu excipiantur, qualis a Regiis fieri ſolet. Noſtris Principibus ſufficit, inter Duces Sereniſſimos ſive Suprematum habentes locum tueri, & quicquid Florentinus, Sabaudus, Mutinenſis aut Parmenſis obtinuere, ſibi vindicare, in quo nihil Electoribus decedit. Imo facilius Electores ſe Venetis, id eſt Regibus, æquales orbi perſuadebunt, ſi Principes noſtri, quos ſine controverſia anteeunt dignitate, Florentino ac Sabaudo comparentur. Satis enim magnum hactenus intervallum inter Venetos & Florentinos, id eſt Regem ac Ducem, conſtituit uſus, ut adeo Electorem paris a magno aliquo Germaniæ Principe diſcriminis pudere non debeat. Nec video, quomodo ipſis offerri a nobis honorificentiores Concordiæ conditiones poſſint: itaque ſibi ipſis proderunt, ſi nobis laborabunt. Et, ſi quod ex uſu ſuo eſt intelligunt, (quod de tantis Principibus in dubium vocari non debet,) ſuis

Mi-

Miniſtris in mandatis dabunt, ut *Excellentiam* noſtrorum, & cæteras Characteris conſequentias, primi agnoſcant. Viciſſim noſtri Principes eundem Electoribus, quem Regiis Venetisque, honorem ſpondebunt. Quo transactionis genere neuter perdet; ambo lucrabuntur, ac ſuo pariter atque Imperii honori utraque pars velificabitur.

CAP. LXV.

Hiſpanis eædem quæ Cæſareis rationes eſſe debent. Cæſarei non alia magis ratione difficiliores Noviomagi fuere, quam quod nondum cum Cæſare Principes ea de re, ut fecerat Brandeburgicus, tractaverant, ut patet ex relatione Beverningii. Teſtimonium pro Principibus ex autore, qui pro Electoribus ſcripſit.

De Hiſpanis non eſt cur ſeparatim dicam, quia easdem ipſis cum Cæſare rationes eſſe, aut certe eſſe debere, arbitror. Tantum annoto, GubernatoremGeneralem Belgii Regii, qui in his rebus plena poteſtate utitur, promtitudinem ſuam prolixe teſtatum eſſe. Sed & Cæſarei profeſſi ſunt Noviomagi, ex Domini mandato, agnitu-

ros ſe in Principum noſtrorum Miniſtris Legatorum Characterem. Tantum circa cæremonias nondum conventum, quia nec tractatum eſt, quod ipſi Cæſarei ſatis inſinuavere verbis, ex quibus judicari poſſit, plura, quam quidam ſuſpicati ſunt, conceſſuros, ſi, ut par eſt, cum hoc ipſo Cæſare hac de re (Brandeburgici exemplo) tractetur. Apparet hoc ex Beverningii relatione, qui cum ex ſententia Ordinum pro Miniſtrorum Neoburgicorum, Lunæburgicorum ac Lotharingorum jure, apud Mediatores cæteroſque Miniſtros Fœderatos, egiſſet; hoc a Mediatoribus Regis Magnæ Britanniæ Legatis, & poſtea a Cæſareis quoque, reſponſum tulit: Mediatores cum Legatis Regis Chriſtianiſſimi contuliſſe, & Principum ſupradictorum cauſa officia ſua interpoſuiſſe, ſed reſponſi loco duas a Legatis Gallis quæſtiones retuliſſe, unam, an allegata eorum Principum jura tantum a Fœderatis Ordinibus, an vero & a cæteris Fœderatis, Cæſare, Rege Catholico, Rege Daniæ, ſuſtinerentur; alteram, an ipſi Mediatores hoc, velut Mediatores, an vero velut Legati Regis Magnæ Britanniæ, urgerent. Denique Gallos declaraſſe, etſi in ſuo Archivo veſtigia hujus Principum juris nulla reperiſſent, (hoc, quam recte dicatur, ex iis judicari poteſt, quæ exemplis ac rationibus demonſtravimus)

mus) ſe tamen cæterarum Poteſtatum Chriſtianarum ſententiæ non obſtituros. Hoc fuit Gallorum reſponſum. At Comes Kinskius Cæſareus Legatus, hæc duo cur aſſentiri nondum poſſet, allegavit; quod ſcilicet necdum apud Cæſarem ea de re egiſſent Sereniſſimi Principes, deinde quod Cæſarem certum eſſe oporteat, Gallos exemplum ſecuturos. Verba Beverningii ita Dominis ſuis referentis, Belgice uti concepta ſunt, exhibere operæ pretium erit: Maer wy hebben tot noch toe het Ongeluck gehadt, dat den Heere Grave Kinsky daer toe niet heeft konnen werden gediſponeert, hebbende ſijne Negative daer op geſondeert, datter aen ſijne Keyſerlijcke Maieſteyt niet en werdt geverght, noch yets aen deſelve verſocht, ende datter geene redenen en waren, waerom deſelve ſigh voor af ſoude verklaren ſonder verſeeckert te zijn, dat den Koningh van Vranckrijck daer an by gevolge ſoude defereeren, &c. Hæc Beverningius $\frac{\text{22. Febr.}}{\text{4. Mart.}}$ hujus anni 1677. Unde intelligi poteſt, Cæſarem merito voluiſſe ac debuiſſe rogari exemplo Brandeburgici; de reliquo autem jus noſtrum plerisque indubitabile videri, etſi alter alterius declarationem exſpectet. Quod ut appareat clarius, libet illius ipſius ver-

 ba

Digitized by Google

ba adducere, qui Diſſertationem ſub titulo: *Lettre d'un deſintereſſé*, &c. pro Electorum prærogativa edidit. Ille profeſſus, Electores dignitati Principum, & nominatim Juri Legationis, non obſtare, ſubjicit pag. 38. & ſeqq, (Je m' étonne grandement, que les Princes dans l'eſtat, & conſiderez qu'ils ſont, & où leur ſuperiorité n'eſt conteſtée de perſonne, agiſſent neantmoins tout de meſme, comme ſi la dite leur ſuperiorité eſtoit douteuſe, & que la France en fuſt l'arbitre & le maiſtre. Ils pourroient en tout cas ſouſtenir à tres bonne raiſon, comme je vois, que là où un Prince de ſon propre chef peut envoyer ou employer un Envoyé avec plein pouvoir dans un congres, comme eſt celuy de Nimweguen pour traiter la paix, il y pourra envoyer auſſi un Ambaſſadeur, ſans qu'il aye beſoin d'en demander, ou de tirer la permiſſion, ou l'authoriſation des Paſſeports du Roy de France, puis qu'il n'y a point d'autre difference, que je ſçache, entre un Ambaſſadeur & un Envoyé Plenipotentiaire d'un meſme Maiſtre, ſi non les frays & la Parade, que l'un eſt obligé de faire plus que l'autre, Les Princes feroient certes, à mon petit avis, beaucoup mieux, de ſeparer ſoigneuſement leur intereſt & celuy de l'Empire

d'avec

d'avec l'intereſt de la France; & de ſe tenir ſur leur gardes, ſans donner lieu à des propoſitions ſi ſuſpectes, comme toutes celles, qui en viennent, & qui n'ont rien de bon & de ſolide, qu'en apparence. Pourquoy donc s'attacher aux deſirs paſſionés de cette nation, capable de les ruiner de fond en comble? ils ne s'en devroient point mettre en peine, quel Paſſeport la France leur voudroit donner, pourveu que leurs Miniſtres y trouvaſſent leur ſeureté pour aller à Nimweguen, & en retourner librement, & qu'on ne leur y oſtât rien de leurs droits de Superiorité; Ils pourroient en tout cas donner des Paſſeports en meſme forme aux Plenipotentiaires François, qu'ils en recevront. Ils pourroient envoyer leurs Miniſtres avec un tel Caractere au congrés, qu'ils trouveront bon, & ſi la France voudra faire difficulté, d'accepter leurs Plenipotentiaires en telle qualité, qu'ils les envoyent, ou ne leur faire l'honneur, qui leur appartient; Il ne tiendra qu'à eux de n'accepter non plus les pouvoirs du Roy Tres-Chreſtien, & de traitter ſes Plenipotentiaires de meſme, qu'ils traitteront les leurs; en attendant ce qui en deviendra, ils pourroient eſtre aſſeurez, que l'Empereur & les Electeurs les y aſſiſteront, ſi

Digitized by Google

les François leur voudroient refuſer ce qui leur eſt deu, ſi bien que les François n'y trouveroient nullement leur compte.) Ubi, ut obiter dicam, in eo errat, quod Legatum ab Ablegato non putat differe niſi ſumptu & pompa, cum differant qualitate dignitatis, & Charactere repreſentatitio. Sed ſatis eſt, eum probare jus Legationis Principum; eosque hortari, ut non exſpectatis Gallorum Salvi Conductus tabulis ſuo jure utantur, & recuſantes Gallos eodem plane modo tractent, quo ipſorum Miniſtros tractabunt.

Cap. LXVI.

Ejusdem confeſſio de ſplendorem quorundam Principum & magnitudine. Objectio, quod nimia multitudo exiguorum Principum, Comitum, Civitatum, magnis Principibus noceat. Reſponſio facilis ex ſuperioribus, quod non niſi Sereniſſimi Principes, qui ſubinde armis & fœderibus ſibi autoritatem faciunt, Snprematum

exer-

Digitized by Google

exerceant. Talium autem nunquam magnus nimis eſt numerus in Mundo.

Idem tamen autor paulo ante nonnulla dignitati Principum objecerat, quæ diſcuti merentur. Ita enim habet pag. 36. (Il eſt vray, ſi nous voulons regarder l'ancienneté, la ſplendeur, le luſtre & la puiſſance des familles d'aucuns des Princes de l'Empire, dont quelques-uns ſont iſſus même des maiſons Electorales; qu'on en trouvera parmi eux, qui ſont très conſiderables, & où il n'y a rien à redire, mais il faudra avoüer auſſi, ſi les dits Princes vouluſſent pour cela introduire cette nouveauté dans l'Empire, que de s'égaler & pariſier aux Electeurs, qu'il n'y auroit point d'Eveſque d'Allemagne ſi petit, ni aucun Prince ſi nouvellement reçu, & ſi peu conſiderable, qu'il puiſſe eſtre, ſe trouvant aux Aſſemblées & diétes de l'Empire avec les ſusdits Princes, & y joüiſſant avec eux du droit de ſuffrage, lequel ne voudroit marcher avec eux ſur le meſme pas, ce que les dits Princes trouveroient pourtant ſans doute bien ridicule. Et ſi les Princes voudroient fonder leur pretenſion, (d'eſtre autant, que les Ele-

Electeurs,) ſur leurs droits territoriaux & de ſuperiorité, ne ſeroient-ils pas obligez d'avoüer, (ce que neant-moins ſeroit encore beaucoup plus étrange,) que les Prelats, les Comtes, les Barons & les Villes Imperiales, qui ont auſſi bien des droits territoriaux, pourroient pretendre avec eux tout le meſme. Si bien, que dans l'Empire il n'y auroit plus de Regle, ny d'ordre, ny aucune meſure à prendre.) Hoc ideo adduxi, quia ſcio, etiam exteros quosdam hoc phantaſmate nimiæ Regulorum ac Rerumpublicarum in Germania multitudinis terreri. Sed prætérquam, quod non ſunt tot in Germania Domus Sereniſſimæ, quod Romæ repeRiuntur Cardinales, (qui tamen cum Electoribus contendunt,) nec numerus Germanicarum usque adeo magno exceſſu Italicas vincit; Hoc, inquam, miſſo, conſiderandum eſt, Principes noſtros non niti jure Superioritatis Territorialis, ſed Suprematus; quem non niſi pauci in Mundo exercent; illi ſcilicet, qui exercitum extra fines ſuos ducere, armisque & fœderibus plurimum ad ſummam rerum conferre poſſunt, quod Sereniſſimis Germaniæ domibus competit. Horum ergo Miniſtros congreſſibus pleno jure & honore intervenire æquum eſt, quoniam de

de jure gentium, ſeu belli ac pacis, non minus ac alii participant. Et ſi hoc ipſis negaretur, fieri poſſet, ut congreſſus animos exacerbaret magis, quam pacem promoveret; nam omne contemtus ſignum erga potentes periculoſum & ideo paci, primo juris gentium ſcopo, contrarium eſt; Cum inter omnes Suprematu gaudentes quandam velut Societatem & quodammodo æqualitatem natura conſtituerit, & jus gentium pacis cauſa exigat, ut ſupra multis oſtendi. Quæ omnia ceſſant in illis, qui ſolam habent ſuperioritatem territorialem, ut plurimi in Germania & alibi Dynaſtæ, (qui aliquando Principum nomen ferunt,) & urbes Imperiales, & Principes aliqui noviter creati. Sed difficultatem motam non miror, quia nullus ſcriptorum hactenus diſcrimina iſta diſtincte ſatis explicavit.

Digitized by Google

Cap. LXVII.

Suaſoria ad Gallos, & alios exteros. Sueci ſunt in Collegio Principum. Coronæ Principibus favere antea viſæ. Si Rex Chriſtianiſſimus noſtros Miniſtros diſtinguit ab Italis, noſtri eum a Cæſare eſſentialiter diſtinguent. Plus honoris noſtris debetur ab exteris quam a Cæſare. Galli Sabaudis & Mantuanis dedere Ex- cellentiam, *non Cæſarei; Cæſarei nobis Jus Legati ſeu Ambaſciatoris conceſſere, & Galli gratiam abſoluti negotii inibunt a nobis, ſi re conceſſa, etiam cæremonialia velut conſequentias addent. Galli æque cum noſtris ac Italis fœdera utilia & efficacia ineunt. Si noſtri talibus olim inſti-*

inſtitiſſent ut Itali, ea dudum obtinuiſſent. Paucis abhinc annis credo Principes noſtros omnia ſine controverſia habituros, quæ alii, & vereor ne tunc ſcriptum hoc meum nugax & in re clara ſuperfluum, habeatur.

Porro cum ex his pateat tantum ſupereſſe, ut publica confeſſio manifeſtiſſimi juris noſtri habeatur; ideo in rem iſtam apud Imperatorem, Hiſpanum, Electores, quæ diximus; apud Gallos vero & apud Suecos quæ dicemus, urgeantur. Sueci in Collegio Principum locum habent, Galli monebuntur primum, Imperatorem & Regem Catholicum jam partem itineris confeciſſe agnita Legati qualitate, ipſos vero gratiam abſolvendi habituros, ſi re conceſſa etiam annexa cæremonialia noſtris deberi profiteantur. Nec exemplo Imperatoris (a quo tamen noſtri eadem quæ Italis Imperii Principibus conceduntur, exſpectant) præfracte adeo Regem Chriſtianiſſimum inſiſtere debere, niſi velit inter ipſum quoque & Imperatorem

rem a nobis eſſentiale dignitatis, & in Legatis characteris, fieri diſcrimen. Præſertim cum Galli Monaſterii Sabaudis & Mantuanis *Excellentiam* a Cæſareis negatam dederint, & Principibus quoque Imperii plus ſemper honoris a Rege Chriſtianiſſimo quam ab Imperatore ſit habitum: certe Pater familias ſuos propinquos (quales quodammodo reſpectu Cæſaris ſunt Imperii Ordines,) familiarius tractat, quam ab exteris fieri deceret, & recte ait autor *de la lettre d'un desintereſſé*, qui pro Electorum prærogativa ſcripſit pag. 30. (Les Roys de France ont de tout temps accordé & exhibé aux Princes d'Allemagne beaucoup plus d'honneur & de civilité, que non pas les Empereurs, qui en ſont reconnus comme Chefs de l'Empire. Le Roy Très-Chreſtien trouveroit auſſi ſans doute bien eſtrange, ſi l'Empereur ou quelque autre Roy ou Potentat voudroit entreprendre de traitter un frere du Roy, un Prince de Condé, &c. de la façon que le dit Roy Très-Chreſtien les traitte.) Addi poſſunt quæ iisdem pene verbis ſupra adduximus ex autore libelli: (*Denoüement de la queſtion*, &c.) qui æqualitatem duorum Electoris Brandeburgici Legatorum aſſerit; & placuit quod alibi obſervatum vidi his verbis: (il ſeroit en quelque

façon

façon contre la juſtice du Roy Très-Chreſtien de s'en vouloir rapporter à l'Empereur aux choſes, qui peuvent prejudicier à l'eſtat des Princes, ne le ſuivant pas en des choſes favorables; eſtant connu que l'Empereur écrivant aux Princes d'Allemagne leur donne la *Serenité*, & ſe ſouſcrit avec courtoiſie ce que le Roy ne fait pas.) Conſtat autem ſemper Regem Chriſtianiſſimum fuiſſe profeſſum, curæ ſibi Principum libertatem atque honorem eſſe, in Monaſterienſi pace id egiſſe, ut publica Imperii lege condita jus, quod ipſis dudum competebat fœderum, Legationum, belli & pacis, verbo Suprematus, publica declaratione conſtaret. Recte facturum Regem, ſi Beneficium ſuum integrum eſſe velit, nec quod una manu dedit, altera adimat. Suprematui enim dignitatem & honores connecti, qui Miniſtris, charactere utentibus, ſine controverſia conceduntur. Denique ſi Regi juſtum videtur, cum noſtris Principibus æque ac cum Italis fœdera inire, juſtum etiam ipſi videri debere, in utrisque æqualiter agnoſcere liberi Principis notas. Et ſcire velim, quo denique colore rationis Parmenſem aut Mutinenſem anteferant noſtris, quos paulo plus aliquando poſſe ad ſummam rerum, ni fallor, conſtat.

Prom-

Digitized by Google

Promtiores fuere noſtri in concedendo Regi titulo Majeſtatis, nec viciſſim (ut Electores fecere) ſtipulati ſunt, quæ ſibi deberi dudum arbitrabantur; an ergo æquum erit hanc facilitatem ingenuam ipſis præjudicio eſſe; cum contra ad generoſitatem Regis pertineat, pari eam candore agnoſcere. Nam ſi Rex in ſua Cancellaria non invenit, Principum noſtrorum Legatis conceſſum olim fuiſſe *Excellentiam*, credo nec ſibi olim inveniet tributum a noſtris Majeſtatem; cum tamen *Majeſtas* ſit vetus, *Excellentia* Legatorum nova. Etiam in Parmenſi & Mutinenſi imo & Sabaudo aut Electorali Legato ſero demum agnitum, quod noſtris negatur, quoniam tota harum cæremoniarum & nominum ratio diutiſſime fluctuans, nunc demum in ordinem redigi cœpit; injuſtum eſt autem omnia in aliorum gratiam novari, noſtris ſolis vetera opponi; cum tamen cæremoniæ velut nummi, ex uſu temporum valeant. Quibus addantur quæ ſub finem Præfationis diximus. Nec vero prudens quiſquam dubitabit quin paucis abhinc annis, tam ſtabile & certum apud omnes futurum ſit jus magnorum Germaniæ Principum, quam nunc eſt Italorum: natura enim inter noſtros Italosque Principes æqualitatem conſtituit,

naturæ

Digitized by Google

naturæ autem munera fruſtra artibus differuntur. Tantum ergo quæritur, quis ſuam promtitudinem, ac in manifeſtiſſima cauſæ æquitate cognoſcenda, facilitatem, Principibus noſtris probare velit primus: Chriſtianiſſimo ne an Catholico Regi prius aut plus debituri ſimus. Certe ſi noſtri, ut Itali ſolent, talia dudum curaſſent, mille habebant occaſiones in manu, qua exprimere exteris poterant juris ſui confeſſionem. An enim Georgio Lunæburgico, aut Eliſabethæ Amaliæ Landgrafiæ Haſſiæ, aut nuper fœderis Rhenani ſociis quicquam hujus generis Galli Suecique negaſſent? at noſtris, juris ſui certis, inutile viſum eſt, emercari, quod dudum tenere videbantur. Sed quid in re manifeſtiſſima amplius verba perdo? & certe prope vereri debeo, ne aliquot abhinc annis quando in confeſſo apud omnes erunt Principum jura, me clariſſima tanto apparatu probantem, fuiſſe nugatum homines arbitrentur, quaſi in meridie facem Soli accenderim, Sed affectus erga patriam, cujus honor in ſummis ejus Capitibus ſitus eſt, & argumenti dignitas, incitavit me non alioqui ſcripturientem. Et jam nunc finiendi tempus eſſe arbitror, ubi primum teſtatus fuero; Terrarum Dominis, Cæſari, Regibus, Electo-

Electoribus ac Magnis Principibus nihil a me detractum eſſe, & cum argumenti neceſſitas Advocatum cauſæ æquiſſimæ liberius loqui coëgit, profundæ ſubmiſſionis reverentiam ſemper integram fuiſſe.

F I N I S.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google